VJESNIK

KR. DRŽAVNOG ARKIVA U ZAGREBU

PRIJE:

VJESNIK KR. HRVAT.-SLAVON.-DALM. ZEM. ARKIVA

UREDIO

E. LASZOWSKI.

GODINA II.

ZAGREB 1926.

TISAK ZAKLADE TISKARE NARODNIH NOVINA.

VJESNIK

KR. DRŽAVNOG ARKIVA U ZAGREBU

PRIJE:

VJESNIK KR. HRVAT.-SLAVON.-DALM. ZEM. ARKIVA

UREDIO

E. LASZOWSKI.

GODINA II.

ZAGREB 1926.

TISAK ZAKLADE TISKARE NARODNIH NOVINA.

SADRŽAJ.

Strana

† Dr. Ivan pl. Bojničić Kninski 1
E. Laszowski: Hrvatska plemenska općina Cvetkovići 13
Dr. Josip Nagy: Arhivski ugovori IV.—VIII. 82
Vjekoslav Klaić: Borba za hrvatske prekosavske krajeve i njihova reinkorporacija 1814.—1822. 115
Vjekoslav Klaić: Hrvatska pjesma prigodom reinkorporacije prekosavskih krajeva god. 1822. 137
Dr. Josip Nagy: Diplomatičko-paleografske studije II. 145
E. Laszowski: Iz arhiva trgovišta Jastrebarskoga 157
Dr. Melitta Pivec: Spomenica o gospodarskom položaju Dalmacije . . 171
Rudolf Strohal: Još nekoliko hrvatskih glagolskih isprava 178

SVAŠTICE:

E. Laszowski: Odredba od g. 1448., da se poruši kašteo u Rači. . . . 208
Dr. Rudolf Horvat: Iz hrvatske kulturne prošlosti. 209
Dr. Rudolf Horvat: Kajkavska oporuka Katarine Cvetušić, bake Baltazara Krčelića. 213

KNJIŽEVNE VIJESTI:

Dr. Josip Nagy: Manuel de paléographie latine et française. Par Maurice Prou 216
Dr. Josip Nagy: Ludwig Bittner, Die Lehre von den völkerrechtlichen Vertragsurkunden 218
Dr. Josip Nagy: Alessandro Selem, Tommaso Arcidiacono e la storia medioevale di Spalato. Zara 1926. Str. 49 220

† Dr. Ivan pl. Bojničić Kninski

1858.—1925.

Porodica Bojničić pripada starom hrvatskom praplemstvu, a po svoj prilici plemenu Svačića. Već u XIII. stoljeću živila je ova porodica u Plavnu, u staroj hrvatskoj kninskoj županiji. U XIV. stoljeću držala je grad Bojnik na ušću Zrmanje. Tomaš Bojničić od Plavna bio je g. 1451.—1457. banovac (podban) Hrvatske i Dalmacije. Kad su Turci g. 1522. zauzeli Knin, preseliše se Bojničići uz mnoge druge hrvatske plemiće u tadanju Slavoniju (Hrvatsku), gdje su stupili u službu moćne

vlastele i stekli zemljišne posjede. Ivanu, Gašparu, Nikoli i Baltazaru Bojničiću potvrdi 19. aprila 1563. kralj Ferdinand staro njihovo plemstvo i grb s pridjevkom „od Knina“ (de Tininio).

Neki su članovi porodice Bojničića obnašali važne državne i zemaljske časti i službe. Gjuro Bojničić bio je g. 1542.—1551. poslanikom kralja Ivana Zapolje kod kralja Ferdinanda I. Ivan Forčić Bojničić bio

je g. 1555.—1571. podban i vel. župan zagrebačke i križevačke županije. Tako i nadalje susrećemo Bojničiće kao manju vlastelu, suce, podžupane itd.

Ivan pl. Bojničić Kninski rodio se je u Valpovu 24. decembra 1858.

Otac njegov Ferdinand bio je središnji veliki sudac županije virovitičke, a majka mu bijaše Klementina rodj. Baumholzer. Otca izgubi g. 1862., a majku 1901. (umrla u Zagrebu).

Pučku školu i nižu gimnaziju učio je u Osijeku, a višu gimnaziju u Budimpešti, gdje je g. 1876. maturirao. Na budimpeštanskom sveučilištu učio je pravo i filozofiju baveći se i historičkom strukom. Još kao djak uze 20. septembra 1877. kao dnevničar raditi u numizmatičkom odjelu magjar. narod. muzeja u Budimpešti. Tu se naročito bavio rimskim i jugoslavenskim novcima, a uz to je obavljao i knjižničarske neke poslove kao „ammanuensis" knjižnice narodnoga muzeja u Budimpešti. Tu mu je glavarom bio poznati stručnjak dr. Florijan Franjo Rómer i historik Vilmoš Fraknoi. 17. novembra 1878. izabralo ga je zemalj. arheološko i antropološko društvo u magj. nar. muzeju u Budimpešti svojim referentom za starinske spomenike i numizmatiku. U nar. muzeju službovao je do 25. januara 1879., a tad ga je ban Mažuranić imenovao 24. marta 1879. pristavom u arheološkom odjelu hrvat. narod. muzeja u Zagrebu.

Tom godinom počinje Bojničićev rad u domaćim arhivima. Već 16. septembra i. g. dozvoljuje mu ban Mažuranić, da može rabiti zem. arhiv u Zagrebu za svoja historička istraživanja. Tu je naročito radio za Fraknoija. Iste ga je godine izabralo „Hrvatsko arheološko društvo" svojim tajnikom. Tu čast je obnašao sve do god. 1893.

God. 1880. 6. marta promoviran je na budimpeštanskom sveučilištu na čast doktora filozofije. Kao doktor. disertaciju napisao je na magjarskom jeziku raspravu: „Krivotvorenje isprava u srednjem vijeku" (Zagreb 1880.).

God. 1882. 16. septembra imenovan je učiteljem magjarskoga jezika na mudroslovnom fakultetu u zagrebačkom sveučilištu i tumačem magjarskoga jezika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu. Iste godine oženio se Franjkom pl. Hirling.

God. 1885. izabran je tajnikom „Društva umjetnosti" u Zagrebu, te je kao takav mnogo djelovao u priredjivanju raznih umjetničkih izložba; tako je g. 1891. djelovao kod priredbe medjunarodne umjetničke izložbe, 1896. Verešćaginove izložbe i t. d.

God. 1885. 17. marta imenovao ga je ban na predlog Ivana pl. Kukuljevića članom povjerenstva za uredjenje kr. zem. arhiva u Za-

grebu. U tom povjerenstvu djelovali su: Iv. Kukuljević, predsjednik te Tadija Smičiklas, Jos. Miškatović, zem. arhivar, I. Bojničić i Radoslav Lopašić. Ovo je povjerenstvo osnovalo plan, da se u zem. arhivu priberu razni javni i privatni arhivi, koji se nalaze na teritoriju Hrvatske i Slavonije. Pa tako je Bojničića i dr. Danu Grubera odredbom bana od 6. augusta 1885. zapala zadaća, da u tu svrhu prouče arhive u županiji riječkoj i srijemskoj. To su oni i učinili, ali od svega je toga bio slab uspjeh, jer u tu godinu pada ono izručenje t. z. komorskih spisa iz zem. arhiva magjar. državnom arhivu, što je upriličio ban Khuen Hedervary. To je sve pokvarilo.

God. 1887.—1889. bio je Bojničić narodnim zastupnikom djakovačkog vanjskog kotara na hrvat. saboru. Nu tu se nije mnogo isticao kao član narodne stranke. Za cijelo mu se to nije svidjalo, jer se iza izminuća ove perijode nije više interesirao za ovu dužnost. Poslije je još nekoliko godina bio izvjestiteljem magjarskoga brzojavnoga biroa za hrvatski sabor.

Na 7. decembra 1889. izabralo ga „Magjarsko etnografsko društvo" (Magyarországi Néprajzi Tarsaság) svojim referentom za Hrvatsku.

28. marta 1892. imenovan je arhivarom zemalj. arhiva u Zagrebu u VIII. čin. razredu, te je 31. i. m. položio službovnu prisegu u ruke dra. Nikole Jurkovića.

God. 1894. sudjelovao je na I. kongresu kršćanskih arheologa u Spljetu.

Iste je godine promaknut u viši platež. stepen VIII. čin. razr.

God. 1895. otpočeo je po odredbi bana pripravljati za hrvatski histor. odio na milenijskoj izložbi u Budimpešti. U tu je svrhu proputovao neke hrvatske županije. I tako je slijedeće godine 1896. uredio historičku izložbu u posebnom paviljonu hrvatskoga odijeljenja na milenijskoj izložbi.

Na 13. januara 1896. promaknut je u najviši platež. razred VIII. čin. razreda.

Za neke usluge učinjene rodjacima vel. vojvode hesenskoga podijeli mu hesenski veliki vojvoda red Filipa Velikodušnoga, koji mu bude 6. septembra 1896. dozvoljeno primiti.

God. 1900. podijeli mu srpski kralj Aleksandar I. red sv. Save III. stepena, koji mu red bje 25. februara 1901. dozvoljeno primiti. Iste godine 1901. 12. augusta imenovan je po banu u vještačko povjerenstvo ustrojeno zakon. čl. XVI. 1884. o autorskom pravu. God. 1917. 11. septembra je u tom svojstvu imenovan na daljnih 6 godina.

Kao saradnik velikoga djela „Die oesterreichische Monarchie in Wort und Bild" dobio je 10. II. g. 1902. priznanje kraljevo.

*

God. 1903. izabran je I. podpredsjednikom „Društva umjetnosti“, u kojem je marno djelovao uz predsjednika dr. I. Kršnjavoga za cijelo vrijeme opstanka toga društva.

Kraljevim riješenjem od 17. novembra 1909. promaknut je dr. Bojničić ad personam u VII. činovni razred i 3. decembra položio je u tom svojstvu službovnu prisegu.

God. 1910. 29. septembra podijeljen mu je naslov i značaj javnog izvanrednog sveučilišnog profesora, a iste godine 15. decembra imenovao ga je ban članom novoosnovanoga „Povjerenstva za čuvanje umjetničkih i historičkih spomenika u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji“ za god. 1911.—1915. Ban Škerlec obnovio je to 15. III. 1916. na daljnih pet godina (1916.—1920.).

God. 1914. 11. maja imenovan je kr. ugar. dvorskim savjetnikom.

6. jula 1916. promaknut je u viši stepen VI. činov. razreda, dok je 1. oktobra 1918. stavljen u evidenciju prekobrojnim u statusu VI. činov. razreda.

Uredbom N. K. V. nasljednika Prijestolja od 28. aprila 1921. o prevodjenju na dinarske plaće preveden je kao ravnatelj kr. zem. arhiva VI. čin. razreda s 1. majom i. g.

4. aprila 1924. preveden je konačno kao direktor zem. arhiva u VI. grupu I. kategorije. 10. stepena.

Za svoga boravka u Budimpešti tijesno je prijateljevao sa poznatim magjarskim učenjakom Pulszky-jem. Ovaj ga upozna sa slobodnim zidarstvom i uvede unj. 1890. bude primljen u budimpeštansku ložu „Korvin Matyas“. Povrativši se u domovinu u Zagreb radio je oko osnutka slobodno-zidarske lože, i doista već 1892. osnova u Zagrebu ložu „Hrvatska Vila“, koja ga izabrala svojim starješinom. God. 1894. povuče se od slobodnog zidarstva, ali se opet 1912. natrag vrati, kad je loža „Ljubav bližnjega“ otpočela u Zagrebu svojim djelovanjem. Otad je djelovao u loži predavanjima i redigovanjem raznih publikacija.

Početkom god. 1925. uze pobolijevati i umrije od kapi (po drugi put udaren) 11. juna 1925. u 2 sata poslije podne u svom stanu u Kukuvićevoj ulici br. 34 u II. katu lijevo (Učiteljski dom). Ostavio je udovu, kćerku Vjeru udatu Zamola, poznatu slikaricu, sinove Stjepana, člana hrvat. zagreb. kazališta, i Ivana, dr. prava.

Pokopan je 13. juna u 11 sati prije podne na mirogojskom groblju. Nadgrobni mu je govor držao ban. savjet. dr. Adolfo Mihalić i dr. Josip Nagy u ime činovništva držav. arhiva.

Ostavio je djela i časno ime!

* *

Kao pristav arheološkoga muzeja istaknuo se je Bojničić kao marni strukovnjak naročito u numizmatici i epigrafici, u kojoj je struci nadkriljivao i samoga svoga šefa Šimu Ljubića. Uz ovoga nije baš najbolje živio, jer je Ljubić bio vrlo sekantan čovjek, i gotovo svaku bi izostalu uru svojih činovnika dojavljivao vladi. Najgore je snosio, ako bi ga Bojničić upozoravao na falsa, koja je Ljubić kao izvorne starine nabavljao.

Došavši Bojničić u zem. arhiv, koji je tada bio na Markovom trgu u prizemlju banske palače, našao je ondje kao dnevničara namještenoga sadanjega ravnatelja arhiva, tad pravnika II. god., E. Laszowskoga, s kojim je uzeo provadjati uredjivanje arhiva. Njegovom su brigom adaptirane pisarne arhiva, zasnovana je priručna knjižnica, a kad je počeo izlaziti „Vjesnik zem. arhiva", stupio je zem. arhiv u zamjenu publikacija sa najodličnijim domaćim i stranim arhivima, zavodima i društvima, pa tako je znatno obogatila knjižnica arhiva.

Osobito je nastojao, da se pomnožaju arhivalne zbirke. Gdje se je dalo nabavljeni su cijeli arhivi i pojedine isprave. Tako je zasnovana i zbirka historičkih slika, koja je danas znatna i od velike vrijednosti.

Nastojao je u više navrata, da se uredi arhiv na osnovi modernih zahtjeva, i da se za to uredi poseban zakon, kojim bi se bio normirao i bolji položaj činovništva arhiva, jer zakon o zem. arhivu od g. 1870. već je bio odavna zastario. Nu na žalost ispunjenje ove želje nije doživio. Može se sumarno reći, da je Bojničić u istinu zemalj. arhiv digao do zamjerne visine i učinio ga poznatim svijetu.

Sa svojim činovnicima postupao je dostojno, tražeći savjesni i marni rad, ali i priznavajući im to brigom za njihov napredak.

Bojničić je već god. 1878. (pod konac) otpočeo svojim književnim radom i to u „Vijencu" (br. 49.) Njegova je struka historija i kulturna historija. Mnogo je pisao u domaće znanstvene i beletrističke časopise, te dnevnike i t. d. Pisao je hrvatski, njemački i magjarski.

Osobiti je mar posvetio genealogiji, te je mnogo radio na polju ispitivanja prošlosti naših hrvatskih porodica. Tako je za neke porodice izradio gotove obiteljske kronike. Po svoj prilici taj njegov rad ne će nikad biti publiciran, što je šteta.

Bio je urednikom časopisa: „Kroatische Revue" 1882. i 1887. (2 godišta), „Glasnik društva umjetnosti" 1882.—1884., „Vjesnik kr. hrv. slav. dalm. zem. arhiva" 1899.—1920. (22 godišta), „Vjesnik kr. državnog arkiva u Zagrebu" I. 1925. (dovršio E. Laszowski). „Prosvjetna biblioteka" 1917.—1924. (11 svezaka).

*

Kušat ćemo prikazati kronološkim redom radove dra. Bojničića, koji su većinom razasuti po raznim časopisima i novinama. U koliko ih nije potpunim imenom signirao ili pako inicijalima imena, napisao ih je nešto i pod pseudonimom, koji dodajemo na svom mjestu. Da se ne opetuju prečesto nazivi časopisa i t. d. uzeli smo kratice:

A. T. = Agramer Tagblatt; A. Z. = Agramer Zeitung; D. = Drau; G. D. U. = Glasnik društva umjetnosti; J. L. = Jutarnji List; K. R. = Kroatische Revue; N. = Novosti; N. N. = Narodne Novine; N. S. = Narodna Starina; O. = Obzor; P. = Prosvjeta; V. = Vijenac: V. D. A. = Vjesnik držav. arhiva: VČ. = Večer; V. H. A. D. = Vjesnik hrv. arheol. društva; V. Z. A. = Vjesnik zem. arhiva; Z. T. = Zagreber Tagblatt.

Povijest, oblik i uporaba prstenja kod starih naobraženih naroda. — V. 1878. 49.

Epigraphischer Bericht aus Kroatien. — Arhaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Österreich 1879.

Hrvati na bečkom sveučilištu u XIV. i XV. vjeku. — V. 1879. 23.

Ljekarstvo u našoj domovini za vremena Arpadovaca. — V. 1879. 27.

Znanost u Hrvatskoj do početka XIV. vjeka. I. Bogoslovje i filozofija. — V. 1879. 31.

Židovi u Hrvatskoj u X. vieku. — V. 1879. 47.

Über das alte Wappen Bosniens. — A. Z. 1879. 203.

Noch einmal über das alte Wappen Bosniens. — A. Z. 1879. 231.

Die diesjährigen Publicationen der „Matica hrvatska“ — A. Z. 1879. 260.

Die Juden in Kroatien im X. Jahrhundert. — A. Z. 1879. 272.

Weinachten im Spiegel der Geschichte. — A. Z. 1879. 295.

Der Jahresbeginn im Laufe der Jahrhunderte. — A. Z. 1879. 299.

Krivotvorenje isprava u srednjem vieku Zagreb 1880. (na magjarskom jeziku) doktor. disert).

Hrvatski starinar u XVII. vieku (Nikola Drašković). V. H. A. D. II. 1880.

Popis do sada izdanih hrvatskih pečata. — V. H. A. D. II. 1880.

Die kroatische Literatur im Jahre 1879. — A. Z. 1880. 24.

Die neuesten Publicationen der „Matica hrvatska.“ — A. Z. 1880. 34.

Frauentungend in den unteren Ständen des alten Rom. — A. Z. 1880. 76.

Ein archäologischer Fund. — A. Z. 1880. 250.

Das Bild des „Alten der Tage“. — A. Z. 1880. 296.

Podatci k hrvatskomu pečatoslovju. — V. H. A. D. III. 1881.

Goethe und die slawische Volkpoesie. — „Das Magazin für die Literatur des In- und Auslandes“ 1881. 4.

Eine neue Sammlung südslawischer Nationallieder. — „Das Magazin für die Literatur des In- und Auslandes“. 1881. 18.

Die kroatische Literatur im Jahre 1880. — A. Z. 1881. 5.

Die Neu-Helenen. — A. Z. 1881. 23.

Generalversammlung des kroatischen archäologischen Vereines — A. Z. 1881. 42.

Die neuesten Publicationen der „Matica hrvatska“. — A. Z. 1881. 46.

Kaisermorde in Russland. — A. Z 1881. 61.

Eine Fahrt durch den Spreewald. — A. Z. 1881. 164, 166.

Das archäologische Nationalmuseum. — A. Z. 1881. 186.

Die Verkehrsanstalten des alten Rom. — A. Z. 1881. 294.

Rimski nadpis u Varaždinskih Toplicah. — V. H. A. D. IV. 1882.

Wallensteins kroatische Arkebusiere. — K. R. 1882. I.

Das kroatische archäologische Nationalmuseum. — K. R. I. 1882.

Die Publikationen der „Matica hrvatska“ für das Jahr 1881. — A. Z. 1882. 122.

Wallensteins Kroaten. 1623 — 1626. — A. Z. 1882. 151, 152.

Der Untergang Alexandriens. — A. Z. 1882. 160.

Der Sozialismus im Orient. — A. Z. 1882. 184.

Zur Hebung der kirchlichen Kunst in Kroatien. — A. Z. 1882. 196.

Glavna skupština hrvatskog arkeologičkog družtva. — N. N. 1882. 80.

Plaudereien über Kunst und Wissenschaft. — A. Z. 1883. 69.

Plaudereien über Kunst und Wissenschaft. — A. Z. 1883. 80.

Plaudereien über Kunst und Wissenschaft. — A. Z. 1883. 92.

Die neuesten Publicationen der „Matica hrvatska“. — A. Z. 1883. 119.

Die Gewerbemuseen und der Kunstgeschmack. — A. Z. 1883. 294.

Das Glas im Kunstgewerbe. — A. Z. 1884. 15.

„Matica hrvatska“. — A. Z. 1884. 172.

V. Klaić: Geschichte Bosniens. Leipzig. 1885. (Prijevod s hrvatskoga).

Die Glasmalerei. Eine kunstgewerbliche Skizze. — A. Z. 1885. 77.

Die Slavenapostel Cyrill und Method — A. Z. 1885. 82.

Kako da se podigne crkvena umjetnost u Hrvatskoj. — G. D. U. I. 1886.

Staklo u umjetnom obrtu. — G. D. U. I. 1886.

Die Lerman'sche ethnologische Sammlung im kroatischen Nationalmuseum. — A T. 1886. 25.

Christof Graf Frangepan und die Befreiung von Jajce. — A. T. 1886. 54. (Pseudon: Tacitus).

„Oesterreich-Ungarn in Wort und Bild“. — A. Z. 1886. 78.

V. Klaić: Slavonien im XII — XIII Jahrhunderte. — Zagreb 1887. (Prijevod s hrvatskoga).

Denkmäler des Mithras-Cultus in Kroatien und Slavonien. — K. R. II. 1887. i poseb. otisak.

Orgulje od Heferera u Zagrebu. — G. D. U. II. 1887.

Slikani prozori crkve B. D. Marije u Bistrici. — G. D. U. II. 1887.

Gramatika magjarskog jezika. — I. izd. Zagreb 1888., još poslije sedam izdanja.

Die ungarische Staatsidee in Ragusa. — A. Z. 1888. 25, 26.

Gabriel Max. — A. Z. 1888. 140.

Nadgrobni kamen Radoslava Gorjanskoga. — V. H. A. D. XI. 1889.

Grb bana Sigmunda Ernusta Čakovačkoga. — V. H. A. D. XIII. 1891.

Ein Kroate der Begründer der Hochrenaissance. — A. Z. 1891. 295.

„Magyar Lexikon“. Saradnik ovomu od 1892. dalje.

Das kroatische Landesarchiv in Agram. — „Archivalische Zeitschrifft“. München. Bd. IV. 1893.

Plemstvo i bogatstvo obitelji Erdödy. — P. 1893.

Die Adelsgemeinde Turopolje und deren Comes. — A. Z. 1893. 13. X.

Riznica stolne crkve zagrebačke. — P. 1894.

A Horvát-Szlavón. országos levéltár. (A levéltár 150 eves jubileuma alkalmábál) — „Magyar Könyv-Szemle“. Budapest. 1894

Das kroatische Landesarchiv in Agram. — A. Z. 1894. 3.

Nachkommen des Arpadischen Königshauses — A. Z. 1894. 189.

Sfragistička istraživanja. — V. H. A. D. Nov. ser. 1895.

Adel und Reichthum der Familie Erdödy. — A. Z. 1895. 18, 19.

Das Ernennung-Diplom des Banus Peter Zrinski. — A. Z. 1895. 63.

Series nobilium, quorum litterae armales in generalibus congregationibus regni a. 1557. — 1848. publicatae et acceptatae sunt. Zagreb 1896. (Saradnja E. Laszowski).

Grbovnica kraljevine Slavonije. — V. H. A. D. Nov. ser. I. 1896. i poseb otisak.

Die Gasthäuser im alt-römischen Reiche. — A. Z. 1896. 119.

Stari ljekovi proti kugi. — Ljekarnički časopis „Aesculap" 1897. I. 3.

Pravo nasljedstva kuće Habsburške na hrvatsko priestolje i izbor Ferdinanda I. P. 1897. i poseb. otis. Zagreb. 1897.

Antipendij stolne crkve zagrebačke. — V. H. A. D. Nov. ser. III. 1898. i poseb. otisak.

Der Adel in seiner historischen Entwicklung. — A. T. 1898. 85, 86.

Damen-Orden. — A. Z. 1898. 150.

Der Adel von Kroatien und Slavonien. — (S. Siebmacher's Grosses u. allgem. Wappen-buch IV. 13.) Nürnberg 1899. (Saradnja E. Laszowski).

Naša zadaća. — V. Z. A. I. 1899.

Prilog povjesti hrvatskog plemstva. — V. Z. A. I. 1899.

Listine XII. vijeka u zem. arhivu. — V. Z. A. I. 1899.

Jakov Bribirski od plemena Šubić. — V. Z. A. I. 1899.

Škrinja privilegija kraljevine. — V. Z. A. I. 1899.

Neki hrvatski župani sklapaju g. 1268. mir sa Rabljani. — V. Z. A. I. 1899.

Još jedan prilog za povjest banovca Jakova od plemena Šubić. — V. Z. A. I. 1899.

Početak godine u kršćanskoj povjesti. — N. N. 1899. 298.

Parnica proti krivotvoritelja plemićkih povelja. — V. Z. A. II. 1900.

Dodatak k Klaićevom članku „Bani poslije Belusa od godina 1225. — V. Z. A. II. 1900.

Prilog k povjesti patvorenja plemićkih listova. — V. Z. A. II. 1900.

Armales porodice Završki od godine 1415. — V. Z. A. II. 1900.

Historički razvoj plemstva. — P. 1900.

Izvorne plemićke diplome (litterae armales) u kr. zem. arhivu. — V. Z. A. III. 1901.

Pečat kraljevine od god. 1497. — V. Z. A. III. 1901.

Prilozi k povjesti Frankopana. — V. Z. A. III. 1901.

Zagrebački biskup Luka 1500. — 1510. — V. Z. A. III. 1901.

Pismo grofa Isolana od god. 1633. — V. Z. A. III. 1901.

Važan spomenik o utjelovljenju Slavonije. — V. Z. A. III. 1901.

Kraljevski posjeti u Zagrebu. — P. 1901.

Neizdane isprave o progonu vještica u Hrvatskoj. — V. Z. A. III. 1901.

Von den Anjou bis zur Neuzeit. — Oester. ungar. Monarchie in Wort u. Bild. Wien 1902. Isto i u hrvat. izdanju.

Die Mutter Johann Hunyadis. — A. Z. 1902. 14. VI.

Neizdane isprave o progonu vještica u Hrvatskoj. — V. Z. A. V. 1904.

Galizisch-Bukovinisches Wappenbuch. (J. Siebmacher's grosses u. allgem. Wappenbuch IV. 14.) Begonnen v. Friedrich Heyer von Rosenfeld. Nürnberg 1905.

Neizdane izprave o progonu vještica u Hrvatskoj. — V. Z. A. VI. 1905.

Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga „Libri Regii". — V. Z. A. VII. 1906. VIII. 1907. i poseb. otisak.

Kratka povjest Hrvata. Za mladež pučkih škola. Zagreb 1907.

Zakoni o ugarsko-hrvatskoj nagodi. Zagreb 1907.

O plemstvu. S osobitim obzirom na hrv. plemstvo. Predavanje u druš. B. H. Z. — P. 1908. i Književna izdanja „Braće hrv. Zmaja" XI. Zagreb 1908.

Najstarije hrvatske grbovnice. — V. Z. A. X. 1909.

O pregradnji trsatske zavjetne crkve. — N. N. 22. I. 1909.

Ime „Daruvar". — N. N. 27. III. 1909.

Zanimljivo pismo Petra Patačića iz Sigeta od god. 1566. — V. Z. A. X. 1909.

Zemaljski Arkiv. — N. N. 23. XII. 1909.

Prilozi povjesti podsjedanja zagrebačkih god. 1529. — V. Z. A. XI. 1910,

Listine hrv. narodne dinastije u kr. zem. arhivu u Zagrebu. — P. 1911. 12.

Zakoni o ugarsko-hrvatskoj nagodi. Kritično izdanje po izvornicima. Zagreb 1911. II. izd.

Putovanje carskoga poslanstva u Carigrad godine 1608. — V. Z. A. XII. 1911.

Nekoliko neizdanih listina XIII. vijeka. — V. Z. A. XII. 1911.

Neizdani saborski zapisnik od godine 1578. — V. Z. A. XII. 1911.

Preslušavanje svjedoka proti susjedgradskom silniku Franji Tahiju god. 1567. — V. Z. A. XII. 1911.

Dva Jelačićeva pisma o okršajima na hrvatsko-turskoj granici. Prilog životopisu bana Jelačića. — V. Z. A. XIII. 1912.

Krivotvoritelji plemićkih diploma u Hrvatskoj. Parnica proti krivotvoriteljima. — Osudjene obitelji. — J. L. 1912. 268.

Iz Sigeta godine 1566. Pismo jednoga od branitelja Sigeta u zem. arhivu. — J. L. 1913. 346.

Zanimiv spomenik za povijest banske krajine. — V. Z. A. XV. 1914.

Naredba Marije Terezije o dužnostima kmetova. — V. Z. A. XV. 1914.

Kako se u hrvatskim gimnazijama XVIII. vijeka učila domaća povijest. V. Z. A. XV. 1914.

Papin neprijatelj, a potomak pape. — N. N. 26. IX. 1915.

Izvješća o kretnjama turske vojske uz hrvatsku granicu u drugoj polovici XVI. vijeka. — V. Z. A. XVI. 1915.

Novi prilozi za povijest progona vještica. — V. Z. A. XVII. 1916.

Uspomena na opsadu Sigeta g. 1566. — N. 23. VIII. 1916.

Die Freimaurerloge „Ljubav bližnjega“ in Zagreb. Zagreb 1917. 8.

Dr. N. Tomašić: Fundamente des Staatsrechtes des Königreiches Kroatien. Zagreb 1918. (Prijevod sa hrvatskoga sa nadopunjcima autora).

Zanimiv prilog povjesti školstva u bivšoj Krajini. — V. Z. A. XIX. 1918.

Hrvatske arhivalije u tudjini. — „Hrv. Njiva“ 1918. 48.

Jedan mladi srpski povjesničar. — „Hrvatska Njiva“ 1918. 25.

Vladarski posjeti u Zagrebu od XI. veka do danas. Historijska studija povodom dolaska Njeg. Visočanstva nasljednika prestolja Aleksandra Karadjordjevića u glavni grad Zagreb. Zagreb 1919.

Hrvatska povijest u gimnazijama XVIII. vijeka. — VČ. 1919. 316.

Zadnji hrvatski alkimista. Barun Lazar Hellenbach i njegove okultističke študije. — VČ. 1919. 333.

Centralizovanje arhiva naše države. „Jugoslavenska Njiva“ 1921. 26.

Genealogija naše dinastije. — Jugosl. njiva 1921. 33.

Aus Osijeks Vergangenheit. Teuerung infolge Kornwucher. — D. 15. I. 1921.

Zwei ältere Berichte über Osijek. — D. 27. X. 1921.

Aus Osijeks Vergangenheit. — D. 9. XI. 1921.

Aus Osijeks Vergangenheit. Einiges aus der Geschichte des Jesuitenordens in Osijek. — D. 25. XI. 1921.

Aus Osijeks Vergangenheit. — D. 6. XII. 1921.

Weinachten in der Geschichte. — D. 24. XII. 1921.

Posljednji Zrinski žrtva svjetskoga rata. — J. L. 5. VI. 1921.

Barun Nikola Ratkaj Velikotaborski. — J. L. 12. VI. 1921.

Vještice u Hrvatskoj. — J. L. 19. VI. 1921.

Češki spomendan. — J. L. 21. VI. 1921.

Jedan djakovački biskup-čarobnjak. — J. L. 26. VI. 1921.

Imenovanje Petra Zrinskoga hrv. banom. — J. L. 3. VII. 1921.

Hrvatski djaci na bečkom sveučilištu u XIV. i XV. vjeku. — J. L. 10. VII. 1921.

Hrv. banovi od cetinskoga sabora. — J. L. 12. VII. 1921.

Prvi Hrvati slobodni zidari- — J. L. 14. VII. 1921.

Židovi u Hrvatskoj. — J. L. 17. VII. 1921.

Rodoslovje naše dinastije. — J. L. 17. VII. 1921.

Hrvatski sveučilištarci srednjega vijeka. Hrvati na Padovanskoj univerzi. — Glasoviti hrvatski humanista. — J. L. 24. VII 1921.

Kuća Bourbon-Orleans — J. L. 26. VI. 1921.

Jedna rimska bratovština srednjega vijeka. — J. L. 31. VII. 1921.

Edgar grof Corberon. Francuski emigrant, prijatelj Hrvata i promicatelj hrvatske prosvjete — J. L. 8. VIII. 1921.

Zadnji okršaji na hrvatsko-turskoj granici. — J. L. 11. VIII. 1921.

Hrvatske slobodno-zidarske lože XVIII. vijeka. — J. L. 21. VIII. 1921.

Hrvati u Rimu godine 1433. Nešto o vatikanskom arhivu. — Hrvati u pratnji cara kralja Sigismunda. — J. L. 23. VIII. 1921.

Talijanski kralj — potomak jednog pape. — J. L. 28. VIII. 1921.

Medicina u Hrvatskoj XII. i XIII. vijeka. — J. L. 30. VIII. 1921.

Teologija i filozofija od početka XIV. vijeka. Prilog povijesti hrvatske znanstvene književnosti. — J. L. 8. IX. 1921.

Hrv. slobodno-zidarska velika loža XVIII. vijeka. — J. L. 21. IX. 1921.

Hrvatske slobodno-zidarske lože XIX. i XX. vijeka. — J. L. 1. X. 1921.

Iz povjesti medicine. Stari ljekovi protiv kuge. — J. L. 16. X. 1921.

Hrvatska pisma knezova Zrinskih u zemaljskom arhivu. — J. L. 1. XI. 1921.

Tijelo Luke Evangjelista u Bosni. Nešto iz povjesti bosanskih Franjevaca. — J. L 27. XI. 1921.

Škrinja privilegija kraljevine. — J. L. 24. XII. 1921.

Nova godina u historiji. — J. L. 30. XII. 1921.

Svratišta i konačišta u starorimskoj državi. — O. 1. XII. 1921.

Krivotvoritelji plem. povelja. — VČ. 25. IX. 1921.

Hrvatska povijest u gimnazijama XVIII. vijeka. — VČ. 9. XII. 1921.

Oprema jedne hrvatske velikašice XVI. stolj. — N. S. I. (1922.)

Aus Osijeks Vergangenheit. Gesandten-Reisen durch Osijek. — D. 20. I. 1922.

Aus Osijeks Vergangenheit. Reisende des XVIII. Jahrhunderts in Osijek. — D. 24. I. 1922.

Aus Osijeks Vergangenheit. Ein Osijeker Hexenprozess des XVIII. Jahrhunderts. — D. 23. II. 1922.

Aus Osijeks Vergangenheit. Die Osijeker Freimauererloge des XVIII. Jahrhunderts. — D. 29. III. 1922.

Početak godine u kršćanskoj povjesti. — J. L. 1. I. 1922.

Porijeklo buduće jugoslavenske kraljice. — J. L. 15. I. 1922.

Rodbinske veze naše buduće kraljice sa Zrinskima i Frankopanima. — J. L. 22. I. 1922.

Navodno čaranje sa posvećenom oštijom. Prilog povjesti domaćega praznovjerja u XVIII. vijeku. — J. L. 30. I. 1922.

Gornjo-Riječki pustinjak. Pustolovina češkoga aristokrate XVIII. vijeka u Hrvatskoj. — J. L. 24. II. 1922.

Podsjedanja Zagrebačka g. 1529. — J. L. 4. III. 1922.

Kurioza iz XVIII. vijeka. Sablast na Harmici.— Vrag u Gori kod Petrinje. — J. L. 6. III. 1922.

Ivan Hunjad ili Sibinjanin Janko bio je Hrvat. — J. L. 13. III. 1922.

Podban Jakov Bribirski od plemena Šubić. — J. L. 20. III. 1922.

Kraljica Barbara Celjska kao alkimistica. — J. L. 25. III. 1922.

Carsko poslanstvo u Carigradu god. 1608. Poslanik barun Herberstein na putu kroz Slavoniju i Srbiju. — J. L. 27. III. 1922.

Čarobna sredstva vještica — J. L. 6. IV. 1922.

Neke sitnice iz povjesti vještica (spalivanja, samovoljno spalivanje, zapisnik u Vrapču). — J. L. 16. IV. 1922.

Iz prošlosti Varaždinskih Toplica. — J. L. 8. V. 1922.

Nešto iz povjesti Daruvara. — J. L. 15. V. 1922.

Iz povjesti kupališta Topusko. — J. L. 22. V. 1922.

Parnica proti jednoj zagrebačkoj vještici. Istraga god. 1742. protiv gradjanke Peršin. — J. L. 29. V. 1922.

Nešto iz prošlosti Bleda. — J. L. 29. V. 1922.

Zagrebačko kupalište u srednjem vijeku. — J. L. 8. VI. 1922.

Iz prošlosti Rogaške Slatine. — J. L. 22. VI. 1922.

Nešto iz povjesti obrtničkih cehova. — J. L. 19. VI. 1922.

Hrvatske plemićke obitelji. Kraljičine rodbinske sveze s nekim domaćim obiteljima. — J. L. 20. VI. 1922.

Kupalište Dobrna kod Celja. — J. L. 26. VI. 1922.

Susedgrad kod Zagreba. — J. L. 3. VII. 1922.

Laško i kupalište sveti Krištof. — J. L. 10. VII. 1922.

Rimske Toplice kod Laškoga. — J. L. 19. VII. 1922.

Medvedgrad kraj Zagreba. — J. L. 24. VII. 1922.

Samobor. — J. L. 31. VII. 1922.

Brežice. — J. L. 21. VIII. 1922.

Remete kraj Zagreba. — J. L. 30. IX. 1922.

Nešto iz vještičkih parnica zagrebačkih. — 3. X. 1922.

Komunizam na istoku. — O. 4. VIII. 1922.

Posjet kod donjolužičkih Slavena. — O. 20. VIII. 1922.

Moderni Heleni. — O. 30. VIII. 1922.

Wallensteinovi Hrvati. — O. 12. IX. 1922.

Hrvat utemeljitelj visoke renesanse. — O. 29. IX. 1922.

Iz Sigeta god. 1566. — VČ. 18 I. 1922.

Iz parnica proti vješticama. — VČ. 2. II. 1922.

Najstarija domaća parnica proti vješticama. — VČ. 7. II. 1922.

Gornjo-Riječki pustinjak. — VČ. 24. II. 1922.

Grb knezova Zrinski. — N. S. II. (1923.)

Das Wappen des Königreiches S. H. S. „Jugoslawische Philatelistische Zentrale“ I. 2. 1923.

Patron crkve Zagrebačke. „Sveta kruna“ Stjepanova zapravo kruna Zvonimira? — 2. J. 4. XI. 1923.

Iz historije „Nevena“. Jedna afera Ivana Trnskoga. — O. 1. V. 1923.

Ukinuće plemstva. — O. 21. I. 1923.

Zvijezda Hrvata. — O. 20. V. 1923.

Hrvatski djaci u germanskom kolegiju u Rimu. — O. 9. IX. 1923.

Hrvatski ogranak obitelji Erdödy. — O. 19. XI. 1923.

Sedamstogodišnjica reda Franjevaca. — O. 6. XII. 1923.

Eine historische Ausstellung des Staatsarchivs. — Z. T. 1923. 28.

Ein kroatischer Missionär des XVII. Jahrhunderts. — Z. T. 1. III. 1923.

Baron Jelačić letzter Kampf mit den Türken. — Z. T. 2. VI. 1923.

Das Zagreber Bad im Mittelalter. — Z. T. 14. VI. 1923.

Natalis Domini. Historische Weinachten. — Z. T. 22. XII. 1923.

Aus der Urgeschichte des Judentums in Kroatien. — Z. T. 22 — 23 II. 1924.
Eine Beschreibung Beograds aus dem Jahre 1608. — Z. T. 1924. br. 10.
Der Wappenbrief des Königreiches Slavonien. — Z. T. 1924. br. 34.
Der älteste Hexenprozess in Kroatien. Ein Beitrag zu unserer Kulturgeschichte. — Z. T. 1924. br. 287.
Allerlei aus heimischen Hexenprozessen. — Z. T. 1924.
Hrvatski misionar XVII. vijeka. — V. D. A. I. 1925.
Kruna hrvatska. — O. 31. I. 1925.
Nešto o hrvatskom saboru XVIII. vijeka. — O. 3. IV. 1925.

Spomenuti nam je još, da je dr. Bojničić bio čovjek visoke i svestrane naobrazbe te je poznavao uz svoj hrvatski materinji jezik još i njemački, magjarski, francuski, talijanski i španjolski jezik. Bio je revan bibliofil, te je imao i veliku i dragocjenu knjižnicu sa mnogo rariteta, za ovu rabio je priloženi ovdje exlibris sa svojim grbom, što mu ga je izradio glasoviti njemački umjetnik Emil Doeppler u Berlinu god. 1881.

Hrvatska plemenska općina Cvetkovići.*)

I. Historički nacrt.

U području stare hrvatske županije „Podgorje“ zvane nastavalo je polovinom XIII. vijeka više rodova, koji su bili prilično slobodni, obvezani jedino prema županijskom gradu (castrum) nekim službama, a poimence vojničkoga značaja. Medju ovim rodovima nalazimo Pribiće, Draganiće, Krašiće i t. d. pak i Cvetkoviće. Rod Cvetkovića nosi ime po svom predju Cvetku (Chuetchk), kojega se ime prvi put spominje g. 1244.

U to vrijeme već je znatno počeo slabiti položaj županije i župana podgorskoga. God. 1244. dobio je rod Pribića kr. privilegij, kojim je uvršten u red plemića, medju „kraljevske službenike i dvorjanike“. Time je dašto sasvijem izuzet bio od vlasti župana podgorskoga. U isto od prilike vrijeme izuzeo je kralj Bela III. (IV.) Cvetka (Chuetchk) s cijelim njegovim rodom od podaništva prema gradu Podgorju, čime je za cijelo i uvršten u red plemića (nobiles iobagiones)[1]). Doslovni sadržaj toga privilegija nije nam poznat, spominje se tek u potvrdnici kralja Andrije III. od god. 1294. Ovim izuzećem postao je rod Cvetkov neke ruke samosvojan, i po Cvetku pridržala je ova rodna općina svoje ime sve do danas.

Malo kasnije nastao je velik nered u posjedu raznih rodova županije podgorske. Župan podgorski Aleksandar sa svojim „jobagionima“ (niži plemići) i gračanima (castrenses) mnoge je prisvojio zemlje za podgorski grad, a naročito od roda Pribina (Pribića).

Stoga je god. 1249. naložio kralj Bela III. (IV.) Stjepanu banu cijele Slavonije, da uredi zemlje i posjede županijskih gradova (terrae castri), i da svima povrati zemlje, koje su možda od vremena kralja Kolomana otudjene ili posvojene od gradova i vlasti župana. U tom

*) Plemenita općina Cvetkovići izručila je god. 1914. svoj lijepi arhiv u pohranu kod kr. zem. arhiva u Zagrebu. Tako je bilo moguće sabrati ove historijske uspomene na prošlost ove stare plemenske općine. U ovom povijesnom nacrtu pod notom spomenuta vrela, dodat ćemo kao prilog, da i ova dokumenta uzmognu i drugom služiti za uporabu.

[1]) Iz potvrde kralja Andrije III. od god. 1294.

poslu došao je ban Stjepan i u županiju podgorsku, gdje je ustanovljeno, da je rodu Pribića mnogo zemlje oduzeto. U prisuću Aleksandra, župana podgorskoga, i množine plemića omedjene su sve zemlje i povraćene gradu podgorskomu, a da tomu nije nitko protuslovio. Ujedno su ustanovljene medje i ostalih zemalja, koje su spadale pod jurisdikciju grada, odnosno župana podgorskoga. Već na prvom mjestu opisuju se medje zemlje Čebdina (Chebden), koju je držao neki Toma. Medja ove zemlje odpočinjala je kod izvora Dolića (Dolych), danas Donji potok, i tekla prema potoku Čebdinu; s lijeve strane bile su zemlje jastrebarske i Zetana jobagiona grada podgorskoga. Odavde išla je medja prema potoku Breznici i po njemu do ušća Dolića u Breznicu. Tijekom Dolića dolazila je do početka opisanih medja. Toj zemlji priključila se zemlja Breznica, koju je posjedovao Priba. Medja ove zemlje počinjala je kod potoka Breznice uz drvo kruške, tekla je prema zapadu uz neku šumu, koje je suposjednik bio rečeni Priba, i tekla dalje do potoka Glogovca (Glogouchiz), dalje medjašila je sa zemljama Tome (Čebdina) i svršavala na Breznici. Druga zemlja Breznica bila je takodjer Pribina, a medja njezina počinjala je kod ušća potoka Brevena (Brevenni) u potok Breznicu, išla je uz rečenu zajedničku šumu do ušća Čebdina u Breznicu, odatle vraćala se k početku. Druga opet zemlja Čebdin, koju su posjedovali sinovi Pribe, počinjala je kod potoka Brevena, a medja joj tekla dalje do potoka Crne Mlake (Chorna mlaka), prelazila potok prema vrelu njegovom, dalje dolazila do ceste, te uz šumu dolazila do druge ceste. Kroz malu dolinicu, tri rala dugu, dolazila je do suhog potoka, a odavde do izvora Čebdina i do početka medje. Medjašima toj zemlji bio je na zapadu rod Cvetkovića (Cyvockoigi), sa sjevera Jastrebarčani, s juga Stanko jobagion grada.[1])

God. 1257. 12. januara podijelio je kralj Bela III. (IV.) sloboštine općini jastrebarskoj. Nu Jastrebarčani su se potužili kralju, da nemaju dovoljno zemlje. Stoga je kralj naložio Stjepanu, banu cijele Slavonije, a kapetanu štajerskom, da doznači Jastrebarčanima tri rali[2]) zemlje od zemalja sinova Cvetkovih — Cvetkovićana, sinova Kundisovih i roda Dragoslavova (Draganića), koji su svi bili pripadnici (iobagiones) grada Podgorja. To učini ban. Medje ove zemlje, koju su dobili Jastrebarčani, bile su: sa sjevera brežuljak, od kojega je išla medja kroz šikaru do potoka Dolića (danas Donji potok), te uz veliku cestu prema istoku. S desna bile su zemlje Jastrebarčana, s lijeve roda Dragoslavova; prema jugu polazila je do potoka Čebdina, gdje su medjaši bili sinovi Kundisovi, idući uz potok Čebdin prema istoku dolazila je do zemalja Cvet-

[1]) Smičiklas: Cod. dipl. IV. 403. 404.

[2]) Ral (aratrum mensurae regalis) iznosio je po današnjem računu 131 hektar 3352 □ m ili okruglo 228 austrij. rali. Dakle 3 kralj. rali 684 rali danas. — Mažuranić: Prinosi za hrvat. pravno-povjestni rječnik. Pod redalicom: Aratrum.

kovićana, tu su s desna bile zemlje Jastrebarčana, s lijeva sinova Pribinih. Dalje je tekla medja do potoka Rijeke (tada Podgorje), dalje bili su s lijeva medjaši sinovi Cvetkovi.[1])

Tako se je proširio teritorij jastrebarski posjedima Cvetkovićana.

Kako iz gornjega razabiremo, današnji teritorij općine Cvetkovića, činili su tada ove zemlje: dvije zemlje, koje su se zvale „Čebden" (Čabdin) dvije Breznice i zemlje roda Cvetkovića.

Ne ćemo pogriješiti, ako naslućujemo, da je dio zemalja današnje općine Cvetkovića bio polovinom XIII. vijeka u posjedu roda Pribića, koji je u to vrijeme i kasnije držao mnoge zemlje u podgorskoj županiji. Rod Pribića, po kojem je selo Pribići dobilo ime, bio je vrlo znamenit rod podgorske županije. Pribići činili su u srednjem vijeku posebnu plemensku općinu, a pojedine familije smatrane su plemićima.

Nema dvojbe, da su se posjednici opisanih zemalja Čebdina, Breznice i Cvetkovića skoro ujedinili u jednu rodnu općinu ili kako se tada zvalo „generaciju", i tako se stopili u rod Cvetkovića. Bivalo je to za cijelom ženitbom, a i s drugih razloga, naročito, da ovako ujedinjeni lakše odoljevaju neprilikama, koje bi ih kao pojedince bile mogle snaći. To se je svakako dogodilo prije XIV. vijeka.

Spomenuti Cvetko, prvi poznati predj Cvetkovićana imao je sina Cvitka (Cyuiticus), koji se javlja kao pročelnik svojega roda Cvetkovića. U njegovo doba postali su knezovi Babonići gospodari prostranih imanja stare podgorske županije. To je za cijelo dalo povod, da su Cvetkovićani uznastojali svoju slobodu sačuvati, koju im je podijelio kralj Bela III. (IV.) Zato evo vidimo, da Cvitko, sin Cvetkov, dolazi god. 1294. pred kralja Andriju III. te moli, da njemu i rodu njegovom potvrdi rečene povlastice. Cvetko je kralju pokazao privilegij kralja Bele III. (IV.), koji je sadržavao izuzeće Cvetka i njegovoga roda (exempcionem Chuetchk patris sui et tocius generacionis eius) od podložništva (iobagionatu) grada Podgorja. Kralj je to potvrdio za vječna vremena.[2])

Od ovog vremena, t. j. od početka XIV. vijeka ističe se uvijeke općinska zajednica roda Cvetkovića. Ona je uredjena poput drugih rodnih ili plemenskih općina, kojoj na čelu stoji sudac ili župan.

U onom silnom komešanju u Hrvatskoj, koje je nastupilo za vladanja kralja Karla Roberta, kad su i knezovi Babonići izgubili svoja imanja u Podgorju, a koja dolaze u vlast kraljevu, nastala je opet pogibelj po slobode Cvetkovićana. Oko god. 1330. gotovo nestaje vlasti Babonića u Podgorju. Pak i vlast župana podgorskih u to vrijeme već je bez moći. U toj neizvjesnosti i tjeskobi pošao je Berislav sin Cvitkov pred kralja Karla Roberta, koji je tad boravio u taboru kod Topuskoga,

[1]) Smičiklas: Cod. Dipl. V. 51. 52.

[2]) Iz potvrdnice kralja Karla Roberta god. 1333.

te ga je zamolio, da potvrdi povelju kralja Andrije III. danu Cvetkovićima. Kralj je ovu povelju potvrdio 5. jula 1333.[1])

Prema izloženim poveljama, doznajemo rodopis najstarijih predstavnika Cvetkovićanaca:

Cvetko
1244.—1257.
|
Cvitko
1294.
|
Berislav
1333.

Sa svojim susjedima Jastrebarčanima, odnosno njihovom općinom došli su Cvetkovićani vrlo rano u sukob poradi medja. Započela je razmirica u prvoj polovini XIV. vijeka. Da se urede medje izmedju Cvetkovića i Jastrebarskoga, često su bili onamo odašiljani povjerenici bana i kaptola zagrebačkoga, ali nikad nije došlo do sporazuma. Napokon je podban i župan križevački Petar izdao nalog, da se ovaj spor konačno riješi. Na lice mjesta izaslani su povjerenici Stjepana bana cijele Slavonije: Stjepan pisac, zamjenik župana Petra, Gjuro sin Tatarov i Gjuro sin Ozeja. Ovima se pridruži izaslanik zagrebačkoga kaptola Pavao arcidjakon bekšinski i kanonik Mihalj, koji su u Cvetkoviće stigli 13. oktobra 1352., te obišli i uredili medje izmedju Cvetkovića i Jastrebarskoga.

Po ovima ustanovljene medje stranke su odobrile i pohvalile, te ih proglasile ispravnima. Prema tomu uredjenju, bila je medja izmedju Cvetkovića i Jastrebarskoga ova: Počinjala je s istočne strane kod potoka Čabdina i tekla prema zapadu, gdje su bile zemlje sinova Pribinih. Dalje išla medja prema zapadu, gdje su podignuti medjaši od zemlje, odavde do potoka Rijeke (Podgorski) i sredinom toga potoka gore uz tok njegov dolazila je do neke velike luke (t. j. gdje se potok proširivao), gdje prelazi cesta, koja je vodila iz Jastrebarske u Modruše. Prelazeći cestu išla je medja ravno prema zapadu, a sve s lijeva pripadalo je Cvetkovićanima i tu je medja svršila. Šuma pako, koja je ondje bila, ostala je zajednička Cvetkovićanima i Jastrebarčanima. Druga opet šuma isključivo bila je svojina Cvetkovićana.

O tom izdao je zagrebački kaptol ispravu 18. oktobra 1352.[2]) na zahtjev Cvetkovićana Vidonje sina Jurkova, Dragana sina Berislavova, Petra sina Ivanova, Bratka sina Marenova i Nikole sina Ladomerova.

Akoprem je time bila točno uredjena medja izmedju Cvetkovićana i Jastrebarčana, nijesu ipak prestale razmirice o zemljama. Jastrebarčani su opet počeli svojatati neke zemlje Cvetkovićana. Cvetkovićani, da se

[1]) Prijepis R. Lopašića navodno iz općinske škrinje u Cvetkovićima.

[2]) Original na pergameni u arhivu općine Cvetkovići.

obrane, pošalju pred zagrebački kaptol svoje ljude Gjuru sina Udečeva i Ivšu sina Vidova, koji su 28. oktobra 1373. ondje svečano prosvjedovali protiv posvojenja svojih zemalja.[1])

Kad se polovinom XIV. vijeka zameo i posljednji trag stare županije podgorske, a na njezinom se teritoriju proširili posjedi i pripadnosti grada Lipovca, Okića i Ozlja, došla je i rodna općina Cvetkovići pod grad Okić, koji je pripadao kralju. Rod Cvetkovića nije pripadao pod kraljevski grad Okić kao kmetovi, već kao slobodni i plemeniti gračani[2]) t. j. gradski ljudi. To je bio baš takav odnošaj, kakav je bio u srednjem vijeku izmedju Turopoljaca i grada (castrum) zagrebačkoga. Njihove sloboštine i prava kao plemenitih gračana okićkih dobro su bila poznata banu i ostalomu hrvatskomu plemstvu. Pak su se i službeno priznavala. Ban Ladislav od Losoncza (Lučenac), bio je upravitelj svih kraljevskih gradova po Hrvatskoj, a tako i Okića. Plemeniti gračani okićki Cvetkovićani, plemići gradski roda Cvetkova (Czuveczk) poslali su 29. marta 1388. u Zagreb svoje zastupnike, Ivana sina Staniše, Fabijana sina Cvetkova, Vuka sina Tome i Gjuru sina Grdova, da zamole bana Ladislava od Losoncza potvrdu i zaštitu svojih sloboda, koje su od starine i za njegova banovanja uživali. Ban je dakako njihovoj molbi zadovoljio i potvrdio je njihove slobode i prava. Kakova su to prava i slobode, ne navadja, već samo veli, da su to stara i priznata prava. Kad ih nazivlje plemenitim iobagionima, svakako znače ta prava plemićku slobodu. Ujedno naloži ban svomu kaštelanu u Okiću plemiću Ladislavu Parlagu, da čuva Cvetkovićane u njihovoj slobodi, i da ne uvadja nikakove novotarije, već samo da od njih ubire običajne daće. To je vrijedilo i za buduće kaštelane.[3])

Burna vremena nastaše u Hrvatskoj iza smrti kralja Ljudevita I., kad je kraljevstvo ostalo bez kralja. Hrvati pozovu na prijestolje napuljskoga kralja Karla Dračkoga, kojega ali ubiše Magjari 7. februara 1386. u Budimu, a Mariju, kćer Ljudevitovu proglasiše kraljem i udaše za Luksenburgovca Sigismunda, kralja češkoga. Sigismund imao se je boriti protiv hrvatskih i bosanskih velikaša, koji su pristajali uz sina Karla Dračkoga, mladoga napuljskoga kralja Ladislava, a to sve iziskivalo je mnogo novaca. Kralj Sigismund pomagao si zalaganjem i prodavanjem krunskih imanja. Tako je u Hrvatskoj prodao Ozalj i Steništnjak, a ne poštedi ni Okić-grad. Taj grad prodao je god. 1393. za 10.000 for. Tomašu sinu Bevenjudovu.[4])

---

[1]) Prijepis od g. 1540. u arhivu općine Cvetkovići.

[2]) „Nobiles castrenses castri seu jobagiones", t. j. plemeniti ljudi, koji su bili obvezani samo na vojnu dužnost. Dakle plemići.

[3]) Prijepis od g. 1572. u arhivu općine Cvetkovići.

[4]) Bilješke R. Lopašića iz raznih arhiva u arhivu Jugoslav. akademije.

Novi gospodar grada Okića, kako ga listine zovu „Tomaš Okićki i vikar senjski" bio je prema Cvetkovićanima vrlo susretljiv i dobar. Kad je on 19. marta 1394. boravio u Novigradu poslali su Cvetkovićani k njemu svoga župana (comes terrestris) Ivana sina Dikše i Ivana sina Stančeva, koji ga zamoliše, da bi ih on i njegovi potomci štitili u njihovim posjedima, kako su to činili i njegovi predšasnici gospodari okićki. Toma Okićki usliša njihovu molbu, te im potvrdi posjed njihovih svih polja, šuma, livada, gajeva, voda, mlinova sa svim pravima i koristima, što su ih od toga uživali. Ujedno im je obećao, da će njih i njihovo potomstvo štititi u njihovoj staroj slobodi. U toj povelji nazivlje ih Toma „plemenitim iobagionima grada Okića".[1])

U to vrijeme držali su susjedni grad Lipovac meštri Nikola i Mučina sinovi Rafaela Lipovačkoga. Ovi su počeli svojatati neke zemlje Cvetkovićana. Da se Cvetkovićani ograde protiv ovih nepravda, poslali su pred zagrebački kaptol svoje izaslanike Cvetka sina Vidova, Ivana sina Stafunićeva, koji su 22. septembra g. 1394. pred rečenim kaptolom uložili svečani prosvjed protiv nasilja lipovačke vlastele.[2])

Kad su Cvetkovićani g. 1394. dobili od Tome Okićkoga potvrdu za svoje posjede, nijesu u toj potvrdi izrečene sigurnosti za njihove plemićke slobode. To je valjalo i posebno potvrditi. Iste godine je po nalogu kralja Sigismunda omedjen kotar draganićki, i tom se zgodom spominje potok Velika Volavčica (Welyka Wolawlya) medjom izmedju Draganića i Cvetkovića.[3])

Za vrijeme Tomaša Okićkoga, tog vrlog zaštitnika Cvetkovićana dao je god. 1395. kralj Sigismund urediti medje grada Okića. To je učinio izaslanik kaptola zagrebačkoga, arcidjakon bekšinski Grgur iz Ravna, a u prisuću kraljevoga izaslanika meštra Ivana Kaza zvanoga. Kaptol je o tom izdao pismo 10. marta 1395. Sve medje opisane u tom medjašnjem listu nas ne zanimaju, već samo one, koje govore o Cvetkovićima. Ove se medje okićke opisuju ovako: od zemalja šišljavićkih uz potok Kupčinu dolazi se do mjesta, gdje se spaja Kupčina s potokom Volavjem (Volaula), od ovuda potokom Volavjem prema zapadu dolazi se do mjesta, gdje se isti potok spaja s potokom Lekenikom (Leknyik), gdje su s desna zemlje okićke. Uz potok Lekenik gore dolazi se do vode Ilovačke (portus Ilovaczky), gdje prestaju medje Cvetkovića (ville Cvechkowichi), s lijeve strane su zemlje grada Lipovca, a s desne okićke. Od Ilovačke vode išla je medja prema zapadu uz potok Okićnicu do Pešćenoga broda, gdje su s desna zemlje okićke a s lijeva lipovačke. Od ovuda je medja skretala na lijevo k brijegu Glogenu, po kojem je skoro skrenula na lijevo k vodi Gonjavi (portus

[1]) Original na pergameni u arhivu općine Cvetkovići.

[2]) Prijepis zagr. kaptola od g. 1540. u arhivu općine Cvetkovići.

[3]) Orig. prijepis Petra Erdöda od 9. XI. 1531. u arhivu grada Jastrebarskog.

Gorenieua), preko koje prešavši dolazila je k velikoj cesti, koja je polazila prema Zagrebu i t. d.[1]) Tu bi se od prilike bile medje dovršile u koliko bi se odnosile na Cvetkoviće.

Iz ovoga medjašnjega lista rek bi razabiremo, da je teritorij općine Cvetkovići stajao izvan opsega zemalja grada Okića. Dakle nije općina Cvetkovići sa svojim teritorijem bila direktna pripadnost grada Okića, već skroz samostalni teritorij, koji je tek stajao pod zaštitom grada Okića. To nam potvrdjuju i kasnije isprave, koje spominju, da su se Cvetkovićani dali samo pod zaštitu grada Okića, da se lakše obrane od već zaredalih navala turskih.

Dne 6. juna 1395. osvanuli su pred zagrebačkim kaptolom izaslanici Cvetkovićana Ivan sin Dikše, Grgur sin Ivuše, Klement sin Brankov i Munja sin Petrov. Ovi su izjavili u ime svoga roda Cvetkovićana, da su oni i njihov rod bili od vajkada plemeniti gračani (castrenses) grada Okića, i kao takovi plemeniti gračani, da su služili gradu. Na tu izjavu izjavio se je Toma Okićki, koji je takodjer osobno došao pred kaptol u ime svoje i sina svoga Benvenuta, da će Cvetkovićane i njihov rod čuvati i štititi u svim pravima i slobodama, u kakovim ih je našao, kad je postao gospodarom grada Okića. O tom je zagrebački kaptol izdao svečanu ispravu.[2])

Tomaš Okićki živio je u vrlo teškim vremenima spomenute borbe o prijestolje. Bio je neustrašivi pristaša Sigismundov. Medju mnogim pristašama napuljskoga kralja Ladislava Napuljca, koji mu nastojahu ovjenčati čelo ugarsko-hrvatskom krunom, bio je i možni hrvatski velikaš Nikola knez Krčki (Frankopan). Ovomu daruje kralj Ladislav Napuljac g. 1403. grad Okić, a potvrdio mu i kupnju Ozlja, što mu ga je prodao kralj Sigismund.[3]) To darovanje ostalo je dakako samo na papiru, jer knez Nikola Frankopan nije došao u posjed grada Okića.

Kralj Ladislav Napuljac doskora napusti svoje pravo na hrvatsku krunu, kad je g. 1409. za 100.000 dukata prodao Dalmaciju republici mletačkoj. To je dakako odvratilo od njega njegove pristaše, koji se opet pokoriše kralju Sigismundu. Sad je tekar knez Nikola Frankopan mogao misliti, da steče grad Okić. Medjutim je umro i Tomaš Okićki, a njegova imanja naslijedio sin njegov Benvenjud (ili Bevenjud), po kojem se je ta porodica prozvala Bevenjudima. Držali su još i grad Ostrožac na Krajini, i nosili su pridjevak „od Okića i Ostrošca".

---

[1]) Iz potvrde kralja Sigismunda od 22. aprila 1406. To je kasnije potvrdio g. 1607. kralj Rudolf II., a g. 1707. kralj Josip II. Original ove potonje u kr. ugar. držav. arhivu u Budimpešti: M. O. D. L. 32901. — Stara oznaka: N. R. A. fasc. 61. No. 4.

[2]) Original na pergam. u arhivu općine Cvetkovići. Ova isprava ima na hrptu savremenu bilješku na talijanskom jeziku. Niže dolje je glagolska opaska XV. vijeka: „List na Cvetković za Bevenuda".

[3]) Arhiv za Jugoslav. povĕstnicu VII. 43.

*

Bevenjud Okićki proda g. 1416. grad Okić Nikoli Frankopanu za 10.000 dukata, i tako dodje grad Okić, a po njemu i Cvetkovići pod vlast drevne i slavne porodice Frankopana. Nu Cvetkovići ostadoše neko vrijeme u zalogu za dug knezu Celjskomu, dakako samo na papiru.[1])

Nikola Frankopan, koji je bio u velikoj milosti kod kralja Sigismunda, isposlova si god. 1419. kraljevsku darovnicu za Okić. To je dobio za velike zasluge, koje si je stekao prigodom izgona Turaka iz Hrvatske.[2])

Cvetkovićani su pomno bdili, da se od njihovog teritorija ništa ne odsvoji. Čabdin je takodjer, kako znamo spadao u teritorij njihove općine. Po starom pravu mogao je svaki susjed i rodjak po svome pravu protiviti se otudjenju susjedova ili rodjakova zemljišta. To je pravo roda kao cijelosti na nekretninu svoga surodnika. Ovo je mogla vršiti cijela općina i svaki pojedinac njezin. To je bilo važno pravo, koje je podržavalo i učvršćivalo općinske uredbe. To vidimo iz slijedećega.

God. 1415. hotio je Benko sin Stjepana od roda Dimnjakovića, Križan sin Videnov, Vuk sin Ivana sina Petronje, svi iz Čabdina, otudjiti neke zemlje u Čabdinu. Po svomu rodnom pravu, spriječili su to Cvetkovićani svečanim prosvjedom pred zagrebačkim kaptolom. Ovamo su poslali svoje izaslanike Ivana sina Dikše, Pavla sina Cvetkova, Marka sina Stipše, koji su u ime svoje te u ime Valentina i Lovre sinova Ivanovih, Pavla i Ivana sinova Pavlovih, Dimitra i Martina sinova Markovih i sve braće svoga roda Cvetkovićana uložili prosvjed.[3])

Doskora su Cvetkovićani došli u sukob i s vlastelom susjedgradskom. Nije nam posve jasno, kako se to zbilo i kako su se vlastela susjedgradska približila posjedima Cvetkovićana. Stoji samo činjenica, da je Ladislav sin Nikole Tota susjedgradskoga na početku god. 1422. sa svojim ljudima došao na posjede Cvetkovićana, te je razorio i posjekao medjaše njihovih posjeda, i time počinio mnogo štete. Cvetkovićani su uslijed toga poslali svoga izaslanika Pavla sina Cvetkova do kaptola zagrebačkoga. Ovaj je tamo 9. februara iznesao nasilja Ladislava Tota, i protiv ovih u ime općine cvetkovićke uložio svečani prosvjed.[4])

To medjutim nije smetalo Ladislava Tota, da i dalje ne dira u Cvetkovićane. Ovaj put složio se s gradjanima jastrebarskim, te je zajedno s njima posvojio zemlje Cvetkovićana, i to oranice Pribića. I

---

[1]) Thalloczy-Barabas: Codex Frangep. I. 179.

[2]) Thalloczy-Barabas: Cod. Frangep. II.

[3]) Prije N. R. A. fasc. 1645. No. 6. sada M. O. D. L. u kr. ugar. državn. arhivu u Budimpešti.

[4]) Prijepis zagreb. kaptola od g. 1540. u arhivu općine Cvetkovići.

ovaj put je Pavao Cvetkov 12. aprila 1424. uložio prosvjed pred zagrebačkim kaptolom.[1])

Poslije smrti kneza Nikole Frankopana (g. 1432.) držao je grad Okić njegov sin Martin Frankopan. Povijest nam prikazuje Martina čovjekom vrlo pobožnim i dobrim prema svojim ljudima. On je bio ožen-njen s Jelenom Lipovačkom, baštinicom velikih imanja Lipovca i Jastrebarskoga. Po njoj dakle bio je knez Martin gospodarom malo ne cijeloga prijedjela medju Kupom i Savom. On si steče velike zasluge u ratovima protiv Turaka i nevjernim Bošnjacima. Za to ga g. 1436. nadari kralj Alberto Austrijski, nasljednik kralja Sigismunda pravom pobiranja kunovine u području grada Okića, što je do tad pripadalo samo kralju.[2]) Kao vjeran pristaša kraljev, sklopio je knez Martin g. 1446. savez sa knezom Fridrikom Celjskim i njegovim sinom Ulrikom protiv svih neprijatelja kraljevih. Sličan savez sklopio je i s gubernatorom Ugarske Ivanom Hunjadom, slavnim Sibinjanin-Jankom. S ovim je vojevao protiv Turaka na Kosovom polju, odakle se spasio pomoću svoga vjernoga službenika Mikše Lipšinovića, kojega je kasnije god. 1479. nagradio imanjima Dolcem i Gradcem u području grada Stenišnjaka.

Kad su god. 1449. u tvrdom gradu Modrušu sinovi bana Nikole i Gjuro sin Hanža Frankopana dijelili medju sobom ogromnu svoju djedovinu, dobio je knez Martin uz gradove Starigrad, Novi, Bribir, Kotor, Bakar i Trsat te dijelove Krka i Senja takodjer i grad Okić.[3])

Tako je knez Martin i po uredbi obiteljskoj postao pospodar Okića.

U njegovo vrijeme upravljao je Okićem kaštelan Pavao Parčavić. Ovaj je po svoj prilici počeo uvadjati neke novotarije i terete na štetu Cvetkovićana. To se razabire otud, što mu je knez Martin Frankopan naložio, da ne smije Cvetkovićanima namitati nikakove novotarije, a naročito, da ih ne sili na voženje žita i drugih stvari. Po nalogu Frankopanovom izdao je Parčavić 21. decembra g. 1455. pismo Cvetkovićanima, u kojem im zajamčuje, da ne će ni on, ni njegovi nasljednici kaštelani okićki, nikada uvadjati terete i daće, koje nijesu običajne, već što će oni činit, činit će od dobre volje.[4])

Ova potvrda vrlo je znamenita tečevina za slobode Cvetkovićana, jer, kako ćemo niže vidjeti, glede podavanja gradu Okiću odnosno Kerestincu, imali su Cvetkovićani silu neprilika i borba.

---

[1]) Idem.

[2]) Idem.

[3]) Thalloczy-Barabas: Cod. Frang. I. 371.

[4]) Ovjer. prijepis u kr. drž. arhivu u Zagrebu i medju spisima arhiva općine Cvetkovići: Fassiones comm. Cvetkovići.

Na početku god. 1419. počeli su Cvetkovićani i Draganićani svojatiti neke šume Domagovićana. Cvetkovićani staviše se u posjed i uživanje domagovićkih šuma izmedju potoka Breznice (Brezthnicza) i Velikoga Glogovca (Nagh Glogowecz), a Draganićani šuma Branina i Boka izmedju potoka Velikoga Črnca, Kupčine, Svibna i Volavčice. Zbog toga došlo je izmedju njih do sukoba, te plijeniše jedni druge. Domagovićani se na to potužiše kralju Sigismundu, koji je 12. aprila 1419. iz Višegrada naložio hrvatskom banu Dionizu Marcalju, da taj spor ispita u nazočju susjeda i plemića, te da, ako je pravo na strani Domagovićana, isključi Cvetkovićane i Draganićane od uživanja tih šuma, koje se imadu opet izručiti zakonitim vlasnicima pod zaštitom bana. — Kad su 1. maja 1419. župani zagrebačke županije Sebastijan od Karmača i Petar od Ervenča sa svojim plemićkim sucima držali sud, iznesoše Domagovićani gornji kraljevski nalog, dok su rečeni župani izaslali svoje podžupane Petra sina Jurše Kalinskoga i Pavla sina Petra Drenovačkoga, da izvrše kraljev nalog. Ovi su 25. maja došli u Jastrebarsko, te su u prisuću Lovre sina Dionizova, župana draganićkoga i Pavla župana cvetkovićkoga sazvali susjedne plemiće i medjaše, koji su pod prisegom izjavili, da su preporne šume od pametara pripadale Domagovićanima, i da su se Draganićani i Cvetkovićani silom stavili u posjed i uživanje ovih, uslijed česa su se porodili česti sukobi i nasilna plijenjenja. Na temelju tih izjava su te šume opet propisno uručene Domagovićanima, dok su Cvetkovićani i Draganićani iz njih isključeni.[1])

Vijesti o Cvetkovićima u drugoj polovini XV. vijeka vrlo su mršave. Nema ali sumnje, da su Cvetkovićani svoje slobode potpuno uživali, barem za života Martina Frankopana.

Iz god. 1458. sačuvao nam se je jedan popis desetine u Cvetkovićima. Žitelji ubilježeni su samo krsnim imenom, dok je jedini Petar Bibašić ubilježen porodičnim imenom.[2])

God. 1459. spominje se Braje Jakovčić iz Cvetkovića, i to prigodom izdanja neke draganićke isprave. Bio je aldomaš.[3])

Knez Martin Frankopan predao je oko g. 1470. gradove Okić i Kostajnicu pod stanovitim uvjetima kralju Matiji Korvinu. Učinio je to zacijelo s toga, jer je imao parnicu s Bevenjudima radi Okića. Ivan Bevenjud Ostrožinski, unuk Bevenjuda imao je na Okiću zapis od 15.000 for. Za to mu je kralj Matija g. 1478. priznao njegovo pravo, te mu založio grad Kostajnicu na vrijeme, dok ne otkupi njegovo pravo na grad Okić. Već slijedeće godine umro je knez Martin Fran-

[1]) Iz prijepisa zagreb. kaptola od 6. aprila 1442. prepisanoga po Petru Erdödu 9. novembra 1531. — Original potonjega u arhivu grada Jastrebarskoga.

[2]) Orig. u kr. drž. arhivu u Zagrebu. Depos. Arh. capit. Zagreb. Acta cap. ant. fasc. 30. No. 2.

[3]) Kukuljević: Acta Croat. I. 86. — Šurmin: Acta Croat. I.

kopan. Dvije godine na to (1480) darovao je kralj Matija Ivanu Bevenjudu i njegovim bratučedima Tomašu i Nikoli Bevenjudima na vječna vremena grad Kostajnicu, dočim su mu ovi odstupili gradove Tržac, Skrad i Ostrožin.[1]) Tako se je grad Okić oslobodio Bevenjuda.

U to vrijeme darova kralj Matija grad Okić županu komorskih solana, Ivanu Horvatu od Šaga inače zvanom od Bereza, koji je god. 1480. učinio po svom kaštelanu Vinku Vuzi velika nasilja gospodarima susjedne Brezovice. I ovaj novi gospodar okićki nosi pridjevak „od Okića". Čini se, da je on dogradjivao grad Okić g. 1492.

U njegovo vrijeme pada znamenita promijena na ugarsko-hrvatskom prijestolju. Kralj Matija umro je 6. aprila 1490., a tada nasta pitanje o nasljedniku njegovom. Po njegovoj želji imao je doći na prijestolje njegov naravni sin herceg Ivan Korvin, kojemu je još za života namijenio mnoge gradove i imanja u Hrvatskoj i Ugarskoj. Medju imanjima, koja su po ugovoru od 17. juna 1490. sklopljenoga u Požunu izmedju hrvatskih i ugarskih velikaša i mladoga Ivana Korvina, zapalo je Jastrebarsko i grad Lipovac hercega Ivana Korvina. Ovim ugovorom odrekao se je ugarsko-hrvatske krune, i dobio naslov hercega od Slavonije, a obećana mu je i bosanska kruna.[2])

Nemamo vijesti, da bi se bio Ivan Horvat od Šaga išta pačao u odnose Cvetkovićana, što nam i opet daje dokaz, da su Cvetkovićani bili tada prilično neovisni od Okić grada.

Ugarskom i Hrvatskom zavlada Poljak iz kuće Jagielo, kralj Vladislav II., kojega sin vladaše do god. 1526.

U ovom metežu počeše gradjani jastrebarski svojatati posjede Cvetkovićana u Cvetkovićima i Čabdinu. Cvetkovićani da obrane svoju djedovinu pošalju svoje zastupnike Gjuku Pavlekovića, Šimuna Balšića pred zagrebački kaptol, koji su tamo 30. juna 1490. uložili svečani prosvjed protiv nasilja Jastrebarčana.[3])

Grad Okić skoro opet izmjeni svoga gospodara. 6. septembra god. 1493. prodao je Horvat Okić za 6000 zlatnih forinti gjurskomu biskupu i kraljevom kancelaru Tomi Bakoču, bratu njegovom Nikoli od Erdöda i sinovima ovoga Petru, Valentinu, Pavlu, Ivanu i Tobiji. U prodajnom ugovoru navadjaju se slijedeći posjedi i sela kao pripadnost grada Okića: Domagovići, Cvetkovići, Stankovo, Beter, Repišće, Čermošice, Pavučnjak, Klinčasela, Tržić, Galgovo, Podgradje, Tlake, Konjščica, Orešje, Molvice, Obrež i Stupnik.[4]) Ovu prodaju slijedeće godine 1494. 8. decembra potvrdio je kralj Vladislav II. uz darovanje svoga kr.

---

[1]) U kr. drž. arhivu u Zagrebu: Doc. medii aevi.

[2]) Pray: Epistolae proc. reg. Hung. I. 378.

[3]) Prijepis zagreb. kaptola od 30. marta 1540. u arhivu općine Cvetkovići.

[4]) Prije N. R. A. fasc. 61. No. 4. sada M. O. D. L. u kr. ugar. drž arhivu u Budimpešti.

prava Tomi Bakoču i njegovim rodjacima te naložio čazmanskom kaptolu, da Bakoč-Erdöde uvede u posjed. To je obavio 5. marta 1495. kanonik Blaž i kraljev povjerenik Petar Imprić od Jamnice u prisuću Ladislava od Kaniže, Martina Domagovića, Nikole Tereka kaštelana jastrebarskoga, Mirka od Korutne kaštelana samoborskoga, Jurja kaštelana susjedgradskoga, Stjepana Berislavića kaštelana lukavečkoga i Grgura Stubičkoga kaštelana ozaljskoga, a da nitko nije prigovorio.[1])

Iz rečenoga vidimo, da su okićki gospodari Cvetkovićane smatrali pripadnicima grada Okića, i da je teritorij Cvetkovića pribrajan teritoriju grada Okića. To nije ništa neobična, kad znamo, da se slično dogadjalo i s drugim slobodnim općinama. Podsjećamo samo na Turopolje, koje su koncem XV. vijeka svojatali medvedgradski gospodari, koji im oteše i njihov grad Lukavec i njime vladali sve do polovine XVI. vijeka. Turopolje bilo je jaka i velika općina, te se je lakše opirala i branila svoja prava, nego li mala općina cvetkovićka, koja je po svom značaju slična bila Turopolju.

Vidjeli su Cvetkovićani, da su unatoč svojih plemićkih i općinskih sloboda, došli u pogibeljnu ovisnost od okićkih gospodara, tada upravo svemoguće porodice Bakoč-Erdöda, koje glava, biskup Toma Bakoč, bijaše kraljev kancelar i kasnije nadbiskup i primas ostrogonski, a usto bezuvjetni pouzdanik i miljenik kraljev, a što više, u ono vrijeme neizmjerno moćan svojim bogatstvom. Bio je to čovjek, koji je svojom moći i bogatstvom bio odlučan čimbenik u kraljevstvu ugarskom i hrvatskom, a baš time je svoj rod digao do velike moći i bogatstva.

Da se Cvetkovićani otmu gotovomu kmetstvu, dadoše se pod okrilje i zaštitu hercega Ivana Korvina, koji je u to vrijeme zasjeo na staru i slavnu stolicu hrvatskih banova kao herceg Slavonije, gospodar Jastrebarskoga i zet možnoga kneza Bernardina Frankopana.

Oni pošalju k hercegu i banu Ivanu svoje zastupnike Šimuna Balšića i Stjepana sina Tončeva, koji izjaviše u ime svoje općine, da su ih prijašnji posjednici grada Okića (u nedavno vrijeme) radi nemara banova potčinili gradu Okiću, a oni, pošto spadaju kao plemići lih pod vlast bana, umoliše ga, da ih primi pod svoju zaštitu, i da ih čuva u njihovim starim i običajnim slobodama. Ban i herceg Ivan usliša njihovu molbu, potvrdi njihove slobode i pravice uz dužnost običajnih podavanja gradu Jastrebarskom. Ujedno je naložio kaštelanu jastrebarskom Lovri, te svim budućim kaštelanima ovoga grada, da ne smetaju plemiće Cvetkovićane u njihovim slobodama, već da ih u uživanju i vršenju ovih podupiru i čuvaju.

O toj važnoj potvrdi izda herceg i ban Ivan svečanu povelju u Zagrebu 28. jula 1497.[2])

---

[1]) Ibidem i arhiv zagreb. kaptola: Locus credibilis. (Depos u kr. drž. arhivu).

[2]) Iz prijepisa čazman. kaptola od 21. marta 1647. u arhivu općine Cvetkovići.

Pravednu i zakonitu ovu zaštitu poštivali su i priznavali gospodari Okića, Bakoči-Erdödy. Barem se tomu nijesu protivili, pa tako se Cvetkovićani za tada riješiše teških posljedica, koje bi ih bile zadesile u smislu prodajnoga ugovora od g. 1493.

Obiteljska imena već su koncem XV. vijeka bila u općenitoj porabi u Cvetkovićima i Čabdinu. Tako popis crkvene desetine u Cvetkovićima navodi ova obiteljska imena: Balšić, Bazević, Bibašić, Belohalić, Braječić, Ciganić, Čerković, Dimnaković, Dimitrijević, Dikšić, Gergec, Gjurgjević, Heršić, Jerhović, Juršić, Klopović, Lončar, Loparić, Marković, Pavleković, Petrić, Plavečić, Prebečić, Punec, Videčić, Vitković.[1])

Kad je god. 1500. herceg i ban Ivan Korvin boravio u Jastrebarskom, poslali su Cvetkovićani k njemu svoga starješinu Vrbana Cvetkovića, s molbom, da ih zaštiti u njihovoj slobodi. Dne 24. februara izda on pismo, kojim je naložio svim svojim službenicima i kaštelanima grada Lipovca, da štite i brane Cvetkovićane u njihovim običajnim slobodama.[2])

Istoga dana, a na zamolbu istoga starješine podijelio je Cvetkovićanima još i ove pogodnosti: Ako bi koji Cvetkovićan došao u službu njegovu i na pusto selište, a ne bi imao kuće, slobodan je kroz tri godine od svakoga podavanja (contributione et taxa) gradu Lipovcu. Onaj pako, koji dodje na selište, a ima kuću, slobodan je od rečenih daća kroz dvije godine. Jedino dužan je u svakom slučaju plaćati kraljevski porez (taxa regia).[3]) O tom izdao je herceg i ban Ivan Korvin povelje u Jastrebarskoj, te naložio svim kaštelanima grada Lipovca, da se te odredbe držati imadu.[4])

Herceg i ban Ivan Korvin zapleo se u vrlo ozbiljnu razmiricu sa gradjanima jastrebarskim, jer im je oteo zemljište, na kojem je sagradio novi utvrdjeni kašteo, današnji grad u Jastrebarskom. Dok je trajala ova razmirica darova god. 1502. Ivan gradove Jastrebarsko i Lipovac braći Ladisavu, Tomašu, Franji i Nikoli te Stjepanu Petevima od Gerše za velike zasluge, koje su ovi stekli u ratovima protiv neprijatelja Hrvatske. Ove uvede u posjed po nalogu kralja kaptol budimski po svom izaslaniku kanoniku Brcku od Pathone, a u prisuću kraljevog povjere-

---

[1]) Orig. u kr. drž. arhivu u Zagrebu: Depos. Arch. Capit. Zagrab. Acta capit. antiqua fasc. 30.

[2]) Prijepis zagrebačkoga kaptola od g. 1572. u arhivu općine Cvetkovići.

[3]) „Contributio" bio je redovit i stalan porez, morao ga je plaćati svatko. „Taxa" bio je izvanredni porez i raspisavan je samo u stanovitim zgodama. Tako primjerice prigodom ženitbe ili krunitbe kraljeve namaknuo se kralju krunitbeni ili vjenčani dar ovakovim porezom. „Taxa regia" odredjivana je po kralju, na primjer u slučaju rata. „Contributio" redoviti porez iznosio je u to doba $^1/_2$ for. po selištu, kasnije 1 for.

[4]) Prijepis čazman. kaptola od 21. marta 1647 u arhivu općine Cvetkovići.

nika Martina Dragačića. Od susjeda prisustvovali su plemići Valentin i Blaž iz Pribića te draganički plemići župan Andrija i Tomaš Bencetić.[1])

Tako je gradom i imanjem jastrebarskim zavladala odlična porodica Peteva, koja je ovamo došla iz Ugarske. Kakav bijaše odnos izmedju Cvetkovićana i porodice Peteva, ne znamo; pisma nam to ne spominju.

Vrlo je važna činjenica po Cvetkovićane, da ni u darovnici ni u uvodnici ne spominje se teritorij općine Cvetkovići kao pripadnost Jastrebarskoga i Lipovca. Zacijelo je to učinjeno po nalogu bana Ivana Korvina, koji je dobro znao, da su Cvetkovićani plemići i neovisni od gospoštije jastrebarske, lipovačke a i okićke, kojom potonjom gospodovahu Bakoč-Erdödy. Nu kad se je herceg i ban Ivan maknuo iz Jastrebarskoga i Lipovca nastojali su okićki gospodari Erdödy opet vršiti neko gospodstvo nad Cvetkovićanima. Doista to gospodovanje imalo je oblik neke zaštite. Možda je to i bilo tada iskreno, ali kasnije postalo je pogibeljno po slobodu Cvetkovićana.

Razmirica radi medja zemalja, tekla je još uvijek izmedju Cvetkovićana i gradjana jastrebarskih. U toj razmirici rek bi stajali su Erdödy, a naročito nadbiskup Tomo Bakoč-Erdödy na strani Cvetkovićana. Kad su na veliku Gospoju god. 1507. držali hrvatski banovi Andrija Bot od Bajne i Marko Horvat Kamičca zbor plemića županije zagrebačke u Zagrebu, istupio je pred njih Franjo Kecer od Radovana, kaštelan Bakočevoga grada Moslavine[2]), te je zatražio od kanonika zagrebačkoga Nikole od Buče u svrhu obrane prava Cvetkovićana ispravu, koja je uredjivala medje Cvetkovićana i Jastrebarčana, a nalazila se je u posjedu rečenoga kanonika. Taj smjesta izruči tu ispravu, koju su banovi istoga dana prepisali i uručili Keceru. Bila je to povelja kralja Bele III. (IV.) od 12. januara g. 1257. u prijepisu bana Mikca (1340.), a potvrdjena po kralju Sigismundu u Časlavi 27. februara 1421. Pošto banovi nijesu imali kod sebe svojih pečata, to su na prijepis stavili pečate podbanova Ludvika Pakračkoga i Franje Nelipića od Dobre kuće.[3])

Već slijedeće god. 1508. zadesi Cvetkovićane nova briga. Možda je baš nadbiskup Tomo Bakoč-Erdödy hotio si u kralja isposlovati darovnicu za Čabdin i Dugu Lazinu, što je bilo vlasnost Cvetkovićana, ako već i nije mogao i hotio prisvojiti samu općinu cvetkovićku. Da ipak izjave Cvetkovićani svoje pravo na te posjede, poslali su svoje zastupnike Petra Supanića i Matiju Dikšića pred zagrebački kaptol,

---

[1]) Prije N. R. A. fasc. 61. No. 28. sada M. O. D. L. u kr. ugar. držav. arhivu u Budimpešti. Od ove isprave nalaze se prijepisi u kr. drž. arhivu u Zagrebu i arhivu trgovišta Jastrebarskoga.

[2]) Moslavinu stekao je nadbiskup Toma Bakoč-Erdödy g. 1491. nasljedstvom od porodice Čupara Moslavačkih.

[3]) Prijepis zagreb. kaptola od 27. juna 1554. u arhivu općine Cvetkovići.

gdje su ovi 25. aprila svečano prosvjedovali protiv darovanja, koja bi učinio kralj Vladislav pogledom na Čabdin i Dugu Lazinu, te protiv svakog zaposjednuća ovih posjeda.[1])

Kako je Tomo Bakoč, tada već kardinal i patriarka carigradski imao na brizi Cvetkovićane, da ih štiti od Jastrebarčana, ili da ih što bolje k sebi privuče, a onda polako učini ovisnima o Okić-gradu, vidi se i u tom, što je naložio Demetriju župniku sv. Mirka na zagrebačkom kaptolu, da dade po istom kaptolu prepisati gore spomenutu povelju banova Bota i Horvata. Kaptol to učini 17. septembra 1508.[2])

Moguće je, da je ova briga kardinala Tome bila ugodna Cvetkovićanima, jer su za cijelo znali, da je on najmogućnija osoba u kraljestvu, a naročito iza smrti njihovoga zaštitnika hercega i bana Ivana Korvina, koji je umro u Krapini g. 1504.

Napokon je uspjelo kardinalu Tomi još više približit se Cvetkovićanima, i razmaknuti svoje posjede na jugu Plješivice. God. 1519. sklopi Toma pred dvorskim sucem Lovrom knezom Iločkim i vojvodom bosanskim ugovor sa Petevima, po kojemu mu ovi odstupiše gradove Jastrebarsko i Lipovac sa svim pripadnostima, pače i trgovište Jastrebarsko u zamjenu za neka njegova imanja u Ugarskoj i doplatak od 750 for. U tom ugovoru ne spominje se, da bi Cvetkovići pripadali Jastrebarskom ili Lipovcu.[3]) Taj ugovor sklopio je kardinal Toma i u ime svojih rodjaka Erdöda. Bili su to njegovi nećaci Petar Erdödy od Monyorokereka, te Stjepan i Vuk sinovi Valentina Erdöda od Capraga. Iste su godine uvedeni u posjed ovih gradova.

Na taj način zavladaše Erdödy ogromnim imanjem medju Kupom i Savom.

U porodice Erdöda bio je u to vrijeme glava Petar. Bio je čovjek pravedan i obziran, te je svagdje nastojao štititi stara prava svojih podložnika i o njemu donekle ovisnih ljudi i općina. Jastrebarskom trgovištu potvrdio je stare sloboštine i krepko ih štitio. Tako je činio i drugima. Nema vojbe, da je i prema Cvetkovićanima bio pravedan i dobar. Barem nema dokaza o protivnom. On im je pustio njihovu slobodu na miru, i nije došao s njima ni u kakovu razmiricu. Cvetkovićani živili su u to doba mirno i slobodno.

Kad se god. 1520. raspravljalo pitanje o plemstvu i slobodi Turopoljaca, koje je silno ugnjetavao Gjuro markgrof Brandenburški, gospodar Medvedgrada i Lukavca, preslušano je 428 svjedoka, koji su ustvrdili plemstvo i plemićka preimućstva Turopoljaca. Medju ovim svjedocima, samim plemićima, bilo je i 48 plemića Cvetkovićana. Porodična

[1]) Prijepis zagreb. kaptola od 30. marta 1540. u arhivu općine Cvetkovići.

[2]) Prijepis istoga kaptola od 27. juna 1554. u arhivu općine Cvetkovići.

[3]) Prijepis u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

imena njihova bila su: Punetić, Dimnjaković, Pečkarić, Stepanić, Gibašić, Sušević, Grogčić, Belohalić, Maločin, Geršić, Pavlaković, Ciganić, Lončar, Gjurgjević, Dikšić, Klopović, Martinković, Snidar, Marković, Farkečić, Kerk, Plavečić, Malović, Blažević, Heršić, Juršić, Kvazlević i Milić.[1])

Čini se, da su i god. 1540. imali Cvetkovićani neke razmirice sa Draganićanima i Domagovićanima. Ove su godine dali po zagrebačkom kaptolu prepisati svoje povelje i pisma, koja su se odnosila na njihove slobode i posjede.[2]) Iz isprava od g. 1542. razabiremo doista, da se tu radilo o medjama njihovih posjeda. Domagovićani takodjer plemići, potakli su opet razmiricu o medjama Cvetkovićana i Draganićana.

Stari spor izmedju Domagovićana te Cvetkovićana i Draganićana zbog šuma izmedju Domagovića te potoka Breznice i Vel. Glogovca, koje su svojatili Cvetkovićani, pak Boka i Branina, koje su svojatali Draganićani, trajao je još uvijek unatoč tomu, što je to već g. 1419. bilo riješeno.

30. oktobra 1531., kad je gospodar jastrebarski Petar Erdödy u svom gradu Jastrebarskom sa plemićima držao sud. iznesoše Domagovićani zbog toga spora pritužbu protiv Cvetkovićana i Draganićana. Izjaviše, da ovi svojataju te šume već mnoga godina i zbog toga, da dolazi i do ubijstva, tučnjave, plenjenja, ubijanja krmaka i drugih nebrojenih nasilja. Osim toga, da su Cvetkovićani prokopali tok potoka Velikoga Glogovca i skrenuli tok k svojim zemljama, e da i tako prelože staru medju u svoju korist.

Draganićani tvrdiše po svom županu Šimunu Andrejeviću, da su spomenute šume od pametara njihove, te su i za potvrdu toga predložili kotarni list svojih posjeda od g. 1394. Cvetkovićki opet župan Matija Dikšić, Ivan Ciganić, Valentin Zerković, Bede Klop, Toma Maljačić tvrdiše, da su rečene šume spadale od pametara Cvetkovićanima, i da su za to imali i pisma, koja su ali izgubljena. Domagovićani potvrdiše svoje pravo ispravom od g. 1419., kojom su im te šume bile već jednom dopitane. Župan cvetkovićki ostao je kod svoje tvrdnje, ističući, da imade i svjedoka, koji će njegovu tvrdnju potvrditi. Još su Domagovićani iznijeli neke isprave bivšeg zagrebačkog župana Petra Bočaka, koje ali nijesu u parbenom spisu ispisane.

Na osnovu tih izjava i dokazala sudio je sud. Dokaz Draganićana, naime kotarni list od g. 1394. proglašen je ništetnim, jer nije imao kraljevske potvrde u smislu zakon. članka kralja Sigismunda, koji je sve darovnice i t. d. istoga kralja izdane prije g. 1406. proglasio niš-

[1]) E. Laszowski: Povjesni spomenici Turopolja II. 452.

[2]) Originali u arhivu općine Cvetkovići.

tetnima, u koliko nisu opet potvrdjene bile iza g. 1406. Tvrdnja Cvetkovićana takodjer je oborena, a isprava od 1419. uzeta je za najjači dokaz prava Domagovićana, i na osnovi toga dosudjene su ove prijeporne šume Domagovićanima, dok je Cvetkovićanima i Draganićanima naložena „vječna šutnja" pogledom na te šume.

Po sudu sastavljeno povjerenstvo obišlo je 2. novembra medje posjeda domagovićkih u prisuću mnogih medjaša, medju kojima su bili i Cvetkovićani Bede Klop, Pavao Briga, Petar Šoštar, Mato Matković, Ivan Ciganić i Dimitar Belohalić. Tom ophodnjom opet je to ustanovljeno, da je stari tok potoka Velikog Glogovca medja izmedju posjeda Cvetkovićana i Domagovićana. O tom je Petar Erdödy izdao 9. novembra 1531. u gradu Jastrebarskom svečanu povelju.[1])

Da se ta razmirica dovrši, a medje urede, istupio je Petar Erdödy kao posrednik izmedju zavadjenih stranaka. On odredi ročište strankama na dan 25. juna 1542. t. j. na nedjelu poslije Ivanja. Na taj dan sabralo se je mnogo plemića i neplemića, domaćih i medjaša, te su iz starih pisama ustanovili, da imadu medju Cvetkovića i Draganića prema Domagovićima prisegom potvrditi dvanaest staraca Cvetkovićana i dvanaest Draganićana, te dvanaestorica susjeda Cvetkovićana i dvanaest susjeda Draganićana. Istoga dana prisegli su ovi i još nepozvanih tridesetorica, a izjavili su se još za njih pripravnima priseći više od 200 susjeda. Ovi su prisegli, da su medje Cvetkovićana i Draganićana prema njihovoj izjavi sasvijem pravedne, ali su ih Domagovićani krivotvorenim pismima svojatali. Ujedno je odredjeno ročište za prisegu na dan 6. oktobra.

Na tom prvom ročištu prisustvovali su za Petra Erdöda Ladislav iz Gorice, kaštelan okićki, Mihalj Kišević i Nikola Stubicaj, kaštelan želinski. Za Draganićane i Cvetkovićane Martin Peharnik, Marko Tovunec, Grgur Dorotić, Kirin Borenić iz Dubovca, Tomaš sudac i maltar iz Krašića, Toma Mikulić gradjanin zagrebački, Mirko uzdar, gradjanin zagrebački, Nikola Mikulin, Matija Kuzanić iz Rečice, a za Domagovićane Ivan Škropilović, sudac plemića županije križevačke, Petar župnik samoborski, Štefko Bakšić i mnogi drugi susjedi, koje isprava poimence navodi.

Ročište za prisegu urečeno na dan 6. oktobra 1542. držalo se je na groblju sv. Mihalja u Jastrebarskom. Tu se je sabrao propisani broj svjedoka i još na stotine drugih, koji su potvrdili ispravnost medja Cvetkovićana i Draganićana prema Domagovićima. Ispravu o tom izdao je sudac plem. županije zagrebačke Franjo Imprić Jamnički.[2])

---

[1]) Original na pergameni, spoda visi pečat. U arkivu grada Jastrebarskoga.

[2]) Dva prijepisa zagreb. kaptola od 25. novembra 1542. u arhivu opć. Cvetkovići. Oba su učinjena za općinu Cvetkovići na molbu plemića cvetkovićkih Blaža Ciganića i Martina Bakšića.

Na temelju ovih izvida i prisega izrečena je 28. decembra 1542. presuda po Petru Erdödu. Sudu prisustvovali su kao prisežnici Toma literat, gradjanin zagrebački, koji je zastupao suca plemića županije, Gjuro Šafranić, kaštelan jastrebarski, Ladislav iz Gorice, meštar Galo gradjanin zagrebački, Gjuro Berislavić, Marko Tovunac iz Ozlja, Martin Peharnik, Stjepan Bakšić iz Pribića, Pavao Čeh í Gabro iz Orehovca. Sud je odredio, da se preporne medje urede po za to odredjenim pristavima: Martinu Peharniku, Marku Tovuncu, Kirinu Boreniću iz Dubovca, Nikoli Miklinu iz Stenišnjaka, Andriji Doljanskom iz Doljana, Pavlu Valjaku iz Molvica i Ivanu Škvorcu iz Stankova. Ovi su imali zastupati Cvetkovićane i Draganićane, dočim su Domagovićane zastupali pristavi: Mihalj Kišević, Gjuro Doljanski, Mihalj Burić iz Petrovine i Gjuro Lončar, gradjanin zagrebački.

Ovi povjerenici pristavi došli su 11. januara 1543. (t. j. petnaesti dan poslije dana Nevine dječice) na lice mjesta, te su ustanovili medje Cvetkovićana i Draganićana prema zemljama Domagovićana. Medje su ustanovljene ovako: S istočne strane počinje medja na mjestu, gdje potok Ličnik (Lychnyk) inače Okićnica utiče u Vel. Volavčicu (Welyka Wolawlya). Tamo se sastaju medje grada Okića, Cvetkovića i Draganića. Dalje gore uz tok Vel. Volavčice do ušća Struge (Ztrwga) u malu Volavčicu, a tamo se sastaju medje Draganića, Cvetkovića i Domagovića. Tu su urezani križevi u drveće, da se medje Cvetkovićana i Domagovićana raspoznaju. S desne strane, gdje utiče Struga u Volavčicu je medja Cvetkovićana. Od ovuda išla je medja prema zapadu uz potok Mrtvi Glogovec. Dalje uz kraljevsku cestu dolazilo se do puta molunjskoga, koji put leži na istok selu Novakima. Prelazeći molunjski put prema sjeveru dolazilo se do puta, što je vodio u Volavje, a malo podalje do prekrižja od kuda se ravno došlo na molunjski put. Prelazeći taj put išla je medja do Rakitove Mlake, gdje se opet sastaju medje ovih općina t. j. kod Rakitove mlake kod Črnilovca. I tu su dovršivale medje. O tom je izdao 15. februara u Jamnici Franjo Imprić Jamnički, tada sudac plemena županije zagrebačke svečanu povelju.[1])

Još za života staroga Petra Erdöda nastala je izmedju Cvetkovićana i Jastrebarčana razmirica glede medje šume, koja je na pol spadala jednim i drugima. Zbog toga su Cvetkovićani poslali svoga župana Matka Klopovića te službenike grada Jastrebarskoga plemiće Gjuru Horvata, Gjuru Sebastijanovića i Pavla Valjaka iz Molvica k staromu Petru Erdödu s molbom, da tu razmiricu uredi. Erdödy je ovlastio Baltazara Hobetića i Martina župnika petrovinskoga te još neke vrijedne i poštene muževe, koji su od prućih se stranaka izabrali dva starca, koji bi imali urediti medju po sredini preporne šume. Ovi izabraše Lovru

[1]) Originali na pergameni u arhivu općine Cvetkovići.

Vitkovića iz Cvetkovića i Jakoba sina Šimunova iz Jastrebarskoga. Ova dvojica su tada pošli sredinom preporne šume i ustanovili medju. Petar Erdödy odredi tada globu od 200 for. za svaku stranku, koja bi ikad ustanovljene medje povrijedila.

Nu osim toga posvojeno je pod grad Jastrebarsko više zemalja cvetkovićkih. Bile su to neke oranice u Čabdinu, pak zemlje Duge njive uz modrušku cestu, ležeći s desna mostu na Rijeci (Podgorski potok). Radi toga posvajanja poslali su Cvetkovićani svoje izaslanike plemiće Tomu Loparića i Blaža Ciganića pred zagrebački kaptol, koji su ondje 6. maja 1544. uložili svečani prosvjed protiv toga.[1]). Izaslanici Cvetkovićana zamoliše takodjer mladoga Petra Erdöda, sina Petrova, da im te posvojene zemlje otpusti. On je doista to bez prigovora učinio, a ujedno odobrio medju u rečenoj šumi. Tom zgodom ustanovljena je i medja prema zemljama gospoštije i trgovišta jastrebarskoga. Medja je tekla ovako: Od potoka Okićnice k Ilovom brodu, te šumom k potoku Bukovcu. Dalje kroz neku šumu preko dva čreta zvana Grabrovac, od potoka Grabrovca k potoku Breznici nad hisom Lovre Vitkovića, od potoka Breznice kroz sredinu šume Čabdinske dubrave k potoku Čabdinu, k izvoru potočića Žitnjaka, a od ovuda k izvoru Čabdina. Od tuda tekla je medja prema jugu k zemlji Pribićkoj, te je lijeva strana spadala Cvetkovićima. Od ovuda prema zapadu k potoku Rijeki (Podgorsky), te ovim potokom gore do mostića i ceste modruške. Od ovuda prema zapadu po kraljičinom putu do križopuća iz Jastrebarskoga u Volavje. Od tuda prema zapadu do šume Rakitove, gdje prestaje medja trgovišta Jastrebarskoga, a počinje medja posjeda Črnilovca. Sav posjed na lijevo toj medji spadao je Cvetkovićanima.

O tom važnom činu izdao je mladi Petar Erdödi u Jastrebarskom 22. marta 1550. posebnu ispravu.[2])

Petar Erdödi bio je kao i njegov pokojni otac plemenit, dobar i pravedan čovjek, koji je znao i hotjeo poštivati prava svojih susjeda. To je često pokazao Desinčanima pak i Cvetkovićanima. Nu razni službenici grada Okića i Jastrebarskoga počeli su od slobodnih ljudi tražiti razna podavanja i dužnosti, na koje njesu bili obvezani. Tako su počeli činiti i s Cvetkovićanima. Dakako to je bila velika povreda prava i slobode Cvetkovićana. Naročito su ih počeli siliti na radnje na polju, oranje i druge težačke poslove. To je bila dakako teška stvar za Cvetkovićane. Dne 2. augusta 1550. došla je gotovo cijela općina cvetkovićka u grad Jastrebarsko pred Petra Erdödya, te ga zamolila, da ih riješi tih nasilja. Svakako je Erdödy točno ispitao prilike Cvetkovićana, a kad je uvidio, da je opravdana njihova pritužba, odredio je, da službenici gradski ne

[1]) Arhiv zagreb. kaptola: Loc. cred. Protocollum XXVIII. pag. 108., depos. u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

[2]) Prijepis u arhivu općine Cvetkovići.

smiju nikad siliti Cvetkovićane na oranje i težačke poslove, već da ih imadu u njihovim starim slobodama štititi.[1])

Da i opet učvrste svoje medje prema Domagovićima, podastrli su Cvetkovićani 14. septembra 1550. Petru Erdödu u Jastrebarskom ispravu Franje Imprića od 15. februara 1543., kojom je uredjena medja Cvetkovića i Draganića prema Domagovićima. Ovu ispravu su u ime općine cvetkovićke Erdödu predočili župan cvetkovićki Matko Klopović i Toma Loparić. Petar Erdödy je ovaj medjašni list u cijelosti potvrdio.[2])

Čini se ipak, da je Petar Erdödy snovao, kako bi Cvetkovićane učinio što više potčinjenima svojoj vlasti i svomu držanju. Barem su to htjeli neki plemići, njegovi službenici, a za cijelo razni upravitelji njegovih dobara. Rekbi, htjelo ih se pokmetiti. Uz to je u jeseni god. 1552. buknuo užasan požar u Cvetkovićima, koji je uništio gotovo svu ljetinu. Ostali su bez živeža i gotovo izvrnuti očitom gladu. U tom teškom položaju dadoše se pod okrilje tadanjeg zagrebačkoga biskupa Pavla Gregorijanca. Plemenit taj biskup pisao je iz svoga dvora u Skalici (Szákolcza) u nitranskoj županiji 29. decembra 1552. pismo Nikoli Olahu, biskupu jegarskomu, a podkancelaru kraljevom, neka bi se za „bjedne plemiće" Cvetkovićane zauzeo kod kralja, da ne propadnu i da ne postanu kmetovi.[3])

Kakav je uspjeh polučilo ovo pismo, ne znamo. Držimo ipak, da je položaj Cvetkovićana postao snosljivijim, a za cijelo doprinijele su tomu teške prilike, koje su snalazile našu domovinu. Te prilike su valjda zbližile prijateljskije Cvetkovićane i Erdöda, jer kako ćemo vidjeti, Cvetkovićani pomažu Erdödu.

Neprilike s gradjanima jastrebarskim nijesu izostajale. Ovi uzeše svojatati posjede Cvetkovićana u šumi Luškoj Dubravi onkraj potoka Breznice te na zemljama i oranicama u Čabdinu. Za to su Cvetkovićani god. 1554. poslali svoje zastupnike Martina Bakšića i Gašpara Behalića u Zagreb, koji su 13. aprila protiv ovih svojatanja uložili pred zagrebačkim kaptolom svečani prosvjed.[4]) U toj razmirici pogledom na medje protiv gradjana jastrebarskih, nalazili su se i žitelji jastrebarskoga ladanja. Čini se, da su ovi, pak i Cvetkovićani hotjeli sami urediti i označiti medje prema posjedima trgovišta jastrebarskoga. Pak su prema tomu nešto i dokončali s njima. To nije bilo po volji Petru Erdödu, koji je iz Želina 6. augusta 1554. upravio na plemiće Cvetkovićane i Ladanjce otvorenu zapovijed pod globom od 400 for., da ni u kojem slučaju ne smiju se upustiti u označivanje medja prema gradjanima

---

[1]) Prijepis zagreb. kaptola od 27. jula 1572. u arhivu opć. Cvetkovići.

[2]) Original u istom arhivu.

[3]) Original u arkivu ostrogonskoga kaptola.

[4]) Arhiv zagreb. kapt. Loc. cred. i Protoc. XXVII. p. 476.

jastrebarskim, dok on (Erdödy) sam ne bude osobno razvidio kako stvar stoji.[1])

Pogibelj od Turaka, koja je bivala u XVI. vijeku sve to ozbiljnijom po Hrvatsku, a naročito po prijedjele izmedju Kupe i Save, zadavala je mnogo brige narodu i vlasteli. Grad Okić, sagradjen gotovo na kraju prijedjela, kojim je vladao, bio je od male važnosti za obranu toga prijedjela. To je zacijelo potaknulo Petra Erdöda, koji je g. 1565. dobio i grofovski naslov, da za obranu svojih posjeda sagradi u nizini čvrsti grad. Tako je zasnovao grad Kerestinec. Kod gradnje toga grada pomagala mu je i plemenita općina Cvetkovići. Plemići Cvetkovićani su dobrovoljno vozili kamen za gradnju grada. Oni mu obećaše od Matijina do Petrova god. 1587. dovesti 250 vozova kamena. O toj uslužnosti Cvetkovićana, na koju ih je za cijelo ponukala nada, da će i njima biti novi grad Kerestinec od koristi, naročito za vrijeme provale Turaka, izdao je Petar Erdödy „grof od Moslavine i kapetan na Krajini" dne 24. februara 1587., pismo Cvetkovićanima: „kako naši verni i plemeniti ljudi Cvitkovićani na našu prošnju i opominjanje nam od svoje dobre volje obečaše nam na pomoć zidanja grada našega Kerestinca dovesti kamena vozov poltreto sto do Petrove, ka prva doide. I mi to od njih za dobro prijesmo, i toga voženja kamena ne prijimljemo od njih za dužnost, nego da su to od svoje dobre volje nam pomoć učinili". Ovo važno pismo potpečatano je pečatom Erdöda i Andrije Despotovića, suca „četvrtoga plemenitih ljudi zagrebačke varmegje na to, da toga voženja za dužnost nismo prijeli i ne primljemo".[2])

Ovo priznanje Petra Erdöda bilo je za Cvetkovićane vrlo važno, jer je njime grof Erdödy priznao njihovo plemstvo i neobvezatnost na slične kmetske radnje. Nije onda ni čudo, da su se Cvetkovićani požurili, da ovo važno pismo vjerodostojno prepišu. Zato su već g. 1588. poslali pred zagrebački kaptol svog župana Grgur Pavlekovića i Ivana Pavlekovića s tim pismom, koje je kaptol 6. marta prepisao.[3])

Od toga časa nemamo mnogo vijesti o odnosu Cvetkovićana prema Erdödima sve do u pololovinu XVII. vijeka. Čini se, da su ih jastrebarski i okićki gospodari, grofovi Eredödy puštali na miru, a oni su opet Erdödima priznavali sve mučke neku vrhovnost i davali neke daće, ali inače su bili sasvijem slobodni i zadovoljni.

Više bi mogli kazati o strahu i patnjama od Turaka, koje su Cvetkovićani pretrpili pod konac XVI. vijeka. Naročito strašne su bile godine 1592. i 1593. God. 1592. provalili su veliki turski čopori te opustošili okićki kraj, Turopolje i prijedjele na Kupi. God. 1593. 21. maja nahru-

[1]) Original u arhivu općine trgovišta Jastrebarskoga.

[2]) Original na papiru u arhivu općine Cvetkovići.

[3]) Original na papiru u arhivu općine Cvetkovići.

pilo je 800 Turaka i poharalo sve oko Okića, Kerestinca, Jastrebarskoga i Samobora, te odvelo mnogo naroda u sužanjstvo. Tom zgodom popaljena su sela Kupinec, Zdenčina, Galdovo, Stupnik i Čolnić-selo.[1]) Spomenici nam izričito ne spominju, da su stradali i Cvetkovićani, ali je svakako više nego vjerojatno, da su. Poraz kod Siska god. 1593. malo je slomio tursku silu, ali već god. 1595. pljačkali su Turci pod Okićem. Tu ih ali karlovački konjanici raspršiše i mnoge poubijaše.

U ovim bojevima s Turcima osobito se ističe ban Petar Erdödy, kad su Turci pod Hasan pašom razbijeni kod Siska, i kad je isti istisnuo Rustan bega iz Petrinje. Ne manje odlikovao se je u okretnom susbijanju ugarskih buntovnika pod vodstvom Bočkaja, i tako sretno obranio pokupske strane hrvatske. Uvažujući kralj Rudolfo (II.) njegove zasluge, izdao je u Pragu 17. marta 1607. novu darovnicu, u kojoj je potvrdio kupnju Okić-grada potvrdjenu po kralju Vladislavu II. kao i uvodnicu od 1495. njemu i njegovim sinovima Petru, Vuku, Nikoli, Tomi i Valentinu, sa svim kr. pravima. I u ovoj se darovnici spominju Cvetkovići kao pripadnost grada Okića.[2])

Sedamnaesti vijek pružao je već više mira od Turaka, a prijedjel medju Kupom i Savom gotovo nije više doživio pohod Turaka.

U smislu odredaba požunskoga sabora, proveden je u ljetu g. 1598. popis plemića-jednoselaca, predijalaca i armalista (plemići s grbovnim listom) te kmetova i okućenih ljudi, u svrhu, da se tako odredi porez (dica) u županiji zagrebačkoj i križevačkoj. Slobodnjaci i zemaljski službenici bili su slobodni od toga poreza. Taj popis predložen je na zboru plemstva obih županija u Zagrebu 2. decembra 1598.

Ovaj popis sadržaje veoma dragocjene vijesti o pučanstvu ovih županija. Tu je dašto popisana i sučija Cvetkovići, kao pripadnost grada Okića grofa Petra Erdöda. U tom popisu popisano je po imenima 47 kmetskih(!), 1 slobodnjačka i 2 željarske kuće (colonus, libertinus, inquilinus). Kao gospodari kmetskih(!) kuća spominju se imena: Banjadica, Šegudović, Dianković, Grižanec, Bakšić, Belohalić, Klopović, Jurjević, Blažijević, Loparić, Plavečić, Smolković, Martinković, Pečkar, Grekšić, Batušić, Blažević, Cvitar, Supanić, Canković, Ciganić, Pavlaković, Briga, Vugrinić, Dikšić, Gibašić, Malović, Grgurević i Vitković, slobodnjak: Horvat, željari: Lončar i Pavlaković.[3])

Prema tomu popisu bilo je u Cvetkovićima 50 kuća (gospodara), a porez je iznosio po kući 75 denara, ukupno od 49 kuća 34 ugar. for. i 75 den.

---

[1]) Istuanffy: Historia VII. 219. — Valvasor: Ehre des Herzogth. Krain XII. 127. — Rattkay: Memoria 157. — Starine: XIX. 56. 63.

[2]) U kr. ugar. drž. arhivu u Budimpešti M. O. D. L. 32901. — Stara signat.: N. R. A. fas. 61. No. 4. — Trans. lib. reg. II. u drž. arhivu u Zagrebu.

[3]) Original u kr. drž. arhivu u Zagrebu: Conscriptiones dicae (Protocollum) 1598.

Iz popisa poreza od g. 1600. razabiremo opet, da je u Cvetkovićima i Draganićima bilo 245 kuća, koje su plaćale po 75 denara.[1])

U popisu dimnice (poreza po dimovima — fumus, kuća) od g. 1634. vidimo, da je tadašnji ban grof Sigismund Erdödy držao neki dio posjeda okićke gospoštije Petra grofa Erdödya, a njegov dio sastojao je u Cvetkovićima od 2 dima (fumus) i 2 četvrtine.[2])

Polovinom XVII. vijeka, rek bi otpočela je za Cvetkovićane briga za usčuvanje njihovih sloboda. Plemeniti rod Cvetkovića poslao je 20. marta 1647. svoje zastupnike Martina Pavlakovića, Matiju Borkovića, Stanka Bakšića i Martina Vitkovića pred čazmanski kaptol (u Zagreb) s molbom, da prepiše njihove povelje o slobodi. Kaptol to učini i prepiše povelje hercega Ivana Korvina (24. febr. 1500. i 28. jula 1497.), kaptola zagrebačkoga (4. maja 1540.) i Petra Erdöda (14. sept. 1550.).[3]) God. 1552. 13. septembra prepisao je kaptol zagrebački gornju povelju čazmanskoga kaptola, koju je općina Cvetkovići predočila po svom izaslaniku Nikoli Vitkoviću.[4])

Sve je to bila priprema važnoj činjenici. Cvetkovićani su najme, da osiguraju svoje slobode i prava, nastojali, da za svoj slobodni opstanak dobe kraljevsku potvrdu, kakove do tada još nijesu imali. Možda ih je na to potaknulo to, što su njihovi susjedi, gradjani jastrebarski dobili g. 1648. od kralja Ferdinanda III. potvrdu svojih privilegija. Žalibože, nije nam poznata osoba, koja je to savjetovala Cvetkovićanima, i koja je u tom smjeru djelovala. I zaista, Cvetkovićani su zamolili kralja Leopolda I., da potvrdi njihove sloboštine, kako ih prikazivala isprava zagrebačkoga kaptola od 13. septembra 1652. Ova je isprava sadržavala slijedeće povelje: Tome Okićkoga 1394., zagrebačkoga kaptola 1395., Ivana Korvina 1497 i 1500., Petra Erdöda 1550., Franje Imprića 1543, i čazmanskoga kaptola 1647. Kralj Leopold I. uslišao je njihovu molbu te je plemićima (nobiles castrenses) Cvetkovićanima potvrdio ove povelje u Beču 12. maja god. 1657.[5]) Ovo je ujedno posljednja potvrda državne vlasti dana Cvetkovićanima pogledom na njihove sloboštine.

Godina 1675. morala je biti veoma loša, jer je u zimi 1675/6. u Cvetkovićima vladao strašan glad. To nam javlja izprava od 30. januara 1676. koja veli, da je „teško i gladno ljeto".[6])

Uslijed pritiska vlastele slabio je sve više plemićki značaj općine cvetkovićke, pak nije ni čudo, da su neke cvetkovićke porodice uznastojale očuvati svoje osobno plemstvo. Ovima su za cijelo pogodovali

[1]) U istom arhivu i istom protokolu.

[2]) U istom arhivu i istom protokolu.

[3]) Original na pergameni. U arhivu općine Cvetkovići.

[4]) Iz potvrde kralja Leopolda I. od 12. maja 1657. u istom arhivu.

[5]) Original u istom arhivu.

[6]) Original u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

grofovi Erdödy, koji su time kušali i nastojali ponizivati ostale cvetkovićke porodice. Neki od ovih, željni osobnoga plemstva, bili su i službenici grofova Erdöda, stekli si po njih zasluge, a možda i tiho radili na štetu svojih saopćinara.

Prvoj je porodici Boričevića uspjelo podignuti plemićki list. Čitamo, da je na hrvatskom saboru u Varaždinu g. 1655. 11. augusta proglašen plem. list (armales) Gašpara Boričevića i njegovoga sina Jurja. Učinjeno je to bez prigovora.[1])

Iz kasnijih se spisa može ustanoviti, da je taj plemićki list izdao Gašparu Boričeviću kralj Ferdinand III. u Pragu 19. jula 1652. Zanimljiva je sudbina toga plemićkoga lista. Negdje u prvoj polovini XVIII. vijeka porodio se je požar u Boričevićevoj kući. Pogiblju vlastitoga života uspelo je susjedu Mati pl. Klopoviću, da spasi iz vatre već do nekoliko komadića izgorjeli original plem. lista, koji su sravnjeni sa upisom u sabor. zapisniku ustanovljeni kao ostanci originala. Tom prilikom je rečeni Klopović spasio i prijepis (original je izgorio) pisma Tome Erdöda, kojim je 8. aprila 1659. (izdanim u Kerestincu) rečeni Gašpar Boričević za stanovitu svotu novaca stekao neko selište u Cvetkovićima, kao slobodno od svakoga podavanja. To je sve ustanovljeno g. 1740. po posebnom povjerenstvu.[2])

Kako Boričeviće prije g. 1659. ne nalazimo spominjane medju Cvetkovićanima, mislim, da su oni tek g. 1659. po grofovima Erdödima naseljeni kao plemići u Cvetkovićima.

Tako isto je Tomo Erdödy 4. januara 1659. u Kerestincu izdanim pismom zapisao braći Matiji, Martinu, Grguru, Gjuri, Mihalju i Tomi Klopovićima neko zemljište u Cvetkovićima slobodno od svakoga podavanja. Ovi Klopovići dobili su od kralja Leopolda I. plemstvo i grb poveljom izdanom u Beču 15. jula 1665. Ovaj plem. list proglašen je 6. novembra 1668. na hrvat. saboru.[3])

[1]) Sabor. zapisnik g. 1655. str. 157. u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

[2]) Original u kr. drž. arhivu u Zagrebu: Conscriptiones bonorum ante regul. comitatuum. Comitatus Zagrebiensis a. 1740. No. 4.

God. 1837. 1. juna uneseno je plemstvo Petra Boričevića (Borichevics) na temelju svjedodžbe županije zagrebačke od 17. aprila 1837. u katastar plemstva županije srijemske. — Catastrum nobilium comitatus Sirmiensis u župan. arhivu u Vukovaru. — Laszowski: Matica plemstva županije požeške, virovitičke i srijemske. — Bojničić. Der Adel v. Kroat. in Slavonien. 19. XV. — 1794.(?) uneseni su Josip i Mihalj Boričevići u maticu plemstva županije zagrebačke.

[3]) Original kao gore, te sabor. zapisnik 1668. — 1676. bio je Mihalj Klop župan cvetkovićki. God. 1715. živio je u Cvetkovićima plemić Mihalj Klop sin pokoj. Grgura. Uz ovoga spominju se još i Jurica, Janko, Nikola i Mato sinovi pokoj. Tome Klopa.

U arhivu jugoslavenske akademije nalazi se staro rodoslovje Klopovića, sastavljeno u XVIII. vijeku:

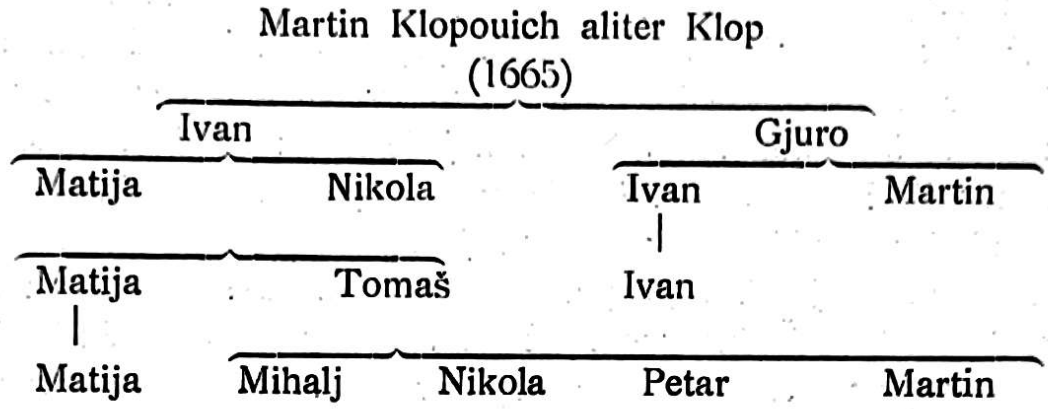

dok se god. 1690. 22. IV. spominje plemić Matija Klopović aliter Klop[1]) God. 1753. spominje se kao plemić u Turopolju Ivan Klop.[2]) God. 1755. pravda se župan Cvetkovićki Nikola Dimnjaković sa plemićima Klopovićima: Matijom star. Ivanom, Martinom i Tomašem iz Cvetkovića.[3])

God. 1689. 6. januara podijelio je kralj Leopold I. od prije već plemenitoj braći Matiji, Nikoli i Grguru Dimnjakoviću de Dimnjak plemstvo i grbovnicu, koja se 14. aprila 1689. proglasuje na hrvat. saboru bez prigovora. Na ovom plem. listu izrična je bilješka, da je uslijedilo podijeljenje plemstva preporukom bana Nikole Erdöda, zagrebačkoga biskupa Aleksandra Mikulića i Ladislava Čakija.[4]) Isti ban Nikola Erdödy, oslobodio je 10. marta iste godine Dimnjakoviće od svih podavanja, na koja su bili obvezani Cvetkovćani.[5])

Ovako su se ove tri porodice izuzele kao plemići „armalistae" ispod općinske vlasti, te prešle u stalež plemića armalista, a po svom posjedu medju plemiće jednoselce (nobiles unius sessionis).

Slične slučajeve u daleko većem broju nalazimo i u Turopolju. Makar da je općinu kralj, ban i sabor te županija priznavala plemićkom i pripadnike njezine plemićima, ipak su brojne turopoljske porodice ishodile si plemićke i grbovne listove, čime su si utvrdjivale svoje plemićko preimuštvo.

Mjeseca juna 1693. umro je opće obljubljeni i štovani hrvatski ban grof Nikola Erdödy. Bio je to posljednji zemaljski gospodara Jastrebarskoga i Kerestinca (Okića), koji je Cvetkovićane veoma malo uznemirivao a nekmoli tlačio. Za njegov pokop nametnuše Cvetkovićanima zacijelo gospoštijski činovnici u Kerestincu — neki „nametak", što ga prije nikad nijesu podavali. Cvetkovićani se s toga potužiše banovoj udovici Isabeli

---

[1]) Acta protonotar. a. 1690. No 151 u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

[2]) Ibidem g. 1753. No 61.

[3]) Processus I. No 171. u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

[4]) Original u kr. drž. arhivu u Zagrebu: Nobilitaria.

[5]) Orig. kod Šegudovića u Cvetkovićima.

rodj. grofici Gallenberg. U tom svom podnesku razložili su svoje bjedno stanje, u koje su dospjeli uslijed „nemškega marša i njihovih kvarterov“ — ukonačenja njemačke vojske —, koja ih je gotovo izjela, da su sasvim „rasipani, k tomu vsemu kruh kupujući na toliko, da jur nekoteri ne bi novca zmogel zmed nas, da bi mu glavu gdo vuzel“, s toga im nije moguće što dati, tim više „ar kaj je god milostivne gospode od slavne familije Erdeodianske, što je naše gospode bilo dokihdob pomrlo, nismo nigdar k njihovim pokopom jednoga kopuna ili odojka dali, niti su od nas kaj takovoga potribuvali“. Grofica udova naložila je 8. jula god. 1693. iz Želina svom kerestinskom upravitelju Jurju Galjufu „Hoćemo suplikanseis ovo dugovanje pravo previditi, ako pervo nisu pervoj gospodi im takovo dugovanje nikai davali, i mi ne ćemo niti podganjati. Zapovedamo, nego kak su pervo u svojoj pravici bili, naj budu i odsada“. Galjuf je 28. oktobra potvrdio, da takovoga podavanja nije nikada bilo, što i druga poglavita gospoda mogu potvrditi.[1]) Tako su se Cvetkovićani plemenitim i pravednim srcem udovice banice, oslobodili nove daće.

Nu već slijedeće godine opet im se htjelo nametnuti novu duž nost. Dosta su mnogo stradali od ukonačivanja njemačke vojske, kako smo spomenuli. Ovakova ukonačivanja bila su veoma tegotna. Carskomu vojniku, koji je bio ukonačen, obično kroz zimu, imalo se dati slobodan stan, na dan dva funta kruha, funt mesa, pol vrča vina ili cijeli piva, za konja šest funti sijena, porciju zobi i slame, a na mjesec dva forinta u gotovom. Uz takova podavanja možemo si misliti, kako su Cvetkovićani stradali. God. 1694. tražilo se od njih, da davaju „8 volov pod puške za tabor“, a osim toga „občinskem dugovanjem marhu vu tabor“. Dakle podvoze za ratne potrebe i marvu za opskrbu vojske. To je bila tadanja rekvizicija i ratno podavanje, samo s tom razlikom, da se danas potrebna marva kupuje, a onda se je morala dati da Bog plati! I ovi tereti potekli su iz kuhinje kerestinečkih gospoštijskih službenika, kao što su već minule god. 1693. tjerali ih, da davaju podvoze za municiju. Vodio se tad veliki rat protiv Turaka, koji su tjerani iz Slavonije i Ugarske i hrvatskih strana.

Na ove neobičajne namitane im dužnosti nijesu se Cvetkovićani dali, već su zamolili groficu Isabelu Erdödy, udovu banovu, da ih toga riješi. Ona je doista 28. augusta 1694. u Želinu izdala na kerestinečke svoje službenike nalog, da Cvetkovićane ne smiju na takove „trhe“ tjerati, na koje od starine nijesu obvezani, već da ih „vu stare pravice obdrže“[2]).

Čini se, da je to bilo poslijednje plemenito djelo, što su ga Cvetkovićani doživjeli od svoje „gospode“. Plemenita ova žena za cijelo je

[1]) Original. U arhivu općine Cvetkovići.

[2]) Original. U istom arhivu.

skoro prestala biti gospodaricom Kerestinca, koja je gospoštija prešla u daljnje ruke porodice grofova Erdöda. I od tad počinje kruta borba Cvetkovićana, kojom su se ipak konačno odhrvali barem u toliko, da nijesu postali puki kmetovi gospoštije kerestinačke i jastrebarske.

* * *

Nedaleko Cvetkovićima, sjevero-istočno do državne ceste stoji ubavo seoce Desinec, takodjer od nekoč općina, koja je dobila svoje neke povlastice od kneza Martina Frankopana g. 1466.[1]) Izmedju Desinčana i Cvetkovićana porodile su se nekake medjašnje razmirice. Na 11. marta 1705. poveli su Cvetkovićani posebno povjerenstvo s podžupanom Gabrom Jelačićem do prijepornih medjaša. Ovamo su Cvetvićani došli u velikom broju i dobro oboružani te uzeše premetati memedjaše na zemlje Desinčana. Ovi su pred podžupanom uložili svoj prosvjed, pod globom od 100 dukata, na što se je podžupan udaljio.

Nu Cvetkovićani nijesu marili za ovaj prosvjed, već su sa sucem Vernićem nahrupili u desinečku šumu Kneju, oborili medjaše-križe i posjekli mnogo drva, čime su svojim susjedima nanijeli veliku štetu. Na pritužbu Desinčana, podnesenu grofu Jurju Erdödu, u kojoj moliše pomoć, pozvao je Erdödy 16. marta 1705. Cvetkovićane, da ne smiju uznemirivati Desinčane u njihovoj šumi Kneji, dok on ne izašalje povjerenstvo, koje će taj spor urediti.[2]) Kako je ovo povjerenstvo taj spor uredjivalo, ne znamo, nu znamo, da je ova pravda još god. 1740. i 1748. tekla, te da se je radilo o medji na potoku Bukovcu. Pak kad je g. 1759. sklapala općina Desinec s općinom trgovišta jastrebarskoga nagodu, kojom se riješavala razmirica ovih pogledom na šumu Kneju, uslovljeno je, da općina Desinec ima općinu Jastrebarsko pomagati pogledom na neku česticu u šumi Kneji do mosta na Bukovcu, o kojoj je tekla parnica izmedju Jastrebarskoga i Cvetkovića.[3]) Vidimo iz toga, da su se Cvetkovićani pravdali s Jastrebarčanima glede posjeda u istoj šumi.

God. 1711. negdje u prvoj četvrti godine zadesila je Cvetkovićane teška nesreća. Nekakovi zlikovci podmetnuše vatru, te im je pogorjelo selo. U toj velikoj nevolji dobili su pomoć od hrvatskoga sabora, koji je 30. aprila iste godine člankom četvrtim odredio, da ako se ovi zlikovci ulove, imadu svojim imetkom štetu nadoknaditi. Ne bi li se pako ovi našli, da se Cvetkovićanima pomogne zemaljskim novcem.[4]) Ne znamo, jeli su se pronašli ovi zlikovci, i jeli je zemlja Cvetkovićanima pomogla u toj nevolji. Po svoj prilici zbilo se je potonje.

[1]) Pobliže o ovoj općini E. Laszowski: Povijest Desinca - Prhoća. Zagreb 1914. naklada iste općine.

[2]) Original u arhivu općine Desinec. Depos. u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

[3]) U istom arhivu.

[4]) Saborski zapisnik g. 1711. u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

Kao što su i druge općine plaćale od robe tridesetnicu, tako su i Cvetkovićani. Nu pošto se oni nijesu bavili trgovinom ili sitničarijom, to ih je g. 1734. počeo jastrebarski tridesetničar siliti na nepoznato do tad podavanje tridesetnici, t. j. da su imali svojom marvom obavljati neke poslove. Zbog toga su se Cvetkovićani potužili hrvatskomu saboru s molbom, da ih ove nametnute neobičajne tridesetničke daće riješi, i da ih zaštiti u starom plaćanju tridesetnice. Hrvatski sabor, koji je saborovao u Zagrebu 9. septembra 1734. naložio je protonotaru, da ovu opravdanu molbu Cvetkovićana u prijepisu dostavi vrhovnom upravitelju hrvatske tridesetnice Ivanu Gombossi-ju, koji neka odredi, svojim potčinjenima, da se ne smiju Cvetkovićani ovakovim novotarijama teretiti.[1])

God. 1741. stradala je općina mnogo od karlovačke posade, koja im je pače počela i šume sjeći, to njihovo „jedino ufanje".

Oko g. 1743. nailazimo na prvu vijest o preselenju jedne cvetkovićke obitelji. Bili su to Stjepan i Matija, braća, te Gjuro i Ivan, braća Dimnjakovići, koji su se preselili nekuda u križevačku Krajinu s nakanom, da se više ne povrate. Razlog odselenju ne znamo. Ova četvorica su 20. augusta 1744. izjavili u Zagrebu pred Matijom Markovićem, punomoćnikom grofova Erdöda, da sve svoje zemlje u Cvetkovićima prenose uz otštetu od 21 for. na Nikolu Dimnjakovića.[2])

Već tad posjedovali su mnogi strani ljudi na teritoriju cvetkovićkom neke sjenokoše. Pošto se za cijelo pokazala potreba, da se izvidi, koji su to posjednici ovih sjenokoša i kako te kad su ovi došli u posjed, odredila je općina cvetkovićka, da se to izvidi. Na 8. maja 1736. sastavljen je o tom izvidu spis. Sve ove sjenokoše su obišli župan Ivan Batušić i još neke druge osobe, dok su rečeni stranci k tomu bili izrično pozvani.[3]) Tako je evo općina po drugi put provela neke ruke posjedovni katastar za ove sjenokoše.

God. 1736. oko 7. oktobra putovala je carska pukovnija „Franjo Lotarinški" preko Jastrebarskoga u Karlovac. Radi velikih poplava, koje su tad u okolišu jastrebarskom stavile cestu pod vodu, i učinile ju neprohodivom, morala je pukovnija ostati ondje kroz punih 12 dana. Tom zgodom rekvirirala je pukovnija oružanom silom u Cvetkovićima i Jastrebarskom 21 vola uz cijenu od 216 rajnskih for. i 30 krajcara, plativši samo 60 for., što je primio sudac Gaal. To je bio veoma težak gubitak. Za to se općine Cvetkovići i Jastrebarsko obratiše na bana i hrvatski sabor s molbom, da im se ishodi dužna još naplata od 156 for. i 30. kr. Hrvatski sabor, koji je zasjedao u Varaždinu 16. maja 1737.,

[1]) Original u arhivu općine Cvetkovići, te čl. 29. sabora 1734. 9. i slijed. dana septembra. Sabor. zapis. g. 1734. u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

[2]) Savremeni prijepis u arhivu općine Cvetkovići.

[3]) Original u arhivu općine Cvetkovići.

odredio je, da se oštećenici namire od one zalihe, koja se je za carsku vojsku nalazila u Sisku, a nije potrošena bila.[1])

God. 1740. započela je razmirica izmedju Cvetkovićana i Jastrebarčana poradi šume Kneje odnosno Grabrovca. Ova je nastala uslijed toga, što je most „staro brodišće" preko potoka Bukovca premetnut nešto više sjevernije. Tako su Cvetkovićani počeli svojatati šumu Jastrebarčana. Ustanovljenjem starih medja, na osnovi isprava i iskaza svjedoka konačno je ta razmirica uredjena g. 1762.[2])

Raspisane zemaljske poreze po dimovima (fumus) rado su plaćali Cvetkovićani. Kad je god. 1737. raspisan bio ovaj porez po dimovima, imao je taj platiti i plemić Matija Klop (Klopović). Ovaj je ali taj porez uskratio oslanjajući se na svoje pravo kao armalista (t. j. plemić sa plemićkim ili grbovnim-cimernim listom). Općina, koja je imala taj porez ubirati, pritužila se je zbog toga saboru s obrazloženjem, da ako se Klop oslobodi od toga poreza, onda imadu pravo biti oslobodjeni i drugi plemići armalisti, uslijed česa bi nastala velika šteta po zemlju. Ako se već i riješi plaćanja toga poreza, neka to ne bude na teret općine. Ne ide li to na račun općine, neka bude — inače su protiv toga.[3])

Sačuvao nam se je jedan iskaz poreza, što su ga plaćali (dica regia) Cvetkovićani g. 1739. Taj iskaz pojedinih posjednika s odmjerom iznosa potpisali su 10. marta 1740. pod prisegom Matija Borković i Petar Bakšić. U tom popisu ne nalazimo ubilježene ni plemiće Klopoviće ni Boričeviće, jer je ove od plaćanja oslobodilo posebno porezno povjerenstvo, i to na temelju njihovih plemićkih listova. Ukupni iznos poreza iznosio je tada u općini cvetkovićkoj 78 rajnički, 10 groša i 2 denara.[4])

Medjutim su Cvetkovićani po svom županu Nikoli Dimnjakoviću pred župan. sucem Ivanom Gaalom 4. aprila 1740. iskazali i označili zemlje, koje su Klopovići kupili od žitelja cvetkovićkih, a koja zemljišta su bila podvrgnuta porezu. Ove zemlje bile su u Šipkovoj Lazini, Zelnici, u Kušićem kutu, u Hruškovici, Ćukinoj grabi, Okruglici, sjenokoše u iskrčenom Lugu, u Majdinim grabama i u Dugim dijelovima.[5]) Čini se, da je sve ostalo bez posljedica, jer samo pismo veli, da je daljna istraga odgodjena na zgodnije vrijeme.

Kao potomci staroga roda Cvetkovića (congenerationales pagi Cvetkovich), bili su Cvetkovićani vazda slobodni od plaćanja trgovine

---

[1]) Originali u kr. drž. arhivu u Zagrebu i Acta congregat. a. 1737. No. 26.

[2]) U arhivu općine Cvetkovići.

[3]) Original. U kr. drž. arhivu u Zagrebu: Acta congregat. gen. 1737. No 48.

[4]) Originali u istom arhivu: Conscriptiones bonorum ante regul. comitatuum. Comitatus Zagrabiensis 1740. No 4 i 17.

[5]) Original u istom arhivu i pod istom oznakom br. 20.

iliti malte (telonium), što je i opet dokazom njihovoga položaja staleža nižega plemstva. Oko god. 1750. potaknuto je bilo pitanje pogledom na ove prilike. Moguće je to uslijedilo savezno s borbom protiv gospoštije kerestinečke. Po nalogu bana provadjana je istraga, u kojoj su mnogi svjedoci pod prisegom iskazali, da su porodice Šubar, Batušić, Blažević, Loparić, Borković, Dikšić, Bakšić, Dimnjaković, Kovačić, Pavlaković i Vitković doista potomci „staroga onoga roda svojih predja" Cvetkovićana, koji su prasjedioci u Cvetkovićima, a ne možda priseljeni ili priženjeni, kako su to neki rastrubili. Na osnovi te istrage mogao je Ivan Gaal, sudac županije zagrebačke izdati 12. jula 1751. svjedodžbu, da su navedene porodice slobodne od maltarine[1]).

Ova isprava služila je rečenim porodicama, pak je s toga nekoliko puta prepisivana i ovjerovljivana. Za cijelo svaka ova porodica imala je po jedan primjerak, kojim se je iskazivala prelazeći malte.

God. 1773. izišla je kraljičina odredba glede uredjenja urbarskih prilika u Hrvatskoj. To se je i u Cvetkovićima provadjalo od g. 1774. do 1779. I u taj čas činilo se je Cvetkovićanima, da im je od potrebe vjerodostojan prijepis njihovoga privilegija izdanoga po kralju Leopoldu I. g. 1657., da se odhrvaju urbaru. Za to šalju svoga suca Petra Borkovića, starješinu Nikolu Lukšića, fiškuša Mihalja Dimnjakovića i ašešora Petra Batušića sa izvornikom rečene diplome pred zagrebački kaptol. Ovaj im 30. jula 1778. u vjerodostojnom obliku izdao prijepis rečene kraljevske diplome.[2])

God. 1785. dogovaraju se Cvetkovićani s Jastrebarčanima, Rečanima i drugima, da osnuju pučku školu.

God. 1786. došlo je opet do medjašnjih prijepora izmedju općine Cvetkovića i trgovišta Jastrebarskoga. Te najme godine dala je općina trgov. Jastrebarskoga po mjerniku Ivanu Beckeru nacrtati mapu svojih posjeda. Tom su zgodom hotjeli postavljati medjaše na cvetkovićki teritorij, i time nanijeti štetu cvetkovićkoj općini. Cvetkovićani su na licu mjesta prosvjedovali, što nije uvažio mali župan. sudac Mirko Filipović, jer je kao posjednik jastrebarski bio pristran. Cvetkovićani su ga vodili po starim medjama, što on nije uvažio. Ovim načinom prisvojili su si Jastrebarčani veliki dio oranica i sjenokoša na medji od Čabdina prema Jastrebarskom. Protiv toga uložila je cvetkovićka općina g. 1796. po svom sucu Nikoli Lukšiću, fiškušu Mati Lopariću te prisežnicima Nikoli Haberle i Nikoli Batušiću pred čazmanskim kaptolom svečani prosvjed.[3])

Stare razmirice izmedju Cvetkovićana i Jastrebarčana nijesu još jenjale. Našlo se je uvijeke prilika, da su se Jastrebarčani rado zava-

[1]) Ovjerovljeni prijepis kod Franjetića kbr. 89 u Cvetkovićima.

[2]) U arhivu općine Cvetkovići.

[3]) Original i prijepis čazman. kaptola od 31. XII. 1795. u istom arhivu.

djivali s Cvetkovićanima. Kad je god. 1795. počeo Nikola Fember inače Vitković orati neku zemlju kod Čabdina, dodjoše Jastrebarčani te mu oteše 6 volova i plug. Ovi su tvrdili da orana zemlja pripada njima. Radi toga je g. 1796. preslušavano 24. svjedoka, koji su posvjedočili, da je prijeporna zemlja Vitkovićeva, odnosno, da spada k teritoriju cvetkovićkom.[1])

Za burnih godina ratova protiv Francuza, nalazimo Cvetkovićane pod austrijskom zastavom.

Magjarskom narodnom muzeju u Budimpešti udario je temelj grof Franjo Széchényi. Magjarski sabor priznao je to dobročinstvo narodu čl. XXIV. g. 1807., a čl. VIII. g. 1808. odredjeno je podignuće magj. narodnog muzeja. Još g. 1807. 25. oktobra upravio je palatin Josip hrvatskom banu grofu Ignaciju Gyulay-u pismo, u kojem mu izrazi želju, da i Hrvati pripomognu osnutku muzeja. 13. novembra upravi ban okružnicu na hrvatske županije, kojom ih poziva na doprinašanje za muzej. Isto upravio je i na hrvatske gradove. Hrvatski je sabor 29. februara 1808. odredio 3% od „subsidii diaetalis“ za magjar. muzej. Prema tomu ključu imala je zagrebačka županija doprinijeti svotu od 7866 for. 36½ krajcara. Na općinu Cvetkovići otpalo je 13. for. 17 krajcara. Ovu svotu uplatila je općina na ruke Ferde Gojmerca, maloga suca zagreb. županije (kotara prekokupskoga) 24. januara 1809.[2])

Od g. 1809.—1813, spadali su Cvetkovići pod francusku upravnu oblast u Jastrebarskom, odnosno u Karlovcu. Pa ni u to vrijeme nijesu trpile cvetkovićke općinske uredbe. Do 1822. opet su bili Cvetkovići politički odcijepljeni od Hrvatske, nalazeći se u skupini t. z. ilirskih pokrajina.

Na 2. juna 1848. sastadoše se izbornici „plemenite općine Domagović, pak takodjer i privilegirane Cvetković, Draganić i Petrovina“ u Jastrebarskom, da biraju poklisara na sabor, koji se je imao sastati u Zagrebu 5. juna i. g. Tu su izabrali poklisarima Ivana Mažuranića „varoši Karlovca sirotinskog pomnika“, i Dragutina baruna Kušlana, bilježnika grada Zagreba, davši im punomoć, da ih mogu „u svem onom, što sadašnjost i budućnost mile naše domovine usrečiti može, govor voditi i domovinu našu krepko i moćno podupirati“. Vjerodostojnicu potpisali su Albert Martinković žup. zagreb. veliki sudac, Vjekoslav Švajcer, iste župan. kotar. sudac i Maksim Milošević, iste županije prisjednik.[3]) Tako nalazimo Cvetkovićane u ovom velikom pokretu, pak i nekoliko njih vojevalo je pod banom Jelačićem po Ugarskoj.

[1]) Zapisnik izdan po banu Ivanu Erdödu 10. V. 1796. Original u arhivu općine Cvetkovići.

[2]) Pobliže vidi: Laszowski: Prinosi Hrvata za madžarski narodni muzej. Vjesnik Hrvat. arkeol. društva; Nova ser. II. str. 9 i dalje. Originalna namira u arhivu općine Cvetkovići.

[3]) Original. U kr. drž. arhivu u Zagrebu: Acta congreg. 1848. I. 72.

God. 1853. osnovana je u Cvetkovićima pučka škola.

Povrata ustava, dokinula je nesnosno stanje apsolutizma 20. oktobra 1860., dok je patent od 26. febr. 1861. uredjivao centralni parlamenat u Beču, u koji bi ulazili (u donju kuću) zastupnici birani na pojedinim zemaljskim saborima. Ujedno su sazvani zemalj. sabori, a tako i hrvatski u Zagreb na dan 26. aprila. Na ovom saboru imala se obaviti instalacija bana Jos. bar. Sokčevića, izbor protonotara i vrhovnoga kapetana i uzeti u pretres pitanje o odnošaju Hrvatske, Slavonije prema Ugarskoj. Sad se počelo raditi o izboru zastupnika za hrvatski sabor. Posredovanjem hrvatsko-slavonskoga dikasterija u Beču izdao je kralj odluku 6. marta, „da općine Cvetković, Draganić i Petrovina, kao što god. 1848. i na predstojećem saboru posebno zastupane budu". Ovu odluku kraljevu priopćio je hrvatski dikasterij brzojavno banu, a ban je 8. marta pod br. 30. to priopćio vel. županu zagrebačke županije. Po nalogu županovom obavijestio je podbilježnik Guster „znanja i ravnanja radi" velikoga suca u Jastrebarskom, Vjekoslava Švajcera, koji je to do znanja stavio općini cvetkovićkoj 11. marta, a općina to primila 12. marta.[1])

Od daljnih novijih dogadjaja Cvetkovića spomenuti nam je još ove činjenice. God. 1866. pogorjelo je cijelo selo, 1868. sagradjena je općinska kuća sa prostorijama za školu, a 1880. zamijeni autonomnu „plemenitu općinu" novo uredjenje „zemljišna zajednica" sa svojim predsjednikom i odborom. Zadnji je župan bio Adam Borković Murat. Iste godine odcijepljeni su Cvetkovići od općine Jastrebarskoga, te s Domagovićima i Čabdinom sdruženi u novu uprav. općinu sa sijelom n Cvetkovićima.

Godine 1893. osnovano je vatrogasno društvo, onda tamburško društvo „Cvijet", štedovna udruga itd. U ovim kulturnim napretcima stekao se trajne zasluge mjesni ravn. učitelj Gjuro Rožman.

II. PRILOZI.

1.

Oko 1244.

Spomen, da kralj Bela III (IV) izuzimlje rod Cvetkovića od podložništva gradu podgorskomu.

... quoddam privilegium regis Bele, aui et predecessoris nostri karissimi, pie memorie, exempcionem Chuetchk patris sui (t j. C v i t i k a, k o j i j e t o k r a l j u K a r l u I. p r e d l o ž i o n a p o t v r d u) et tocius generacionis eius a iobagionatu castri de Podgoria in se continens...

[1]) Original u arhivu općine Cvetkovići.

Iz potvrdnice kralja Andrije III. od g. 1294. potvrdjene po kralju Karlu I. 1333. Po prijepisu Radoslava Lopašića iz općinske škrinje u Cvetkovićima. Ne veli jeli s originala ili prijepisa. Ja ga ondje našao nijesam.

2.

1249.

Stjepan ban cijele Slavonije uredjuje po nalogu kralja Bele posjede u županiji »Podgorya«, gdje je župan podgorski Aleksandar posvojio za grad mnoge zemlje sinova »Pribe«. Uredjuje medje svih posjeda. Medju ostalima:

Prima igitur meta terre Chebden, que est Thome, incipit ab oriente iuxta fontem Dolych et tendit versus occidentem bona longitudine et venit ad arborem horozt, sub qua est meta terrea; hinc vadit in bono spacio et cadit ad rivulum Chebden et per eundem vadit bona quantitate et exit versus meridiem ad metam terream, de qua procedit ultra nemus et venit ad dumum piri, in quo est meta terrea, semper a sinistro terre Jastraburcza et terra Zetane iobagionis castri remanente et ibidem cadit ad fontem Breznycha et per eundem vadit superius, ubi fluvius Dolych cadit in Breznycham et per Dolych revertitur ad priorem metam. Item prima meta terre Breznycha, que est Prybe, incipit a meridie iuxta fontem Breznycha in arbore piri, hinc autem tendit versus orientem iuxta unam silvam, in qua idem Pryba est particeps, sicut aliquis ex commentaneis et vadit bona longitudine et cadit ad unum fluvium Glogouchiz, per quem vadit parum perveniens ad metas Thome, ubi cadit ad predictum fontem Breznycha, per quem revertitur ad metam priorem. Item prima meta terre Breznycha, que est eciam Prybe, incipit a meridie, ubi rivulus Brewenni cadit ad fontem Breznycha et vadit versus orientem iuxta eandem communem silvam, perveniens ad locum, ubi fluvius Chebden cadit ad Breznycham, per quem revertitur ad priorem metam. Item prima meta terre Chebden, que est filiorum Prybe, incipit ab oriente iuxta puteum Brewenni in meta terrea circa arborem keurus posita; hinc vero tendit versus occidentem per nemus bona longitudine perveniens ad fluvium Chorna mlaka, quem transiens pervenit ad arborem tilye, ubi est meta terrea; hinc venit versus aquilonem in veteri via, magna longitudine eundo declinat ad predictum Chorna mlaka, per quem vadit ad caput Chorna mlaka; inde procedit ad arborem scil et hinc venit ad viam, per quam vadit iuxta parvum nemus et transito fine unius iugeris cadit in aliam viam, in qua eundo pervenit ad metam terream; inde per eandem pervenit iterum ad metam terream positam iuxta tres arbores ilicis; hinc flectitur in medio dictarum arborum versus orientem, unius iugeris

longitudine eundo declinat versus meridiem per minimam vallicu-lam trium iugerum longitudine; inde vero vertitur versus occiden-tem quantitate unius iugeris, ubi cadit ad siccum potok, per quem vadit ad caput fontis Chebden, per quem vadit inferius versus me-ridiem magna longitudine et exit versus occidentem ad metam ter-ream, de qua procedit ad arborem scyl; inde vadit ad metam prio-rem. Commentanei autem ipsius terre a parte occidentis sunt gene-raciones Cyvockoigi (!), a parte vero aquilonis et a parte orien-talis forenses de Jaztraburzcka, et a meridie est Ztane iobagio castri.

Prijepis od g. 1421. u kr. ugar. držav. arhivu u Budimpešti M. O. D. L. 340. — stara sign. N. R. A. fasc. 330. No. 30. — Wenzel: Cod. dipl. Arpad. VII. 290—300. Smičiklas: Cod. dipl. IV. 403—411.

3.

1257. 12. januara

Bela III (IV) kralj ugarski i hrvatski podijeljuje Jastrebarskom po-vlastice, i daje im neke zemlje Cvetkovićana:

Ad hec cum iidem hospites nostri de Jaztrebarcka se terra di-cerent indigere, Stephano bano tocius Sclauonie et capitaneo Stirie, dilecto et fideli nostro dedimus in mandatis, ut de terra filiorum Cuetk et de terra filiorum Kundis et de terra generacionis Dra-guzlay, iobagionum castri de Podgoria et eciam castrensium eisdem ad tria aratra assignent . . .

Original na pergameni u arhivu trgovišta Jastrebarskoga. Na listini visi svilena vrpca zelene i bijele boje, pečat otpao. Kercselich: Not. praelim. 459. — Katona: Hist. crit. VI. 254. — Fejér: Cod. dipl. IV. 2. 416—417. VII. 5. 579. — Kukuljević: Jura regni I. 486. — Nagy: Codex dipl. patrius VII. 60. — Kukuljević: Regesta 727. — Smičiklas: Cod. dipl. VI. 51.

4.

1294.

Kralj Andrija III. potvrdjuje povelju kralja Bele III (IV), kojom se rod Cvetkovića izuzimlje od podaništva gradu Podgorju.

Andreas dei gracia Hungarie rex omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis salutem in omnium saluatore. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod accedens ad nostram presenciam Cyuiti-cus filius Chuetchk de Podgoria, fidelis noster, exhibuit nobis quoddam priuilegium regis Bele, aui et predecessoris nostri karis-simi, pie memorie exempcionem Chuetchk patris sui et tocius ge-neracionis eius a iobagionatu castri de Podgoria in se continens,

petens nos prece subiectiua, ut idem confirmare dignaremur. Quam quidem exempcionem presencium literarum nostrarum patrocinio confirmamus, ita ut dicti filii Chuetchk et generacio ipsorum de iobagionatu castri exempti perpetuo habeantur. Datum per manus discreti viri Theodori, Albensis ecclesie prepositi, aute nostre vicecancelarii, dilecti et fidelis nostri, anno domini M.CC. nonagesimo quarto.

Iz potvrdnice kralja Karla Roberta od 5. jula 1333. Po prijepisu Radoslava Lopašića iz općinske škrinje cvetkovićke. Ne navodi jeli s originala ili prijepisa. Ja ga kod općine Cvetkovići nijesam našao.

5.

1312. 13. oktobra. U Zagrebu.

Zulta sin Borenov prodaje Draganu sinu Radoševu — (obojica »iobagiones castri de Podgoria«) *neku svoju zemlju u distriktu podgorskom, a uz potok Molunje* (Mollunna) (ova je zemlja poslije poznata pod imenom Črnilovec) *za 12 maraka banskih denara. Medju medjašima te zemlje spominju se zemlje Tome i Jakoba* »ac aliorum de generacione Cheuetkouichi«.

Prijepis zagreb. kaptola od g. 1616. u arhivu Jugoslav. akademije u Zagrebu. — Smičiklas: Cod. Dipl. VIII. 312—313.

6.

1333. 5. aprila. U Topuskom.

Kralj Karlo Roberto potvrdjuje potvrdnicu kralja Andrije III. od g. 1294., kojom se potvrdjuje oslobodjenje roda Cvetkovića od grada Podgorja.

Karolus dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque rex omnibus Christi fidelibus presentibus et futuris, presencium noticiam habituris salutem in omnium saluatore. Ad regalem pertinet excellenciam libertates rite concessas bene[ficio munim]inis confirmare, ut ipse futuris temporibus perseuerancie optineant firmitatem. Proinde ad uniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod Beryzlaus filius Cywitici dilectus et fidelis noster in persona tocius generacionis sue Cywitkowch no[bilium io]bagionum de Podog[oria] personaliter ad nostram accedens presenciam exhibuit nobis quoddam priuilegium domini Andree quondam il[lustris] regis Hungarie pie memorie, progenitoris nostri carissimi de libertate generacionis predicte confectum, petens, ut ipsum priuilegium rectum habere et nostro priuilegio confirmare dignaremur. Cuius tenor talis est: (S l i j e d i p o v e l j a k r a l j a A n d r i j e III. o d

god. 1294. pod br. 4.). Nos itaque ob fidelium obsequiorum merita dicti Beryzlai et generacionis sue, de[regie pieta]tis clemencia peticionibus eiusdem fauorabiliter inclinati, tenoribus eiusdem priuilegii de verbo od verbum presentibus insertis, dictum priuilegium eatenus, quatenus firmitatis vigorem habere dinoscitur acceptamus pre[sencium patroci]nio literarum nostrarum confirmantes, presentibus autem ad nos reportatis nostrum priuilegium e[xinde faciemu]s. Datum in campis prope Thupulcha, feria secunda proxima post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum, anno domini M.CCC. tricesimo ter[cio].

Po prijepisu Radoslava Lopašića, navodno iz općinske škrinje u Cvetkovićima. Ne navodi jeli s originala ili prijepisa. Ja ga nijesam našao kod općine Cvetkovići. Mjesta u zaporkama je Lopašić samo punktirao.

7.

1352. 18. oktobra. U Zagrebu.

Pred zagrebačkim kaptolom uredjuju se medje izmedju Cvetkovićana i gradjana jastrebarskih.

Capitulum Zagrabiensis ecclesie uniuersis Christi fidelibus presentibus et futuris presens scriptum inspecturis salutem in domino sempiternam. Ad uniuersorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod cum inter Vydonam filiam Jurkonis de generacione Czwethkowych, Dragan filium Berizlay, Petrum filium Iwan, Brachko filium Mareni et Nicolaum filium Ladomeri de eadem generacione pro se et eorum fratribus et proximis parte ab una, et Gerdak villicum ac uniuersos ciues et incolas ac habitatores de Jazthrebarzka ex altera, ab olym fuisset super metis terrarum earundem parcium hinc et inde questio scuscitata (!) et exorto (!) atque diucius uentilata, nostrisque testimoniis mediantibus cum hominibus domini bani sepius et pluries transmissis et destinatis, ad reambulacionem ipsarum metarum et separacionem, distinctio earundem metarum non potuisset limitari, distingui et sedari ac diffiniri, inter partes super hiisque emanauerint diuersae (!) et plures literae (!) causales inter partes, tandem ad ultimum iuxta diffinicionem nobilis viri domini Petri vicebani tocius Sclauonie et comitis Crisiensis, magister Stephanus literatus, vicesgerens eiusdem domini Petri vicebani, et Georgius filius Ozye ac Georgius filius Tatar, homines magnifici viri domini Stephani tocius Sclauonie et Croacie bani utrisque partibus tunc per dictum dominum Petrum vicebanum deputati et assignati, ad infrascripta cum dominis Paulo archidiacono de Bekchyn et Mychaele, nostris sociis et concanonicis, nostris testimoniis ad distincciones ipsarum metarum perficiendas,

sabbato videlicet in quindenis festi beati Michaelis arhangeli proxime preteriti[1]) accesserant, qui demum ad nos redeuntes nobis concorditer retulerunt, quod ipsi predictas metas de nouo vbi necesse fuisset, consideratis antiquis metis inter terras parcium predictarum erexerant modo infrascripto, de quarum terrarum ante facta distinccione, limitacione et ereccione inter partes per eosdem fuerunt partes ad plenum in presencia eorundem, et postmodum in nostra presencia contente et dictam ereccionem et distinccionem ipsorum, metarum earundem inter eosdem tunc erectarum, ratam et gratam habuerunt, volentes et consencientes ipse partes, quod de cetero ipse mete erecte inter ipsas pro ueris et iustis metis habeantur. Quarum metarum cursum nobis, dum homines ipsius domini bani vnacum dominis nostris testimoniis, prout erigi fecerunt, de consensu parcium in scriptis attulerunt, que hoc ordine proceduntur: Videlicet prima meta terre dicte generacionis de Czwethkowych incipit a parte orientali veniendo de capite riuuli Chebdyn uocati versus partem occidentalem directe a terra filiorum Pryba, ubi sunt quedam due mete terree, una pro predicta generacione Cywethkowych a sinistris, et alia pro dictis ciuibus de Jazthrebarzka a dextris erecte, deinde directe ad partem occidentalem parum procedendo peruenit ad quasdam duas metas terreas, una pro dicta generacione Czwethkowych et alia pro ipsis ciuibus erectas, abinde similiter directe procedendo uersus eandem partem occidentalem peruenit ad quasdam alias duas metas terreas iuxta fluuium Podgorzky vocatum, qui currit de eadem Jazthrebarzka, et per medium eiusdem fluuii supra eundo peruenit ad quendam magnum portum, ubi transit uia magna, per quam itur de dicta Jazthrebarzka uersus Modrusiam, ubi iuxta eandem uiam circa ipsum portum a parte inferiori est quedam meta terrea, et transeundo ipsam uiam directe uersus occidentem peruenit ad quoddam harazth, ubi est quedam meta terrea similiter erecta; ibique dextra pars dictis ciuibus, sinistra uero dicte generacioni dinoscitur pertinere, ibique terminantur. Silua autem ibi existens communis esse debet iobagionibus castri et castrensibus ac hospitibus memoratis, preter siluam generacionis eiusdem Czwethkowych vocate uersus domos eorundem, que ad ipsam generacionem tantum dinoscitur pertinere. In quorum premissorum testimonium et memoriam presentibus duximus sigillum nostrum appendendum. Datum in festo beati Luche ewangeliste, anno domini millesimo tricentessimo (!) quinquagesimo secundo.

Prijepis zagreb. kaptola od 26. maja 1559. U arhivu općine Cvetkovići.

[1]) 13. X. 1352.

8.

1373. 28. oktobra. U Zagrebu.

Pred zagrebačkim kaptolom prosvjeduju Cvetkovićani protiv posvojenja zemalja po gradjanima jastrebarskim.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis memorie commendamus, quod Georgius filius Wdech et Iwsa filius Vide de genere Czwethko in suis ac omnium fratrum suorum personis ad nostrum personaliter accedendo presenciam nobis per modum protestacionis significare curarunt, quod hospites seu ciues de Jaztrebarzka quasdam possessionarias porciones eorundem hereditarias in vicinitate et commetaneitate eorundem hospitum de Jaztrebarzka habitas et existentes pro se ipsis indebite et iniuste occupassent, occupatasque detinerent, vsus et fructus eorundem incensanter (!) percipiendo, in ipsorum grande iuris preiudicium non modicum ac damphnum (!). Vnde factam huiusmodi protestacione dicti Georgius et Iwsa suo et nominibus quibus supra prefatos hospites de Jaztrebarzka ab huiusmodi indebita et iniusta occupacione, detencione dictorum (!) possessionariarum porcionum, vsuum et vtilitatum earundem percepcione, literarum super ipsis possessionariis porcionibus emanacione et alios quoslibet se intromissione in easdem prohibuerunt contradicendo, et contradixerunt inhibendo coram nobis. Datum sexta feria proxima ante festum beati Emerici confessoris, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo tercio.

Prijepis zagrebačkoga kaptola od 28. oktobra 1540. U arhivu općine Cvetkovići.

9.

1388. 29. marta. U Zagrebu.

Ban Ladislav de Losonz zaštićuje sloboštine Cvetkovića.

Nos Ladislaus de Losoncz regni Sclauoniae banus tenore praesentium significantes (!) quibus expedit vniuersis, quod Iwan filius Ztansa, Fabianus filius Czwtek, Wlk filius Thomae et Gywre filius Gord, nobiles castri generacionis Czuueczk, ad castrum Oclych pertinentis, in eorum ac ceterorum consorciorum (!) eorundem in nostram veniendo praesentiam suplicantes nobis, vt nos ipsos in eorum libertatibus ab antiquo approbatis temporibus nostri banatus indempniter et illesos absque omni molestia et nouitatibus conseruare dignaremur. Nos itaque eorum supplicacionibus fauorabiliter inclinati, libertates eorum antedictas eisdem iobagionibus castri duximus redulgendas. Vobis itaque egregio Ladislao de Parlagh

castellano nostro de dicto castro Oclych firmiter praecipiendo damus in mandatis, quatenus praedictos iobagiones castri generacionis Czuueczk in eorum libertatibus antiquis et consuetudinariis pacifice et indempniter conseruare debeatis, nullas nouitates in medio eorum suscitando, nec aliquas superfluas exactiones praeter soluciones consuetas super eosdem exigi faciatis, ipsos in eorum libertatibus pristinis illesos et indempnes absque omni molestia et perturbacione conseruando, et aliud facere non ausuri in praemissis; et hoc idem iniungimus cunctis nostris castellanis de Oclych constituendis in futurum, dantes eisdem similibus in praeceptis. Datum Zagrabiae, die resurrectionis domini, anno eiusdem millesimo trecentesimo octuagesimo octauo.

Prijepis kaptola zagrebačkoga od 27. jula 1572. U arhivu općine Cvetkovići.

10.

1394. 19. marta. U Novigradu.

Tomo Okićki potvrdjuje slobode i posjede Cvetkovićana.

Nos dominus Thomas de Oklich et vicarius Senie significamus tenore presencium quibus expedit vniuersis, quod accedentes ad nostram personaliter presenciam quidam nobiles iobagiones predicti castri nostri Oklich, videlicet Iuan filius Dixe protunc comes terrestris existens, et alius Iuan filius Stasecha de generacione Chetkouich (!) vocata in personis omnium fratrum suorum de eadem generacione Chetkouich suplicantes nobis prece cum instanti, vt nos ac nostri heredes, heredumque nostrorum[1]) successores ipsos in ipsorum iuribus possessionariis, possessionumque porcionibus veluti alyas ab antico (!) conseruarunt et tenuerunt gubernatores iam dicti castri nostri Oklich teneremus et conseruaremus. Nos vero annuentes humilimis peticionibus ipsorum, quia iustis peticionibus non est denegandus asensus, eosdem conseruamus et roboramus eo iure, quo alii rectores predicti castri nostri Oklich ipsos tenuerunt, vt ipsi cum ipsorum campis, siluis, pratis, nemoribus, aquis, molendinis et aliis vtilitatibus quouis nomine vocitatis in ipsorum porcionibus possessionariis existentibus sint liberi et securi uelud (!) alyas fuerunt temporibus predecessis et elapsis. Nunc damus literas nostras autenticas, promitentes ipsos et ipsorum heredes, heredumque suorum successores in ipsorum libertate antedicta tenere et conseruare. In cuius rey testimonium firmitatemque perpetuam concessimus literas nostras patentes, sigillo nostro pendenti munimine robo-

[1]) Pisano sa strane.

ratas. Datum in Nouigrado, feria quinta proxima ante dominicam Oculi, anno domini millesimo CCCmo nonagesimo quarto.

Original na pergameni. Visi samo crvena i crvenkasta svilena vrpca. Pečat je otpao. U arhivu općine Cvetkovići.

11.

1394. 22. septembra. U Zagrebu.

Pred zagrebačkim kaptolom prosvjeduju Cvetkovićani protiv posvojivanja cvetkovićkih posjeda po vlasteli lipovačkoj.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis memorie commendamus per presentes[1]), quod Czwethko filius Viti et Iwan filius Stafwnych de Czwethkowcz in ipsorum ac tocius generacionis de Czwethkowcz predicta personis nostram personaliter venientes in presenciam magistros Nicolaum et Muchynum filios Raphaelis de Lypowch et alios quoslibet ab accupacione, vsurpacione, fructuum et vsuum omnium possessionum ac porcionum ipsorum possessionariarum percepcione intra metas dicte possessionis Czwethkowcz habitarum et existencium, aut alio quouis modo se in dominium earundem intromissione facta vel facienda prohibuerunt contradicendo et contradixerunt inhibendo coram nobis testimonio presencium mediante. Datum sequenti die festi vndecim milium virginum, anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo quarto.

Prijepis zagreb. kaptola od 1540. U arhivu općine Cvetkovići.

12.

1394. 13. jula. U Zagrebu.

Po nalogu kralja Sigismunda omedjašio je zagreb. kaptol 29. juna posjede Draganića i tu se potok »Welyka Wolawlya« *spominje medjom posjeda Draganića i* »Czwythkowichi«.

Iz orig. prijepisa Petra Erdöda od 9. novembra 1531. U arhivu grada Jastrebarskoga.

13.

1395. 10. marta. U Zagrebu.

Kaptol zagrebački ustanovljuje medje gospoštije okićke, u kojega se kotaru spominju i Cvetkovići.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis vniuersis et singulis tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis salutem in eo, qui est vera salus omnium. Sensuum maturitatem sancita antiquorum veneranda dictat authoritas, ut ea, que sub tempore geruntur, ne noticiam effugiant futuorum et vetustate dissoluantur, vivacis

[1]) Ove dvije riječi pisane su nad linijom.

scripti stabilimento roborentur. Proinde ad vniuersorum tam presencium quam futurorum notitiam harum serie volumus peruenire, quod cum nos iuxta continentiam litterarum serenissimi principis domini Sigismundi dei gracia illustris regis Hungarie, Dalmacie, Croacie etc., marchionis Brandenburgensis etc., domini nostri naturalis reambulatorias, maiori suo sigillo consignatarum pro magistro Thoma de Oklich vicario Segniensi emanatarum nobisque directarum vna cum magistro Ivan Kaza dicto de Macha, homine regio in dictis litteris reambulatoriis inter alios homines regios nominatim conscripto nostrum hominem, videlicet honorabilem virum dominum Gregorium de Rauen, archidiaconum de Bexin, socium et concanonicum nostrum ad infrascriptam reambulacionem metarum antefati castri Oklich ereccionem nostro pro testimonio duxissemus destinandum, qui tandem ad nos reuersi nobis vniformiter et voce consona retulerunt, quod prefatus homo regius presente prenominato nostro testimonio in die Cinerum nunc proxime preterito[1]) et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus ad facies predicti castri Oklich et suarum pertinenciarum vicinis et commetaneis suis uniuersis, videlicet castellanis et dominis ac iobagionibus castrorum Lipocz, Zamobor, Zomzed et Oklich necnom hominibus tam nobilibus quam ignobilibus de possessionibus seu villis Brezovicze, Jegudouczi, Sztupnik, Kolpchina, Damerya, Sisslyavich et Czvetkoviczy, nec non nobilibus Zalovichi et Iuanouichi nuncupatis, item magnificis viris Nicolao et Laurentio Toth de dicto castro Zomzed inibi legitime conuocatis et presentibus accedendo, metas et confines antefati castri Oklich et suarum partinenciarum hoc ordine reambulassent: et primo incepisset in medio verticis cuiusdam montis Plessinicza vocati *(ostalo ispušteno)* et a parte synistra ad ipsam ville Kolpchina, ab hac autem eorundem torrentum Brebrownicza et Kolpchina conbinacione eundo supra per eundem torrentem Kolpchina versus plagam occidentalem simili modo a parte dextra ad ipsum castrum Oklich, et a synistra ad villam Syslawiczi vocata deberet spectare, de hinc vero procedendo per hunc torrentem Kolpchina peruenitur ad locum, ubi idem torrens Kupchina (!) cum alio torrente Volaula vocato essent combinati, a qua quidem combinatione eundo supra per hunc torrentem Volaula versus plagam occidentalem, veniret ad locum, ubi idem torrens cum alio torrente Leknyik vocato simul conueniret, ubi eciam a parte dextra totum ad ipsum castrum Oklich spectare deberet. Ex hinc eundo supra per hunc torrentem Leknik (!) veniret ad quendam portum Ilouaczky dictum, ubi deficeret meta ville Cuechkouichi dicte, et inciperet a parte synistra meta castri prefati Lipowecz, a parte autem dextra esset ca-

[1]) 24. II. 1395.

stri Okich (!), ab isto vero portu Ilouachky iret supra eandem plagam occidentalem per torrentem Okychnicza vocatum spacio satis longo usque ad portum Pescheny brod dictum, vbi eciam a parte dextra ad eundem castrum Okich et a synistra ad castrum Lypoucz deberet pertinere, deinde flecteretur pusillum ad partem synistram et veniret supra ad montem Glogen, per quem aliquantulum eundo flecteretur parum ad partem synistram et veniret ad portum Gorenieua nuncupatum, quem pertrasseundo iret per stratam magnam versus Zagrabiam euntem et hic eciam a parte dextra ad Oklichium et a synistra ad Lipoucz deberet concernere *(ostalo ispušteno).* Harum itaque prenominatarum metarum et confinium conclusionem, tenuta et possessiones ipsius iam sepius nominati castri Okich per attestationem et affirmacionem concordatiuam vniversorum prescriptorum vicinorum et commetaneorum castri prefacti Okich suorumque tenutorum ab aliorum quorumlibet iuribus possessionariis circumvallatim essent distincta et separata, que et quas sic ut prescribitur per earum veras et antiquas metas reambulatas ab aliorum iuribus vt est dictum sequestratas, simul cum vtilitatibus et pertinenciis ipsius castri Okich suarumque possessionum quarumlibet et pertinenciarum vniuersarum, prefato magistro Thome de eodem Okich, iure sibi iucumbenti, suisque heredibus et posteritatibus iuxta mandatum prefati domini regis perpetuo possidenda, tenenda pariter et habenda reliquisset nullo contradictore in hac parte eotunc inibi apparente, prenotatis regie maiestatis et nostro hominibus legitimis diebus, uti regni requirit consuetudo in faciebus annotatorum tenutorum eiusdem castri Okich possessionumque suarum residenciam facientibus personalem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam, presentes litteras nostras priuilegiales pendentis sigilli nostri munimine roboratas eidem magistro Thoma duximus concendendas. Datum die quinta decima diei statutionis supradicte, anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo quinto.

Iz potvrde kralja Sigismunda od 22. IV. 1406., što ga potvrdio g. 1607. kralj Rudolfo I., a ovo kralj Josip I. god. 1707. Original potonjega u kr. ugar. držav. arhivu u Budimpešti: M. O. D. L. 32.901. Stara sign. N. R. A. fasc. 61. No. 4.

14.

1395. 6. juna. U Zagrebu.

Pred zagrebačkim kaptolom potvrdjuje Toma Okićki slobode Cvetkovića.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit vniuersis, quod miles strennuus, magister Thomas de Oklych ab vna, onus et grauа-

men Benuenuti filii sui penitus super se assumpmendo, parte vero ex altera Iwan filius Dixa, Gregorius filius Iwuse, Clemens filius, Brank et Munya filius Petri de generacione Chwuethkouich in ipsorum et tocius generacionis eorundem personis coram nobis personaliter constituti, per eosdem nobis confessum extitit in hunc modum, quod ipsi et eorum generaciones predicte semper et ab antiquo nobiles castrenses castri Oklych fuissent, et ad ipsum castrum Oklych tanquam nobiles castrenses spectassent et seruiuissent, ipseque magister Thomas easdem et generaciones eorundem ac posteritates ipsorum in omnibus iuribus et libertatibus eorum, in quibus eosdem reperisset et inuenisset tenere et seruare assumpsisset, ymo assumpsit nostri in presencia. In cuius rei testimonium et firmitatem perpetuam presentibus sigillum nostrum duximus appendendum. Datum in festo sancte Trinitatis, anno eiusdem M.moCCC.mo nonagesimo quinto.

Original na pergameni. Visi crvena svilena vrpca bez pečata. Na hrptu bilješka: »Questa sie litera dela testificacion deli Ciuitcouig chomo semper elli sisuno stadi suçetti del castel de Hoclic«. Pismo početka XV. vijeka. Dolje na rubu listine glagolska bilješka: »List na Cvitkovići za Bevenuda«. U arhivu općine Cvetkovići.

15.

1414. 15. novembra. U Zagrebu.

Pred zagrebačkim kaptolom prosvjeduju Cvetkovićani protiv otudjenja posjeda u Čabdinu.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis memorie commendamus per presentes, quod Iwan filius Dexa Czwethkowych, necnon Paulus filius Czwethko ac Marcus filius Stipsa in ipsorum ac Valentini et Laurencii filiorum dicti Iwan, necnon Pauli et Iwan filiorum Pauli prenotali, item Demetrii et Martini filiorum dicti Marci et omnium fratrum generacionis ipsorum de dicta Czwethkowicz (!) personis ad nostram personaliter venientes in presenciam, Benedictum filium Stephani de genere Dymyakowych de Chebdyn facie ad faciem coram nobis repertum, item Crisan filium Viden et Volek filium Joannis filii Petronya de eadem absentes vt presentes a vendicione, impignoracione et a se quouis quesito colore alienacione possessionis Chebdyn predicte et porcionum possessionariarum in ipsa Chebdyn habitarum et pertinenciarum ipsarum; alios vero quoslibet cuiusuis status et condicionis seu preeminencie homines ab empcione, pro pignore ad se recepcione, occupacione, detencione, vsuum, fructuum et quarumlibet vtilitatum percepcione, seque quouis quesito colore in dominium earundem intromissione factis vel fiendis, prohibut coram nobis contradicendo et contradixit inhi-

bendo lege regni requirente, testimonio presencium mediante. Datum feria quinta proxima post festum beati Briccii confessoris, anno domini millesimo quadrigentesimo quarto decimo.

Prijepis zagreb. kaptola od 1540. U arhivu općine Cvetkovići.

16.

1416. 27. marta. Na Rijeci.

Benevenut Okićki prodaje grad Okić knezu Nikoli Frankopanu, dok Tržić i Cvetkovići ostaju u zalogu za 1500 for. dukata dužnih knezu Fridriku Celjskomu.

In Christi nomine amen. Anno domini millesimo CCCCXVI. indictione nona, die XXVII. mensis martii *(ostalo ispušteno)* de residua vero summa videlicet de ducatis quatuor millibus teneatur . . . . . [come]s Nicolaus soluere ducatos mille et quingentos magnifico domino Fr[e]derico de Zily vel heredibus suis. Pro quibus mille et quingentis ducatis est impig[noratum] . . . . [tributu]m in foro Trsich ipsius magistri Benvenuti et quedam villa vocata Zuetchouich. Qua pecunia soluta, dictum tributum et dicta villa deveniat et deuenire debe[at] . . . . domini comitis Nicolai eo, quia est de iuribus et pertinenciis castri Occhiz predicti *(ostalo ispušteno).*

Actum in terra Fluminis, in domibus seu in curia magnifici domini de Valse (etc.)

Prijepis zagreb. kaptola od 13. febr. 1417. u magjar. drž. arhivu u Budimpešti M. O. D. L. 33983, stara signatura: Neoreg. act. fasc. 1645 No. 7. — Vjesnik kr. zem. arhiva (Zagreb) 1901. — Thalloczy-Barabas: Codex dipl. Com. de Frangepanibus I. 179.

17.

1419. 12. aprila. U Višegradu.

Kralj Sigismund nalaže banu Dionizu Marcalju, da Domagovićanima povrati šume Branin i Bok i one medju Brestnicom i Vel. Glogovcem, koje su svojatali Draganićani i Cvetkovićani.

Sigismundus dei gracia Romanorum rex semper augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, fidelibus nostris, viro magnifico Dionisio de Marchaly, tocius regni nostri Sclavonie bano, ac ipsius vicebino, necnon comiti vel vicecomiti et iudicibus nobilium comitatus Zagrabiensis salutem et graciam. Dicitur nobis in personis Martini filii Nicolai de Molwnya, et Pauli filii Bork, necnon Thoma literati, et Fabiani filiorum Cwethk de Domagowych, ac aliorum nobilium de eadem querulose, quomodo populi et iobagiones castrenses ad castrum spectabilis ac magnifici viri Nicolai

Wegle, Segnie, Modrussieque comitis, Oklych vocatum pertinentes, in possessione Draganych vocata commorantes, quasdam siluas ipsorum glandinosas Branyn et Book vocatas, inter fluuios Naghchernecz, Cwlpchyna, Zwybny et Wolawlya nuncupatos habitas; item similiter iobagiones castrenses in possessione Cwethkowych appellata residentes, alias siluas eorum consimiliter glandinosas inter predictam possessionem Domagowych et inter fluuios Brezthnycza et Nagh Glogowecz vocatos existentes, semper et ab antiquo ad dictam possessionem Domagowych rite et legittime spectantes, anno in presenti in maiori earum parte pro se ipsis indebite et minus iuste occupassent, et occupatis vterentur de presenti, iobagionesque ipsorum in eisdem siluis eorum continue vadiarent et spoliarent, propria eorum potencia mediante, in preiudicium et dampnum ipsorum valde magnum; et quia nos huiusmodi nouas possessionarias occupaciones per quempiam regnicolarum nostrarum commissas, simpliciter et impune non volumus pertransire, fidelitati igitur vestre firmissime precipimus et mandamus, quatinus visis presentibus, partibus predictis, vel earum legittimis procuratoribus, vestri in presenciam vocatis, si a vicinis et commetaneis dicte possessionis Domagowych, ac aliis dicti comitatus nobilibus, comprouincialibus per modum proclamate congregacionis, ad vnum certum diem insimul conuocando, median[te], diligenti et conscienciosa inquisicione ad fidem eorum deo debitam, fidelitatemque nobis et sacro nostro regio diademati obseruandam, tacto insuper viuifice crucis signo, prius prehabita, per prefatos populos et iobagiones castrenses, in dictis possessionibus Draganych et Cwethkowych commorantes, prescriptas siluas dictorum nobilium de Domagowych, Branyn et Book ac inter dictam possessionem Domagowych et fluuios Brezthnycza et Nagh Glogowecz habitas, sic de novo indebiteque ac potenċialiter, vt predicitur, occupatas fore comperieritis, extunc vlteriori nostro mandato superinde non expectato, exclusis prius dictis populis et iobagionibus in possessionibus Draganych et Cwetkowych residentibus de dominio predictarum siluarum inter prescriptos fluuios habitarum rursus et iterum annotatos Martinum, Paulum, Thomam literatum, Fabianum et alios nobiles de prefata Domagowych in plenum dominium, ac realem possessionem earundem siluarum Branyn et Book, ac aliarum supradictarum, reintroducentes et easdem ipsis restatuentes, contra quosuis illegittimos impetitores, et signanter contra prefatos populos et iobagiones castrenses de Draganych et Cwethkowych in eisdem siluis et earundem cunctis pertinenciis protegere, tuere (!) et conseruare debeatis, iure exposcente. Secus facere non ausuri, ne peramplius super hys nobis querimonia porrigatur. Presentes autem sigillo nostro ma-

iori, quo vt rex Hungarie vtimur, fecimus consignari, quas perlectas, si secus feceritis, reddite presentanti. Datum Vysegrad, feria quarta proxima ante festum Pasche domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo decimo nono, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo tercio, Romanorum vero nono.

Iz prijepisa Sebastijana de Carmach i Petra de Erwencze, župana zagrebačkih od 9. juna 1419. po prijepisu zagreb. kaptola od 6. aprila 1442. prepisanom po Petru Erdödu 9. novembra 1531. Original potonjega na pergameni. O crvenoj i zelenoj svilenoj vrpci visi pečat. U arhivu grada Jastrebarskoga.

18.

1419. 9. juna. U Zagrebu.

Sebastijan od Karmača i Petar od Ervenča vraćaju Domagovićanima po nalogu kralja šume Branin i Bok, što ih svojatahu Cvetkovićani i Draganićani.

Nos Sebastianus de Carmach et Petrus de Erwencze, comites Zagrabienses, ac iudices nobilium eiusdem comitatus, memorie commendamus, quod nobis in octauis festi beati Georgii martiris[1]) vnacum nobilibus regni in sede nostra iudiciaria pro faciendo moderatiuo iudicio causantibus sedentibus, Martinus filius Nicolai de Molwnya et Thomas literatus de Domagowych ad nostram venientes presenciam, quasdam literas patentes serenissimi principis, domini nostri, domini Sigismundi regis, maiori sigillo suo consignatas, nobis presentauerunt, habentes hunc tenorem: (S l i j e d i l i s t i n a o d 12. a p r i l a 1419. p o d br. 17.). Nos igitur mandatis ipsius domini nostri regis semper obedire cupientes, vt tenemur, secundum earundem literarum regalium continenciam Paulum filium Iwrsa de Calyn, vicecomitem nostrum et alterum Paulum filium Petri de Drenowa, vnum ex nobis, scilicet iudicem nobilium ad premissa fideliter exequenda duxissemus destinandos, qui tandem exinde ad nos reuersi, nobis concorditer retulerunt eo modo, quod ipsi in festo Ascensionis domini proxime preterito[2]) ad possessionem Jaztrebarzka vocatam simul accedentes, presentibus Laurencio filio Dionisii de dicta Draganych et Paulee de prefata Cwethkowych, supanis seu antecessoribus, legittimis procuratoribus dictorum populorum et iobagionum castrensium in supradictis possessionibus Draganych et Cwethkowych commorancium, prefatos vniuersos vicinos et commentaneos dicte possessionis Domagowych et alios nobiles comprovinciales dicti comitatus Zagrabiensis per modum proclamate congregacionis insimul conuocando, ab eisdem ad fidem eorum deo

[1]) 1. V. 1419.

[2]) 25. V. 1419.

debitam, fidelitatemque ipsi domino nostro regi et suo sacro regio diademati obseruandam, tacto insuper per eosdem viuifice crucis signo, diligenter et conscienciose inquirendo, talem de premissis sciuissent certitudinis veritatem, quod prefati populi et iobagiones castrenses de Draganych et Cwethkowych predictas siluas glandinosas ipsorum Martini, Pauli, Thome, Fabiani et aliorum nobilium de dicta Domagowych, Branyn et Book, ac alias inter predictam possessionem Domagowych et fluuios Brezthnycza et Nagh Glogowecz vocatos habitas, semper et ab antiquo ad predictam possessionem Domagowych rite pertinentes, tempore in predicto pro se ipsis indebite et minus iuste occupassent, occupatisque vterentur eciam de presenti, ac iobagiones in dicta Domagowych residentes, sepius illicite vadiassent potencia eorum mediante, in preiudicium ipsorum et dampnum valde magnum. Factaque huiusmodi inquisicione, exclusis prius penitus et eiectis prefatis populis et iobagionibus castrensibus in predictis possessionibus Draganych et Cwethkowych vocatis commorantibus de dominio siluarum Branyn et Book vocatarum et aliarum supradictarum inter predictos fluuios habitarum, annotatos Martinum, Paulum, Thomam literatum et Fabianum et alios nobiles de prefata Domagowych in plenum dominium et realem possessionem earundem siluarum introduxissent, et easdem ipsis restatuissent. Datum Zagrabie, sedecimo die diei predicti festi Ascensionis domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo decimo nono.

Iz prijepisa zagreb. kaptola od 6. aprila 1442. prepisanom po Petru Erdödu 9. novembra 1531. Original potonjega na pergameni, na kojoj visi o zelenoj i crvenoj svilenoj vrpci pečat. U arhivu grada Jastrebarskoga.

19.

1422. 9. februara. U Zagrebu.

Pred zagrebačkim kaptolom prosvjeduju Cvetkovićani, što im je medjaše poremetio Ladislav Tot Susjedgradski.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis memorie commendamus per presentes, quod Paulus filius Cwytkonis de Cwytkkouych (!) in sua ac vniuersorum fratrum suorum generacionalium de dicta Cwythkouych personis ad nostram veniens presenciam, nobis per modum protestacionis significare curauit in hunc modum, quomodo Ladislaus filius Nicolai Thooth de Zomzedwara ad dictam possessionem ipsorum Cwythkouych veniendo, metas eiusdem possessionis et signa metalia destrui fecisset et desecari, ac alia signa metalia consignari faciendo in damphnum et preiudicium dictorum Pauli et vniuersorum fratrum suorum generacionalium de dicta

Cwythkouych valde magnum; qua quidem protestacione facta idem Paulus suo ac dictorum fratrum suorum generacionalium nominibus prefatam Ladislaum et alios quoslibet homines a destruccione et desesari faccione predictarum metarum prefate possessionis ipsorum Cwythkouych seu quauis alia variacione et consignacione earundem factis vel fiendis prohibuit et contradixit coram nobis presencium testimonio mediante. Datum in crastino diei Cinerum, anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo secundo.

Prijepis zagreb. kaptola od 30. marta 1540. U arhivu općine Cvetkovići.

20.

1424. 12. aprila. U Zagrebu.

Pred zagrebačkim kaptolom prosvjeduju Cvetkovićani protiv posvajanja oranica Pribićke po Jastrebarčanima i Ladislavu Totu Susjed-gradskomu.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis memorie commendamus, quod Paulus filius Chewthko de Chewthkwuych (!) in sua ac vniuersorum fratrum et proximorum suorum, necnon tocius generacionis de eadem Chewthkowuych personis ad nostram veniens presenciam, Ladislaum filium Nicolai dicti Thooth de Zomzedwara ac vniuersos et quoslibet ciues seu hospites de Jaztrebarzka et alios quoslibet ab occupacione, detencione, vsurpacione ac sibipsis (!) appropriacione quarundam terrarum eorum arabilium Prebychka vocatarum in eadem Chewthkowych habitarum, vsuum nichilominus et quarumlibet vtilitatum earundem percepcione et percipi faccione, seque ipsos in dominium earundem intromissione factis iam vel faciendis, prohibuit contradicendo et contradixit inhibendo coram nobis, lege regni requirente presencium testimonio mediante. Datum feria quarta proxima ante festum beate Elene regine, anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo quarto.

Prijepis zagreb. kaptola od 30. marta 1540. U arhivu općine Cvetkovići.

21.

1442. 6. aprila. U Zagrebu.

Zagrebački kaptol prepisuje na molbu »Hans filii Bosychko de Superioripolye in persona Martini filii Nicolai de Molwnya« listinu Sebastijana de Carmoch i Petra de Erwencze *županа zagrebačkih od 9. juna 1417. (vidi listinu pod br. 18.), koja sadržaje listinu kralja Sigismunda od 12. aprila 1419. u predmetu šuma Branin i Bok, koje su od Domagovićana svojatali Cvetkovićani i Draganićani.* »Datum feria sexta proxima post festum beati Am-

brosii episcopi et doctoris, anno domini millesimo quadringetesimo quadragesimo secundo«.

Originalni prijepis Petra Erdöda od 9. novembra 1531. U arkivu grada Jastrebarskoga.

22.

1455. 21. decembra. U Cvetkovićima.

Pavao Perčavić kastelan okićki, izdaje po nalogu nkeza Martina Frankopana pismo, da nitko ne smije Cvetkovićane siliti na voženje žitka.

In nomine domini. Nos Paulus Perchauich castellanus castri Okich tunc temporis, memorie commendamus omnibus has litteras inspecturis, scilicet post nos successoribus nostris, post nos castellanis supradicti castri, quod nos percepimus ex certis mandatis domini nostri comitis Martini de Frangepan, ut non deberemus, nec debeamus nulla novalia incipere supra homines in Cvetkovich moraturos pro quibusdam transduccionibus tritici aut aliarum rerum undecunque. Immo nullus nec nos, nec alii predecessores (!) nostri post nos habitantes in supradicto castro nullam facultatem habeant eos compellendi ad aliquacunque que non sunt aut non fuerunt eis alias ex sonsuetudine, sed cum bona ipsorum voluntate. Ad quod in cautelam ipsis dedimus et damus ac donavimus litteras nostras iure perpetuo et irrevocabiliter. Anno domini millesimo quadringentesimo quinqualesimo quinto, in vigilia beate Cecilie virginis in eadem villa Cwetkovichy, per certum et fidelem nostrum presentes litteras sigillo nostro sigillatas etc. (L. S.).

Ovjerovljeni prijepis po Stjepanu Hotkoviću aliter Peharniku, u kr. drž. arhivu u Zagrebu: Doc. medii aevi. Prijepis ovjerovljen po Valentinu Kiriniću u arhivu općine Cvetkovići i Fassiones com. Cvetkovich, po istom ovjer. prijepisu.

23.

1458.

Popis desetine u Cvetkovićima.

. . . . . gessimo octauo.

Registrum decimarum cutelli de Podgorya factum per me Martinum Vezelin (?) vicegerentem sub magistro Stephano Grangia et canonico ecclesie Zagrabiensis in eodem cutello.

Et in primo Villa Chwetkoucz.

Blas	Gregor X. . . . .
Duse XV. sol.	Philip XV. sol.
Mathey XXXII. sol.	Czwetko . . . . sol.

. . . miter I. liber.
[Por]colab I. liber c. II. sol.
Berlabacz (?) XXV. sol.
Paule XII. sol.
. . . . XXXII. sol.
. . . . Desin XVIII. sol.
G . . . idem XXV. sol.
. . . . to XXVI. sol.
. . . . . II. sol.
Zmole XXVI. sol.
Stepan XXXV. sol.
Bede XXV. sol.
. . . . . XVII. sol.
Jurcanus (?) XXX. sol.
. . . . relicta XXXII. sol.
Jure XXV. sol.
Gregur XV. sol.
. . . . . .

. . . . . .
File (?) XVII. [sol.]
Gregur liber.
Iwan XXX. sol.
Tomko I. liber
Tomko I. liber
Verban VII.½ sol.
Pauel XII. sol.
Martin XV. sol.
Bid XXV. sol.
Jure I. liber
Mathey XXXII. sol.
Vide XXXII. sol.
Petrus Bibasich II. sol.
. . . . . I. liber
. . . . . VII. sol.
Juray
(ostalo ispušteno)

Orig. na papiru oštećen, u kr. drž. arhivu u Zagrebu: Depos. Arch. Capit. Zagrab. Acta Capit. antiqua fasc. 30. No. 2.

24.

1459. 28. juna.

U listini draganićkoj spominje se kao aldomaš »Brae Jakovčić is Cvetković«.

Kukuljević: Acta Croat. I. 86. — Šurmin: Acta Croat. I.

25.

Prigodom uvadjanja kneza Martina Frankopana u posjed grada Lipovca i Jastrebarskoga, prisustvovali su župan cvetkovićki Juraj, te Andrija Juršić i Pavao Petraić iz Cvetkovića,

Orig. u kr. ugar. drž. arhivu u Budimpešti nekoč N. R. A. 1645. No. 13. Medju pristajališti Lipovca i Jastrebarskoga nema napomenuto Cvetkovića.

26.

Kralj Matija potvrdjuje na molbu Jastrebarčana privilegij kralja Bele III (IV) od 12. januara g. 1257. glede njihovih sloboština, naročito doznaku od tri rala zemlje, koja se imala odijeliti od zemalja »filiorum Cuek ac de terra filiorum Kundis et de terra generacionis Draguzlay iobagionum castri de Podgorya et eciam canstrensium.«

Original na pergameni sa visećim pečatom. U arhivu povelj. trgovišta Jastrebarskoga.

27.

1481. 21. novembra. U Zagrebu.

Martin Frankopan »de Modrusse, regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae banus, necnon inclyta sedes publicae congregationis regni Croatiae...« *potvrdjuje na molbu časnoga* »Mathiae Franchyak« i »Georgii Matkov« *gradjana jastrebarskih povelju kralja Bele III (IV) od god. 1257. i sve pravice u njoj navedene, a naročito* »collacionem et assignacionem quarundam metarum eisdem ciuibus et hospitibus de terra filiorum Czuek et de terra filiorum Czundis(!) et de terra generacionis Draguslay, iobagionum castri de Podgoria et eciam castrensium ad tria aratra sequestrando emanatam...« *Nadalje potvrdjuje ispravu kralja Matije izdanu u Budimu 1478. 14. februara za Jastrebarčane.* »Datum in congregatione publica regni in ciuitate Montis Graecensis Zagrabiensis ante festum prestacionis beatissimae virginis Mariae, anno domini millesimo quadringetesimo octuagesimo primo.[1])

P o t p i s: Idem Banus.

Falzifikat veoma slabi, na pergameni s originalnim visećim pečatom Frankopana. Izdavač nije bio ban, nit je 1481. živio. Pismo XVI. ili XVII. vijeka. Sva kriterija falzifikata s materijalne i formalne strane. U arhivu povelj. trgov. Jastrebarske.

28.

1482.

Iskaz desetine u Cvetkovićima.

Registrum sub Podgorye anno domini M.CCCC. 82º.

(ostalo ispušteno)

Villa Czuetkoychy.

Jvraj iudex
Vide Batulich cub. X. cap.[2]) o.
Gregur Belohalich cub. XI., cap. o.
Relicta Margita cub. V.
Pauel Herestich cub. IIII.
Matko Czorkoych cub. XIII. cap. o.
Relicta Fwmia cub. o.
Relicta Clara XL. sex, soluit.
Gregus Kathich cub IIII., cap. o.
Jwrko Paulekoych VII. pen(sam) et XX. solid. Soluit.
Bede Jakoych Maloych cub. VI., cap. o.
Ive Pribechich cub. VIII. cap. o.

[1]) Nekonsekventan način pisanja pridržan je.
[2]) Pisano samo »c« = capecia.

Pauel Swpanich cub. XXIII.
Vide Dixich cub. XXIII.
Matko Czaplechich cub. VII. cap. o.
Martin Markowych cap. o.
Marko Jwrkowych cap. o.
Relicta Simechicza cub. VIII., cap. o.
Vrbe Radulych, eo mortus, dimisi eum.
Vale Dymkowych cub. VIII. cap. o.
Gregur Jwrsich cub. II.½ cap. o.
Mauer cub. 11½.
Relicta Margaretha cub. I.
Philko cub. 1.
Peter Hlebecz cap. o.
Vrbanus Balsich composuit pro C. solidis, soluit LX.
Mikula Belohaich (!) cub. X., soluit VI., cap. o.
Elena Klopka cub. XI., cap. o.
Ivan alias curialis cub. V., cap. o.
Peter Laparich cap. o., soluit.
Ferke cap. o.
Zmolko cub. III., cap. o.
Ztepan cub. VII. cap. o.
Philip Mlynar VIII., cap. o.
Drage Pekarych cap. o.
Deme Balsich cub. VIII., cap. o.

Villa Czebdin.

Ive XXI., cap. o.
Vide cub. X. cap. o.
Jendrey cub. XIII. cap. o.

(ostalo ispušteno)

Original na papiru. U kr. drž. arhivu u Zagrebu: Deposit. Arch. capit. Zagrab. Series irregestrata. Ovaj popis je rekbi prva bilješka o desetini, i puna raznih križanih opazaka bez važnosti. Ove opaske su nejasne i nečitljive, pak sam ih ispustio.

29.

1483.

Iskaz desetine u Cvetkovićima.

Villa Cwetkowichi.

Vrbanus Balsicz iudex.
Vide Batulich cub. III., cap. o.

Gregor Belohalicz cub. VIII., cap. o.
Relicta Margeta cub. IIII., cap. o.
Pauel Heresicz cub. III., cap. o.
Matko Zorkouich cub. VII., cap. o.
Relicta Fumia cap. o.
Relicta Clara cub. VII., cap. o.
Gregur Katicz cub. II.½, cap. o.
Jvrko Paulekowicz V. pensas Viennenses desuper tenetur.
Bede Jecoicz cub. III. o. cap. tenetur.
Ive Pribichicz cub. III., cap. o. tenetur. Tenetur adhuc VIII. cub.
Pol.[1]) Pauel Zupanicz cub. XIII., cap. o., soluit V. cub., cap. o.
Pol. Vide Dixich cub. XVII., cap. o.
Matko Gasitcz cub. III., cap. o.
Martin Matkouich cap. o.
Marko Jo. Jurkouich cap. o.
Relicta Simichicha cub. IIII.½, cap. o.
Verbe Radulich.
Pol. Vale Dymnakouich cub. V., cap. o.
Gregur Jursich cub. III., cap. o.
Mauer Jo. Ciganicz.
Relicta Margeta
Filko habet vineam moratur de presenti Jaztebacka (!).
Petar Io. Hlebecz cap. o.
Mioila Belihanich cub. VIII., cap. o.
Pol. Jwray Molechich cub. XIII., cap. o.
Elena Clekpa cub. VI.
Valenth Milich cap. o.
Iwan alias curialis.
Petre Loparich cap. o.
Ferke cap. o.
Zmolko cub. II., cap. o.
Stephan cub. IIII., cap. o.
Philip Mlynar cub. IIII., cap. o. Non racionem fecit.
Drage Picanicz cap. o.
Dome Io. Blasicz. (ostalo ispušteno)

Villa Chepdin pertinet ad iudicem de Cuetkouich.

Ive cub. VII., cap. o.
Vide cub. VI. cap. o.
Endrey cub. VIII. cap. o. Soluit solidos XX., residuum tenetur.
188 quarto aduc (!) XVI., soluit, soluere solet post Martinum in Volaula. (ostalo ispušteno)

[1]) Pol. = polluctura = obilan objed. Sravni u doc. g. 1500. i 1501., gdje na sličnom mjestu dolazi hospitium — što je isto.

Original na papiru. U kr. drž. arhivu u Zagrebu: Deposit. Arch. capit. Zagrab. Series irregestrata.

30.

1490. 30. juna. U Zagrebu.

Pred kaptolom zagrebačkim prosvjeduju Cvetkovićani protiv posvajanja sela Čabdina i Cvetkovića po Jastrebarčanima.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis memorie commendamus per presentes, quod Gwrko Pawlekowych, Simon Balsych dicti de Czwethkowych in sua ac aliorum vniuersorum fratrum et consanguineorum suorum de progenie Czwethkowych existentes, quos infrascriptum concernit negocium personis nostram personaliter venientes in presenciam, per modum protestacionis et inhibicionis nobis significare curarunt in hunc modum, quomodo, prout ipsi protestantes percepissent superioribus diebus proxime retroactis Petrus ryhtardus de Jaztrebarzka et alii ciues in eadem Jaztrebarzka commorantes, nescitur quibus moti respectibus, quandam villam iobagionalem eorundem protestancium Chebdyn vocatam, in comitatu Zagrabiensi existentem habitam, eosdem protestantes de iure concernentem cum pertinenciis eiusdem ville ac alterius Czwethkowych predicte sibi ipsis minus iuste et indebite ac preter omnem viam iuris vsurpare et occupare vellent et niterentur, seu iam de facto vsurpassent et occupassent in preiudicium iuriumque derogamen et dampnum ipsorum protestancium valde magnum. Vnde facta huiusmodi protestacione annotati Gwrko et Simon suo ac aliorum quorum supra nominibus et in personis memoratum Petrum ryhtardum ac cunctos ciues in iamfata Jaztrebarzka commorantes, et alios vniuersos et quoslibet cuiusuis status et condicionis homines ab huiusmodi indebita vsurpacione occupacioneque et conseruacione predicte ville Chebdyn, pertinenciarumque eiusdem ac predicte ville Czwethkowych vniuersarum ad easdem spectancium et pertinere debencium, iuri dictorum protestancium stare debencium, seque ipsos quouis quesito colore in dominium earundem intromissione et sibipsis appropriacione et statui faccione, vsuumque fructuum et quarumlibet vtilitatum ex eisdem percepcione aut percipi faccione, factis quoquo modo vel fiendis prohibuerunt contradicendo et contradixerunt inhibendo publice et manifeste coram nobis testimonio presencium mediante. Datum feria quarta proxima post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo.

Prijepis zagreb. kaptola od 30. marta 1540. U arhivu općine Cvetkovići.

31.

1493. 6. septembra. U Budimu.

Pred budimskim kaptolom prodaje Ivan Horvat grad Okić s pripadnostima, medju kojima se navodi i selo Cvetkovići za 6000 for. porodici Erdödy.

Nos capitulum ecclesie Budensis memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit uniuersis, quod egregius Ioannes Horwath de Saagh alias de Bereza, pridem comes camerarum Maramarusiensium, coram nobis personaliter constitutus, onera et quelibet grauamina filiorum, filiarum et quorumlibet fratrum, proximorum et consanguineorum suorum super se et cunctas hereditates suas, atque bona assumendo, proposuit et sponte confessus est in hunc modum; quod ipse ad multiplices labores et complacencias singulares a reverendissimo domino Thoma episcopo Iauriensis et Agriensis ecclesiarum electo etc., temporibus oportunis per eum acceptas, in futurumque accipiendas, debitum habens respectum, castrum suum Okich vocatum, in regno Sclauonie in comitatu Zagrabiensi habitum, simul cum villis Draganichy, Chwetkovichy, Ztankowo, Bether, Repissie, Chremosissye, Pawosnyak, Clinza zela, Thersych, Galdowo, Podgradie, Thlaka, Konsycza, Oressye, Molwicza, Nedelczi, Obrez et Ztupniak vocatis, in eodem comitatu Zagrabiensi habitis, ceterisque uniuersis villis, possessionibusque et prediis, porcionibusque et iuribus possessionariis ubiuis et in quibuscumque comitatibus existentibus, necnon, terris arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, fenetis, syluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promonthoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, molendinis et locis eorundem, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis, ad idem castrum ac villas, possessiones, predia, porcionesque et iura possessionaria de iure spectantibus et pertinere debentibus, omni eo iure et titulo, quoad ad ipsum dignoscerentur pertinere, prefato domino Thome episcopo, ac per eum Nicolao Bakocz de Erdeöd, fratri suo carnali, necnon Petro, Valentino et Paulo, eiusdem Nicolai ac Ioanni et Tobie, condam Ioannis similiter fratris carnalis filiis, ac eorundem Nicolai, Petri et Valentini, Pauli, Ioannis et Tobie heredibus et posteritatibus uniuersis, vitam hanc mortalem agentibus, ipsis autem Nicolao, Petro, Valentino, Paulo, Ioane et Tobia, fratribus eiusdem domini episcopi tempore tandem in processu diuino nutu, quo cuncta reguntur ab hoc seculo absque heredum solacio decedentibus, et heredibus dificientibus, Laurencio, Ladislao et Valentino, filiis condam similiter Ioannis Bakocz dicti, patruelis eiusdem domini episcopi,

et consimiliter illorum heredibus et posteritatibus uniuersis, tum pro premissis fauoribus et complacensiis eiusdem domini episcopi, tum vero pro sex millibus florenorum auri hungaricalibus ab eodem domino Thoma leuatis iam et plenarie perceptis, animo deliberato et voluntate perfecta dedisset, vendidisset et perpetuo iure ascripsisset, imo dedit, vendidit et ascripsit coram nobis iure perpetuo et irreuocabibiter tenendum, possidendum pariter et habendum, nullum ius, nullamue iuris et dominii proprietatem sibi et suis heredibus castro in eodem et suis pertinenciis peramplius reseruando, sed quamlibet iurisdiccionem et iuris proprietatem eiusdem castri et suarum pertinenciarum in eundem dominum Thomam episcopum ac prenominatos fratres eiusdem, eorundemque fratrum suorum heredes et posteritates uniuersos ordine prenarrato transtulit pleno cum effectu. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras pendentis sigilli nostri munimine roboratas eidem domino episcopo, fratribusque suis prefatis duximus concedendas. Datum feria sexta proxima ante festum natiuitatis gloriose virginis Marie, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio.

Iz potvrde kralja Vladislava II. od 8. decemb. 1494. izdane u Baču, potvrdjene po kralju Rudolfu II., kako ju potvrdio kralj Josip I. g. 1707. U kr. ugar. držav. arkivu u Budimpešti. M. O. D. L. 32901., stara signatura N. R. A. fasc. 61. No. 4.,

32.

1494. 8 decembra. U Baču.

Kralj Vladislav II. potvrdjuje prodaju grada Okića i pripadnosti ovoga, medju kojima se spominje i selo Cvetkovići, porodici Erdödy.

Nos Wladislaus dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie comendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis, quod fidelis noster reuerendus in Christo pater, dominus Thomas episcopus Jauriensis et electus Agriensis ecclesiarum etc., summus et secretarius cancellarius noster, nostrum veniens in conspectum, exhibuit et presentauit nobis quasdam literas fassionales honorabilis capituli ecclesie Budensis, in pergameno priuilegialiter confectas et sigillo eiusdem impendenti consignatas, quibus mediantibus egregius Ioannes Horwath de Saagh, alias de Bereza, pridem comes camerarum salium Maramarusiensium, castrum suum Okich vocatum, in comitatu Zagrabiensi habitum, simul cum villis Draganicj, Chuetthkowichy, Ztankowo, Becher, Repysye, Chremosisse, Pawosinyak, Clinchazela, Thersich, Galgovo, Podgradye, Thlaka, Konsicha, Oressie, Molvicza, Obez et Ztupnik vocatis, in eodem comitatu Zagrabiensi habitis, ceteris etiam uniuersis villis, possessio-

nibusque et prediis, ac porcionibus possessionariis, ubiuis et in quibuslibet comitatibus existentibus, ad idem castrum pertientibus et pertinere debentibus, ac pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis, eidem domino Thome episcopo, fratribusque suis infranominandis, eorundemque fratrum suorum heredibus et posteritatibus uniuersis, sex millibus florenis auri dedisse, vendidisse et iure perpetuo adscripsisse dignoscitur, tenoris infrascripti, supplicans maiestati nostre humiliter, ut easdem literas, et omnia in eisdem contenta, ratas, gratas et accepta habere, literisque nostris priuilegialibus de verbo ad verbum inseri facere, eisdemque vendicioni et perennali adscripcioni, ceterisque omnibus disposicionibus inferius in tenore earundem literarum contentis, nostrum regium consensum prebere dignarenur. Quarum quidem literarum tenor talis est: (S l i j e d i i s p r a v a b u d i m s k o g a k a p t o l a o d 6. s e p t. 1493. pod br. 31). Nos igitur premissa supplicacione prefati domini Thome episcopi modo quo supra maiestati nostre porrecta, regia benignitate exaudita, clementer et admissa, prescriptas literas memorati capituli non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, presentibusque literis nostris priuilegialibus sine diminucione et augmento aliquali verbaliter insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos, eatenus, quatenus rite et legitime existunt emanate, viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes, premissis vendicioni et perpetue ascripcioni, aliisque omnibus disposicionibus superius in tenore earundem literarum contentis, nostrum regium consensum prebuimus, immo prebemus benevolum pariter et assensum, et nihilominus debitum ut decet habentes respectum ad illa fidelia seruicia eiusdem domini Thome episcopi, que ipse sacre primum regni nostri Hungarie corone, et deinde serenissimo condam domino Matthie regi, predecessori nostro bone memorie, plurimis ab annis et usque ad vite sue maiestatis tempora, postea vero eciam nobis cum summa fide et fidelitatis constancia in omnibus rebus et expedicionibus nostris et regni huius atque fortune nostre casibus, magno et forti animo exhibuit et impendit, totum et omne ius nostrum regium, si quod in prefato castro Okich et villis prenominatis, cunctisque aliis pertinenciis suis qualitercunque haberemus, aut nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et racionibus concerneret, vel imposterum concernere posset maiestatem, simul sum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis quibuslibet, puta villis, possessionibus, prediis, porcionibusque et iuribus possessionariis, necnon terris arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis,

syluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promonthoriis, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, aquarum decursibus, molendinis, et eorundem locis, generaliter vero quarumcunque utilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quouis nomine vocitatis, istis suis veris et antiquis metis, memorato domino Thome episcopo, et per eum prenominatis fratribus suis, eorundemque fratrum suorum heredibus et posteritatibus uniuersis dedimus, donauimus, contulimus, immo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irreuocabiliter tenendum, possidendum pariter et habendum. Saluo iure alieno. Harum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum est appensum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bachie, in festo concepcionis beatissime virginis Marie, anno domini millessimo quadringentesimo nonagesimo quarto; regnorum nostrorum Hungarie quarto, Bohemie vero vigesimo tercio. Et quia prefatus dominus Thomas episcopus cancelariatus nostri fungitur officio, ad tollendam igitur omnem suspicionem, que exinde orori posset, presentes literas chyrographo nostro consignauimus et insuper penes prefatum sigillum nostrum, eciam sigillum fidelis nostri, spectabilis ac magnifici Stephani de Zapolya, comitis Scepusiensis et predicti regni nostri Hungarie palatini, pro maiori cautela et certitudine fecimus appendi.

Wladilaus rex manu propria.

Iz potvrde kralja Rudolfa I. od 17. marta 1607. potvrdjene po kralju Josipu I. 1707. U kr. ugar. držav. arhivu u Budimpešti M. O. D. L. 32091, stara signat. N. R. A. fasc. 61. No. 4.

33.

1494. 8. decembra. U Baču.

Kralj Vladislav nalaže kaptolu čazmanskomu, da, pošto je potvrdio prodaju i kupnju grada Okića i pripadnosti njegovih (kao u prediućoj ispravi navodi se i Cvetkovići), te ujedno darovao sve kr. pravo na taj grad biskupi Tomi i njegovoj braći, odnosno nećacima (vidi imena u listini pod br. 31.), neka ove u prisuću svoga izaslanika kr. povjerenik: »Petrus vel Nicolaus Imprich de Jamnicza, vel Thomasich de Corana, aut Michael Barilowich de Goricza sive Paulus Orsich de Dol«, *uvede u posjed Okića i pripadnosti njegovih. Bude li tko prigovarao, neka ga na odredjeni rok pozove pred bana kraljevine Slavonije, da pred njime iznese razloge prigovora.*

Iz potvrde kralja Rudolfa I. od 17. marta 1607. potvrdjene po kralju Josipu I. 1707. U kr. ugar. držav. arhivu u Budimpešti M. O. D. L. 32091, stara signatura N. D. A. fasc. 61. No. 4.

34.

1495. 20. aprila.

Kaptol čazmanski uz uvršten kraljevski nalog od 8. XII. 1494. (Vidi br. 33) svjedoči, da je sa kr. povjerenikom Petrom Imprichem izaslao svoga svjedoka za svjedočanstvo i to kanonika Blaža, koji vrativši se izjaviše, da su »u četvrtak poslije pepelnice«[1]) *došli na lice mjesta grada Okića, te sazvavši susjede i medjaše a naročito u prisuću pl. Ladislava de Kranisa, Martina Domagkowich-a, Nikole Tevrak-a kaštelana grada Jastrebarskoga, Mirka de Korutha, kaštelana grada Samobora, Gjure kaštelana susjedgradskoga, Stjepana Berislauich-a, kaštelana grada Lukavca, Gregura de Zetkwbiczar (!), Grgura kaštelana grada Ozlja i drugih mnogih uveli biskupa Tomu i braću njegovu u posjed grada Okića i pripadnosti, a da nije ni tko prigovorio, pošto su ovdje odredjeni broj dana proboravili.* Datum sedecimo die introduccionis et statucionis predictarum, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.

Iz prijepisa i potvrdnice kralja Rudolfa II. od 17. marta 1607. potvrdjene po kralju Josipu I. g. 1707. U kr. ugar. držav. arhivu u Budimpešti M. O. D. L. 32.091, stara signatura: N. R. A. fasc. 61. No. 4. — Arhiv zagreb. kaptola: Loc. cred. Depos. u kr. drž. arhivu u Zagrebu.

35.

1495. na dan B. D. M. U Zagrebu.

Ivan Coruinus dux Oppauie Lypthouieque ac regnorum Dalmaciae, Croatiae, Sclauoniaeque banus *potvrdjuje gradjanima jastrebarskim prava sadržana u povelji kralja Bele III. (IV.) od g. 1257. izdanoj Jastrebarskom, a naročito naglašuje ono, što se tiče odijeljenja zemalja Cuetka, Draguslava i sinova Kundisvih (3 rali) danih Jastrebarčanima. Potvrdjuje i listinu kralja Matije danu Jastrebarčanima 1478. 14. februara u Budimu.* »Datum in ciuiate nostra Montis graecensis, in festo gloriossimae virginis Mariae, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto«.

Veoma loši falzifikat XVII. vj. na pergameni sa originalnim visećim pečatom, uzetim sa neke originalne isprave. U arhivu povelj trgovišta Jastrebarskoga.

36.

1497. 28. jula. U Zagrebu.

Herceg Ivan Korvin potvrdjuje slobode Cvetkovićana.

Nos Ioannes Coruinus Oppauiae, Liptouiaeque dux, nec non regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae banus, memoriae

[1]) 5. marta 1495.

commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod venientes nostram in praesentiam Simon Balsych, et Ztepan filius Themech, in suis ac uniuersorum fratrum et sociorum suorum nobilium castrensium generationis Czuetkouyh personis et nominibus nobis exponere curarunt, quod licet superioribus temporibus, non diu transactis nonnulli possessores castri Okych, eosdem nobiles ut oppressos propter negligentiam praedecessorum nostrorum banorum, ad idem castrum Okych occuparint; tamen ex quo iidem nobiles castrenses generationis Cyuetkouih ad banatum uidelicet ad castellum Jazthrebarzka semper et ab antiquo pertinuerunt, ideo ad nos confugientes nobis humiliter supplicarunt, ut eosdem nostram sub protectionem et tutelam specialem recipientes, nostrasque in manus assumentes, in ipsorum libertatibus et consuetudinibus ab antiquo approbatis illesis, absque omni molestia, et sine nouitatum adinventione indemniter conseruare dignarenmur. Nos itaque ipsorum nobilium castrensium supplicationibus iustis utputa, et legitimis fauorabiliter inclinati, eosdem nobiles dictae generationis Czuethkouycs nostras in manus atque pruotectionen et tutelam speciales suscipientes, eisdem ipsorum libertatibus et consuetudinibus, quibus semper et ab antiquo usi fuere, sine cuiuslibet nouitatis adinuentione, cum iustis dumtaxat, et consuetis prouentibus ad castellum Jaztrebarzka de eorundem medio prouenientibus, uti, gaudere et potiri annuimus et concedimus praesentium per uigorem. Quocirca uobis egregiis Laurentio et Ioanni literato, castellanis nostris praedicti castelli Jaztrebarzka nunc constitutis, cunctisque aliis in futurum constituendis strictius damus in mandatis, quatenus praefatos nobiles castrenses dictae generationis Czuethkouyh in eorum libertatibus et consuetudinibus antiquis uti premissum est, pacifice absque omni molestia et perturbatione illessos et indemnes conseruare debeatis, nullas nouitates in medio eorum suscitando nec aliquas superfluas et insolitas exactiones, praeter consuetos prouentus, super eosdem imponere, exigereque et extorquere praesumatis, et aliud nulla ratione facere ausuri, praesentes post lecturam semper reddendo praesentanti. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes nostras literas sub secreto sigillo nostro anulari pendenti dictis nobilibus castrensibus, duximus concedendas. Datum in civitate nostra Montis Graecensis, feria sexta proxima post festum beatae Annae matris gloriosissimae virginis Mariae, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo.

Iz prijepisa kaptola čazmanskoga od 21. marta 1647. Original potonjega u arhivu općine Cvetkovići.

37.

1499.

Popis desetine u Cvetkovićima.

1899. Registrum .....

Pol.[1]) ½ Wale Dymnakouicz II. cub. co.[2])
½ Gregur Jursicz. co.
Filko II. cub. co.
Pol. Belam III. cub. co.
Iuan Loncar.
Pol. Balsicz III. cub. co.
Relicta Milechenka.
½ Filip Mlinar I. cub. co.
½ Filip Clopouicz. II. cub. co.
Martin Markouich.
½ Kirin Gurgeuicz II. cub. co.
Peter Loparicz.
Tomko Punech.
Zmolko.
Ztepan.
Drage Pezkar.
Brayechicz nil tenetur.
½ Ferke I. cub. co.
Pol ½ Relicta Videchycha 1½ cub. co.
½ Gregur Belohalich II. cub. co.
Iuanus Bazeuicz.
Pauel Herzych.
Pol. Petryh Zupanicz I. cub. co.
Pol. Matko Cherkonich II. cub. co.
Gregur Plawechycz
½ Iuan Chiganich $1^1/_2$ cub. co.
Pauel Gergecz II. cub. co.
Pol. Tomko Paulokouicz VIII. cub. co.
Paule patruelis eius.
Pol. Bede Jerkouich.
Iue Prebechig.
Pol. Pauel Zupan II. cub. co.
Pol. Vide Dixicz III. cub. co.
Matko Bibasich.
Petrus frater eius.
Gregur Bibasich.
Dome.
Chebdyn.
Kese.
½ que II. cub. co.
Luke Vitkouich.
Pauel Dimitrouicz.
Jendrey frater eius.

(ostalo ispušteno)

Original na papiru u kr. drž. arhivu u Zagrebu: Depos. Arch. capit. Zagrab. Acta capit. antiqua fasc. 30. No. 6.

38.

1500. 25. februara. U Jastrebarskom.

Herceg Ivan Korvin potvrdjuje sloboštine Cvetkovićana.

Nos Iohannes Coruins Oppauie Lypthouieque dux necnon regnorum Dalmacie, Croacie ac tocius Sclauonie banus memorie com-

[1]) Sravni opasku kod isprave pod br. 29.

[2]) Co. = corus = snop. — Desetina se podavala kaptolu od vina mjerena na kable (cubuli) i žita, mjerenoga na snopove (corus).

mendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis et singulis, quomodo venerant nostram in presenciam discretus vir Vrbanus de Zchwythkowychy in persona omnium fratrum suorum de eadem Zchwythkowych petens nos, vt in suis iuribus et antiquis eorum consuetudinibus conseruare deberemus, ideo nos nollentes neminem iustis iuribus priuare suis, committimus omnibus oficialibus nostris ac castellanis de Lypowacz presentibus et futuris, vt predictos nobiles in suis iustis et antiquis iuribus tenere et extra antiquam consuetudinem non impedire, imo eos tueri, protegere contra quoslibet inlegittimos impeditores auctoritate nostra vobis in hac parte attributa; secus non facturi; presentibus perlectis exhibenti restitutis. In quorum fide (!) ac testimonio (!) sigillo (!) nostro (!) anualy (!) fecimus applicari. Datum in Jaztrebarzka, in festo sancti Mathie apostoli, anno domini millesimo quinquagesimo (!).

Prijepis (vrlo loš) zagreb. kaptola od 1572. U arhivu općine Cvetkovići.

39.

1500. 25. februara. U Jastrebarskom.

Herceg Ivan Korvin daje polakšice Cvetkovićanima, koji stupaju u njegovu službu ili se nasele na zemljama grada Lipovca.

Ioannes Coruinus Oppauiae, Lyptouiae dux, nec non regnorum Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae banus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit uniuersis, et singulis, quomodo venientes nostram in praesentiam discreti viri Vrbanus et ztraressina de Czuetkouycs in persona omnium fratrum suorum supplicantes nobis, quod nonnulli ex fratribus ipsorum uoluissent uenire ad seruitia nostra, petentes nos, ut aliquas libertates eis dare deberemus. Nos etiam uidentes iustis precibus (!) ipsorum, concessimus eis talem libertatem, vt quicunque ex eis ueniret ad servitia nostra, ad sessionem desertam, qui domus non habuerit, tunc sint liberi per tres annos ab omni contributione ex (!) taxis, quae nobis prouenirent, uel castro nostro Lypouecz; item si aliqui ex eis uenirent ad sessiones, qui domos habent, tunc sint liberi per annos duos. Ideo committimus castellanis nostris de Lypouecz praesentibus et futuris, ut praedictos nobiles in praedicta libertate tenere et conservare debeatis et teneamini, et in nullo impedire debeatis, praeter, si taxa regiae maiestatis fuerit, tunc ipsas persoluere debeant, secus non facturi; praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum in Jaztrebarzka, in festo beati Matthiae apostoli, anno domini millesimo quinquagesimo (!).

Iz prijepisa čazmanskog kaptola od 21. marta 1647. — Original ovoga u arhivu općine Cvetkovići.

40

1500.

Popis crkvene desetine u Cvetkovićima.

Anno domini millesimo quingentesimo. Registrum decimarum vini in Podgorya et capeciarum.

Villa Czvetkovychy.

Ferke . . . . cub. IIII.
Blasius Dymnyakowych cub. V.
Dusse filius eius cub. VIII.
Mathey Swsewych V.
Georgius Malecz XII.
Micula Balsicz XII.
Vrbanus Mallechich cub. IIII.
Berlye Millich.
Paule Pechkarich V.
Vale . . . igerch . . . cub. . . .
Martin Malowich cub. X.
Kirin Malowich cub. X.
Thomza Punethich . . . .
Emericus Lopparich . . . .
Zmolko Kathich . . . .
Zthepan . . . lethich VI.
Relicta Iwauncza IIII.
Bede Martinkowich VIII.
Paule Kuthich X.
Iwan Blaseuich XVIII.
Micula Bathizich VIIII.
Relicta Malethich IIII.
Jure Kesse cap. ospicium.
Gergur Bellohallich VII.
Paule Hersich IIII.
Clemens Suppanich IIII.
Petrus Suppanich VII.
Valle Czekowich XV.
Relicta Jelka V.
Gergwr Plawechich IIII.
Barthol Plawechich cap. ospicium.
Iwan Chyganich cub. X.
Thomko Kathich cub. XII.
Vrbanus Paulekowich soluit II.
Paulus Briga cub. IIII.
Martin Mallowich V.
Bede Mallowich V.
Iwan Maallech X.
Mathey Dixich XII.
Marco Mixich IIII.
Kirin Dixich IIII.
Petrus sutor X.
Iwan Lonchar V.
Luke in Chabdyn V.

(ostalo ispušteno)

Original na papiru. U kr. drž. arhivu u Zagrebu: Depos. Arch. capit. Zagr. Acta capit. antiqua fasc. 30. No. 7.

41.

1501.

Popis desetine u Cvetkovićima.

Vrban Golobouich solvit XXXVI.[1])
Fryke soluit XXXII.
Blas Dimschakowych cub. VI., cap. I., hos.[2])
Dusse cub XIII., cap. I., hos.
Mathy Jursych cub II., cap. I., hos.
Philip Jursych cub. III., cap. I., hos.
Juri Malech zyn cub. V., cap. I., hos.
Berlobas cub. III., cap. I., hos.
Paule Pascarych solvit VI.
Bede Supan solvit. X.
Vale Martin zyn
Martin Markouich cub. VI. . . .
Kyrin Jurjeuych solvit L.
Tompko Punechych cub. X., cap. I. . . .
Emryh Luparych (!)
Zmolko Katych cub. VIII., cap. I., hos.
Ztepan cub. VII., cap. I., hos.
Bede . . . iskoych cub. V., cap. I., hos.
Paule Grekchych cub. I., cap. I., hos.
Relicta Iuanycza . . . sol. I.
Iuanus Blasewych sol. L.
Mikula Batyzych cub. XIII., cap. I., hos.
Martin Malechych cub. VII., cap. I., hos.
Gregor Belohalych cub. XII., cap. I., hos.
Marycza relicta cub. V., ...
Paulus Hersych solvit. XXXII.
Kelemin cub. IIII., cap. I., hos.
Peter Supanych sol. XL.
Vale Gerkowych sol. XL.
Gregor Pauachych cub. IIII., cap. I., hos.
Juan Czyganych cub. XIIII,. cap. I., hos.
Tomko Greghchych solvit XXX.
Verban Paulakowych pensas XI.
Paule Bryga cub. VIII., cap. I., hos.
Martin Malovych cub. XVIII., cap. I., hos.
Bede Malovych cub. X., cap. I., hos.
Iwe Prybech
Juan Malach zyn cub. IIII., cap. I., hos.
Mathey Dekxych cub. XII., cap. I., hos.

---

[1]) Glava ovih računa je nečitljiva, nu na omotu je upisana god. 1501.: Podgorja in cuttelo decimarum registrum 1501.

[2]) hospitium.

Jurko Dekxych cub. XIII., cap. I., hos.
Kyrin Dekxych cub. III., cap. I., hos.
Peter Gybasych cub. X., cap. I., hos.
Ivan Jursych
Ivan Lonchar cub. V., cap. I., hos.
Marko Jursych
Fylip cub. III., cap. I., hos.
Juan frater eius cub. VII., cap. I., hos.
Jure Kese
Luke Vithkowych.

(Ostalo, što se ne tiče Cvetkovića ispušteno).

Original na papiru u kr. drž. arhivu u Zagrebu: Depositum Archiv. capit. Zagr. Acta capit. antiqua fasc. 30. No. 8.

42.

1507. 15. augusta. U Zagrebu.

Andrija Bot i Marko Horvat banovi hrvatski prepisuju povelju kralja Bele danu 12. januara 1257. Jastrebarskoj, jer se tu opisuju i medje Cvetkovića.

Nos Andreas Both de Bayna et Marcus Horwath de Kamychyacz regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclauonię bani memoriae commendamus, quod nobis in festo assumptionis beatissime Mariae virginis hic Zagrabiae unocum nonnullis nobilibus comitatus Zagrabiensis necnon vicebanis nostris et magistro prothonotario constitutis et existentibus egregius Franciscus Keczer de Radovan, castellanus de Monozlo, venerabilem magistrum Nicolaum Buthya, canonicum ecclesiae Zagrabiensis coram nobis facie ad faciem repertum, contra se diem ad eundem citauit in praesentiam et contra eundem proposuit eo modo, quomodo quedam literę metales possessionis Jazthrebarzka uocate in comitatu Zagrabiensi esistentis, que eandem possessionem Jazthrebarzka nocatam in contigua uicinitate possessionis Czwethkowyth (!) existentem ab inuicem metaliter separaret et distingueret, erga ipsum magistrum Nicolaum haberentur, quarum paria idem Franciscus Keczer, ut premittitur pro defensione annotate possessionis Czwethkowych ab eodem magistro Nicolao habere uellet iure admittente; quo audito antefatus magister Nicolaus, personaliter ut premittitur in nostram exurgens presentiam respondit ex aduerso, quod hoc uerum esset, ut predicte litere metales predictas possessiones Jazthrebarzka et Czwethkowych eparantes et distinguentes erga ipsum haberentur, et mox ibidem quasdam literas priuilegiales quondam serenissimi domini Sigismundi regis Hungariae etx. habentes in se transsumptiue quasdam

literas quondam Mykch tocius Sclauoniae bani coram nobis producere et exhibere curauit habentes hunc tenorem: (Slijedi listina kralja Sigismunda izdana u Časlavi 27. februara 1421., u kojoj se nalazi isprava bana Mikca izdana u Zagrebu 24. aprila (na Jurjevo) g. 1340., što sadržaje prijepis povelje kralja Bele III (IV) od 12. januara 1257. izdanu općini Jastrebarskoj).[1]) Quibus presentatis, quia praefatę literę ipsius domini Sigismundi regis, factum reambulationis metarumque sequestracionis praescriptę possessionis Czwethkowych in aliqua sui parte tangere uidebantur pro eo nos paria ipsarum literarum dicti domini Sigismundi regis metalium transmissionalium de uerbo ad[2]) verbum sine diminutione et augmento aliquali praesentibus literis nostris priuimegialibus inseri et transsummi facientes, eidem Francisco Keczer duximus concedendas iuris sui ad cautelam communi iusticia obseruata, praesentes autem sigillis egregiorum Lodouici de Pewker et Francisci Nelepeczy de Dobrokwthya, vicebanorum et comitum nostrorum Crisiensium fecimus consignari. Datum Zagrabiae, in praedicto festo assumptionis virginis gloriosae, anno domini millesimo quingentesimo septimo.[3])

Iz prijepisa zagrebačkoga kaptola od 17. septembra 1508., prepisanoga po istom kaptolu 27. juna 1554. Original ove potonje u arhivu općine Cvetkovići.

43.

1508. 25. aprila. U Zagrebu.

Pred zagrebačkim kaptolom prosvjeduju Cvetkovićani protiv darovanja i otudjivanja posjeda Dugelazine i Čabdina.

Nos capitulum ecclesie Zagrabiensis memorie commendamus per presentes, quod Petrus Swpanych et Mathias Dyxych de Czwethkowych in suis aliorumque vniuersorum heredum necnon fratrum et consanguineorum suorum personis nostram personaliter veniens (!) in presenciam serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum dei gracia regem Hungarie et Bohemie etc., dominum nostrum graciosissimum a donacione collacioneque et consensu, item prouidos iudicem et vninersos ciues de Jazthrebarzka, aliosque runctos quoslibet cuiusuis status et condicionis homines ab impe-

[1]) Od ovih isprava priopćena je u ovoj zbirci samo ova posljednja. Ostale se direktno ne tiču općine Cvetkovića, jer su uslijedile na molbu Jastrebarčana.

[2]) Dvaput napisana riječ.

[3]) Ova je listina vrlo nekonsekventno pisana te rabi »ae« i ę.

tracione necnon occupacione, usurpacione detencioneque et conseruacione vniuersarum metarum suarum Dwgalazyna et Chebdyn vocatarum ad dictam possessionem Czwethkowych antiquitus pertinencium et eosdem inhibitores de dicta Czwethkowych prout dicitur pleno iure concernencium, in comitatu Zagrabiensi existencium habitarum, seque ipsos quouis quesito colore in dominium earundem intromissione et sibi ipsis apropriacione ac statui faccione, usuumque, fructuum et quarumlibet vtilitatum earundem percepcione seu percipifaccione quoquo modo factis vel fiendis prohibuerunt contradicendo, et contradixerunt inhibendo publice et manifeste coram nobis testinomio presencium mediante. Datum die dominico infra octauas sacratissimi corporis Christi, anno eiusdem millesimo quingentesimo octauo.

Prijepis zagreb. kaptola od 30. marta 1540. U arhivu općine Cvetkovići.

44.

1508. 17. septembra. U Zagrebu.

Kaptol zagrebački na molbu Demetrija plebana sv. Mirka hercega na kaptolu zagrebačkom iznešenu u ime »Thome tituli sancti Martini in montibus sacrosanctae Romanae ecclesiae presbiteri cardinalis et patriarchae Constantinopolitanensis«, *prepisuje ispravu izdanu po banovima Andriji Botu i Marku Horvatu u Zagrebu 15. augusta 1507., koja sadržaje u prijepisima povelju kralja Bele III (IV) izdanu 12. januara za Jastrebarsko.* »Datum in festo beati Lamperti episcopi et martiris, anno domini millesimo quingentimo octauo«.

Iz prijepisa istoga kaptola od 27. juna 1554. U arhivu općine Cvetkovići.

45.

Oko 1514.

Popis desetine u Cvetkovićima.

151 ... Registrum decimarum ...

(Ispušteno što se ne odnosi na Cvetkoviće).

Villa Czwethkowycz.

Swpan Mathey.
Byrycz Blas.
Matey Ferke cub. I., capeciam I., sessio.
Domyter Diancowycz cub. IIII., cap. I., pol. I., sessio.
Dosse Dwyanthowycz cub. IIII., cap. I., sess., pol. I.
Peter Blaswczycz cub. II., cap. I., sess.
Matey Swsewycz cub. II., cap. I., sess.
Gergwr Vrsycz cap. I., sessio.
Martyn Zthowacz.

Giwrko Malacz cub. II., cap. I., sess.
Micula Balsycz cub. IIII., cap. I., pol. I., sess.
Domiter Belohalycz cub. VI., cap. I., sess.
Vrban Malechycz.
Berle Mylycz cub. I., cap. I., sess.
Pawal Pezkanycz cub. III., cap. I., sess.
Bede Klopowycz cub. X., cap. I., sess.
Vale Marcowycz cub. II., cap. I., sess.
Giwrgh idem cub. VI., cap. I., sess.
Kyryn Giwrgenycz cub. V., cap. I., sess.
Kelye cub. III., cap. I., sess.
Thomko Piwnetycz cub. IIII., cap. I., sess.
Emryh Loparycz cub. II., cap. I., sess.
. . . . . wzyn
. . . . . wycz cub. III., cap. I., sess.
[Myh]al Gerbyczycz cub. VII., cap. I., sess.
Iwancz Blasyczycz cub. VI., cap. I., pol. I., sess.
Gergwr Belozalycz cub. III., cap. I., sess.
Gal Lonchyar cub. II., cap. I., sess.
Thomas Hersycz cub. IIII., cap. I., sess.
Petrycz Supanycz cub. IIII., cap. I., sess., pol. I.
Relicta Jela cub. III., cap. I., sess.
Jacob Mylycz cub. III., cap. I., sess.
Valenth Cyrcowycz cub. IIII., cap., pol. I. sess.
Barthol Plawycz cub. I., sess.
Jwan Cyganycz cub. IIII., cap. I., pol. I., sess.
Domko Vargacz cub. IIII., cap. I., sess. pol. I.
Gregwr Paulecouycz cub. IIII., pol. sess. cap. I.
Matey Paulecowycz cub. III., cap. 1. sess. pol. I.
Pauel Palecowycz (!) cub. III., cap. I. sess.
Martyn Malowycz cub. II., cap. I. sess.
Bede idem cub. II., cap. I., sess.
Iwan Malacz cub. III., cap. I., sess.
Petyar sostar. cub. IIII., cap. I., sess. pol. I.
Thomas Paulacowycz cub. IIII., cap. I., pol. I., sess.
Paule cap. I., sess.
Iwan Ursycz cub. I., cap. I., sess.
Vrban Paulecouycz cub. VIII., cap. I., sess., pol. I.
Luczacz Czebynsky[1]) cub. III., cap. I., sess. pol. I.
Chelenyn Supanycz
Bede Marchowycz cub. II., cap. I., sess.
Mycwla faber cap. I., sess.

---

[1]) Možda Čebdinski.

Filip Batysycz cub. II., cap. I., . . .
Peter Pyntwrycz cub. V., cap. I., sess.

Original na papiru. U kr. drž. arhivu u Zagrebu: Deposit. Arch. capit. Zagrab. Acta capit. antiqua fasc. 30. No. 5.

46.

1520. 4. oktobra. U Zagrebu.

Prigodom preslušavanja 428 svjedoka u predmetu sloboština Turopoljaca, preslušani su i plemići:

»Thomas Pwnetych, Paulus Dymyakowych, Paulus Pechkarych, Georgius Sthepanich, Blasius Gybassych, Georgius Iwssych, Matheus Swsewych, Vrbanus Grogchych, Johannes Dymyakowych, Demetrius Belohalych, Johannes Maloch zyn, Nicolaus Bathyzych, Nicolaus Balsych, Martinus Gerchych, Thomas Pawlakowych, Augustinus Czyganych, Emericus Groxich, Benedictus Pawlakowych, Martinus Lonchau, Valentinus Swpanych, Quirinus Gywrgewych, Lucas Dyxych, Mauricius Dymyakowych, Matheus Klopowych, Michael Marthynkowych, Nicolaus Snydar, Clemens Swpanych, Petrus Swpanych, Stephanus Swpanych, Matheus Markoych, Gregorius Pawlekowych, Valentinus Farkechych, Simon Kerk, Bartholomeus Plawechych, Thomas Maloych, Benedictus Klopowych, Paulus Blasewych, Georgius Hersych, Nicolaus Belohalych, Philippus Pawlakowych, Matheus Iwrsych, Demetrius Dymyakowych, Benedictus Groksych, Marcus Pawlekowych, Martinus Maloych, Clemens Kwaczlewych, Valentinus Swpanych, Bernardus Mylych« *svi iz Cvetkovića* (de Czwethkowcz), *koji potvrdiše, da su Turopoljci vazda bili slobodni plemići ne podavajući nikakove daće gradu Medvedgradu ili Lukavcu.*

Original u kr. ugar. držav. arhivu u Budimpešti: M. O. D. L. 38.060. Laszowski: Povjesni spomenici Turopolja II. 452.

Arhivski ugovori.[1])

IV. Posebna utanačenja s Austrijom god. 1919.—1920.

Vicedirektor državnog arhiva u Beču, ministerialni savjetnik Ludwig Bittner, napisao je nedavno članak o pregovaranjima i ugovorima Republike Austrije sa susjednim državama za rješavanje arhivskog pitanja. Taj je članak pod naslovom, »Die zwischenstaatlichen Verhandlungen über das Schicksal der österreichischen Archive nach dem Zusammenbruch Oesterreich-Ungarns«, izašao u časopisu Archiv für Politik und Geschichte 3 (8) Jahrgang, 1925. str. 58—96. Auktor se ograničuje na pitanja, koja su izbila na javu izmedju Austrije i ostalih država nasljednica bivše austro-ugarske monarhije. Ne može mu se zamjeriti, ako i u ovom članku zauzimlje ono isto stanovište, na kome stoji kad učestvuje u medjudržavnim pregovaranjima, i ako ide za tijem, da svojoj državi sačuva što više vrlo dragocjenog arhivskog materijala. Kako je već spomenuto[2]), arhivi predstavljaju jedno narodno i državno dobro, pa svaka država, koja hoće da se posluži svojim imetkom i da poboljša svoje sadanje stanje, treba da vodi isto toliko brige o arhivskim dragocjenostima, kao i o svakom svom drugom imetku, te se i ovijem može poslužiti isto onako, kao i svakim drugim. Iz naše interpretacije odredaba mirovnih ugovora, u trećem dijelu ovih studija, proizlazi, da je često naše stanovište drukčije od austrijskoga, pa, dosljedno tome, i od Bittnerova, i da mi, u nekim slučajevima, interpretiramo odredbe mirovnih ugovora sasvijem oprečno od njega. Pa ipak moramo priznati, da je Bittner, koji je u svom naučnom radu posvetio mnogo truda strukturi medjunarodnih ugovora[3]), unio u internacionalnu arhivistiku mnogo dobrih novih pogleda. Kod toga mu je dobro poslužila knjiga Francuza L. Jacob, La clause de livraison des archives publiques dans les traités d'annexion. Paris 1915.

---

[1]) Usp. Vjesnik državnog arhiva I. str. 1—16.

[2]) ib. str. 1.

[3]) O njegovom zadnjem djelu »Die Lehre von den völkerrechtlichen Vertragsurkunden« vidi referat u ovom svesku.

Bittner dobro primjećuje, da je potpun slom austro-ugarske monarhije iznio na javu, i obzirom na arhive, mnoga nova pitanja, kojima nema uzoraka u ugovorima poslije velikih svjetskih promjena prošlih vremena. Raniji mirovni ugovori, kad se dotiču arhivskih pitanja, ne idu dalje od pograničnih područja. Kako ova prelaze iz posjeda jedne države u posjed druge, tako s njima idu i arhivi. Pobijedjene države gube, tim povodom, samo neke stalne količine arhivskog materijala, i to redovito materijal ne baš prvoga reda, dok arhivi u svojoj cjelini ostaju netaknuti. Predaja materijala ne ide dalje od nekih zaokruženih cjelina, i ta predaja ne izazivlje nikakovih promjena u životu samih arhiva. Austro-ugarska se monarhija sasvijem raspala, pa se moglo postaviti pitanje, kaže Bittner[1],) treba li da se raspanu i njezini arhivi. Razumljivo je, da Bittner daje na to negativan odgovor, ali svakako odgovor, koji se, u prvom redu sa znanstvenog stanovišta, temelji na dobrim i stvarnim razlozima.

Spomenuto je već prije austrijsko isticanje načela provenijencije[2]). Na ovom je stanovištu ostala Austrija vrlo konsekventno. Odmah poslije sloma izvršila je sve pripravne radove, da se rješavanje arhivskih pitanja s drugim državama vrši samo na osnovi ovoga načela. Njoj u korist ide to, što je arhivski internacionalni kongres u Bruxellesu god. 1910. stvorio zaključak, da se arhivi imadu sredjivati i organizovati po načelu provenijencije[3]). Ovo je načelo potpuno odgovaralo strukturi velikih i malih arhiva u austrijskoj polovici bivše monarhije[4]). Nije dakle bilo nikakvih poteškoća, da se izabere put, kojim će se krenuti. Tako je austrijska vlada, odmah poslije sloma, sastavila posebnu komisiju i njoj povjerila sva pitanja arhivska, a u prvom redu zaštitu svojih arhiva. Na čelo te komisije bi postavljen predsjednik bečke akademije znanosti, profesor povijesti na bečkom sveučilištu Oswald Redlich, čovjek, koji je proizašao iz arhivalne struke te umije da gleda na arhivski materijal s mnogo širim pogledom, nego što to obično čine historičari[5]). Praktično-administrativno značenje pisanog

---

[1]) Die zwischenstaatlichen Verhandlungen str. 63—64.

[2]) Vjesnik državnog arhiva str. 14—15.

[3]) J. Cuvelier et L. Stainier, Congrès de Bruxelles 1910. Par ordre de la Commission permanente des Congrès internationaux des Archivistes et Bibliothecaires. Bruxelles 1912. str. 635.

[4]) Usp. O. Redlich, Staatliches Archivwesen in Oesterreich. Korrespondenzblatt des Gesamtvereins der deutschen Geschichts- und Altertumsvereine 1911.; K. Giannoni, Staatliches Archivwesen in Oesterreich. Deutsche Geschichtsblätter V.; L. Bittner, Das Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchiv in der Nachkriegszeit. Archivalische Zeitschrift. III. Folge, 2. Band (1925).

[5]) O zadatku arhivskog opunomoćenika usp. Bittner, Die Lehre von

materijala ne dolazi, po njegovom nazoru, koji je u skladu s modernom arhivistikom, poslije znanstvenog, nego i jedno i drugo vrijede u istoj mjeri. Kao ostale članove komisije postavila je austrijska vlada visoke arhivalne činovnike, koji su vrlo dobro upućeni u sve ono, što je od važnosti i značenja u arhivalnom životu i radu.

Ova je komisija imala pune ruke posla u doba, kad su se vodili pregovori o miru, a i sam Bittner priznaje, da je u mnogo čemu lijepo uspjela. Dok je radila u korist austrijskih interesa uopće, čekala je, da se jave države nasljednice sa svojim zahtjevima, pa i dočekala.

Prva se javila Italija i to već u februara 1919. Ne samo da se to dogodilo prije nego što bijaše potpisan ugovor o miru, nego i u doba, kad se nije znalo, kako će se riješiti pitanje vlasništva nad javnim dobrima bivše austro-ugarske monarhije, dakle i nad arhivima. Italijanska je komisija za primirje jednostavno zatražila, da joj Austrija preda neke arhivske i muzealne predmete, te se zaprijetila, da će, ne udovolji li austrijska vlada njezinom zahtjevu, upotrijebiti silu. Tada se njemačko-austrijska vlada morala pokoriti, ali je ipak uspjela, da spasi mnoge arhivske cjeline, koje su postale na njezinom području, a koje je italijanska komisija u početku tražila za sebe.

26. maja 1919. bi potpisano zajedničko očitovanje (Dichiarazione-Erklärung) članova italijanske arhivske komisije i njemačko-austrijskih arhivskih strukovnjaka. Obe stranke očituju, da je postignut sporazum o načelima, koji će se primijeniti na arhive i registrature, i konstatiraju, da se obzirom na otvorena pitanja, postupalo po ovim načelima. Priznaje se načelo provenijencije (principio di provenienza — Herkunftsgrundsatz) a ne načelo odnosa sa nekim stalnim područjem (e non un principio di relazione o di territorio — nicht ein Betreff oder Gebietsgrundsatz). Prema ovim načelima zatražila je Italija i dobila iz njemačko-austrijskih arhiva akte, koji su nastali iz djelovanja onih oblasti, koje su imale svoje sjedište u Italiji ili ga imaju danas, pa arhivi centralnih austrijskih ili austro-ugarskih oblasti ostaju netaknuti. Kod obiju stranaka postoji uvjerenje, da arhivi dijele sudbinu zemalja, u kojima su postali i da s ovima tvore jednu nedjeljivu cjelinu.

Kad se Italiji predala stalna količina arhivalija, koje je zatražila naročitim popisima, onda se u zapisniku o toj predaji od 19. novembra 1919. konstatovalo, da se predaja izvršila potpuno u duhu

---

den völkerrechtlichen Vertragsurkunden str. 39, 133, 146, 168, 233, 261 i Archivalische Zeitschrift 1925. str. 143. op. 2.

načela provenijencije i saglasno sa spomenutim očitovanjem od 26. maja i sa čl. 93. saint-germainskog mirovnog ugovora. Uprava bečkog arhiva dala je u ovaj zapisnik očitovanje, da je spremna predati Italiji sve one arhivalije, koje, prema načelu provenijencije, pripadaju područjima, koja su prešla k Italiji, i bez naročitog poziva. Isto se obvezaše i italijanski komesari, da će vratiti Austriji one arhivalije, koje postadoše iz poslovanja bečkih centralnih oblasti a koje bi se nalazile medju predanim materijalom i to bez ikakova poziva sa strane bečkog državnog arhiva[1]).

Na osnovi ovih »očitovanja« dobila je Italija od Austrije arhive Trienta, Brixena, Trsta, dijelove mletačkog arhiva, cizalpinske republike, Napoleonove Kraljevine Italije, lombardsko-mletačkog guvernemana te arhive ili arhivske dijelove milanskih, mantuanskih, modenskih i južnotirolskih oblasti. U ostale austrijske arhive, i ako se pojedini njihovi dijelovi odnašahu na talijansko područje, nije se smjelo dirati. Ali prije nego što se na ovaj način bijaše fiksiralo načelo provenijencije, italijanska komisija bijaše i odavle uzela neke dijelove[2]).

Načelo provenijencije fiksirano je na sličan način i u »Zajedničkom očitovanju vlada Republike Austrije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca« (Gemeinsame Erklärung der Regierungen der Republik Oesterreich und des Königreiches der Serben, Kroaten und Slovenen) od 5. i 15. aprila 1920. Kako mi idemo za tijem, da pratimo arhivske ugovore s ciljem, da se dulje zadržimo kod onoga, što se nas tiče, treba, da ga priopćimo u cjelini.

»Vlade Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Republike Austrije, potaknute željom, da prijateljske susjedne odnose izmedju obiju država podupru razvojem postojećih kulturnih veza, došle su do potpunog sporazuma obzirom na načela, kojih se treba držati kod raspravljanja obaju država, koje su postale na području predjašnje austro-ugarske monarhije, kad se radi o arhivskim pitanjima. Prema tome očituju potpisani, u smislu dotičnih ovlašćenja, ovo:

1. U smislu arhivskog načela podrijetla[3]) (principa provenijencije), koji je priznat od znanosti svih kulturnih država i konačno primijenjen u članku 93. državnog ugovora u Saint-Germain en Laye od 10. septembra 1919., imadu se arhivi, kao tjelesa[4]),

---

[1]) Pri ruci mi je prijepis ovog očitovanja i zapisnika. Usp. Opočenský, Archivní úmluva str. 14—15.

[2]) Bittner, o. c. str. 67.

[3]) U njemačkom tekstu: Herkunftsgrundsatz.

[4]) U njemačkom tekstu, prema modernoj njemačkoj arhivskoj terminologiji: K ö r p e r.

koja su organski postala iz djelovanja oblasti, juridičkih osoba ili pojedinih osoba, ostaviti nepodijeljeni na mjestu njihova postanka ili, ako su odatle bili odstranjeni, imadu se tamo vratiti.

2. Austrijska vlada očituje već sada — dakle prije ratifikacije spomenutog državnog ugovora — da je spremna, da preda vladi Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca arhive Dubrovačke Republike i Splitskog Kaptola te sve druge količine, koje su postale iz poslovanja oblasti, juridičkih osoba i pojedinih lica na području sadanje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, a koje bi se imale nalaziti u austrijskim državnim arhivima.

3. Obe se vlade obvezuju, da će se odgovarajućim odredbama brinuti za to, da sve arhivalije javnopravne provenijencije, koje se nalaze u privatnim arhivima, postanu pristupačne, bez ikakvog ograničenja, znanstvenim istraživaocima obiju država.

4. Ovaj sporazum stupa na snagu s danom potpisa.«

Kako se vidi i italijansko-austrijski i srpsko-hrvatsko-slovensko-austrijski sporazum, koji su sklopljeni prerano i to prije ratifikacije mirovnih ugovora i prije nego što se uglaviše bilo kakva načela o imovini bivše austro-ugarske monarhije, nijesu pošli dalje od toga, da fiksiraju nekoliko načela o substanciji onoga, što je Austrija imala predati državama nasljednicama[1]). Lako se moglo vidjeti, da ova utanačenja ne mogu zadovoljiti ni znanstvenim potrebama a kamoli praktično-administrativnim. Moglo se svakako očekivati, da će doskora doći ili do revizije ovih utanačenja ili do izradbe bilo kakovih dopunjaka. Poticaj za ovaj posao mogao je doći, po mom mnijenju, samo s jedne strane, sa strane nutarnje administracije pojedinih država. Da ostanemo samo kod naših pitanja, moramo spomenuti, da veliki kompleks zemalja, koji se prije nalazaše u sklopu zemalja austro-ugarske monarhije, a koji je god. 1918. stvorio s Kraljevinom Srbijom novu Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, moraše, za neko stalno doba, da živi i da se ravna po starijim zakonima i da nastavlja poslove, koji su se već načeli. Za sve je to trebalo kud i kamo više arhivskog materijala, nego što je onaj, koji se nalazio u tim zemljama, s tim više, što su ovdje postale mnoge nove oblasti, kojih prije nije bilo, i što su u njihovu kompetenciju došli poslovi, koji su se prije rješavali u Beču. Takova je materijala najmanje trebalo Hrvatskoj i Slavoniji, jer su one mogle da nastave svoj predašnji život, a za to im bijaše u glavnome dovoljan onaj arhivski materijal, koji im je već otprije na raspolaganju.

---

[1]) Usp. Bittner, o. c. str. 82.

Da se odmah fiksirala kompetencija pojedinih oblasti, koje je sada čekao nov i zamašan posao, bilo bi se vidjelo, kako se treba čim prije latiti posla, da se dopremi u državu što više pisanog materijala. Smisao za značenje administrativno-praktičnog materijala bio bi pobudio i više smisla za historijsko-znanstveni.

Treblo je čim prije organizovati jednu oblast, koja bi imala da vodi čitav posao o likvidaciji arhivskog pitanja sa stranim državama, s Austrijom, Madjarskom i Italijom, ili barem povjeriti taj posao jednoj od postojećih, najbolje kojem državnom arhivu, kad bi mu se bila postavila na raspolaganje potrebita sredstva, dovoljan broj odgovarajućeg personala, administrativna i naučna pomagala te, razumije se, novčana sredstva. Državni arhiv u Zagrebu, više je puta potaknuo, da se to učini pa, kad nije nigdje našao odziva, pokušao je, da sam učini ono, što se dalo učiniti i ako na to nije bio pozvan od kompetentnih oblasti. Ovaj ured nije se ograničio samo na svoje potrebe, koje, i ako su vrlo velike, ipak ciljaju u glavnome k jednom pitanju. Njemu je glavno, da mu se vrati materijal, koji mu je na ilegalan način odnesen u Madjarsku. Pa ipak je uložio mnogo truda, da se arhivsko pitanje likvidira u punom opsegu, bez obzira na to, hoće li stanovite količine materijala biti predane njemu ili kojem drugom arhivu. Glavno mu je bilo, da se posao započne i provadja na ozbiljan način, ali samo po onim kriterijima, koji mogu da vrijede za ovaj posao, a nipošto po nazorima pojedinaca, koji su više puta bili vrlo subjektivno izneseni i koji su jasno odavali, da idu za sasvijem drugim svrhama nego što su svrhe arhivistike.

Imat ćemo prigode, da se vratimo na rad Državnog Arhiva u Zagrebu i da kritički analizujemo neka druga mnijenja. Sada treba da nastavimo analizu prvih posebnih utanačenja s Austrijom, jer su ova mnogo doprinijela, da se izadje na čisto s nekim pitanjima, za koje postojahu razna poimanja.

U pogledu arhivskih utanačenja pojedinih država s Austrijskom Republikom osobito mjesto zauzimlje Čehoslovačka Republika. Praktičnim rješenjem arhivskih pitanja pozabavila se, još prije nego što su ovakova pitanja došla pred medjunarodni forum mirovne konferencije, čehoslovačka likvidaciona komisija u Beču. Općenita likvidaciona komisija, u kojoj bijahu zastupane i druge države, imala je izvršiti podjelu zajedničkih posala (na pr. administrativnih) u bivšoj monarhiji, a u prvom redu podjelu predjašnjih zajedničkih dobara. To je imao da bude zajednički medjudržavni akt, kome je dao povoda austrijski zakon od 12. novembra 1918., kojim je Republika Austrija prenijela na sebe čitav imetak bivše monarhije. Ostali, predjašnji austrijski, narodi nijesu imali nika-

kova prava na predjašnju centralnu upravu i na imetak, koji stajaše s njom u vezi. To je sve imalo da vrijedi i za arhive. Kako se čehoslovačka likvidaciona komisija dala u potragu za tako zvanim tekućim aktima i spisima o ličnim prilikama onih činovnika, koji su iz austrijske državne službe prelazili u čehoslovačku, te za spisima, koje u raznim prigodama austrijske oblasti u Českoj bijahu poslale na centralne oblasti u Beču, tako je, i ako indirektno, došla u dodir s arhivskim pitanjima. U samoj općenitoj likvidacionoj komisiji izraženo je raznih mnijenja o budućoj sudbini austrijskih arhiva, koja danas, kad su već nastupile drukčije prilike, nemaju više nikakva značenja. Spomenut ćemo samo to, da se češće javljala ideja, da se arhivi proglase zajedničkim imetkom svih novih država. Čehoslovačka likvidaciona komisija nije, naravski, mogla riješiti arhivsko pitanje u cjelini, kao što to nije mogla učiniti ni zajednička likvidaciona komisija. U prvom je redu trebalo učiniti ono, što su tražile pojedine oblasti, koje su u likvidacionu komisiju slale svoje organe. Pa ipak je čehoslovačka likvidaciona komisija u nekoliko navrata opremila u domovinu veće količine ne samo upravnog nego i historijskog arhivskog materijala[1]).

Kako je likvidaciona komisija bila sastavljena na brzu ruku pa i u njoj, kao i u svakoj komisiji, gdje su zastupane razne države sa raznim interesima, bilo raznih pogleda u pitanju izvršenja likvidacije imetka raznog značenja i opsega, tako je ona završila svoj posao negdje sa više, negdje sa manje uspjeha a negdje s nikakvim. Čl. 208. saint-germainskog mirovnog ugovora izgubila je svako značenje, pa bi i bilo kakovo rješenje arhivskih pitanja preko nje bilo sasvijem uzaludno. Ovaj članak glasi u svom početku: »Les Etats auxquels un territoire de l'ancienne monarchie austro-hongroise a été transféré ou qui sont nés du démembrement de cette monarchie acquerront tous biens et propriétés appartenant au Gouvernement autrichien, ancien ou actuel, et situés sur leurs territoires respectifs«. U ovom članku spominje se više puta likvidaciona komisija, ali iz njega se i vidi jasno, da u pitanju centralnih bečkih arhiva nije ona uopće mogla ništa da učini. Za Čehoslovačku značio je rad likvidacione komisije u arhivskom smislu vrlo mnogo najviše po tome, što je pripravila put za rješenja, koja su kasnije došla. U bečkim se arhivima inventariziralo vrlo mnogo materijala, koji je Čehoslovačka tražila za sebe, izradili su se popisi akata u arhivima i registraturama i bile su vrlo tačno proučene sve institucije Češkog Kraljevstva. Ustanovila su se skoro sva »Bohemica«

[1]) O radu čehoslovačke likvidacione komisije na ovom pitanju usp. izvještaj E. Hermann-Otavskog u Věstniku ministerstva vnitra Republiky Československé III. (1921.) br. 4 i Opočenský o. c. str. 21—24.

ne samo u arhivima, nego i u bibliotekama, muzejima, zbirkama carske kuće i t. d.

Na ovaj se način bijaše Čehoslovačka Republika temeljito pripravila da sklopi detaljan arhivski ugovor s Republikom Austrijom. Usporedjujući ovaj ugovor, koji je sklopljen 18. maja 1926., s talijanskim i s srpsko-hrvatsko-slovenskim očitovanjima, kaže Bittner: »Während diese beiden Abkommen nur die wichtigsten Grundsätze hinsichtlich der Substanz der abzugebenden Archivalien festlegen, sucht das Prager Abkommen mit der Tschechoslowakei vom 18. Mai 1920. die einzelnen Fragen der Durchführung und auch viele im Friedensvertrag nicht behandelte Gegenstände zu regeln[1]). I drugi ugovori, koje su s Austrijom sklopile ostale države, imadu s ovim mnogo dodirnih tačaka, pa je vrijedno da se zaustavimo barem kod njegovih glavnih odredaba.

U uvodu se spominje, da ugovor uredjuje provedbu čl. 93., 192., 195., stavka 2. odnosno priloga IV. alineje 1. i 2. saint-germainskog ugovora, a na početku prvog dijela se ističe, da čehoslovačka vlada nije mnijenja, da se čl. 93. ovoga ugovora ima tumačiti u smislu arhivskog načela provenijencije. Dalje se ističe, da će čehoslovačka vlada ipak prihvatiti ovo načelo, ali jedino obzirom na Austriju i uz uvijet, da austrijska vlada udovolji nekim kulturelnim zahtjevima i upravnim potrebama Čehoslovačke Republike, koje se navadjaju u 12. točaka i označuju slovima A—M. Ovdje se spominje, da će Austrija predati Čehoslovačkoj iz raznih arhiva, registratura i ostalih zbirka sav onaj »pisani materijal«, koji je potreban ovoj novoj državi za vodjenje upravnih i ostalih posala, te se taj pisani materijal pobliže označuje. (Spomenut ćemo, da je ovim ugovorom po prvi put došao u uporabu naziv p i s a n i m a t e r i j a l (Schriftenmaterijal)). Istu takovu obavezu preuzimlje na sebe Čehoslovačka naspram sadanje Austrije. Čitav materijal, koji se predaje, osim nekih planova, koji su se počeli izradjivati poslije oktobra 1918., predaje se sasvijem besplatno. Kad se radi o materijalu, koji se odnosi ne samo na Čehoslovačku nego i na Austriju ili koju treću državu, ovaj se ne predaje, ali je čehoslovačkim arhivskim delegatima i ostalim strukovnjacima potpuno na raspolaganju; mogu da se njim služe bez ikakvog ograničenja, da ga prepisuju, fotografiraju, prave izvatke i t. d. Ovakav će materijal austrijske oblasti posudjivati na neko odredjeno vrijeme Čehoslovačkoj. Isto tako će postupati i čehoslovačke oblasti prema austrijskim obzirom na materijal, koji se odnosi na sadanju Austriju.

---

[1]) o. c. str. 82.

Potrebit materijal zatražit će Čehoslovačka od Austrije preko svojih delegata i pomoću naročitih popisa. Rad čehoslovačkih delegata u austrijskim arhivima ima da bude namijenjen samo službenim potrebama; publicistička upotreba sabranog materijala može uslijediti samo uz pristanak obiju vlada, a bez toga pristanka tek poslije deset godina. Dok se ne riješe sva otvorena arhivska pitanja, Austrija ima da čuva arhivski materijal u punoj mjeri. Kad se pripravi stalna količina materijala, koji se ima predati Čehoslovačkoj, Austrija neće praviti nikakvih smetnja njezinom izvozu; prenos ima da vrši čehoslovačka vlada. Posao podjele materijala započimlje najkasnije četiri sedmice poslije ratifikovanog ugovora a, kad se nešto zatraži i pobliže označi, austrijska će vlada to predati u roku od tri nedjelje, ako se taj materijal nalazi kod centralnih oblasti, a najkasnije u roku od šest, ako se nalazi kod drugih. Materijal, koji je odmah potreban, predaje se, uz potvrdu, neposredno čehoslovačkim delegatima i izbjegava se svaki diplomatski put.

S vojničkim materijalom postupa se isto onako, kao i sa svakim drugim. Materijal svjetskog rata se ne predaje, ali je Čehoslovačkoj na raspolaganju isto onako, kao i svaki drugi. Čehoslovačka ima pravo na vojničke kaznene akte, ako se tiču njezinih podanika.

Drugi dio ugovora odredjuje, da Austrija ima da preda Čehoslovačkoj historijske i umjetničke predmete te znanstvene aparate, koji su postali na području Čehoslovačke Republike ili su odneseni sa njezina područja poslije 1. juna 1914. Treći dio odredjuje neka načela, po kojima se može izvršiti § 196. saint-germainskog ugovora o umjetničkim, arheološkim, znanstvenim i historijskim predmetima. Obzirom na ovakove predmete, koji se nalaze u zbirkama predjašnje austrijske vlade ili austro-ugarskog dvora, obvezuje se austrijska vlada, da neće njima raspolagati prije dvadeset godina. Kad bi obzirom na ove predmete morala nešto poduzeti, ona će prije toga obavijestiti čehoslovačku vladu. U slučaju, da se čehoslovačka vlada ne odazove odnosnom pozivu, austrijskoj je vladi slobodno, da raspolaže ovim predmetima. Delegati čehoslovačke vlade mogu da proučavaju, inventiraju, fotografiraju ovakove predmete u uredovne svrhe, ali ne smiju da svoje elaborate upotrijebe u druge, na pr. publicističke, bez dozvole upravitelja odgovarajućih muzeja ili ostalih zbirka. I čehoslovačka vlada prima na sebe obavezu, da u iste svrhe i uz iste uvjete, dozvoli austrijskim organima pristup u muzeje i zbirke i da im omogući rad.

Sastavni dio ovoga ugovora tvore tri aneksa, koji su mu dodani. Prvi sadržava popis arhivalija iz državnog arhiva, iz općenitog

arhiva ministarstva unutrašnjih dijela i pravde, iz plemićkog arhiva ministarstva unutrašnjih dijela i iz arhiva dvorske komore u Beču, koje Austrija ima da preda Čehoslovačkoj. Drugi aneks upotpunjuje odredbe obzirom na geodeski, topografski, kartografski i reprodukcioni materijal. Treći se aneks bavi katastralnim materijalo, a četvrti arbitražom u slučaju sporova[1]).

Kako se vidi, ovaj je čehoslovačko-austrijski ugovor izradio mnogo novih načela za podjelu arhivalnog materijala, kojih su se mirovni ugovori samo dotaknuli ili ih uopće nijesu ni spomenuli. Odmah poslije sklopljena ugovora došla je na red njegova provedba, koju je pobliže opisao Opočenský u spomenutom svom članku »Archivní úmluva Republiky Československé s Republikou Rakouskou« na str. 32—54. Mi ovdje ne želimo da govorimo o ovoj provedbi s razloga, što ćemo govoriti samo o provedbi onih ugovora, koji se nas tiču, a u toj zgodi amo i tamo spomenuti i provedbe ostalih.

Za daljnji razvoj arhivskog pitanja, obzirom na ugovore, mogao je sada, uz općenite odredbe mirovnih ugovora, poslužiti i tekst ovog čehoslovačko-austrijskog ugovora. U tom obziru primjećuje Bittner: »Viele Bestimmungen dieses Abkommens sind in der Folgezeit auch in die archivalischen Uebereinkünfte mit den andern gebieterwerbenden Staaten übergegangen, weil sie eben eine ausführliche Festsetzung der notwendigen Durchführungsmassnahmen enthalten. ..... Eine Verpflichtung Oesterreichs, allen andern Staaten dieselben Zugeständnisse zu machen wie der Tschehoslowakei, etwa nach Art eines Meistbegünstigungsverhältnisses wie bei Handelsverträgen, hat jedoch niemals bestanden und besteht auch heute nicht. Denn die im Prager Abkommen gewährten Zugeständnisse waren eben in der damals vorwaltenden besondern Notlage Oesterreichs begründet, wobei in Rechnung gezogen wurde, dass gerade der Tschechoslowakei, die eine neue Zentralverwaltung ihres fast ausschliesslich aus ehemaligen Gebieten der österreichisch-ungarischen Monarchie bestehenden Territoriums von Grund aus aufbauen musste, der Besitz der dazu notwendigen Schriftbestände viel wichtiger sein musste als den andern Staaten, die lediglich Randgebiete ihrer Verwaltung einzugliedern hatten. Dazu kam, dass andere Staaten bei gleichartigen Verhandlungen schon Zugeständnisse anderer Art erhalten hatten. Alle diese Sonderübereinkommen sind materiell keine Ausführungsübereikünfte zum Staatsvertrag von St. Germain, dessen Richtlinien in ihren in weitgehendem Mass

[1]) Usp. Opočenský str. 55—82: Staatsgesetzblatt für die Republik Oesterreich, komad 148 god. 1920.

zu Oesterreichs Ungunsten abgeändert, ja ganz ins Gegenteil verkehrt wurden, sondern selbstädige, in der politischen und wirtschaftlichen Ohnmacht Oesterreichs begründete Abmachungen, in denen die Zugeständnisse den jeweiligen besonderen Verhältnissen angepasst wurden[1]). Bittner dakle vidi u čehoslovačko-austrijskom ugovoru neko osobito popuštanje Austrije prema Čehoslovačkoj, koje je ostavilo traga i u ugovorima, koje je Austrija sklopila s drugim državama, i ako je ona kod ovih bila kud i kamo suzdržljivija, nego u ugovoru sa Čeholovačkom. Mi ovdje moramo konstatirati, da su izbila na javu sasvijem nova naziranja, neka potpuno nepoznata u ugovorima predjašnjih vremena, i da se u neku ruku izgradjivala neka nova teorija za prosudjivanje arhivalnih pitanja sa internacionalnog stanovišta. Ova nova teorija došla je u pomoć za interpretaciju odredaba mirovnih ugovora svima onima, koji ne bijahu s Austrijom završili svoje poslove. God. 1920. i 1921. radilo se na raznim stranama na izvršenju odredaba mirovnih ugovora, i ako često sa vrlo malo poznavanja stvari i sa vrlo malo priprave za taj posao. S više su razloga na raznim stranama nicale poteškoće i to ne samo u odnošajima nasljednih država prema Austriji i Madjarskoj, nego i u odnosima izmedju samih nasljednih država izmedju sebe. Da se pronadje najprikladniji ključ za rješenje ovih mnogih pitanja sastade se god. 1921. u Rimu konferencija nasljednih država austro-ugarske monarhije.

V. Rimska konvencija o arhivima.

Prva tačka programa za rimsku konferenciju glasila je: »Mesures pour l' exécution des articles 93, 191, 193, 274 deuxième alinéa du traité de Saint Germain 77, 175, 176, 257, deuxième alinéa du traité de Trainon, et 1 du traité de Sèvres entre l' Italie et les autres Etats alliés cessionnaires de territoires ayant appartenu à l' ancienne Monarchie austro-hongroise. Institution des Commissions mixtes d' experts pour l' examen et l' attribution des actes et documents dont il est question aux articles précités«. Prema tome imala se izraditi nova konvencija, po kojoj bi se mogle izvršiti odredbe mirovnih ugovora, kako je i fiksirano u čl. 274 saint-germainskog i 257 trianonskog ugovora. Komisija, koja je imala na tome raditi, trebala je, da stoji mnogo bliže arhivskim pitanjima od komisija, koje su radile na arhivskim odredbama u mirovnim ugovorima. Ali i ovdje, radi prevelikih razlika u shvaćanju arhivskih pitanja kod pojedinih država i radi vrlo različitih interesa i napokon radi pomanjkanja organizacije arhiva u nekim državama, nije se

[1]) o. c. str. 82.

moglo poći mnogo dalje od fiksiranja općenitih načela, koji su mogli pomoći što lakšoj i skorijoj provedbi odredaba mirovnih ugovora, i neke od ovih odredaba pobliže interpretirati. To i jest duh ove konvencije, koja je izradjena god. 1921. a potpisana 6. aprila 1922. te do sada ratificirana od svih signatarnih država osim Madjarske. (Signatarne su države u ovom slučaju: Austrija, Madjarska, Italija, Poljska, Rumunjska, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca i Čehoslovačka).

U prvom se članu ove konvencije izričito ističe, da ona vrijedi ne samo za Austriju i Madjarsku prema ostalim državama, nego i za sve nasljedne države izmedju sebe. Iz toga jasno proizlazi, da je Rimska konvencija išla za tijem, da se i arhivsko pitanje likvidira na svim stranama, kao i svako drugo pitanje, kome dadoše povoda svjetski rat i mirovni ugovori i nova politička karta Europe. Dalje se u ovom članu ponavljuju odredbe saint-germainskog i trianonskog ugovora. U drugom se članu odredjuje pobliže na koji način Austrija i Madjarska imadu da donesu na znanje drugim državama one arhivske sastavine, koje, s razloga, što se odnose na više država, ostaju na predjašnjem mjestu, te se već sada zajamčuje slobodan pristup delegatima pojedinih država u arhive, registrature i razna hraništa akata. Delegatima je slobodno proučavati materijal, prepisivati ga, fotografirati, praviti izvatke i u pojedinim slučajevima mogu pojedine države, uz uvjet reciprociteta, posudjivati neke stalne spise, ali tako, da od svega toga ne smije da trpi redovita služba. Napokon sve arhivske sastavine treba da ostanu na svojim mjestima. Sve to vrijedi za čitav materijal, koji se nalazi na području bivše austro-ugarske monarhije, dakle ne samo na onaj, koji se u Austriji i Madjarskoj, nego i onaj, koji je u posjedu država nasljednica. Čl. 3. odredjuje način restitucije odnosno predaje arhivskog materijala. Najprije treba da interesovane države u roku od mjesec dana, od kada konvencija stupi na snagu, odrede svoje delegate, koji će proučavati pisani materijal. Kad bude završen ovaj posao, imadu se predati spiskovi, u kojima će biti označeni spisi, koji se traže. Država, kod koje se nalazi arhivski materijal, ima da prouči te spiskove i, ako nema ništa da primjeti, odmah da izvrši predaju. Vidi li se za ovog posla, da neki materijal imade značenje i za neku treću državu, treba je o tome obavijestiti, da i ona odredi svoje delegate u svrhu, da se izvrši definitivna predaja materijala. Dalje je riječ o arbitrarnom rješenju eventualnih sporova i o drugim postupcima, koji imadu da pomognu izvršenju odredaba mirovnih ugovora i ove konvencije. Čl. 4. interpretira odredbe §-a 274. al. 2. saint-germainskog ugovora i § 257. al. 2. trianonskog odnosno arhiva, registara i planova industrialne,

literarne i umjetničke svojine. U slučaju, da je nemoguće izvršiti podijelu ovog materijala, nastaje za sve države pravo uzajamne uporabe (droit de commun usage). Ovdje se pobliže odredjuje, kako i u koliko se ovo zajedničko pravo može vršiti. Čl. 5. namijenjen je predmetima umjetničkog, arheološkog, znanstvenog i historijskog karaktera. Ovdje se nije moglo učiniti ništa drugo, nego prepustiti pojedinim državama, da se, obzirom na tako zvani »patrimoine intellectuel«, medjusobno sporazume onako, kako bijahu predvidjeli i mirovni ugovori. Glavna je stvar kod toga, da države, koje su interesovane u ovom pitanju, treba da obavijeste Austriju i Madjarsku u roku od godine dana otkad konvencija stupi na snagu, a svoje zahtjeve mogu precizirati u roku od dvadeset godina od stupanja na snagu mirovnih ugovora. I ovdje je odredjena potpuna recipročnost izmedju pojedinih država. U čl. 6. se odredjuje, da ova konvencija ne mijenja ništa na odredbama mirovnih ugovora, da ostaju na snazi već sklopljeni ugovori izmedju pojedinih država i da se ovakovi mogu sklopiti i u buduće. Ovdje se dapače izričito spominju kao potpuno valjani talijansko-austrijski ugovor od 4. maja 1920. i čehoslovačko-austrijski od 18. maja 1920. Razlozi, s kojih se ovdje ne spominje zajedničko očitovanje vlada Republike Austrije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca od 5. i 15. aprila 1920., navest će se kasnije. Čl. 7. sadržava ratifikacione klauzule.

Kako se jasno vidi, ova rimska konvencija ne ide dalje od odredaba mirovnih ugovora, a naravski nije ni mogla da ide. Ona je doista mogla, da te odredbe mnogo tačnije interpretira i odredi, ali tome stajahu na putu posebni interesi pojedinih država i odviše velika bojazan Austrije,. da se te odredbe ne interpretiraju ekstensivno. Učinilo se ono, što se moglo učiniti, a to je da se iznijelo nekoliko jedinstvenih nazora o provedbi. Svakako, poslije ove konvencije, mogla je svaka država vidjeti, kako ima dalje da postupa i gdje da najprije započne, a što je glavno, kako treba organizovati posao, ako treba da dade dobrih rezultata. I zaista, države, koje potpisaše rimsku konvenciju, makoše se sa mrtve točke, ali svaka je pošla svojim smjerom. 31. maja 1922. sporazumjela se čehoslovačka vlada s austrijskom u pitanju pisanog materijala, koji se odnosi na one donjoaustrijske predjele, koji su pripojeni Čehoslovačkoj, i to sporazumom, koji je smatran kao dodatak k spomenutom ugovoru.[1]) Poslije toga dodjoše na red ugovori Kraljevine Rumunije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca s Austrijom, o kojima će biti riječ u osmom dijelu ovih studija.

[1]) Opočenský str. 83—89: Bundesgesetzblatt für die Republik Oesterreich komad 112 od god. 1922.

Rimska je konvencija dala povoda, da se o arhivskim pitanjima i o arhivskom materijalu, koji se nalazi izvan granica naše države, a koji bi imao da joj bude predan ili vraćen, počelo voditi računa u naučnim krugovima i u široj javnosti. Na žalost nije se o svemu tome govorilo onako ozbiljno, kako to traži ovo vrlo ozbiljno i stvarno pitanje, i nije se ni najmanje prodrlo u bit moderne arhivistike i već dovoljno utvrdjenih načela, po kojima se dan danas rješavaju arhivska pitanja. Neko je rekao jedno mnijenje a netko drugo, svaki po svom raspoloženju i prema ciljevima, za kojima ide. Ali se na glavnu stvar, na izričito arhivske interese i na sve ono, što daje arhivima ona obilježja, koja imadu danas u kulturnim državama, skoro sasvijem zaboravilo.

VI. Rad Srpske Kraljevske Akademije.

O arhivskim se pitanjima tamo i amo progovorilo i u javnosti, ali i ovdje opet uvijek sa vrlo uskog stanovišta. U beogradskoj Politici od 4. oktobra 1922. izašao je članak: Pitanje arhiva bivše austro-ugarske monarhije, u kome se ističe važnost stanovitog pisanog materijala u austrijskim i ugarskim arhivima za historiju našega naroda, spominje predaja Dubrovačkog i Splitskog arhiva na osnovi očitovanja od 5. i 15. aprila 1920., upozorava na ostali materijal, koji bi, u smislu mirovnih ugovora, imao bit predan Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i napokon svraća pozornost na muzealne predmete. U članku se spominje, da su na rješenju ovoga pitanja radili i pojedinci i neke komisije, ali, kako je posao bio slabo pripremljen i izmedju komisija nije bilo nikakva dodira, nije od svega toga bilo nikakve koristi. Ministarstvo Inostranih Dijela zamolilo je Srpsku Akademiju Nauka za pomoć u ovom poslu. Akademija se odazvala pozivu i izabrala poseban odbor za arhivsko pitanje. U članku se spominje Rimska Konvencija i upozorava na ugovore, koje su sklopile s Austrijom pojedine države nasljednice. Napokon se ističe potreba, da se ovo pitanje što prije i što potpunije riješi.

Ovaj članak čini na čitaoca vrlo dobar dojam, jer pokazuje, da ga je napisao, ili da ga je barem pomogao napisati — u članku se kaže, da su informacije dobivene od mjerodavne i stručne ličnosti — čovjek, koji ima mnogo smisla za arhive i njihovo značenje, i ako je njegovo stanovište odviše historijsko, dakle kud i kamo uže od izričito arhivističkog.

Rješenju arhivskog pitanja pomogao je, barem donekle, rad beogradske akademije nauka, dakle jedne ustanove, koje se to pitanje tiče samo po njegovoj naučnoj strani. Razumije se, da je

bilo više smisla, znanja i mara, bilo bi se poštedilo jednu naučnu instituciju i njezine članove od vrlo mnogo administrativno-političkog rada, koji na njih ne spada i za koji su pozvane druge državne oblasti, u prvom redu državni arhivi, koji, kako pokazuje rad u drugim državama, pripravljaju sklapanje arhivskih konvencija, sklapaju ih i provadjaju u cjelini, držeći se uvijek načela moderne arhivistike, koja uvažava i znanstvene i administrativno-praktične pa i političke interese.

Rad beogradske akademije može se pobliže vidjeti iz njezina Godišnjaka, XXXI. god. 1922. Akademija je konstatirala, da je arhivsko pitanje vodjeno »bez ikakova plana, bez sistema i bez tačno odredjena plana«. Spominje se, koje su se razne oblasti interesirale za ovo pitanje, kao Ministarstvo Inostranih Dijela, Ministarstvo Prosvjete, Akademija, Sveučilište i t. d. »Još veću rascepkanost celome poslu oko pitanja Arhiva davale su razan i nejednak obim interesa i znanja pojedinih izaslanika, prema plemenu, mestu i ličnom radu njihovu«. Idući za tijem, da se »pitanje o arhivima sistematski povede i da se rad oko toga organizuje«, zaključilo se: 1. Da se potraži rješenje Ministarskog Savjeta, po kome će se organizacija rada na rješenju pitanja o Arhivima povjeriti Akademiji, osim diplomatske akcije, koju će voditi Ministarstvo Inostranih Dijela. 2. Zatražiti, da joj se ustupe svi spisi, koji se bave pitanjima o arhivima, od Ministarstva Inostranih Dijela, od Ministarstva Prosvjete i od Odsjeka za izvršenje ugovora. 3. Sve te spise dati na proučavanje jednom posebnom odboru, koji će na osnovi toga izraditi plan o sistematskom radu za rješenje i likvidaciju toga pitanja. 4. Zatražiti od Ministarskog Savjeta kredit od 100.000 dinara za rad na rješenju arhivskog pitanja. 5. Odrediti ličnosti, koje mogu doći u obzir pri ovome radu i pozvati Akademiju u Zagrebu i Muzeje u Ljubljani, Sarajevu i Splitu da to isto učine. 6. Početi sastavljati sistematski spisak svih arhivalija i muzealnih stvari, za koje smatra da ih ima dobiti naša država i pozvati Akademiju u Zagrebu te muzeje u Ljubljani, Sarajevu i Splitu, da i oni sastave spiskove. (Godišnjak XXXI. str. 51—54).

I ako se beogradskoj akademiji ima izraziti potpuno priznanje za njezin trud i nastojanje i istaknuti, da je i njezina zasluga, što se kod nas učinilo i ono malo na arhivskom medjudržavnom području, što je do sada učinjeno, ipak se arhivistička načela ne mogu saglasiti s njezinim stanovištem. Kad je akademija isticala u prvom redu važnost naučnog pisanog materijala a skoro sasvijem prešla preko administrativnog, onda je počinila pogrješku već u tom smislu, što je zaboravila na potrebu dopunjavanja arhiva. Arhivi se, kako arhivistika dobro zna, postepeno potpunjuju materijalom,

koji s vremenom izgubi svoju praktičnu vrijednost a zadobije naučnu. Kad je pristala da pomaže Ministarstvu Inostranih Dijela, onda je najprije trebala raditi na čitavoj organizaciji pripravnog posla, sklapanja konvencija i njihovog bezodvlačnog provadjanja. Akademija je sasvijem pustila s vida glavne ustanove, koje su pozvane za ovakav posao, arhive, što se naravski ne može opravdati nikakvijem razlozima. Bolje bi bilo, da je odmah stupila s njima u vezu i nastojala odrediti pitanja, koja mogu riješiti sami arhivi, koja ona, a koja napokon i arhivi i akademija skupa. Sa sastavljanjem spiskova ne bi se mnogo učinilo, ako se ne bi prije izvršio i pripravan rad za sastavljanje samih spiskova, kao sakupljanje stanovite bibliografije za ovaj posao, proučavanje državnog prava i administracije i t. d. onih država, s kojima će se imati rješavati arhivska pitanja. Moglo bi se još koješta spomenuti, što je trebalo učiniti a što se propustilo, ali napokon za sve to nije odgovorna beogradska akademija, nego druge oblasti, a ona je dosta učinila na području, koje je izabrala i s kojim njezin rad ima bilo kakve veze. (Usp. Godišnjak str. 90—97).

VII. Rad Državnog Arhiva u Zagrebu.

Sasvijem drugi zadatak postavio je sebi Državni Arhiv u Zagrebu. Slomom centralnih država imala su doći na rješenje mnoga arhivska pitanja isto onako, kao i mnoga politička, administrativna, financijalna, saobraćajna i t. d. Zagrebačkom se arhivu dakle odmah ukazala potreba, da se orijentuje o toku pregovaranja o miru poslije velikih ratova i političkih promjena i o predmetima, koji se iznose na mirovnim konferencijama.[1]) Pomoću literature, koja je u njegovoj knjižnici i u ostalim zagrebačkim knjižnicama, te napokon i one, koju sam mu ja mogao staviti na raspolaganje, ustanovilo se, koja bi se naša arhivska pitanja imala formulirati i na koji način. Onda je trebalo stvoriti što tačniji pregled sastavine pojedinih arhiva i registratura u Austriji i Ugarskoj te odrediti pisani materijal, koji je nastao iz poslovanja pojedinih austrijskih i ugarskih oblasti, u prvom redu centralnih, koje su zahvaćala u naš život. Time se odmah ukazalo, da izmedju austrijskih i ugarskih oblasti ima dosta razlike, pa je trebalo proučiti austrijsko i ugarsko državno pravo i administraciju, uvijek sa arhivističkog stanovišta.

Sve ovo bijaše u neku ruku samo pripravan rad, koji je dao vrlo mnogo rezultata. Kad ovaj bijaše gotov, — ili, da bolje

[1]) Usp. E. Satow, A guide to diplomatical practice. London 1917. sv. I. str. 1—172; E. v. Wertheimer, Friedenskongresse und Friedensschlüsse im 19 und 20 Jahrhundert, Berlin 1917., R. Gilady Gruber, Internationale Kongresse und Konferenzen, Berlin 1919.

rečemo, kad se stvorio općenit pregled, jer se ovakav posao nikada ne može potpuno završiti, — fiksirala su se glavna pitanja sama od sebe. Ova pitanja odnašahu se u prvom redu na tako zvani administrativno-praktični materijal, ali su istodobio dali i ključ za prosudjivanje naučno-historijskog. Bilo je dosta proučiti inventare pojedinih arhiva u Austriji i Ugarskoj, od kojih su neki i štampani, skupiti stanovitu količinu podataka iz znanstvene literature, koja se osniva na arhivalnom materijalu, i uvažiti neke kritične momente, koji su našim arhivima oteli velike količine materijala, o kojima će se kasnije progovoriti, pa da se uzmognu precizirati naši zahtjevi u svim smjerovima.

Već se iz ovo nekoliko riječi vidi, da se zagrebački Državni Arhiv nije ograničio samo na onaj materijal, koji za nj ima osobito značenje i koji bi imao da bude njemu predan, nego je svoj rad, koji je započeo u decembru 1918. a nastavlja se i danas, udesio tako, da obuhvata sve arhivske interese čitave države, i naučne i administrativne, i da je u potpunom skladu s načelima arhivistike i s načelima, kojih se drže sve kulturne države.

Na ovakav se posao dao zagrebački Arhiv skoro sam od svoje volje i za ovaj su posao njegovi činovnici žrtvovali mnogo truda i muke. Kad bi se god ukazala zgoda, pisalo se na javne i kompetentne oblasti, iznosili jedni ili drugi razlozi, ukazivao put, kojim bi trebalo krenuti i spremali nacrti za razne konvencije. Oblasti su vrlo malo uzimale u obzir njegove podneske i rijetko kada izdavale rješenja, koja bi bila u skladu s onijem, što se u podnescima isticalo i tražilo.

Nešto od ovoga rada, došlo je i u javnost, naravski u onim oblicima, koji su podesni za javnost. Tako je na pr. pokojni ravnatelj dr. Bojničić napisao ove članke: »Hrvatska arkivalija u tudjini« (Hrvatska Njiva, god. II., 1918., str. 807—809) i »Centralizovanje arhiva naše države« (Jugoslavenska Njiva, god. V., 1921., str. 523—525). Ja sam pak napisao ove: »Organizacija arhiva u državama zapadne Evrope« (Jugoslavenska Njiva, god. III., 1919., str. 523—525), »Prvi koraci naše arhivalne reforme« (ib. str. 626 do 627), »Kraljevski zemaljski arhiv u Zagrebu (ib. god. IV. str. 797 do 798), »Unsere Archivfrage« (Zagreber Tagblatt od 23. XII. 1922.), »Die Regelung unserer archivalischen Angelegenheiten mit dem Ausland« (ib. od 31. III. 1923.), »Die jugoslavisch-österreichische Archivfrage« (ib. 29. XII. 1923.), »Značaj savremenih arhiva« (Nova Evropa od 16. XII. 1920.), »Naše arhivalno pitanje do konca god. 1922.« (Narodna Starina knj. 3. str. 318—320), »Naše arhivalno pitanje do konca g. 1923. (ib. str. 257—258), »Arhivi i arhivski ugo-

vori« (Novi Život od 24. maja 1924.) i napokon »Tisućgodišnjica hrvatskoga kraljevstva i naši arhivi« (Obzor od 11. septembra 1925.).

Mislim, da se ne može prigovoriti Državnom Arhivu, da u zgodan čas nije posvetio dovoljno pažnje vrlo važnom arhivskom pitanju uopće. Ovome, što je do sada spomenuto o njegovom radu, može se dodati, da je zapravo on dao povod i Srpskoj Kraljevskoj Akademiji u Beogradu, da arhivskom pitanju pokloni više pažnje (Usp. Godišnjak XXXI. str. 48.).

VIII. Ugovori Kraljevine Rumunjske i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca s Austrijom.

5. oktobra 1921. sklopila je Kraljevska Rumunjska Vlada s Vladom Republike Austrije ugovor o provadjanju onih odredaba saint-germainskog mirovnog ugovora, koje se odnose na arhive. Ovaj se ugovor sastoji od 32. članka s posebnim očitovanjem na početku. U ovom se ističe, da su se obe vlade sporazumile, da provedbu odredaba mirovnog ugovora urede posebnim ugovorom. S ovim ugovorom počimlje treća faza. Prva bi bili mirovni ugovori, druga posebna utanačenja i čehoslovačko-austrijski ugovor prije rimske konvencije, treća rimska konvencija a četvrti ovaj rumunjsko-austrijski i srpsko-hrvatsko-slovensko-austrijski ugovori. Razumije se, da su sada mnoga pitanja bila sasvijem jasna i da su vrlo lako prelazila iz jednog ugovora u drugi. U čl. I.—IV. ponavljaju se odredbe mirovnih ugovora. U čl. V. obvezuje se Austrija, da će predati Rumunjskoj neka administrativna arhivalija i preko granica načela provenijencije u koliko se tiče Bukovine, Erdelja i Banata. Čl. VI. fiksira predaju administrativnih akata o Galiciji prema načelu provenijencije, čl. VII. odredjuje pojam »arhivalija« i »pisanog materijala«, čl. VIII. se bavi planovima i projektima. U čl. IX. se fiksira pravo upotrebe onih akata, koji se, osim Austrije i Rumunjske, odnose i na koju treću državu, pa ostaju u Austriji. Tu se zajamčuju rumunjskim arhivskim strukovnjacima i uopće organima državnih oblasti pristup u arhive, registrature i biblioteke te upotreba inventara, repertorija, elenha i kataloga. Napokon se Rumunjskoj daje pravo na posudjivanje akata. U čl. X. preuzimlje Rumunjska dužnost, da preda Austriji materijal, koji se na nju i na njezinu upravu, u današnjem opsegu, odnosi. Po čl. XI. za predani ili pozajmljeni se materijal ne plaćaju nikakve pristojbe. Čl. XII. odredjuje, da arhivalni organi imadu da čuvaju uredovnu tajnu i da svoj rad ne smiju da upotrijebe u publicističke svrhe, čl. XIII. obvezuje Austriju, da arhivski materijal poslije god. 1866., koji se odnosi na Rumunjsku, ne smije da dade nikome na upotrebu bez dozvole

rumunjske vlade, čl. XIV. odredjuje čuvanje materija do definitivne predaje, čl. XV. uredjuje pitanje o predaji a čl. XVI. prijenos. Čl. XVII. odredjuje predaju materijala, koji je nužno potrebit upravnim potrebama, čl. XVIII. se bavi vojnim materijalom skupa s materijalom iz doba svjetskog rata, čl. XIX. materijalom vojno-geografskog instituta i katastra. U čl. XX. preuzimlje Rumunjska obavezu, da će, uz neke stalne uvjete, priznati načelo provenijencije. Čl. XXI. predvidja način rješenja spornih pitanja a čl. XXII. napokon odredjuje, kada i kako ovaj ugovor stupa na snagu.[1])

Usporedi li se ovaj ugovor s predjašnjima, jasno će se pokazati, kako su njegove odredbe mnogo jasnije od predjašnjih. Ali će se opaziti, da tu ima nešto, čega nema u predjašnjim ugovorima. Označuju se naime kao neriješena neka pitanja, kod kojih Austrija ne stoji prema Rumunjskoj sama, nego ima uza se Madjarsku. To je nastalo tim povodom, što su se Austrija i Madjarska sporazumijevale a kasnije i sporazumjele u pitanju likvidacije aktiva i pasiva bivše Austro-ugarske monarhije. O ovom pitanju imali su voditi računa i drugi arhivski ugovori, jer zajednički austro-ugarski arhivi prestavljaju dio zajedničkih dobara sadanje Austrije i sadanje Madjarske.

Rumunjsko-austrijskom ugovoru sličan je ugovor sklopljen 26. juna 1923. izmedju kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Austrije. Radi značenja ovog ugovora za naša arhivska pitanja, naročito ona, koja interesuju zagrebački državni arhiv, donosimo ga ovdje u cijelini.[2])

»S p o r a z u m izmedju Vlade Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Austrijske Savezne Vlade o izvršenju članova 93. i 194. do 196. Sen-Žermenskog ugovora.

PRVI DEO.

Član I.

Prema članu 191. Sen-Žermenskog Ugovora o miru obavezuje se Austrija da vrati Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca sva akta, dokumenta, starine i umetnine, a i sav naučni i bibliografski materijal odnesen sa zauzetih teritorija bilo da pripadaju državi ili oblasnim, opštinskim, bolničkim ili crkvenim upravama ili drugim javnim ili privatnim ustanovama.

---

[1]) Bundesgesetzblatt für die Republik Oesterreich, komad 112 od 9. augusta 1922.

[2]) Službene Novine, god. VI. br. 54-VII. od 7. marta 1924. — Bundesgesetzblatt für die Republik Oesterreich od 15. decembra 1923.

Član II.

Prema članu 192. Sen-Žermenskog ugovora Austrija će vratiti takodjer sve predmete o kojima govori predhodni član, koji su odneti sa ustupljenih teritorija posle 1. juna 1914. sa izuzetkom stvari kupljenih od privatnih sopstvenika.

Član III.

Prema članu 93. Sen-Žermenskog ugovora Austrija će predati Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca arhive, registre, planove, isprave i dokumente svake vrste koji pripadaju gradjanskim, vojnim finansijskim, sudskim ili drugim upravama ustupljenih oblasti. Ako neki od ovih dokumenata, arhiva, registra, isprava ili planova nisu bili na svome mestu, njih će Austrija vratiti na zahtjev Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Član IV.

Prema članu 193. Sen-Ženmenskog Ugovora Austrija će vratiti Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca sve akte, dokumente i memoare istorijske, koji se nalaze u njenim javnim ustanovama, a koji stoje u neposrednoj vezi sa istorijom ustupljenih teritorija, a bili su odneti za posljednjih deset godina. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca obavezuje se sa svoje strane da vrati sve akte, dokumente i memoare, koji se budu našli na ustupljenoj joj od Austrije teritoriji u javnom posedu, a koji su mladji od dvadeset godina i stoje u neposrednoj vezi sa istorijom ili upravom sadašnje Austrije.

Član V.

Pod pojmom »arhivalija« odnosno »pisanog materijala« treba razumeti:

A r h i v e i k a n c e l a r i j s k e r e g i s t r e i p r o t o k o l e (ekshibite, referate, koncepte, izjave mišljenja, protokole, priloge, korekture, eventualno još nerešene odnosno neposlane akte, dalje štampane ili ma kako umnožene spise, koji se odnose na tekuće poslove, kao memoare, saopštenja, dokaze, preglede i t. d.), r e g i s t r e (zvanične knjige, kao baštinske knjige, registre protokolisanih žigova i t. d., dalje registre, delovodne protokole i ekspedicione knjige, izvode račune, knjige i zabeleške blagajničke, statističke preglede, obaveštenja, izveštaje, katastre i spise državnih ustanova i ratnih ekonomskih centrala, koji su do raspada austro-ugarske monarhije stajale pod državnim nadzorom i t. d.); p l a n o v e (geografske karte, projekte, skice, studije, programe, spise, prepise i matrice u koliko ih ima i t. d.); p r a v n e a k t e i d o k u-

mente (svakovrsne dokumente, kao zadužbinske isprave, medjunarodne i ostale javne ili privatne ugovore, isprave o koncesijama, statute, knjige, uslove i t. d.), sve to bez obzira na materijal na kome su izradjeni i za koji su pritvrdjeni.

Za planove i ostale projekte, u koliko su bili izradjeni od državnih i javnih ustanova, kojima je sedište na teritoriju Austrijske Republike i u koliko se ovi odnose na radove, koji još nisu bili početi pre kraja oktobra 1918., ima se Austriji platiti njihova vrednost. Ova će se vrednost utvrditi sporazumom.

Član VI.

Pisani materijal, o kome je reč u članu V. predavaće se po ovim načelima:

a) na detaljiran zahtev predaće se sav pisani materijal od 1918. do 1888. zaključno;

b) za doba od 1888. do 1868. zaključno predaće se svi predakti na isti način. Za sledeće upravne grane: željeznice, vojne i privatne stvari i šumarstvo, unutrašnju upravu (računajući tu gradjevinske i rudarske stvari), poštu i telegrafe, predaće se predakti do 1. maja 1848. zaključno;

c) stariji se predmeti po pravilu neće predavati, ali će se davati na pozajmicu za izvesno vreme, koje će se u svakom pojedinom slučaju odrediti.

Ako se zatraže starije originalne isprave koje imaju pravno konstitutivni karakter i od kojih zasnovani pravni odnošaji još su aktuelni, onda će se od slučaja do slučaja sporazumeti o njihovom izdavanju.

Ako se nadju u raznim dosijeima službeni koncepti, duplikati njihovi, izvodi i prepisi od predanih originala, onda ostaju ovakvi koncepti, izvodi, duplikati i prepisi na mestu, gde su bili.

Član VII.

Od arhivalija koje ne podpadaju pod čl. I.—VI. Austrija izjavljuje, da je gotova da izda Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca sve arhivalije, koje su postale od Austrije na ustupljenoj teritoriji Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca kao arhivalne jedinice, i koje su kao takove dospele odatle na teritoriju Austrijske Republike.

Ovo se isto načelo ima primeniti na pojedinačna arhivalna akta i zbirke.

Član VIII.

S obzirom na kulturne potrebe srpsko-hrvatsko-slovenačkog naroda izdavaće se bez obzira na kakve razlike u mišljenju o prime-

njivanju načela izraženog u članu VII. one arhivale, koje su nabrojane u aneksu, koji čini bitni sastavni deo ovog ugovora.

Zahtevi odnosno arhivalija, koje se ne nalaze navedene u tom aneksu, jer za sada nisu prikupljeni potrebni podaci o tome, rešavaće se diplomatskim putem.

Član IX.

Što se tiče pisanog materijala negdašnjih c. k. austrijskih nadleštava, koji nosi zajednički karakter pa se prema tome osim uprave Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca tiče i austrijske uprave ili uprave neke treće države pa povodom toga ne bi mogao da bude od Austrije predan bez štete, i što se tiče pisanog materijala c. i k. austro-ugarskih nadleštava, zajamčava se organima opunomoćenim od strane Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (arhivalnim stručnjacima i drugim organima državne uprave i državnih zavoda) neograničen slobodan pristup u sva dotična odjeljenja arhiva i registratura za vreme časova rada i u prisustvu jednog austrijskog za to odredjenog činovnika i isto im se tako zajamčava slobodna upotreba inventara, repertoara, ekspedicionih knjiga i izvoda u cilju pregledavanja, opisivanja i pripremanja prepisa i izvoda, fotografija i tome sličnoga.

Kad ovaj ugovor stupi na snagu, kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca saopštiće Austrijskoj Saveznoj Vladi imena tih svojih organa i snabdeće ih službenim legitimacijama, koje treba da dobiju vizu austrijskog Ministarstva Spoljnih Poslova. Samo ovako registrovanim organima pripadaju ona prava, koja su označena u prvom odeljku.

Austrija zatim izjavljuje da je gotova, da prizna Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca naročite olakšice pri pozajmljivanju akata, koja se odnose na Kraljevinu u njenom sadanjem obimu, ako su ova akta ostala u Austriji. Spise, koji treba da se pozajme, imaće da naznače opunomoćeni organi Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, koji su u pogledu uslova pozajmljivanja izjednačeni sa austrijskim nadleštvima.

Član X.

I predavanje, kao i pozajmljivanje celokupnog pisanog materijala izvršiće se besplatno i bez ikakve cenzurne mere ma koje vrste.

Član XI.

Detaljnije označivanje i traženje pisanog materijala, o kome je reč u redhodnim članovima, izvršiće se preko organa označenih u članu IX. na osnovu pregleda dotičnih knjiga.

Član XII.

Izdavanje traženog pisanog materijala izvršivaće Austrija po redu zahteva iznačenih u članu I.—XIII., a isto i definitivno predavanje pisanog materijala. Austrija se obavezuje, da neće činiti nikakve prepreke izvozu ovog materijala.

Organi Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca sastaviće u dva primerka spiskove o aktima, koji će imati da se predadu. Jedan će primerak pri predaji biti predan dotičnom austrijskom nadleštvu. Spiskovi o predaji biće tako sastavljeni, da se zabeleške o predaji mogu sprovesti bez teškoće kroz kancelarijske knjige onog nadleštva, koje predaje spise.

Član XIII.

Konačno predlaganje i prenos primljenog materijala izvršiće Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca.

Član XIV.

Predaja traženog materijala počeće odmah kad ovaj ugovor stupi na snagu i tu će predaju Austrija imati tako da izvršuje, da to bude što pre gotovo.

Pri tome se pretpostavlja, da se zahtevi imaju postavljati na takav način, da ih austrijske vlasti mogu ispunjavati ne prekidajući svoj redovni posao. Inače će Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca imati da naknadi Austriji višak troškova, koji bi nastali zbog prekovremenog rada njenih činovnika ili sličnih uzroka.

Ako se kod traženih predmeta navedu kancelarijski podaci (registarski znaci, poslovni brojevi i tome slično) Austrija zajemčuje njihovo izdavanje po mogućstvu u roku od četiri nedelje posle postavljenog zahteva. Ako se traženi pisani materijal ne nalazi kod centralnih nadleštava već kod podčinjenih vlasti, onda iznosi ovaj rok najmanje osam nedelja.

Član XV.

Ako kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca ne bi delegirala svoje sopstvene organe Austrija se obavezuje, da u granicama odredaba čl. I.—VIII. preda akta tražena diplomatskim putem po ovim uslovima: Predmeti traženi sa navodom kancelarijskih podataka (registarskih znakova, poslovnih brojeva i sličnoga) predaće Austrija besplatno što je moguće brže preko Austrijskog Ministarstva Spoljnih Poslova. Kod većih kao i onih zahteva koji nisu postavljeni na ovaj način zajemčava Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca naknadu dotičnog viška rada.

Član XVI.

Rad ovih opunomoćenih organa, koji su označeni u članu IX., a kojima je dužnost da čuvaju zvaničnu tajnu, ima da služi isklju-

čivo zvaničnim ciljevima. Publikovanje ovih radova može biti samo s pristankom obeju vlada, odnosno bez ovog pristanka tek posle deset godina. Pri naučnoj i publicističkoj upotrebi ovih radova ovi su organi vezani postojećim službenim propisima i propisima o upotrebi dotičnih arhiva i registratura.

Član XVII.

Austrija se obavezuje, da u roku od 20 godina neće davati na upotrebu nezvaničnim licima arhivalije, koje počinju od godine 1900., a tiču se kraljevine Srbije u njenom obimu od 1914. godine bez izričnog pristanka Poslanstva Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Beču odnosno Vlade Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Molbe za upotrebu arhivalija čisto administrativnoga a ne poverljivog karaktera, koje pored prepiske s Kraljevskom Srpskom Vladom sadrže i drugi materijal, saopštiće se odmah delegatima za arhive Kraljevine Srbe, Hrvata i Slovenaca ili Poslanstvu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Ove će se arhivalije moći izdati moliocima tek pet dana posle izvršenog pomenutog saopštenja, ako za to vreme nije učinjen nikakav prigovor. Što se tiče pisanog materijala, koji se odnosi na vojničke operacije, propisi o čuvanju tajne proširuju se na celokupnu Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca u današnjem obimu.

Član XVIII.

Austrija se obavezuje, da sav pisani materijal, o kome je reč, sačuva do konačne predaje odredjene članovima I.—VIII. i da ne počinje nikakvo škartiranje dok ne izvesti predhodno Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Ali ako se po isteku tri meseca, računajući od dana ovog izveštaja, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca tome ne usprotivi, onda škartiranje može da započne. Ako bude učinjen protest onda će se rok produžiti do dalja tri meseca, računajući od dana učinjenog protesta. Kad prodje ovaj rok može da otpočne škartiranje. Činjenica, da su konačno rešena sva pitanja o predaji gore pomenutog materijala, utvrdiće se sporazumno izjavom obeju Vlada ugovornica.

Član XIX.

1. O pisanom materijalu vojnih nadleštava važe ista načela, koja su ugovorena odnosno pisanog materijala ostalih državnih nadleštava.

2. Pod ovim pisanim materijalom razumeju se sva akta vojnog karaktera, koja služe za administraciju i vojno pravnu nauku, kao i ona koja uopšte služe vojnim ciljevima, a naročito operativna akta, vojne studije, akta naučnog ili tehničkog karaktera i t. d.

3. Pisani materijal koji se odnosi na svetski rat počevši od 1. jula 1914. godine — za sada je isključen iz predaje, ali se dopušta

pregledanje, prepisivanje, fotografsko reproduciranje i t. d. kao i pozajmljivanje pojedinih akata, koji se odnose na Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca i to prema odredbama člana IX. ovog ugovora.

4. Kao pisani materijal koji se odnosi na svetski rat ne smatra se onaj vojni pisani materijal, koji je zaista postao u doba od 1. jula 1914. god. do 1. novembra 1918. god. ali sa svetskim ratom nema nikakve neposredne veze.

5. Svi vojno-krivični akti, koji se isključivo odnose na pripadnike zemalja ustupljenih od Austrije Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i ako kao vojni sudski akti spadaju pod pojam »pisan materijal koji se odnosi na svetski rat«, biće predani po isteku godine dana, računajući od dana, kada stupi na snagu ovaj ugovor.

Još pre ovoga roka biće predani vojno-sudski akti ove vrste ako medjusavezнички kontrolni odbori (član 149. Sen-Žermenskog ugovora) dadu na to svoj pristanak ili ako se ovi akti tiču običnih delikata, koji nisu bili kažnjavani smrtnom kaznom.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca izjavljuje, da je gotova, da pozajmi Austriji one austro-ugarske vojno-sudske akte, koji bi joj bili potrebni, radi toga da bi mogla odgovoriti svojim obavezama iz čl. 175. i 186. Sen-Žermenskog ugovora.

6. Od akata zajedničkog karaktera (čl. IX.) — i onih koji se odnose na svetski rat — a koji su štampani i od kojih se ima na raspoloženju više primeraka, predaće se bar jedan.

Član XX.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca izjavljuje da je gotova, da mimo obaveze, odredjene članom 193. Sen-Žermenskog ugovora, zajamči Austriji potpunu uzajamnost u pogledu napred izloženih odredaba i celog pisanog materijala, koji bi se mogao nalaziti u njenim rukama ili koji bi mogao u njene ruke doći.

DRUGI DEO.

Član XXI.

Austrija se obavezuje da za dvadeset godina od dana stupanja na snagu Sen-Žermenskog ugovora o miru, neće otudjiti ni udaljiti predmete umetničkog, arheološkog, naučnog ili istorijskog značaja, koji se nalaze u zbirkama, što su nekada pripadale Vladi ili kruni austro-ugarske monarhije (računajući tu i vojničke zbirke), u koliko se sve ovo odnose na sledeće kategorije:

1. Na predmete iz oblati umetnosti, umetničkog zanata (obrta), tehnike i nauke, čiji je tvorac bez razlike narodnosti ili rodjen na teritoriji Kraljevine, Srba, Hrvata i Slovenaca ili se njegova umet-

nička ličnost smatra kao kulturna tekovina Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, pa bilo što je dugo vremena proveo na njenoj teritoriji, bilo što je pretežni deo njegova rada izvodjen na njenoj teritoriji. Što se tiče umetnika, koji su se na njenoj teritoriji zadržavali samo privremeno, uzimaju se u obzir u ovom pogledu predmeti iz doba njegova bavljenja.

2. Na sve predmete, koji su domaći (po autoru i poreklu) ili od tudjih na one, što su se nekad nalazili na srpsko-hrvatko-slovenačkoj teritoriji i predstavljali neku kulturnu tekovinu; dalje na sve predmete, koji su u tesnoj vezi sa kulturom srpsko-hrvatsko-slovenačke teritorije bilo što su tu iz zemlje iskopani (preistorijska iskopvanja i istorijski nalasci), bilo što su poslani po naredbi, odnosno po inicijativi S r b a, H r v a t a i S l o v e n a c a, bilo što su stvarno uticali na kulturni razvitak (tehnički, umetnički ili naučni) u srpsko-hrvatsko-slovenačkim zemljama.

3. Na sve one predmete, koji su domaćeg porekla ili na one tudjeg, koji predstavljaju ili pojedine krajeve ili gradjevine iz srpsko-hrvatsko-slovenačkih zemalja ili ličnosti i prizore, koji imaju značaja za istoriju ili kulturni razvitak ovih zemalja; ili na predmete, koji predstavljaju tipove važne za srpsko-hrvatsko-slovenačku etnografiju.

Austrija izrično naglašava, da ona tim, što je uzela na se tu obavezu da čeka dvadeset godina za ove označene predmete, ne uzima nikakvu drugu obavezu, koja bi se možda odatle izvodila i da priznaje, mimo dužnosti obdržavanja gornjeg roka, samo obaveze u pogledu onih predmeta, koji su pravi srpsko-hrvatsko-slovenački, odnosno na one, koji potpadaju pod dve od nabrojanih kategorija 1—3, a koji nisu postali austrijska kulturna tekovina ili zbog svoje starosti ili stoga što su organski srasli s austrijskom kulturom ili koji nisu postali kulturna tekovina neke narodne države zbog drugih vrlo važnih odnošaja.

Član XXII.

Obaveza ovog dvadesetgodišnjeg čekanja ima se ovako razumeti, da predmeti označeni u članu XXI. ne mogu biti u tom vremenu ni otudjeni ni udaljeni, i da se o njima ne može ništa drugo odredjivati, nego samo kako će se čuvati i administrirati, sve dok se o tome blagovremeno ne obavesti Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca i dok joj se ne da prilika da pod potpuno istim uslovima dobija prvenstvo pred drugim ponudjačem. Ako Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca ne iskoristi ove svoje preče pravo prekupa za dva meseca pošto o tome dobije službeno saopštenje, to se onda smatra da to pravo nema i tim se Austriji vraća potpuna sloboda da raspolaže dotičnim predmetom.

U slučaju da se jave dve ili više država, koje bi isticale svoje pravo bilo u pogledu prečeg prava prekupa na neki muzejski predmet, koji je na prodaju, bilo u pogledu toga, da li takav predmet pripada onoj teritoriji, koja je njima ustupljena, i to na osnovu člana 196a. Sen-Žermenskog ugovora (177. ugovora u Trianonu) i ako zainteresovane države ne bi pristale, da austrijski stručnjaci presude, koja od njih ima više momenata u svoju korist, obavezuje se Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, prema odredbama ovog sporazuma (IV. deo), da će se stvar predati na arbitražu, čija se odluka ima doneti u roku od 6 meseca.

Član XXIII.

Austrija se obavezuje, da legitimisanim organima Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca osigura, za njihove službene ciljeve, slobodan pristup i svim onim predmetima i aktima, koja se na njih odnose i koja su im potrebna za njihove studije, a to da bude u kancelarijsko vreme propisano za dotične zbirke ili zavode i u prisustvu jednog austrijskog činovnika. I to ne samo da je zajamčen slobodan pristup u čitaonicu, sobe za rad i kancelarije, nego i u prostorije izložba, depo-a i druge prostorije i to na taj način, da će ovi organi imati potpunu mogućnost, da označene predmete u spomenutim zbirkama inventarišu, proučavaju i fotografišu i da se pri tome slobodno služe svim administrativnim i naučnim aktima, naročito arhivalijama, inventarima, registrima, repertorijama, ekspedicionim knjigama i izvodima, administrativno-tehničkim dokumentima i ručnim bibliotekama.

Kako u pogledu samih predmeta, tako i u pogledu administrativnih i naučnih akata ma koje vrste, pristupačnost je izrečno ograničena na one, koji su već postojali u momentu sloma bivše austro-ugarske monarhije i koji sačinjavaju prema inventarima sastavni deo ili pripadak dotične zbirke ili drugih državnih nadleštava.

Ovo pravo pristupa proširuje se u istoj meri na materijal, koji je prema propisima instaliran, inventarisan i katalogiran, zatim na zbirke koje nisu organizovane kao muzeji nego sačinjavaju nameštaj zamkova, dvorova i letnjikovaca austrijske države i najzad na sastavne delove odredjenih zbirki, koji se nalazi u upotrebi takvih zgrada, kao pojedinačni predmeti nameštaja; ali se ne proširuje na ostale pojedinačne predmete nameštaja koja ne pripadaju zbirkama nego samo služe kao potrebna dopuna nameštaja, niti se odnose na same zgrade.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, obavezuje se, da će se postarati za to, da se njeni organi drže unutarnjih propisa, koji su do-

neti radi sigurnosti zbirki i u interesu službe da neće publikovati one predmete koji su inventarisani i studirani bez pristanka uprave dotične zbirke.

Član XXIV.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, obavezuje se, da će dopustiti austrijskim opunomoćenim organima pristup u javne zbirke u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca radi istih ciljeva i pod istim uslovima, pri čemu se Austrija podvrgava svima gornjim ograničenjima koja je na sebe uzela Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca.

TREĆI DEO.

Član XXV.

Austrija je gotova da preda sledeći katastarski materijal za zemljarinu u koliko se on isključivo odnosi na oblasti koje je Austrija ustupila Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca a koji se još nalazi u Austriji:

a) Akta Generalne Direkcije Katastra za zemljarinu;

b) Triangulacione radove koji su izradjeni posle 1818. god. u koliko su oni sistematizovani prema granicama krunskih zemalja;

c) Originalne mape i mape evidencije, spise evidencije, pregledne karte, indikacione skice, dalje Jozefinski katastar ali samo za one opštine koje su ustupljene u celosti;

d) Obavezne primerke mapa;

e) Radove procenjivanja iz vremena reambulacije katastra;

f) Katastralne liste triangulacije i katastralne liste novog premeravanja gore navedenih oblasti;

g) Francuska premeravanja iz početka XIX. veka u razmeri 1 : 2000 u koliko se isključivo odnose na sadašnje oblasti Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca;

h) Akte i crteže razgraničavanja i novog premeravanja.

Ukupna akta i crteži za pojedine delove koji granicu prelaze predaće se u originalu ako se većim delom odnose na teritoriju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, inače će se predati kopija. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca podneće u svakom slučaju troškove oko izrade tih kopija.

Član XXVI.

Austrija je dalje gotova da, što se tiče gore navedenog materijala koji ostaje Austriji, a u kome je zainteresovana i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, omogući opunomoćenim organima Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca razgledanje i prepisivanje u smislu člana IX. ovog ugovora.

Član XXVII.

Reprodukcioni materijal (metalne ploče i kamene) koji služi za umnožavanje katastralnih mapa predaće se Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Ova odmah po predaji ima da naknadi, i to:

Za ploče od aliminijuma, aluminske ploče istog kvaliteta i iste težine, kao što su one koje se predaju Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca; za svaku kamenu ploču 8 aluminskih ploča, za svaku cinkanu ploču 4 aluminske ploče.

Aluminske ploče, koje ima da preda Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca moraju biti velike 65×81 cm. debele 0.6 mm.

Pravo kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca na predaju reprodukcionog materijala gasi se, ako se one ne upotrebe najduže u roku od 2 godine posle stupanja na snagu ovog ugovora.

ČETVRTI DEO.

Završne odredbe.

Član XXVIII.

Kako treba izvršiti predaju prema sporazumu u prednjim članovima, odredjuje se na ovaj način:

1. Ako se u toku postupka utvrdi, da su u pitanju arhivalije, predmeti umetnosti, i t. d., koji bi imali značaja za druge države, te bi ih ove mogle tražiti, onda će se obavestiti zainteresovane države o tome i one mogu u roku od jednog meseca, računajući od dana kad je stiglo obaveštenje, odrediti jednog ili više veštaka radi prijateljskog regulisanja pitanja definitivnog dodeljivanja arhivalija, umetničkih predmeta i t. d.

2. U svima slučajevima u kojima bude razlike u mišljenju, izneće se pitanje, ako se radi samo o dve države, pred dvojicu veštaka, koji će označiti zainteresovane države, i jednome predsedniku arbitru, koga će sporazumno izabrati obadva veštaka. U svim slučajevima, u kojima razilaženje u mišljenju dodiruje interese više država, odlučiće jedan jedini sporazumno postavljeni arbitar. Ako se ne postigne sporazum o izboru predsednika arbitra ili jedinog arbitra, onda će ih izabrati predsednik Švajcarske republike, ili ako on bude sprečen, predsednik Saveta Društva Naroda iz kruga stručnjaka zemalja koje ne pripadaju ugovarajućim državama.

Ako ne bi jedna ili više država, koje su u pitanju, označile svoga veštaka u roku od dva meseca posle njima učinjenog obaveštenja, onda će se predsednik arbitra ili arbitar pojedinac naimenovati na traženje ostalih stranaka, a prema gornjim odredbama.

3. Eventualne troškove i nagradu arbitra odrediće i podeliti gore predvidjeni veštaci sporazumno.

Za slučaj da se mišljenja razilaze rešiće se sva pitanja, koja se tiču troškova gore pomenute nagrade, po postupku koji je predvidjen u ovomu članu.

Član XXIX.

Ovaj sporazum zamenjuje izmedju obe ugovarajuće države sve ranije sporazume po ovom pitanju.

Član XXX.

Ratifikacija ovog sporazuma izvršiće se izmenom diplomatskih nota.

Sporazum stupa na snagu onoga dana kada se izmene note.

Da se to posvedoči potpisali su delegati obe strane sporazum u dva primerka i to na nemačkom i srpsko-hrvatskom jeziku.

U Beču na dan dvadeset šestog juna hiljadu devetstotina dvadeset treće godine.

DODATAK PROTOKOLU.

Delegati se još slažu i u tom, da će od predaje predvidjene u članu VI. biti izuzete arhivalije o pregovorima, koji se u svom celom opsegu proširuju na čitavu bivšu Austro-Ugarsku Monarhiju ili na njezine veće teritorije.

U B e č u, 26. juna 1923. godine.

ANEKS.

Popis arhivalija, koje će Austrija predati Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, u koliko su postale delatnošću vlasti fizičkih i pravnih lica na teritoriji Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

I.

I z d r ž a v n o g a r h i v a.

1. Isprave srednjega veka srpsko- hrvatskog i slovenačkog porekla.

2. Bosne i Hercegovine kao odeljenje celine »Hungarica«.

3. Illyrico — Serbica.

4. Crna Gora (prepiska dalmatinskog namesništva sa crnogorskim vlastima).

5. Akta i isprave onih manastira na teritoriju Kraljevine, koje je ukinuo Josip II.

6. Prepiska kneza Karadjordja s pograničnim komandantima.

7. Isprave i akta dalmatinske, hrvatske i kranjske namesničke registrature, odnosno zemaljske vlade kao i arhivalije Srpske Vojvodine.

8. Opšta odeljenja Dalmacije, Kranjske, Hrvatske i Slavonije. Delovi koji nisu nabrojani u gornjim tačkama samo u toliko, u koliko su postali delatnošću dalmatinskih, ilirskih, hrvatskih i kranjskih vlasti fizičkih i pravnih lica.

9. Akta porodice Kapor iz Korčule.

10. Arhivalija Ilirske Kancelarije.

11. Akta vojne granice.

12. Rukopisi grofa Petra Zrinjskog i grofa Krste Frankopana.

13. Kolektanea dominikanskog manastira u Ptuju iz XV. veka (Kodeks Böhm 14/2.).

II.

Iz bojnog arhiva.

(S izuzetkom onih delova, koji nisu od neposrednog interesa za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca):

1. Akta i isprave koje su iz arhiva mitropolije u Karlovcima prenesene u Beč.

2. Akta slavonske generalne komande iz godine 1848.—1849., koja su prenesena iz Oseka.

3. Akta austrijsko-srpskog vojnog korpusa iz god. 1848.-1849.

4. Akta južne armije bana Jelačića.

5. Arhiv porodice grofa Nugent, koji je preneo u Beč ban Hedervary.

6. Vindica i Croatica.

III.

Iz državnog arhiva unutarnjih dela i pravde:

1. Privilegija cara Fridriha III. za godišnju sajmu u Laškom izdana 14. februara 1484.

2. Kodeks broj 88., koji sadrži prepisku Stjepana Ignjaca Rajčevića i dona Ferića, godine 1795.—1804.

3. Kodeks 93. Inventar splitskog arhiva.

4. Kodeks 108. Skopeli, Istorijsko-statističke rasprave o Splitu i t. d.

5. Originalni statuti hrvatskih i dalmatinskih gradova, koji se sada nalaze u biblioteci Vrhovnog Suda.

Zaključni protokol.

Prilikom potpisivanja sporazuma izmedju Austrijske Republike i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca o izvršenju članova 93., 191. do 196. Sen-Žermenskog ugovora delegati obeju strana utvrdili su sledeće:

1. U dopunu poslednjeg odeljka čl. IX. utvrdjeno je sporazumno sledeće:

Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca moći će se na njen zahtev pozajmljivati na opredeljeno vreme i pod naročitim okolnostima pojedine arhivalije ove vrste, sa izuzetkom onih, koje su označene u članu V. 2., u koliko to bude moguće bez poremećaja tekuće službe i naučnog istraživanja, ali pod uslovom, da se odmah natrag vrate u slučaju neodložne potrebe Austrijske ili kakve druge Vlade. Troškove oko šiljanja podnosiće Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, koja će za gubitak ili oštećenje pozajmljenih arhivalija imati da isplati odštetu u razmeri jedne sume za osiguranje, koja će se sporazumno odredjivati pre pozajmljivanja.

2. Austrijska delegacija moli, na osnovu člana XX. i s pozivom na pismo austrijskog punomoćnika za arhive od 20. juna 1923. god. Gospodu Delegate Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca naročito za sledeće:

a) za povraćaj akta viših vojnih komandi (od brigade na više), koja su ostala na teritoriji Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca poslije povlačenja austrijske vojske;

b) za povraćaj svih akata i arhivalija nadleštva bivše plebiscitne zone, koja su akta i arhivalije mogućno sa sobom odnele vlasti Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca pri napuštanju plebiscitne zone;

c) za dopuštenje slobodnoga pristupa u registraturu bosansko-hercegovačkoga odelenja bivšega c. i k. Ministarstva Finansija i za upotrebu i pozajmicu iste u razmeri predvidjenoj članom IX.;

d) za dopuštenje za pregledavanje akata bivšeg c. i k. vojnog general-guvernemana Srbije i c. i k. vojnih okružnih komandi, koja bi se još nalazila na teritoriji Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca;

e) za povraćaj arhiva i muzeja bivšega nemačkoga puka br. 47. Maribor;

f) za povraćaj delova arhiva bivšeg austro-ugarskog Poslanstva u Beogradu, koji se još nalaze na teritoriji Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca;

g) za povraćaj arhiva bivše njemačko-austro-ugarske verovničke centrale u Beogradu;

h) za ispunjenje želja austrijskog Saveznog Federalnog Ministarstva Financija, koje će se u pojedinostima tek saopštiti;

i) da se povrate operacijska akta 57. nemačke divizije, koja je u Ljubljani kod špeditera Rancingera ostavio bivši generalštabni oficir Emil Kremer.

3. Delegacija kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca moli, da se besplatno vrate zvona, koja su odneta sa teritorija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca prilikom oduzimanja metalnih stvari, u koliko se to može dokazati, bez obzira na to da li su zvona cela ili razbijena.

Isto tako treba da se vrate predmeti istorijske ili umetničke vrednosti iz ratne zbirke metalnih stvari, za koje bi se moglo dokazati, da su porekom sa teritorije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, u koliko nisu kupljeni od strane privatnih lica.

Najzad treba da se vrate besplatno naučni aparati, kao i naučne zbirke, koje su odnete posle 1. jula 1914. god. iz naučnih instituta, školskih zavoda i t. d. sa teritorije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Pošto se u svima ovim slučajevima radi samo o restitucijama u smislu čl. 191. i 192. Sen-Žermenskog Ugovora, srpsko-hrvatska-slovenačka delegacija moli za što skoriju restituciju i da se što pre otpočnu zvanična istraživanja predmeta, koji imaju da se vrate.

U Beču dvadeset šestog juna hiljadu devet stotina dvadeset i treće godine.

Ratifikacija ovog sporazuma putem izmene diplomatskih nota u smislu njegovog člana XXX. izvršena je 29. novembra 1923. god. u Beču, kojim danom je sporazum stupio na snagu.«

Ovaj ugovor, kako se vidi iz njegove strukture, zadovoljava potpuno svim arhivskim interesima naše države, u koliko imadu da se riješe pojedina pitanja s Austrijom. Sad se lako može vidjet s kog razloga »Zajedničko očitovanje« od 5. i 15. aprila 1920. nije ušlo u Rimsku Konvenciju uz Čehoslovačko-austrijski ugovor i italijansko-austrijski sporazum (usp. str. 94). Spomenuto »očitovanje« pokazalo se, pri stvaranju rimske konvencije, nepotpunim, pa je trebalo izraditi ugovor, na čijoj se osnovi mogu riješiti sva otvorena pitanja.

(Nastavit će se.)

Josip Nagy.

Borba za hrvatske prekosavske krajeve i njihova reinkorporacija 1814.—1822.

Na Svesvete 1. studenoga 1822. slavila se je u Zagrebu i po ostaloj Hrvatskoj velika slava, jer su krajevi na jugu Save i Kupe pa do mora zajedno s Rijekom nakon 13 godina opet povraćeni materi zemlji, kraljevstvu naime hrvatskomu. Ti su krajevi prekosavski i prekokupski u srednjem vijeku sačinjavali starohrvatske županije Modrušku, Vinodolsku, Goričku, Gorsku i dva kotara Zagrebačke, u 18. stoljeću biše od njih stvorene neke krajiške pukovnije (ogulinska, slunjska, prva banovačka i druga banovačka), pa onda Severinska županija, koja je medjutim samo deset godina (1777.—1787.) opstojala. Nakon nesretnoga ratovanja s Francuzima god. 1809. morao je car i kralj Franjo I. mirom u Schönbrunnu (Beču) 14. listopada 1809. dobitniku caru Napoleonu uz druge krajeve ustupiti svu hrvatsku zemlju na jugu Save pa do mora, ušća Une i Dalmacije. Od svih tih krajeva stvorio je Napoleon (pridruživši im i Dalmaciju) novu francusku oblast s nazivom »Ilirske pokrajine« (les provinces Illyriennes), kojih je bilo sedam, a glavnim je gradom nove oblasti učinio Ljubljanu u Kranjskoj. Tako je Sava postala granicom izmedju francuske Ilirije i preostaloga hrvatskoga kraljevstva.

Hrvatski narod ogorčeno je gledao, šta je to zakoniti kralj njegov uradio, samo da spase druge zemlje svoje. Žalio je, što je matica njegove domovine, jezgra hrvatskoga kraljevstva, otkinuta i predana tudjemu vladaru; no još više ogorčilo ga je, što je to učinjeno bez privole njegove, bez pitanja sabora hrvatskoga. Staleži hrvatski tužili su se radi toga i na hrvatskom i na ugarskom saboru, zahtijevajući podjedno, da se otrgnuti krajevi smjesta povrate i s ostalom zemljom sjedine, čim bi pošlo za rukom, da se Francuzima preotmu.

Francusko vladanje u prekosavskoj Iliriji trajalo je tek malo više od tri godine. Napoleonova nedaća u Rusiji (1812.) i poraz njegov kod Leipziga (1813.) učiniše, da se francusko vladanje nije u Iliriji više moglo održati. Već 14. listopada 1813. proglasio je

austrijski general Krsto Latermann, da u ime cara i kralja Franje I. preuzima upravu ilirskih pokrajina.

Hrvati su se sada nadali, da će se prekosavski krajevi povratiti preostaloj Hrvatskoj. Ali toga ne bi, jer to nije dopuštao ni car i kralj Franjo I., ni njegov svemoćni ministar i kancelar Metternich. Od Kranjske i prekosavske gradjanske Hrvatske skalupljena bi austrijska »kraljevina Ilirija«, kojoj ostade središtem kranjski grad Ljubljana, dok su hrvatski gradovi Rijeka i Karlovac bili glavna mjesta pojedinih okružja. Suviše stalo se je u čitavoj austrijskoj Iliriji uvoditi njemačkoi jezik kao službeni, zatim austrijski zakoni, sve kao u nasljednim zemljama habsburškim. To je silno ozlojedilo Hrvate s obje strane Save, pa odlučiše kralju poslati poslanstvo, da ga odvrati od toga. Poslanstvo imao je voditi sam zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac, ali je ban Gjulaj biskupu javio, neka se toga okani, jer kralj takove deputacije primiti ne će.

Bečka vlada pošla je i dalje. Domala stigoše prekosavskim staležima dva kraljevska reskripta od 23. i 24. srpnja 1814., od kojih bi prvim proglašeno, da »vse ilirske države carstvu na vekuvečna vremena sdružena i utelovljena jesu i ostaju«, dok je drugim imenovan grof Franjo Saurau povjerenikom u Iliriji za primanje nove prisege, koju bi morali svi podanici u toj zemlji do 4. listopada položiti. Potonjem reskriptu priložen bi i obrazac prisege, kojom se zanijekalo hrvatsko pravo i hrvatsko-ugarski ustav. Naročito vriedjala je u prisezi stavka, po kojoj bi se podanici morali zavjeriti, da će »i austrijskoga carstva probitke promicati«.

Baš povodom rečenih carskih reskripata sastali su se staleži prekosavskih krajeva u Karlovcu 22. rujna god. 1814. U Karlovcu okupila se je lijepa kita hrvatskoga plemstva i gradjanstva, koja je listom osudjivala nastojanje bečke vlade. Protiv polaganja prisege po poslanom obrascu glasovala su 523 skupštinara, dok su samo dva ili tri bili spremni položiti priposlanu prisegu budi doslovce, budi uz neke preinake. Ogorčeni članovi skupštine sastavili su i zasebnu predstavku na kralja, u kojoj su tražili, da se obrazac prisege ili opozove ili bar preudesi tako, da se uz riječi »i austrijskoga carstva probitke« (et imperii austriaci comoda) dodade klauzula »u smislu konstitucije kraljevstva Ungarije« (in sensu constitutionis regni Hungariae). Na kraju predstavke zahtijevahu i opet povratak prekosavskih krajeva Hrvatskoj, pa onda zaključiše ovako: »Pucaju nam zaista od tuge srca naša, koliko god puta nas obuzme misao, da se minajčišći potomci onih Hrvata (purissima Croatarum illorum progenies), koji su god. 648. ove krajeve naselili, mi koji smo više od tisuću godina slobodno kraljevstvo sačinjavali (nos qui plus quam 1000 annis reg-

num liberum constituebamus), mi koji smo naša imanja za krajimu i za sigurnost zemalja vašega veličanstva morali ustupiti, mi koji smo u tolikim grčkim, zatim mletačkim i napokon turskim ratovima toliko prepatili i veći dio našega kraljevstva za spasenje drugih zemalja izgubili, mi koji smo posvećenoj kući vašega veličanstva u toliko odlučnih prilika nepokolebivu vjernost posvjedočili, — sada nalazimo poslije tolikih djela otaca naših i naše očitovane vjernosti na rubu propasti, te ćemo domala biti otrgnuti od braće i rodjaka naših, pa ćemo nakon kratkog vremena izgubiti isto ime naroda, domovinu, jezik, običaje i nošnju (brevi ipsum nomen nationis, patriam, linguam, mores, vestem ammissuri . . .) Nama se ne otima milost, nego prava naša.«[1]) Ali sve to nije hasnilo. Već 1. veljače 1815. morale su odstupiti sve prijašnje vlasti u prekosavskim krajevima, a zamijenile su ih nove po gradovima i kotarima s njemačkim jezikom pri službovanju. Napokon je bečka vlada 3. kolovoza 1816. izdala i dekret o uredjenju austrijske kraljevine Ilirije.

Tako se je činilo, da će se tužno stanje razdvojene gradjanske Hrvatske produžiti u nedogledno vrijeme. Ali baš u to doba poniženja pokazali su Hrvati s obje strane Save nepokolebivu odpornu snagu. Oni nijesu propustili ni jednu priliku, da očituju svoje nezadovoljstvo i zatraže sjedinjenje. Kad je kralj Franjo I. god. 1818. putovao po Hrvatskoj, mogao je to već razabrati u Karlovcu, a u Zagrebu predali su mu izaslanici zagrebačke županije grof Vojković (Vojkffy) i Lovinčić 30. lipnja zasebnu reprezentaciju tražeći da se prekosavska Ilirija povrati materi zemlji.[2]) Uz peticije zagrebačke županije pristale su i ostale hrvatske, a njima su se pridružile i neke ugarske županije. Pače i sam kraljev brat, nadvojvoda Josip, sastavio je i predao kao palatin ugarski zasebni memorandum u prilog hrvatskomu i ugarskomu stanovištu. K tomu je i u Hrvatskoj i još više u Ugarskoj preotelo maha veliko nezadovoljstvo, radi toga, što kralj od god. 1813. nije sazivao ni hrvatskoga ni ugarskoga sabora, već je po savjetu kancelara Metternicha vladao apsolutistički, zahtijevajući od županija, da mu one dozvole novake i poreze. Ali županije oduprle su se tomu zahtjevu izjavivši, da novake i poreze mogu dozvoljavati jedino sabori. Kralj je na to za pojedine županije imenovao komisare, koji su samo nasiljem mogli iznuditi i novake i poreze. Ista zagrebačka županija nije htjela znati za novake. Sve to učini, da se je napokon kralj smekšao, te odlučio i u Hrvatskoj i u Ugarskoj povratiti ustavno vladanje.

[1]) Čitavu predstavku štampao je R. Lopašić u svojoj monografiji o Karlovcu medju prilozima.

[2]) Gledaj o tom »Diarium« biskupa M. Vrhovca, koji se čuva kao rukopis u nadbiskupskom arhivu u Zagrebu.

Prvi korak u tom pogledu bio je reskript kralja Franje I., izdan u Beču 5. srpnja 1822. broj 8674. u ugarskoj dvorskoj kancelariji, kojim se odredjuje, da se prekosavski krajevi i ugarsko primorje, koji su prije provale Francuza (Galorum) »pripadali našemu predragomu kraljevstvu Ungarije«, imadu njemu povratiti i reinkorporirati.[3]) Da se izvine, što to tako kasno čini, opravdava se u uvodu reskripta, da za izvršivanje želja podanika treba izabrati i zgodna sredstva i još z g o d n i j e v r i j e m e (temporis momenta), da budu uspješne i na opći probitak. Malo zatim, 2. kolovoza 1822. broj 9824. javila je ugarska dvorska kancelarija u Beču (knez Franjo Kohárý) zagrebačkoj županiji, da je kralj za komisara, koji će ujedinjenje provoditi, imenovao g r o f a J o s i p a M a i l a t h a, predsjednika ugarske dvorske komore i velikoga župana virovitičkoga,[4]) kojemu bi 23. rujna dostavljena i kraljevska rezolucija, u kojoj su iznesena potanko načela (principia), po kojima bi se imala provesti sama reinkorporacija.[5]) Prema toj kraljevskoj rezoluciji kraljevski je povjerenik zagrebačkomu velikomu županu Donatu Lukavskomu objavio u pismu od 9. listopada 1822. sedam glavnih točaka, kako će se pri tom poslu postupati.[6]) Kao rok svečane predaje, koja će se obaviti u Zagrebu, odredjen bi 1. studenoga (Svesveti), naime p r v i d a n v o j n i č k e g o d i n e (annus militaris), kojim su u ono vrijeme započinjali svi nutarnji (domaći) poslovi i u Hrvatskoj i u čitavoj monarkiji Habsburgovaca.

Grof i komisar Mailath izdao je rečeno pismo u Zagrebu, kamo bijaše dan prije (8. listopada) došao, da sve udesi za svečanu predaju. Odsjeo je u biskupskim dvorima kao gost biskupa Maksimilijana Vrhovca, koji mu bijaše ustupio za porabu svoja sjajna šesteroprežna kola, te njemu u počast priredio 9. listopada veliki ručak za 52 uzvanika i na večer zabavu, na koju su došle i najodličnije gospodje zagrebačkoga društva, kao banica, supruga vrhovnoga zapovjednika karlovačke krajine Radivojevića, više generalica, Bedekovićka i druge odlične plemkinje. Još prije Mailatha bijaše došao u Zagreb sin njegov, mladi grof Mailath zajedno s družinom komisarovom, kuhačem i slugama. Dne 10. listopada bavio se je komesar poglavito kod bana grofa Ignjata Gjulaja, s kojim je uz ino utanačio, da Hrvati u znak zahvalnosti pošlju kralju svečanu deputaciju iz čitave zemlje, da mu se na kongresu u Veroni poklone i zahvale. Sutradan opet 11. listopada imao je komesar sastanak s bivšim podžupanom Ožegovićem, kojega je sklonio da prime tu čast u

[3]) Gledaj I. prilog ovome članku.
[4]) Gledaj II. prilog ovomu članku.
[5]) Gledaj III. prilog ovomu članku.
[6]) Gledaj IV. prilog ovomu članku.

prekosavskim krajevima. Na predlog Ožegovićev odredjen bi Raizner za notara, nadalje plemićkim sudcima Medunić i Mariašević, blagajnikom Hranilović, vicenotarom i arkivarom Biff, fiskalom Srblin, a malim sudcima Špišić i Lovinčić. Napokon je s banom Gjulajem konferirao o sudcima kod zbornog suda u Karlovcu, te bi odlučeno, da se jedan od njih pozove k banskomu stolu, a drugi k stolu sedmorice, gdje bi ostali smješteni, dok se parnice bivših podanika Ilirije dovrše.[7]) Tek 12. listopada u 8 sati u jutro ostavio je komesar grad Zagreb, te ga je gomila plemstva i gradjanstva odpratila do savskoga mosta, pa je onda preko Jastrebarskoga, gdje su ga svečanim objedom počastili, odputovao u Karlovac, odakle će dalje poći sve do Rijeke, da sve pripravi za glavnu svečanost. Kad je sve udesio, pisao je 25. listopada pismo iz Rijeke zagrebačkomu županu i vicebanu Donatu Lukavskomu, da će 31. listopada doći u Zagreb, da sutradan svečanim načinom završi predaju hrvatske Ilirije materi zemlji.

U to spremali su se i Hrvati, da što svečanije proslave dan 1. studenoga. U Zagrebu natjecali su se ban, biskup, županija i slobodni kraljevski grad na Gradcu (Griču), tko će više pridonijeti za tu slavu. Biskup ustupio je svoju veliku dvoranu za sastanak skupštine, županija se opet naročito pobrinula za iluminaciju. U sjednici kraljevske slobodne varoši[8]) koja se sastala 26. listopada, sudac Pavao Gorup i senator Josip Stajdacher usmeno su izvijestili, kako je ban Gjulaj javio, da će komesar Majlath 31. listopada doći u Zagreb, da sutradan završi predaju hrvatske Ilirije. Podjedno pozvaše prisutne vijećnike, varoške zastupnike i plemiće, da i općina kod proslave sudjeluje. Odlučeno bi, da se čitavoga dana od jutra do mraka pale prangije »na Zverdczu«, da svečanosti pribiva čitava varoška garda, koja će se smjestiti za parade na Kaptolskom trgu pod varoškim kapitanom Ignjatom Kavićem, te u zgodnim časovima paliti salve; na dalje da sudjeljuje pri rasvjeti grada. Napokon bi odredjeno, da se u varoškom kazalištu priredi pod večer onoga dana »slobodna« (besplatna) predstava samo za pozvanike, a u proslavu kralja Franje I. i njegova komesara Josipa Mailatha. Općina je mogla potonje to lakše zaključiti, što je u ono vrijeme u Zagrebu gostovala njemačka glumačka družina pod vodstvom Kristofora Kuntza, koji bijaše prošle godine 1821. utanačio najamni ugovor s grofom Antunom Amadeom za porabu njegove kazališne zgrade (danas prirodopisni muzej u Demetrovoj ulici) na tri godine. Družina Kuntzova pjevala je opere (»Seviljski brijač«) i glumila

[7]) O tom boravku komesara Mailatha u Zagrebu vidi »Diarium« biskupa Vrhovca.

[8]) Protocollum actorum politicorum anni 1822. U arhivu grada Zagreba.

igrokaze, za što je Kuntz dobio dozvolu od varoške općine 26. travnja 1821. U njegovoj družini spominju se glumice Josefa Schmidt i Anna Uetz, koje su imale muževe i djece.[1]) Suviše je u toj družini bio i neki glumac Stern!

Samo svečano predavanje »Iliriuma« započelo je 1. studenoga u velikoj dvorani biskupskoga dvora u 9 sati prije podne. Svečanost opisuje biskup Vrhovac u svojem Diariju (dnevniku), a potanko još zagrebački podžupan Mirko Lentulaj u službenom izvještaju, koji bi razaslan na sve ostale županije po Hrvatskoj i Ugarskoj.[2]) U biskupskom dvoru okupilo se je preko 300 lica, dok su se na kaptolskom trgu uz brojni svijet smjestile obje gradjanske garde (gornjogradska i biskupsko-kaptolska), kao i jedan odio pukovnije baruna Gepperta, koja je tada u Zagrebu u posadi bila. Izmedju zemaljskih dostojanstvenika, koji su na proslavu došli, bio je ban grof Ignjat Gjulaj, zatim veliki župan zagrebački i podjedno viceban Donat Lukavski, onda srijemski veliki župan grof Emerik Josip Eltz, križevački biskup Konstantin Stanić, domaćina biskup Vrhovac, kanonik zagrebački i posvećeni biskup Josip Žalec, prepošt, vranski prior i naslovni biskup Aleksandar Alagović s brojnim klerom. Osobito brojno bilo je zastupano vojništvo. Tu su bili vrhovni zapovjednik karlovačke krajine Pavao Radivojević, podmaršal i divizionar u Karlovcu Karlo de Greth, podmaršal i komandant banskih pukovnija Franjo Marziani de Sacile, zapovjednik Geppertove pukovnije barun Veider, potpukovnik iste regimente Delrio i drugi viši i niži vojnički časnici.

Kad se okupila gospoda, predložio je biskup domaćina, da zasebna deputacija ide po kraljevskoga komisara, koji je stanovao u zasebnom odjeljenju biskupskog dvora. U tu deputaciju stupi sam domaći biskup, zatim biskupi Žalec i Alagović, protonotar Josip Kušević, kraljevski savjetnik i prisjednik banskoga stola Alojzije Bužan, varaždinski podžupan Antun Kukuljević i zagrebački podžupan Mirko Lentulaj. Biskup Vrhovac kao glava poslanstva pozvao je komisara, da podje u skupštinu sabranih staleža i redova, čemu se je povjerenik i odazvao, te s deputacijom pošao u veliku dvoranu, gdje je sjeo na spremljenu mu stolicu i započeo svojim govorom.

U lijepo sastavljenom latinskom govoru komisar grof Mailath izložio je najprije prošlost tih prekosavskih krajeva i protumačio zamašnost kraljevskog reskripta, čemu su nazočni staleži burno odobravali; kad je pak na to uzvišenim glasom izjavio, da po kraljevskoj odredbi vraća zagrebačkoj županiji otkinute krajeve, te ih opet združuje s njom i ugarskom krunom (restituo restitu-

[1]) Za ove podatke zahvaljujem gosp. Laszowskomu.

[2]) Gledaj V. prilog ovomu članku.

tamque a n n u n c i o coronae Hungaricae eam Illyrii regionem, quae prius comitatum Zagrabiensem, qua trans Savum exporigitur, Szeverinensem et littorale Hungaricum complectebatur, et a hoc terrarum tractu r e d d o, redditamque d e c l a r o comitatui Zagrabiensi...) nastade ogromno klicanje u velikoj dvorani, dok su vani na trgu gradske garde i odio Geppertove regimente palili redom salve, na što su se odzivale prangije po brdima, te tako naviještale zagrebačkim žiteljima i okolici, da je reinkorporacija izvršena i gradjanska Hrvatska opet ujedinjena.

Grofu Mailathu odazvao se je zagrebački veliki župan Donat Lukavski, pa je u duljem kićenom govoru izjavio vladaru duboku zahvalnost i vjernost, a komesaru iskreno poštovanje i priznanje, što je kraljev nalog tako pripravno i savjesno ispunio. Treći je govorio biskup Vrhovac, rodjeni Karlovčanin, koji je u svojoj besjedi proslavio cara i kralja Franju I., te je na kraju pozvao sve prisutnike, da podju u stolnu crkvu, pa da pribivaju svetoj misi i pjevanju »Tebe Boga hvalimo«. Zanimljivo je, da su savremenici smatrali sva tri govora tako znamenitima, da su ih dali i štampati, te primjerke dijelili ne samo u Zagrebu, nego ih razašiljali na sve strane. Ta brošura s govorima imade napis: M e m o r i a faustissimae reincorporationis transsavanorum Croatiae partium per excellentissimum ac illustrissimum dominum comitem Josephum Majláth de Székely... qua benigne delegatum plenipotentiatum commissarium aulicum, Zagrabiae in arce episcopali 1. Novembris 1822. ritu solenni peractae. Typis Novoszelianis. (U četvrtini str. 10). — Ovom prigodom izašlo je štampom i nekoliko prigodnih pjesama na uspomenu tome dogadjaju i u počast komesaru Mailathu. Takove prigodnice spjevali i izdali su prodirektor i profesor kr. akademije nauka Franjo Klohammer, zatim propovjednik iste akademije dr. Josip Schrott, i onda stenjevački župnik Toma Mikloushich, koje su sve štampane u Zagrebu u Novoselskoj tiskari, jamačno o trošku biskupa Vrhovca. U Karlovcu su izašle takodjer dvije pjesme prigodnice: jedna latinska od poznatoga pjesmotvorca dra. Nabijača; a druga hrvatska (u karlovačkom narječju) od tadanjega varoškoga kapetana Mirka Lopašića (»kralju Ferencu na dan 1. studena 1822. u Karlovcu alduvana«).

U stolnoj crkvi čitao je svečanu misu posvećeni biskup i kanonik Josip Žalec, a na to je sam biskup Vrhovac, premda je već dulje poboljevao, izpjevao pjesmu zahvalnicu »Te Deum laudamus«. Crkvene funkcije pratili su na koru glazbom i pjevanjem, pri čemu su sudjelovali nedavno zavedeni koraliste i organista Zaharija Zellner. Biskup Vrhovac ističe to naročito u svojem dnevniku, kad javlja, da je misa bila praćena dobrom muzikom na koru (sacrum bona musica chorali sociatum).

Poslije obavljenih svečanosti u crkvi bio je velik objed za 86 osoba, za koje je biskup dao prostrti stolove u dvjema dvoranama. Na banketu pilo se je u zdravlje (sanitates) kralju, komesaru kraljevskomu, dostojanstvenicima kraljevstva, vrhovnim zapovjednicima krajina, pa onda u procvat zagrebačke županije i njezinih družica u Hrvatskoj i Slavoniji, za boljak slobodnih kraljevskih gradova i opet ujedinjene braće. Pod večer bila je razsvjeta grada. Najljepše je bila iluminirana županijska kuća, gdje su na transparentima bili smješteni likovi ugarskih kraljeva sv. Stjepana, sv. Ladislava, Kolomana, Andrije II., Ljudevita I., Matijaša Korvina, Karla VI., Marije Terezije, Leopolda II. i tadanjega Franje I. s latinskim napisom: »Vos atavi reges spectate e coelo, et tanto gaudete nepote, qui qua venistis tendit ad astra via fide et lege«, (vi pradjedovski kraljevi gledajte i radujte se tolikomu unuku, koji k zvijezdama teži, kako i vi dodjoste, putem vjere i zakona«.) Trošak i uredjenje iluminacije na županijskoj kući bijaše preuzeo sam veliki župan i viceban Donat Lukavski, što podžupan Lentulaj u svom izvještaju naročito ističe.

Svečanosti dana nastavljane su u večer prikazivanjem u varoškom kazalištu, za koje se je pobrinula varoška općina na brdu Gradcu (Griču). U sjajno rasvijetljenom kazalištu izvodila je glumačka i pjevačka družina Kuntzova dvije stvari: najprije prolog sa živim slikama i pjevanjem, sve u slavu kraljevu; a onda zasebno za tu zgodu sastavljenu glumu ili dramolet s napisom: »Die Hütte am Savestrom«. U prologu je u živim slikama i zboru sudjelovalo čitavo glumačko i pjevačko osoblje, a u dramoletu glumac Schmidt sa ženom i kćerju, zatim glumci Stern i Uetz.

Njemačko štampano izdanje prologa (predgovora) imade ovaj napis: »Prolog sammt damit verbundenen Tableaux und Schlussgesang, welcher bei Gelegenheit des von Seite der königlichen Freystadt Agram am 1. November 1822. gegebenen Frey-Theaters zur Feyer der durch Seine Excellenz Herrn Grafen Joseph Majlath von Székely... als allerhöchst bevollmächtigten königlichen Hof-Commissär vollzogene Uibergabe des jenseits der Save gelegenen Croatischen Gebiethes vorgetragen wurde. Agram gedruckt mit von Novossel'schen Schriften«. Da li je štampan i drugi komad, naime dramolet »Die Hütte am Savestrom« nije izvjesno; dosada bar nije se mogao pronaći baš ni jedan primjerak.

Budi za same proslave 1. studenoga budi nešto kasnije izašla je u istoj Novoselovoj tiskari štampom mala knjižica od 39 stranica, koja sadržaje oba komada svečane predstave, naime i prolog (predgovor) i igrokaz »Huta pri Savi ili Ljubav za lju-

bav«, i to u hrvatskom jeziku a kajkavskom dijalektu. Budući da je posve izvjesno, da su oba komada izvodili njemački glumci u njemačkom jeziku, nastaje pitanje, u kakvom odnošaju stoji hrvatski tekst prema njemačkomu, koji je naime od njih originalni tekst, a koji prijevod ili preradba originala?

Vrijedno je spomenuti, što je već Šafařik u svojoj »Geschichte der südslavischen Literatur (II. 330) napisao o dramoletu »Huta pri Savi« ili »Ljubav za ljubav«. On veli: »Dieses kleine Gelegenheitslustspiel wurde zu Ehren des königlichen Kommissärs Grafen Joseph Majláth von Székely bei Gelegenheit der Zurückgabe des kroatisch-ungarischen Litorale an Ungarn in Agram deutsch aufgeführt und später von dem Pfarrer Th. Mikloushich in's kroatische übersetzt«. Tako se općenito i danas drži. Ali prof. Vladimir Gudel u svojoj studiji »Stare kajkavske drame« (U Zagrebu 1900., str. 17—18) zgodno opaža, da se Mikloušićevo ime kao prevodioca ne spominje, kako bi se očekivalo po praksi toga pisca; suviše natuknuo je Gudel, da drugi hrvatski naslov ovoga igrokaza podsjeća na dramolet »Liebe um Liebe« (od god. 1800.) njemačkoga pjesnika Ifflanda.

Ne upuštajući se ovdje u dalje raspravljanje o originalnosti igrokaza »Die Hütte am Savestrom« ili »Huta pri Savi« (Ljubav za ljubav) kao ni o odnosu hrvatskoga teksta, koji se je sačuvao, prema njemačkomu, koji se glumio a nije sačuvan, ogledat ćemo samo hrvatski tekst i istaknuti neke stvari, koje je vrijedno upamtiti.

U rečenoj knjižici hrvatskoj, koja nema općenitoga naslova, nego samo veliki naslov Prologa ili Predgovora, koji zaprema strane 1—7 knjižice, počinje sam igrokaz na 9. strani s punim naslovom: »Huta pri Savi ili Ljubav za ljubav, igrokaz narodni vu dvojem speljivanju pri predavanju Iliriuma napervostavljen vu Zagrebu dan 1vi vsesveščaka 1822.« Na slijedećoj (10.) strani zapisana su lica, koja u igrokazu rade, kao i imena glumaca koji su ih prikazivali, i to pod naslovom »osobe igrokaza«: Miško, muž . . . G. Shmidt; — Baricza, žena njegova . . . G. Shmidt; — Katica, kći njihova . . . G. Shmidt; Stranjski . . . G. Stern; — Sin njegov (stranjskoga) . . . G. Uetcz. Na strani 11. započinje sam igrokaz, i to do 26. str. ide prvi čin ili speljivanje (s četiri prizora ili ishoda), a onda do kraja drugi čin ili speljivanje (s dva prizora ili ishoda). Osobe, koje rade, jesu članovi male seljačke porodice, koja sastoji od muža, žene i njihove kćeri; nadalje jedan strani vele odlični gospodin sa svojim sinom, koji su se iz grada Zagreba izvezli u kočiji prema Savi, pa tu izašli ogledajući seljačke kolibice, kako su se pri

Savi nanizale. Ušavši u jednu takovu kolibu ili »hutu« začudili su se veliki gospodin i sin njegov seljačkoj »snažnoj« (čistoj) sobici, a još više priprostoj no gostoljubivoj domaćici Barici, koju su u sobici ili »hižici« zatekli i koja je njima dozvolila, da se ne samo pri naloženoj peći ogriju, nego im je i najpripravnije dala za okrepu skuhanoga krumpira, mlijeka i »črnoga« kruha, jer bijeloga nije imala. Ova prostodušnost i gostoljubivost tako je dirnula stranoga gosta, da je sinu svojemu rekao: »Zato sam te vu hutu ovu dopeljal: ljudstvo, koje ovde stanuje, morati je poznati; ono vre od stotinke let zbog svoje istinitosti i svoje proti samovladavcu vernosti je poznano i na glasu i n j i h o v a v r e o d n e g d a j e č e s t i t a z n a m e n k a: i s t i n i t o s t i v e r n o s t; i o v i v i t e š k i l j u d i, k o j e s e m s p o z n a l, z a d o v o l j n i s v e d o k i j e s u, d a t a k o o s t a n e n a v e k e«.

Dok stranjski gospodin sa sinom doručkuje, dolazi u sobicu još gazda Miško, pa pripovijeda, kako je on, vraćajući se od mlinara, kojega je zaludo molio, da ga počeka za dug do proljeća, prolazio polako kroz selo misleći, kako će izgubiti svoju posljednju kravicu, siromašku Rumenku, kad se je najednom namjerio na »jato« ljudi, koji su se pjevajući vraćali iz grada Zagreba i klicali, da su ondje vidjeli gospona, »k o j i n a m e s t o c e s a r a I l i r i u m p r e d a j e«. I Miško želi vidjeti toga »gospona, k o j i j e n a m H o r v a t o m t u l i k o v e s e l j e i s r e ć u d o n e s e l«. Nakon duljega razgovora izmedju Miška i stranjskoga gopodina ulazi u sobicu Miškova kći Katica, koja je u jutro nosila u grad mlijeko i svojim očima gledala kočiju, iz koje je izašao »jeden osebujno veliki, veliki gospon s jednem mladem gosponom«, pa je ugledavši stranjskoga gospodina i njegova sina prepoznala u njima onu veliku gospodu iz grada. Nebogi seljaci gotovo se prepali s toga otkrića, ali ih je stranjski gospodin — poslanik kraljev — umirio i utješio riječima: »Tak je! pri stolu vašem jesem sedel, ljubav vaša je meni tečno ovo mertučljivo jelo činila — bil je ov veselja obruk! j a b u d e m v e ć p u t n a v a s i k r o t k u h u t i c u o v u m i s l i l: t i h a h i ž a o v a n a j p o s t a n e c i r k v a — n a j n e p r e s t a n c e v u z m o ž n e h k o t a r i h H o r v a t s k e h p r e b i v a s l o ž n o s t, k a k g o d e r v u v a š o j h i ž i — n a j, r e k o h, s l o g a, m i r i v e s e l j e č i n i n a v e k e s r e ć e n v i t e š k i o v n a r o d!«

Kako ovo nekoliko primjera pokazuje, prigodni je igrokaz »Huta pri Savi« ili »Ljubav za ljubav« udešen namjerice tako, da je za prikazivanja njegova moralo doći do bučnih ovacija kralju, njegovu komesaru i hrvatskomu narodu.

Nakon kazališne predstave završena bi proslava sjajnom večerom u banskim dvorima. Namah sutradan u 8 sati u jutro otputo-

vao je komesar grof Josip Mailath u Karlovac. Ispratilo ga je do mosta na Savi hrvatsko plemstvo i gradjanstvo u kočijama (24), a na čelu svima zagrebački veliki župan i viceban Donat Lukavski, kojega je vlast sada opet sezala do Jadranskoga mora.

PRILOZI.

I.

1822. srpnja 5. Beč. Kralj Franjo I. javlja reskriptom banu Hrvatske i Slavonije, da se prekosavski kraljevi Hrvatske imaju reinkorporirati materi zemlji.

Franciscus Primus divina favente clementia Austriae imperator, Hungariae Bohemiae Galliciae et Lodomeriae rex apostolicus, archidux Austriae etc.

Spectabilis ac magnifice comes fidelis nobis sincere dilecte! Quamvis paterno cordi nostro nihil gratius, nihil iucundius accidere possit, quam si fidelium subditorum nostrorum votis respondere valeamus, supremi nihilominus regii muneris nostri ratio exigit, ut in adhibendis quibusvis mediis ipsa quoque temporis momenta deligamus, quae iuxta paternum animi nostri sensum et providentiam plurimum conferre videntur, ut nostrae in communem felicitatem continuo et exclusive directae intentiones effectum sortiantur.

In cuius proinde consequentiam suis locis necessaria disponimus, ut partes trans-savanae et litoralis Hungarici, quae ante Gallorum invasionem ad percharum nobis regnum Hungariae spectabant, restituantur, eidemque reincorporentur, nihil addubitantes fidelitatem vestram ulteriorem hanc gratiae et clementiae nostrae testificationem grato suscepturam esse animo. Cui in reliquo gratia et clementia nostra cae(sare)o — regia benigne jugiterque propensi manemus. Datum in imperiali urbe nostra Vienna Austriae die quinta mensis Julii anno Do(mi)ni millesimo, octingentesimo vigesimo secundo. Franciscus m. p. Comes Ignatius Almásy m. p., Josephus Stettner m. p.

B(enigne) rescriptum ad comitem banum Croatiae.

8674. Vienna e cancellaria regia Hungarica aulica.

Spectabili ac magnifico comiti Ignatio Gyulay de Maros-Németh et Nadaska ... regnorum nostrorum Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae Bano... Per Sopronium Zagrabiae.

Kr. državni arhiv u Zagrebu. Acta congregationis a. 1825. No. 10.

II.

1822. kolovoza 2. Beč. Ugarski kancelar knez Franjo Kohárl javlja županiji zagrebačkoj, da je kralj odredio grofa Josipa Mailatha kraljevskim komesarom za reinkorporaciju prekosavskih krajeva.

9824. Sacrae caesareae et regiae apostolicae maiestatis domini domini clementissimi nomine universitati dominorum praelatorum, baronum, magnatum et nobilium comitatus Zagrabiensis benigne intimandum: suam maiestatem sacratissimam fine recipiendorum partium Croatiae trans-savanorum, et litoralis Hungarici, regno Hungariae reincorporandarum, camerae regiae Hungarico-aulicae praesidentem, comitem Josephum Majlath, in recipientem commissarium regium clementer denominare dignatam esse. Quod ipsum comitatui huic pro notitia, et directione hisce notum redditur. Datum in imperatoria

urbe Vienna Austriae die secunde m(ensis) Augusti anno domini millesimo octingentesimo vigesimo secundo. Princeps Franciscus Koháry m. p. Alexius Névery m. p. Ad benignum sacrae caesareae et regiae apostolicae majestatis mandatum. Nicolaus Rajner m. p.

Adresa: 9824. Vienna e cancellaria R. H. aulica. Sacrae caesareae et regiae apostolicae maiestatis domini domini clementissimi nomine supremo ac v(ice)comitibus, iudlium et iurassoribus totique universitati dominorum praelatorum baronum, magnatum et nobilium comitatus Zagrabiensis consignandum, per Sopronium Zagrabiae.

Arhiv zagrebačke županije. Acta congregationalia anni 1822., fasc. 8. No. 169.

III.

1822. rujna 25. Beč. Kraljevska ugarska dvorska kancelarija obznanjuje, da je kralj priopćio komesaru Josipu Mailathu, po kojem će načinu provesti reinkorporaciju prekosavskih krajeva, te priopćuje 12 točaka toga naputka.

Sacrae &c benigne intimandum: Dignata est sua majestas ssma partes transsavanas, oramque maritimam Hungariae regno vigore benigni rescripti regii dd. 5. Julii a. c. No. 8674. iterum incorporandam, recipiendi provinciam camerae R. H. aulicae praesidi comiti Josepho Mailáth, qua regio hunc in finem commissario clementer deferre, unaque sequentem suprafatum benignum rescriptum regium in effectum deducendi rationem clementer decernere.

1. Partes regno incorporandae complectentur, a) Territorium in dextra Savi rippa, quod una cum Szeverinensi, cujus erectio anno 1776. sublatio autem 1786. subsecuta est, comitatu ante Gallorum anno 1809. invasionem, ad comitatum Zagrabiensem spectavit, indeque per pacem eodem anno initam, avulsum Galliaeque cessum est, b) Territorium tam liberae r. cittis Carlostadiensis, quam comercialium civitatum Fluminensis et Buccaranae. c) Gubernii Fluminensis districtum illis plane, quas ante memoratum anni 1809. pacis tractatum habuit, limitibus circumscribendum.

2. Spectato, quod mutationum in partibus nunc designatis inde ab anno 1809. susceptarum, ad systema prius vigens reductio sibi deposcit, temporis intervallo, et cum dicationes contributionisque, repartitio cum prima Novembris, velut anni Militaris initio instituantur, huicque pariter periodo id genus negotia in germanicis ditionibus caesareo-regiis accomodari soleant, memoratarum quoque partium traditioni, et receptioni pristinaeque ibidem administrationis revectioni idem terminus prima quippe alterius abhinc mensis id est Novembris a. c. clementer praestituitur.

3. Quemadmodum respectivae regni iurisdictiones, nulli post praefatarum partium reincorporationem de contributionalibus restantiis prius ibidem enatis cautioni obnoxi redduntur, ita ad praebenda ipsis legalia restantias hasce in quantum ante incorporationem haud depurentur, ad rationem cassarum, quas respiciunt, suhin exigendi adminicula, eaedem restantiae, usque ad ultimum quippe mensis Octobris diem computandae, suo ordine liquidabuntur, protocollum eatenus concinandum, tum per liquidationis commissarium, et contributionis perceptorem, quam per ipsos etiam restantiarios et duos insuper testes subscribetur, a restantiariis porro nobilitate gaudentibus super rata, qua se adhuc teneri recognoverint, reversales nulli prorsus cautioni aligandae, proinde absolutam ratae illius praestandae obligationem imponentes exigentur, respectivis regni iurisdictionibus congruum scilicet ipsarum usum facturis tradendae, qui vero praefatas reversales edere detrectarent, ad restantiarum suarum persolutionem medio executionis illico stringentur, restantiae demum,

quas inexigibiles esse praefata liquidatio docuerit, a reliquis continuo secernentur, ipsique liquidationis instrumento distinctim inferentur, memorata porro liquidatione per officiales, ad quos, pertinet, usque ad ipsum partium regno incorporandarum receptionis terminum haud absoluta iidem sufficienti praevie defigendo ad provinciam suam rite terminandam tempore, in statione sua relinquendi erunt; ipsa denique restantiarum, seu ex directis, seu ex indirectis contributionibus, ortarum, incassatio inquantum cameralis cathegoriae forent, per cameram regio hungarico aulicam, in quantum vero politicum respicerent, abhinc disponetur. Quod attinet mortuaria, et solutiones titulo haereditatis obvenientes, quum mortuaria, donec massa relicta necessariam pertractationem subiverit, designari nequeant, camerali aerario ius mortualia, quorum designatio quidem peracta, depensio tamen necdum subsecuta, aut quorum securitati tantum prospectum est, tolendi salvum manebit. Relate ad pensa ab haereditatibus solvenda, quae nimirum intuitu mortis casuum inde a die patentalium eatenus publicatarum usque suprafatae reincorporationis terminum aerario competere certum ist, ipsius eatenus securitati prospiciatur per juratas fassiones, ab individuis successionem per periodi illius decursum adeptis exigendas, quibus eadem ad quottae titulo pensi illius subin liquidandae praestationem obligabuntur; hae autem fassiones una cum superstructa ipsis liquidatione ad jurisdictiones hungaricas pro incassatione, transponentur, quibus difficultates, quoad praefatas fassiones semet fors oblaturas dilucidare, desuperque relationem praestare incumbet.

4. a) Lites civiles coram prima instantia, quin tamen sententia intervenerit, decurrentes, ab codem foro avocabuntur regioque receptionis commissario ad competens regni forum dirigendae consignabuntur. b) Lites sub appellata constitutae ad tabulam banalem eatenus clementer delegatam derivabuntur, cui pro iis dumtaxet referrendis individuum in legibus germanico austriacis probe versatum clementer adiungetur. c) Ubi vero discrepantes in modo fatis processibus sententias ferri contingeret, idem ad tabulam septemviralem congrua hanc in rem inviatione clementer jam instructam addito ipsi pariter individuo legum Austriacarum gnaro pro revisione deducentur. d) Pari ratione tractabuntur processus a capite praevaricationes moti, si aliqua in ipsis jam pronunciata fuisset sententia, secus, ad cameram r. H. aulicam derivandi.

5. Delinquentes, qui judicium jam receperunt, paenam vero sibi dictatam necdum sustinuerunt, una cum actis processualibus tradentur criminalibus, quibus in sensu legum subesse comperientur jurisdictionibus, iidemque delinquentes, quorum processus adhuc in cursu constituitur, juxta codicem sub tempore, et in loco delicti vigentem sunt judicaturae. Caeterum tam leges quibus reincorporandae partes hucusque usae, et usque ad ipsum reincorporationis diem imperturbate sunt usurae, quam per candem illuc revehendae, retractive haud unquam agere valebunt, in omnibus demum, quae ad mentem praemissorum statuentur, strictissimae justitiae ratio habebitur.

6. Jurisdictionibus rursus instaurandis tradentur omnia acta quae ipsis necessaria, aut ad ipsas pertinere compertum fuerit, quaestiones fors eatenus enaturae, mutua inter regium receptionis et illum, cui dictarum partium restitutio delata est commissarium cointelligentia, hacque non succedente per benignam resolutionem regiam abhinc edendam superabuntur.

7. Quod rem tyronum militarium, ut etiam contributionalem, et commissariaticam attinet, eatenus benigna alioquin resolutione, quae circa legalem regni Croatiae a militari condescensione immunitatem porro manutenendam sub 9. Julii 1819 Nro. 7906. emanavit porro valitura, in partibus regno incorporandis pristinae, anno quippe 1809. vigentes normae reviviscent, Hungari autem

intermedio tempore pro militibus forte statuti, quorum respectu alioquin capitulationis ipsis concessae periodus observabitur, erga ipsorum, aut respectivae jurisdictionis desiderium ad legiones Hungaricas transferentur.

8. Rata contributionalis, partes, quae regno iterum incorporabuntur, a proportione portarum mensura una cum quotta conductionali in mon. conventionali est repartienda et respectivae cassae bellicae inferenda.

9. Cum partium transsavanarum, oraeque maritimae Hungaricae incorporatione intermediorum, quae nunc exstant, teloniorum sublationem deposcat, hujusce proinde categoriae stationes, partim ad ipsas caesareo regiarum ditionum Germanicarum, cum partibus illis limites collocandae, partim reflexe ad comercialem nexum Regno cum onere exteris per incorporationem accessuram disponendae veniant, neccssariae hunc in finem pertractationes antelato receptionis commissario mutuam eatenus cum camera R. H. aul. cointelligentiam inituro, benigne concreduntur.

10. Relate ad fundorum fundationalium, fundi item studiorum proventus, liquidatio, et complanatio secundum strictissimam justitiam suscipienda, idque inprimis curandum erit, ut anticipationes iisdem fundis fors ex aerario, aut aliis cassis praestitae, quantum demum licuerit, bonificentur, eo suapte intellecto, praestationes, quibus memorati fundi in partibus illis ante ipsarum a regno avulsionem obnoxii erant, eosdem nunc iterum esse mansuros, regium igitur consilium locumtenentiale H. super illis, quae in sensu praemissorum tam intuitu complanationis, acturum est, quam et circa provisionem relate ad memoratos fundos pro futuro ineundam suam isthic exhibebit remonstrationem. Ipsa porro fundationalium in partibus reincorporandis receptio commissario regio delata, idemque ad fovendam cum regio Ittli Consilio eatenus subin cointelligentiam, pro cujus eventu ad dispositiones moram haud recipientes descendendum erit, inviatus habetur.

11. Publica saepefatarum partium instituta sustentabuntur, in posterum a fundis id, secundum regni systema praestare obligatis, individua ibidem applicita, quibus uti cunctis publicis memoratarum partium officialibus usque ad 1mam Novembris saepefatae quippe reincorporationis terminum in praesenti officio suo manere licet, si stationibus suis decedere cuperent, secundum vigentes normas tractabuntur, idque intuitu modo fatorum officialium, ipsiusque etiam categoriae litterariae individuorum locum habebit, eademque individua officiis de systemate receptis pro eo ac id meriti fuerint, admovebuntur. Qui vero officia post partium regno restituendarum, huicce reincorporationem haud cessatura retinere cuperent, salaria, et emolumenta sua ê fundis horum depensioni pro indole sua obnoxiis accipient, respectivae utique superioritati subordinandi.

12. De comitatu Szeverinensi, num iterum instaurando, nec ne? ponderatis omnibus, qui eatenus occurrunt, politicis, et comercii respectibus subin clementer statuetur, et ideo, partes, quas complexurus esset, tantisper qua districtum separatas portas habentem coordinandas esse, tum antelato regio commissario, tam ipsi etiam comitatus Zagrabiensis supremo comiti temporis compendii causa, sub hodierno clementer significatur. Quae proinde regio Ittli consilio, tum pro sui directione, tum pro accomoda inviatione ad Irae. regiae cittis Carlostadiensis magistratum, et comitatum Zagrabiensem mittenda, ipsiusque etiam ejatis studiorum directoris, ad quem circumstantiis ita poscentibus, ordines isthic in paribus adjacentes emanarunt, edocendi causa praesentibus significantur. Datum Viennae die 25a Sept. 1822. Princeps Franciscus Kohàry m. p. Thadaeus Kussenics m. p. ad benignum &c. mandatum Comes Franciscus Forgacs m. p.

Po suvremenom štampanom primjerku.

IV.

1822. listopada 9. Kraljevski komesar grof Josip Mailath velikomu županu zagrebačkomu Donatu Lukavskomu o načinu reinkorporacije.

Illustrissime domine consiliarie regie, vicebane, insignis ordinis, sancti Stephani regis apostolici eques et supreme comes! domine singulariter colendissime!

Sua maiestas sacratissima tenore benignae resolutionis regiae 23a Septembris editae principia reincorporationis partium per pacem Viennensem avulsarum sub coronam Hungaricam et restaurationem gubernii Fluminensis littoralisque Hungarici altissima sanctione donavit et mihi provinciam effectui mancipandae benignae intentionis regiae, ad quam prius destinatus duntaxat eram, in qualitate commissarii regii definitive clementer detulit.

Cum expeditiones dicasteriorum dirigentium a paucis post benignam resolutionem regiam diebus vix adhuc advenerint, officii mei esse arbitror, ea principia ad notitiam illustrissimae dominationis vestrae perferre, quae in rem incorporationis altissime defixa sunt.

1o. Terminus incorporationis est 1. Novembris a. l., annus scilicet militaris, epocha, a qua omnes operationes nostrae internae initium summunt.

2o. Restituitur inclyto comitatui Zagrabiensi pars illa trans Savum sita, quae ante sublationem inclyti comitatus Szeverinensis ad illum pertinuit.

3o. Processus actu decurrentes, qui sententiam definitivam nondum tulerunt, et ad eos, qui inde a 1a Novembris a. l. inclyto comitatui Zagrabiensi incorporabuntur, pertinent, reddentur canali inclyti comitatus Zagrabiensis illis, qui eos moverunt, pendebit ab actoribus eos forma legibus hungaricis praescripta coram foro legali continuare.

4to. Insinuo pro notitia illustrissimae dominationi vestrae, inclytam tabulam banalem in iudicem appellationis processuum illyricorum per forum primae instantiae iam decisorum, excelsam autem tabulam septemviralem in iudicem processuum, ubi differens est sententia fori primae instantiae et appellatorii delegatam esse.

5o. Administratio iustitiae criminalis derivatur ad respectivas iurisdictiones, scilicet inclytos comitatus, civitates liberas et regias, ac dominia iure gladii pollentia, cum prima itaque Novembris a. l. captivi Carlostadii aut Flumine existentes per suas respectivas iurisdictiones recipiendi erunt, ea conditione, ut iudicentur secundum leges, quae tunc obtinuerunt, dum delictum committerent.

6to. Partesillae, ex quibus prius inclytus comitatus Szeverinensis compositus fuit, administrabuntur interea, donec de earum coniunctione cum inclyto comitatu Zagrabiensi vel restitutione inclyti comitatus Szeverinensis decisum fuerit, ad normam eandem, quae sub corona Hungarica obtinet, perque suos magistratus.

7o. Contributio militaris universalis, partes sub coronam Hungaricam transituras manens, sunt 41.744 fl. iuxta calculum in novissima regni dieta iam deductum.

Qui maximo cum cultu persisto illustrissimae dominationis vestrae Zagrabiae 9a Octobris 1822. obsequentissimus servus C. Josephus Mailath m. p.

Izvana: praes. 10a 8bris.

Arhiv zagrebačke županije. Acta congregationalia a. 1822. Fasc. 9. No. 354.

V.

1822. studenoga 10. Zagreb. Podžupan zagrebački Mirko Lentulaj u službenom izvještaju na ostale županije opisuje svečanosti u Zagrebu prigodom reinkorporacije prekosavskih krajeva.

Inclyta universitas! Postquam sua maiestas sacratissima nihil magis, quam votis fidelium subditorum satisfacere desiderans partium trans-savanarum, et litoralis hungarici, quae ante Gallorum invasionem ad regnum Hungariae spectabant restitutionem, et reincorporationem benigne decernere ac altissimam resolutionem hanc ope benigni ddto 5o Julii a. 1. No 8674 editi rescripti regii significare, pro receptione vero reincorporandarum partium medio benigni ddto 2o Augusti a. 1. No. 9824 emanati decreti aulici excelentissimum dominum camerae regiae hungarico-aulicae praesidem comitem Josephum a Mailath in recipientem commissarium regium clementer denominare dignata fuisset, postquam porro altetitulata sua excellentia tenore triplicis ordinis gratiosarum Flumine ddto 25a Octobris ad illustrissimum dominum supremum comitem dimissarum litterarum se 31. Octobris Zagrabiam comparituram, ac sequenti statim die in aedibus epriscopalibus solennem praefatarum partium resignationem et regno Hungariae reincorporationem peractarum insinuasset, una vero pro actorum et captivorum receptione individua Carolostadium exmitti disposuisset, pro eo, ut excellentissimo domino commissario regio pro tam solenni et tam amoena functione paragenda ad gremium comitatus perventuro debitum obsequium exhibeatur, dignabatur illustrissimus dominus supremus comes numerosam deputationem altetitulatam suam excellentiam ad pontem sublicium Savanum beneventaturam ordinare, verum, vix domini deputati in domo comitatensi convenire ceperant, dum excellentissimus dominus commissarius regius praeconceptam honoris et obsequii contestationem praesagiens, eamque evitare volens accelerato itinere iam primo quadrante pro tertia pomeridiana Zagrabiam ad arcem episcopalem pertigit. Accepto eatenus nuncio congregata deputatio sub praesidio illustrissimi domini supremi comitis in triginta prope curribus ad arcem episcopalem descendit ibique excellentissimo domino commessario regio suum obsequium contestata est.

Termino peragendae solennis resignationis per excellentissimum dominum commissarium regium pro sequentis diei hora 9 matutina praefixo, copiosissimo numero congregati I. I. domini status et ordines ad arcem episcopalem concesserunt, ac postquam excellentissimus dominus regnorum horum comes banus suam erga regna haec adhaesionem quemadmodum omni occasione contestari suetus, ita et modo remonstrans nec secus excellentissimus dominus episcopus Zagrabiensis in medium I. I. dominorum statuum et ordinum comparuissent, postquam porro excellentissimus dominus Emericus Josephus comes ab Elcz insignium ordinum S. Stephani regis apostolici, sancti Huberti regis bavarici et Christi nec non conceptionis regio Lusitanicorum ordinum magnae crucis eques, ac I. comitatus Szyrmiensis supremus comes, illustrissimus porro dominus Constatinus Ztanich episcopus Crisiensis, excellentissimus dominus Paulus Radivojevich insignis ordinis Austriaci Leopoldi imperatoris commendator, russici vero s. Annae et Sardiniae s. Mauricii, et Lazari magnae crucis eques ac in confinio V. Carlostadiensi supremus armorum praefectus, illustrissimi porro domini Carolus de Greth campi mareschalli locumtenens, ac regiminis pedestris No 23 signati proprietarius, et ad inclytam supremam armorum praefecturam V. Carlostadiensem divisionis commendans, Franciscus Marziani de Sacile ordinis sti Mauritii, et Lazari magnae crucis eques, campi mare-

schalli locumtenens, et ad inclytam supremam armorum praefecturam banalem divisionis commendans, liber baro Veider isthic stativantis inclyti pedistris barone Geppertiani regiminis collonellus, magnificus porro dominus Del rio praememorati inclyti regiminis VColonellus, complura item utriusque inclytae supremae armorum praefecturae individua ac etiam plures praelaudati Inclyti regiminis officiales, qui omne suum ex fausto hoc eventu conceptum solatium manifestare voluerunt, ad palatium maius in arce episcopali existens advenissent, illustrissimus dominus supremus comes proponere dignabatur, ut excellentissimus dominus commissarius regius in medium I. I. D. D. statuum et ordinum medio deputationis evocetur, ac postquam fine hoc praetitulatae suae illustritati excellentissimus dominus episcopus dioecesanus, illustrissimus dominus Alexander Alagovich, praepositus Zagrabiensis prior Anranae, ac electus episcopus Rosanensis, illustrissimus porro dominus Josephus Salecz consecratus episcopus Medensis, suffraganeus, vicarius generalis, ac archidiaconus Camarcensis, magnifici item domini Josephus Kussevich, comiliarius regius et regni prothonotarius, ac Aloysius Busan comiliarius regius et excelsae tabulae banalis assessor, dominus Antonius Kukulyevich, J. comitatus Varasdinensis ordinarius Vcomes et infrascriptus sese adiungissent, deputatio haec ad excellentissimum dominum commissarium regium in arce episcopali habitantem concessit, eundemque excellentissimo domino episcopo oratorem agente in medium congregatorum I. I. D. D. statuum et ordinum invitavit, ac ad maius palatium comitata est.

Excellentissimus dominus commissarius regius capta sede ponderosum aeque ac elegantem sermonem habuit, ac postquam magnum solenne et memorabile illud: Restituo restitutamque annuncio coronae Hungaricae eam Illyrii regionem, quae prius comitatum Zagrabiensem qua trans Savum exporigitur, Szeverinensem et littorale Hungaricum complectebatur et ex hoc terrarum tractu reddo, reditamque declaro comitatui Zagrabiensi partem eam, quae ad eum post erectum per magnae memoriae regem Mariam Theresiam gubernium Fluminense institutum comitatum Szeverinensem et relatum in numerum civitatum civitatum liberarum, et regiarum emporium Carlostadiense pertinebat; pronunciasset, ac elegantem sermonem terminasset, tunc ingens solatium, quo cuncti praesentes perfusi erant, quodve debita erga loquentem excellentissimum dominum commissarium regium reverentia tantisper in cuiusvis pectore reprimebat, in faustas acclamationes prorupit, interventam vero reincorporationem explosiones scloporum per unam divisionem inclyti isthic stativantis regiminis Barone Geppertiani, per cives tam liberae et regiae civitatis, quam et episcopales et capitulares una cum praefata divisione militari in foro capitulari collocatos factae, nec secus boatus mortariorum tam incolis Zagrabiensibus, quam et toti viciniae anunciarunt.

Prima gaudii contestatione composita illustrissimus dominus supremus comes in facunda oratione sua non tantum gaudium ex altissima gratia redundans, verum et imam gratitudinem ac erga suam maietatem sacratissimam totamque augustam domum, perenem fidem fidelitatem, ac devotionem nomine comitatus huius vovit, una vero excellentissimo domino commissario regio pro adeo prompta altissimae voluntatis effectuatione gratitudinem, ac profundam venerationem explicuit.

Hac quoque dictione repetitis acclamationibus excepta tandem excellentissimus dominus episcopus elegantem dictionem ad omnem paragraphum laetis acclamationibus interruptam habuit.

*

Actu restitutionis his absoluto excellentissimus dominus commisarius regius cum cunctis I. I. D. D. statibus et ordinibus ac allis praesentibus ad cathedralem ecclesiam descendit, ubi pro longaeva clementissimi domini et patriae patris vita et incolumitate, ac omnigena felicitate per illustrissimum dominum consecratum episcopum Salecz solennis missa litata, hacque terminata per excellentissimum dominum praelatum Te Deum laudamus decantatum est.

Eadem die excellentissimus dominus episcopus in arce sua 82 personas prandio excepit, sub quo sanitates suae maiestatis sacratissimae, excellentissimi domini commissarii regii, dignitariorum regni huius, utriusque inclytae supremae armorum praefecturae, huius ac reliquorum croaticorum et slavonicorum I. I. comitatuum, liberarum regiarum civitatum, ac reunitorum fratrum bibitae sunt.

Vesperi autem illuminatio in principalibus duntaxat plateis disposita, verum laetitia incolarum ad remotissima quoque suburbia difusa commune gaudium manifestavit, in illuminatione hac domus comitatensis se distinxit, in hac enim efigies gratae memoriae regum Hungariae S. Stephani, S. Ladislai, Andreae 2di, Ludovici 1i, Mathiae Corvini, Caroli 6ti, Mariae Theresiae, Leopoldi 2di ac actu regnantis suae maiestatis transparenter illuminatae apparebant, sub quibus inscriptio haec legebatur: »Vos atavi reges spectate e coelo, et tanto gaudete nepote, qui qua venistis tendit ad astra, via fide et lege« — quae tres ultimae voces velut simbolum suae maiestatis sacratissimae infra efigiem eius inscriptae erant.

Dum haec refero, non possum et illud praetermittere, quod illuminatio haec cura, sumptibus et directione illustrissimi domini gratiosissimi supremi comitis nostri procurata exstiterit.

Sed et huias libera et regia civitas suum gaudium manifestare volens eodem vesperi liberum theatrum dedit, ubi praeter prologum etiam diei accomodatum frustum sub titulo »Die Hütte am Savestrom« dabatur. Postquam excellentissimus dominus commissarius regius ad theatrum pervenisset, ille cum ingenti iubilo et applausu exceptus est, et omni occasione publicum totum erga suam maiestatem sacratissimam gratitudinis, erga excellentissimum vero dominum commissarium regium venerationis suae per laetas acclamationes uberrimum dedit testimomum.

Solennis resignationis huius anhelis omnium votis deferentis actus communem apud omnes laetitiam excitavit adeo, ut coelum ipsum serenitate sua, ac tecta urbis laetari visa fuerint.

In memoriam faustissimi huius actus plura carmina edita sunt, quae una cum orationibus occasione resignationis habitis inclytae universitati praesento, ac in reliquo omni cum veneratione maneo inclytae universitatis — Zagrabiae die 10. Novembris 1822 humillimus Emericus Lentulay m. p. S-Vcomes.

Arhiv zagrebačke županije. Acta congregationalia anni 1822., Fasc. 9, No. 361.

VI.

Govori kraljevskoga dvorskoga komesara grofa Josipa Mailatha, velikoga župana zagrebačkoga i vicebana Donata Lukavskoga, i zagrebačkoga biskupa Maksimilijana Vrhovca 1. studenoga 1822. prigodom reinkorporacije prekosavskih krajeva Hrvatskoj.

Memoria / faustissimae reincorporationis / Trans- Savanarum Croatiae partium / per / excellentissimum ac illustrissimum dominum comitem / Jo-

sephum Majláth / de Székneły, / Ins. Ordinis. S. Stephani Regis Apostolici Commendatorem, et Aureae Crucis Equitem, S. C. et R. Apost. Majestatis Camerarium, Actualem Intimum Status Consiliarium, Thesaurarium Regium Hungaricum, et Excelsae Camerae Regiae Hungarico-Aulicae Praesidem, nec non I. Comitatus Veröcz. / Supremum Comitem, / qua / Benigne delegatum Plenipotentiatum Commissarium Aulicum. / Zagrabiae in Arce Episcopali 1. Novembris 1822. ritu solenni paractae. / Typis Novoszelianis.

SERMO

Excellentissimi, ac Illustrissimi Domini Plenipotentiati Commissarii Aulici.

In hac lectissimorum Virorum Corona exultante animo perfungor Provinciâ mihi ab optimo Principe credita: Restituo restitutamque annuncio Coronae Hungaricae eam Illirii Regionem, quae prius I. Comitatum Zagrabiensem, qua trans-Savum exporigitur, Szeverinensem, & Littorale Hungaricum complectebatur, et ex hoc terrarum tractu reddo, redditamque declaro I. Comitatui Zagrabiensi partem eam, quae ad illum pertinebat, postquam magna Hungariae Rex MARIA THERESIA, tot, tantisque curis suis vere Maternis adderet, non postremum pro universo Regno Hungariae Beneficium, erecti Gubernii Fluminensis, instituti Comitatus Szeverinensis, et relati in numerum Civitatum Liberarum et Regiarum Emporii Carlostadiensis.

Dum ora vultusque Virorum dignissimorum, quos memoranda hodiernae Diei solennitas congregavit, intueor, non possum non videre gratum erga Augustum Imperantem animum, qui virtutis tot Regum, Solium Hungaricum pro felicitate Patriae nostrae tenentium haeres, inter atrocia bella, Calamitates, nec unquam expectatas aerumnas, historiis prius feliciter ignotas, eadem semper paterna cura, et amore gubernans Populos sibi divinitus creditos, in prosperis, et adversis imperturbatus, amissa recepit, limites auxit, Constitutionis Hungariae, et vel festivitas hujus Diei me etiam tacente loquitur, amans. Video etiam in oculis omnium non dubiam certitudinem amici affectus, quo gestiunt complecti reduces in gremium suum Fratres, qui, licet per vim hostilem avulsi, nec amore in Patriam, nec fide in Principem ulli fuerunt secundi.

Liceat mihi gaudere, liceat congratulari, de fausto eventu votorum, quae regnicolae concives Nostri adeo ardenter fovebant. Velint, ad quos res pertinet, Magistratus suos, qui Partes cum I. Comitatu Zagrabiensi iterum conjungendas, a modernis Magistratibus, eos in locis suarum functionum expectaturis, recipiant, quamprimum exmittere. Deus optimus Maximus tribuit nobis potiri illis, quae solliciti cupivimus; unus nobis fuit, unus est, unus erit in aevum sensus, unus conatus: Amoris, et inconcussae fidelitatis in Regem et Patriam.

DICTIO

Illustrissimi Domini Donati Lukavsky, Insignis Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Equitis, S. C. et R. A. M. Consiliarii, Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Vice-Bani, ac Tabulae Banalis Co-Judicis, nec non I. Comitatus Zagrabiensis Supremi Comitis, Crisiensis vero Officii Supremi Comitis Administratoris.

Excellentissime, ac Illustrissime Domine Comes Camerae Praeses, Thesaurarie Regie Hungarice, et Plenipotentiate Comissarie Aulice!

Sua Majestas Sacratissima Benignissimam sponsionem suam in aditu Paterni Regiminis sui factam, quod fide, et Lege subditos Populos guberna-

tura, nullo fiduciae genere se a Regnicolis superari passura sit, cum alias semper, tum explevit nunc quam cumulatissime, dum Trans-Savanas, et Maritimas Regni Partes per Viennensem Pacis Tractatum avulsas, S. Regni Coronae reincorporare, et Provinciam effectuandae Altissimae Resolutionis hujus Excellentiae Vestrae benigne defferre dignabatur.

Solenniis Resignationis relate ad Comitatum curae meae Clementer concreditum in diem hodiernam praestitutis, quo possent alio fideles Comitatus, et Ordines in hac Nationalis Festi Celebritate, quam Homagialis Devotionis, et perennis gratitudinis sensu erga Augustum dismembratae adusque Patriae Restauratorem animari.

Non Accolae solum Regionum ab Adriatico Mari usque Dravum Fluvium protensarum, sed octeni, et quod supra est, Milliones fidelium subditorum, sub Tutellari dupplicatae Apostolicae Crucis praesidio felicium, hocce Devotissimorum Cordium Tributo Tuae Majestati Sacratissimae Clementissime Domine! litant.

Non possunt non omnes, et singuli sine intimo gratitudinis sensu meminisse, magnum hocce, et munificum Regni in integrum avitorum limitum restitutionis Beneficium Tibi Clementissime Domine! deberi, qui ante haud longam Annorum seriem feralia pericula, non Apostolicum duntaxat Hungariae Regnum, et avitam Constitutionem ejusdem, sed eversionem omnis in fide, Religione, et legitima Principum Successione fundatae Regiminis formae minitantia Sapientia Tua, & invicta intra quasvis adversae fortunae vicissitudines animi forditudine avertisti, has ipsas, quae nunc S. Coronae reincorporantur, Regni Partes, fatorum justissimam Causam prementium iniquitate feroci hosti, omnis Divini, et Humani Juris Contemptori cessas revindicasti; qui non solum Regno Hungariae, et Provinciis Pragmatico foedere junctis Tranquilitatem, et placida almae Pacis dona, sed Toti etiam Europae, Tuis, et foederatorum Tuorum victricibus Armis libertatem inter gigantea fundandae universalis Monarchiae molimina prostratam asseruisti, et assertam repagulis, licentiae Populari sub blando effraenis libertatis fuco Civilis Societatis fundamenta subruere attentanti positis, consolidasti.

Si quae unquam fuerunt, hoec certo summa sunt, et maximis majora Providi, et Paterni Regiminis beneficia serorum Nepotum Pietatem, et Devotionem provocatura; dum his per clementer decretam, et effectuatam avitorum Regni Limitum redintegrationem suprema manus imponitur, et ardentia Regnicolarum vota de altissima Tua gratia complentur, Nos aeternis gratitudinis Titulis, et procuratae felicitatis Nostrae sensu Majestati Tuae Sacratissimae devoti non Nostro solum, sed remotissimorum quoque Posterorum nomine Tibi Clementissime Domine! et Augustae Regnanti Domui vovemus intemeratam fidem fidelitatem, et Devotionem cum sangvine nostro, et secundum haereditata ab Antenatis exempla in futuris Generationibus perennaturam, vovemus in secundandis Benignis Intentionibus Tuis ad promotionem felicitatis Publicae semper tendentibus studium irremissum, et promptitudinem indefessam, larga vitae, et sangvinis nostri profusione, si Throni Regii, et avitae Constitutionis nostrae defensio poposcerit, contestandum.

Scimus Nos, et fideli memoria semper recolemus respectu reincorporatarum Partium Sacram illam Nos erga statum Publicum Obligationem contraxisse, pertractationem Negotiorum Publicorum ita moderandi, ut sua cuivis Statui Jura salva sint, et illaesa, simultates ex temporum eventibus ennatae Reipublicae, omnes Charitates complectenti, remittantur, Contribuens Plebs efficaci adversus reales injurias, & Dominicae Potestatis abusum protectione, aequa Publicorum onerum repartitione, prompta Justitiae administratione,

realique beneficiorum in Codice Legum, et Benignis Normalibus Resolutionibus fundatorum participatione Avitae Regni Constitutioni arctius adstringatur; hâcque administrationis Publicae providentiâ etiam minus aequi rerum Nostrarum aestimatores naevos, ab institutis humanis caeteroquin inseparabiles non Legum, sed inadaequati earum intellectus, et perfunctoriae cognitionis, hominum denique naevos esse capacitentur.

Dignetur Excellentia Vestra sensa haec, quibus corda nostra pietate, et amore erga Optimum Principem flagrantia exuberant, et candidam eorum testificationem, tanquam devotissimorum Subditorum Homagium Patri Patriae debitum ad Altissimam Ejusdem Notitiam perferre.

Non explevissem his omnes muneris mei partes, si palam non profiterer Comitatum hunc Excellentiae Vestrae pro assumpta, ac intra gravia itinerum, et temporis incomoda celerrime terminata effectuandae Altissimae Resolutionis provincia quibusvis gratissimi animi officiis intime obstringi. Auspicatissimi ominis loco Status, et Ordines Comitatus hujus Benignam Excellentiae Vestrae in Plenipotentiatum Comissarium Aulicum denominationem acceperunt.

Rarae sublimis Ingenii, institutione Magni Patris, perennem memoriam in Regni hujus, et Monarchiae Austriacae fastis meriti, et illustribus ejusdem exemplis ad summa quaque eformati Dotes cum animo Principi, et Patriae individuis comodis devotissimo, et vastissimo rerum usu conjunctae, quas in Excellentia Vestra Regnicolae suspiciunt, non poterant non eosdem certos reddere, Excellentiam Vestram occursuras in effectuatione sibi Clementer attributae Provinciae difficultates sagacissimi Judicii sui acumine promptissime expedituram, et eorum, quae ab Altissima Suae Majestatis Sacratissimae Resolutione pendent, decisionem, rationi Servitii Publici quam maxime proficuam efficacissima Cooperatione sua procuraturam.

In explenda Provincia hac persentiscit nulli dubitamus Excellentia Vestra praeter gaudium pro ingenita in Patriam Charitate cum Regnicolis commune, illud quoque solatium, quo tam amplissimum Altissimae fiduciae Testimonium, quam et ipsius operae in re tam momentosa summo Terrae Principi, et Patriae navatae Conscientia animum nobiliori sensu praeditum non potest non afficere.

Status, et Ordines Comitatus hujus una mecum Excellentiae Vestrae pro tam prompte procurato Clementissimae Resolutionis effectu omnibus Summae Venerationis eminenti Excellentiae vestrae Dignitati, et insignibus de Republica meritis debitae, sed et indelebilis gratitudinis Officiis semper obstricti, devotique manebunt.

Sua Majestas Sacratissima Rex Noster Clementissimus Vivat, Vivat, Vivat.

His taliter terminatis Dioecesanus Episcopus assurexit, et sequentia prolocutus est; repetitis per Ss. et Oo. ad omnem Paragraphum laetis acclamationibus.

Augusto Imperatori, et Regi nostro Apostolico FRANCISKO I. Religionis Defensori, Pio, Justo, Pacis per universam Europam Conciliatori, et fidelium subditorum suorum Patri Optimo pro collato Hungariae, et Regnis adnexis peroptato Beneficio immortales sint gratiae: Nos autem fideles Deo, Regi, ac Patriae memoriam felicis hujus Diei nunquam dimittamus, qua datam fidem subjectionis, devotionis, et fidelitatis perpetuae iterum, iterumque vovemus, et Juramento firmamus. Vivat.

Tu quoque, Excellentissime, ac Illustrissime Domini Comes! Commissarie Regie! qua supremae Potestatis pro hoc actu Minister, et Clementiae Regiae Executor sincerum nostrum cultum, et devoti animi gratitudinem, gratiose, ut

soles omnia nostra excipe: Angelico enim nuntio nos, nobis reddidisti, ita ut vox nostra te nominet unum: Rogamus autem te, ut homagialis subjectionis, fidelitatis, et obedientiae; cujus testis es, sis etiam apud Augustissimum Regem et Patrem nostrum Interpres, et fidejussor: — praeterea ultro a te postulamus, ut tuum ad nos eloquenter dictum sermonem, quam nostri Comitatus Moderatoris responsum ad Acta publica referri indulgeas, ut prosperitatis hodiernae memoria documentis etiam his firmata ad seros posteros delata tristium temporum reminiscentiam obliniat, imo deleat- — Vivat.

Nihil jam amplius restat, quam ut Augustum Templum Dei adeamus omnes, Deumque ter Optimum, Maximum Bonorum omnium primum Largitorem adoremus, debitasque pro acceptis donis Eidem Laudes persolvamus, comprecaturi una humillimis, et ardentissimis precibus, ut longaevam vitam, eamque imperturbatam, omni molestia liberam, imo omni felicitate, et Beatitudine divitem Benignissimus donet Regi, Domino, et Patri nostro, Eundemque nobis, et Patriae conservet semper clementissimum. Fiat. Fiat.

HRVATSKA PJESMA
prigodom reinkorporacije prekosavskih krajeva
god. 1822.

Veszeli Zpomenek Zlatnih Pravicz (Bulla Aurea) koje vu Lettu 1222om Pukom szvojim Andrash IIi ovog' Imena, Kraly Magyarzki, Horvatczki, Slavonski y Dalmatinzki odicheno je podelil, Na izpunenyu Ztoletja sheztoga tojezt vu Lettu 1822om Kada najmre odtergnyene vu Lettu 1809. po Franczuzih Dersave med Szavum y morjem natrag k- koruni Madyarzkoy Sz- Ztipe prikloplyene jeszu opievan po Luji Jellachichu od Buzina vszih Pravicz Mudroznanczu Vernom uvik Domovine Szinu Vu Dvoru Chehy dan 20i Miholschaka Letto 1822o.

Plachu Vile vu Lettu 1809 neszrechu Banzke Zemlye.

Jadna moja Domovina
Pogubila tvoja szina
Za sto jeszi dozta puti
Tko iz toga haszen chuti?

Nili szerdcza u Junakih
Ili pamet u Horvatih
Da te lada, komu rachi
Y u Blagu tvom harachi?

Jeszi szama szebi kriva
Da szad ovak z — tobum biva
Jer sze szama z — szobum szramish
Ztranyzko stimash szvoje tajish

Kad horvatzke peszme chitash
Jel' nye taki neodhitash?
Kajti josche nashki pishu
Kajti tusne naski dishu.

Z kakvom knyige pishesh szlovom
Kak govorish pod tvim krovom?
Jel' Latinzki ili Turzki
Vech nemachki il Franczuzki

Tvoji szini razmu bolye
Sto je nyim szada po volye?
Kasi draga Domovina
Ni ovo sto pitam pszina

Szvaki zmed ovih te lada
Bash kak nyemu sze dopada
Moram onda pitat zato
Ar sze nemrem zpuztit nato

Da horvatzki jezik kod nasz
Horvath vszaki razme danasz.
Vichem vama Bratjo moja!
Kim szramote rusza boja

Licze joshche dichit more
Kad nasz ztranyzki ovak moré —
Zto krat zto hilyada brojim a)
Od nashega roda, kojim

Domovina je Shlavonzka
Y Z- horvatzkum, Dalmatinzka, —
Sto je Bachka Megyimorje?
Sto je Bosna, y primorje?

Banat z- szrimom Moldavia?
Szerpzka zemlya Bulgaria?
Vsza kolika je szlovenzka?
Moravzka y zemlya Pemzka?

Kak kotrigi jednog téla,
Kojeg szrecha neveszela
Bila je dozpet pod kralye
Razluchite vere halye —

Horvath szad vech neveruje
Nego szam szve Brate pszuje
Kranyzke ztranke y Koruske
Y Stayerzke niszu druske

---

a) vishe od Deszet miliona broje ovi orszagi nashega naroda.

Ove vech nit nepoznava,
Da kerv nyegva jeszu prava
Prava jeszu negda bile
odtergnyene ne po szile

Nego po tom da neszloga,
Ka zaterla puka vnoga
Szerdcza nasha razdrusila
Szlosnyim pukom podhitila

P l a c h i d r a g a D o m o v i n a
P l a c h i s z i n k o k o j n y u s t i m a
Moli Boga da z-jedini
Sto szad lesi po shirini

Ovak plache ovak moli
Nashe zemlye gorka Vila
Puna tuge, puna Boli
Kada nasz Franczuzka szila
Kano vihor doztignoshe
Bratjo! od vasz odtergnoshe

* * *

Ovak javche polyka Vila
U Polyu, ko Szava mochi b)
Nyenyog' oka vszaka sila
Vre kervave szuze tochi
Tusne vichu narekuju
Szvoje zemlye srechu pzuju.

* * *

Ozovisze nama huda
Nemoj morit vech Horvathe
Gani vendar sze ti luda
Pako vchini da sze vrate
Nazad pod korunu Ztipe
Szvetog' kralya zemlye lipe —

* * *

---

b) U Dvoru Chehy.

Ali on, koj z-szrechum lada
Naj szveteshi, naj zmosneshi
Neposzluhne Vile tada
Premda naj miloztivneshi —
Veće pusti tesku ruku
Za pokazat vszemu Puku
Da, koj Domovinu taji
Ztranyzke shege szledi raji
Z- Jezikomsze Domorodzkom
Szrami, y govori z- ztranyzkom
P' onom narodu sze tere
Koy' jezik, y noshnyu bere.
Vendar kajti med tem toga
Milozt uvik je kod Boga
Dignu ruke pobosnicze
Szuzno z-laszma teru licze
Za — sganim sze szerdczem mole
Z- med Horvatov za 'ne bolye
Koji krepozt pravu veru
Proti drugem, ki nyu teru
Branishe uvik Junachki
Pregon terpech vszakojachki

Szmilujesze tim za volyu
Bog, y shalye szlugu szvoga,
Koj obecha szrechu bolyu
Nashim vilam do kratkoga
Obatrive saloztnicze
Chaztit Junak, Jaszno licze,
Krila beli od Labud pticze
Legya kriju, od Desznicze
Nebezkesze boje vidi
Szvita, ka zakriva ztidi —
Z- Bosjim glaszom progovori
Y buduche nyim odtvori
»Na pol mine vasha tuga
Kada zime ztrashna kuga
Pomori Franczuzki shereg
Y sto vujde posdre Bereg« c)
»Polag tuge josh oztane
Dok ztoletje novo szvane

c) Berezina.

Od Andrasha Pravicz Zlatnih
blizu shez Ztoletja szlavnih« d)
Ovo reche krila digne
Y nebesza od mah ztigne
Vile v kolo za tim ishle
Ter veszelo sze razishle

Obraduvane Vile chekaju uffajuchesze oszlobodyenyu a mi Horvati dalye Szave terpimo pregon kak szlidi.

Ufanye ti szladka jakozt
Vsza szi bilo nasha radozt
Ishlo nam je hudo dozta
Szìromakom na 'ov kraj mozta

Vech kak zmogli plachali szmo
Vech kak mogli terpeli szmo
Oblok vrata stibrenaszu
Od policha plati v kaszu

Szoldat ide, stibra gdi je?
Prodaj Vola ak je ni je —
Niszi isho zto koraka
Vre je y pak Malta jaka

Od vszakoga koncza plati
Ako nemresh, tak sze vrati.
Bilesiih e) vszakojachkih
K tomu hilyada nezpachkih f)

Neg nye zbroji tko je znade
Prez da koja mu izpade!
Szin od majke, mus od sene
Tjak u Moskovszku rene

Niti kada dojde k- kuchi
Doklam sivot vesz nezmuchi
Poglavarov vnogo chaztnih
Pun je Orszag dobro plachnih

---

d) Bulla aurea Andrassa II. dana je u lettu 1222.
e) Stempel.
f) Gozpodinu Grofu Banu 16.000 hraztovoga derva medyomiri poszechi dali za neszretne szvoje Unke videti mochi — y t. d. pregon prez mere.

Szilne novcze oni beru
Z- szilnum stibrum Narod teru
Doshli k nama boszi, goli
Za Zpratitje dve zto koli
Iosche ni zadozta bilo
Branyo! je tebi to milo?

Dika Letta 1822oga

Ovak ishlo nam je hudo
Prozech, plachuch vsze za ludo
Bash za ludo vsze do szada g)
Szrecha bolya kad znenada

Z- Czarigrada h) nasz dosztigne
Tusna nasha szerdcza digne
Kraly je zachul nashu salozt
Kraly predobri nasha radozt!

Y odmah nam knyigu pishe
Da nam nije javkat vishe
Veche da sze veszelimo
Da nam da sto tak selimo
»Naj vam bu sto tak selíte
natrag, da sze veszelite
Naj vam bu Pravicza ztara
Szini verni szvoga czara!
Jedni, jezte kak szte bili
Predi, kak po szreche szili
Od Magyara odtergnyeni
Y Franczusom podhitcheni —«
Ovo Rech je Dobrog Kralya
Rech i) ka nam tuliko valya
Bog ga sivi vnoga Leta
Nikad nyemu ztalo czvéta

Uvik pleme nyegvo czvelo
Doztiglo' ga vsze veszelo

---

g) Dan szviuh szvetaczah.

h) Akoprem Czarigrada zovu Stambul varosha, stimam vendar da ovo nazivanye gradu Bechu, u kojim je priztolje czara dersavah Austrianzkih, nisto manye nedopada.

i) ovo je Rech ota, kako je varmedyii Zagrebachkoj piszana dana 5oga szerpna 1822o.

Naj Horvathom dobro chini,
Kiszu nyegvi verni szini.

Veszeli sze Domovina!
Veszeli sze koj nyu stima!
Koj nyu stima neg nyu brani
Ona nasz vsze zkupa hrani —

K a s n i j e n a h r p t u p r i p i s a n o:

Previszoko Rodjenomu Gozpodinu Groffu Janku Draskovichu od Trakosteina Preszvetloga czara i kralya Komorniku Knezu od Ztarine, y Vitezu | ponizno poklanya za mali zpomenek szvojega prama nyemu pristimany'a oszobitog Peszmik (s. r.) na dan 24i Ivanschaka 1924a

O p a s k a i z d a v a č a.

Dr. prava Ljudevit Jelačić, pjesnik ove prigodne pjesme, potekao je od znamenite porodice hrvatske, koja je od polovice XVI. stoljeća mnogo utjecala u poslove kraljevstva hrvatskoga. Kralj Rudolf II. podijelio je poveljom, izdanom u Pragu 15. decembra 1579., plemstvo i grb Ivanu Jelačiću i njegovoj braći Jurju, Nikoli, Petru i Gabrijelu. Plemićka povelja Jelačića objavljena bi 1587. u hrvatskom saboru, te bi od svih priznata. Poveljom izdanom od kralja Matije II. u Linzu 14. kolovoza 1614. obnovljeno bi plemstvo i grb za Gabrijela Jelačića i njegovu braću Petra, Ivana i Jurja, i to za zasluge stečene u ratovima s Turcima. Odkad su Jelačići postali plemići, sve se više ističu u javnom životu hrvatskoga kraljevstva. God. 1692.—1712. vršio je Stjepan Jelačić čast i službu vicebana. Jelačići su posjedovali zemlje i imanja naročito izmedju Save i Kupe, dijelili su se na više loza, a mnogi su od njih bili viši i niži časnici u banskoj krajini. Od jedne takove loze potekla je barunska i poslije grofovska porodica Jelačića.

Dr. Ljudevit Jelačić rodio se je god. 1790. u Zagrebu od oca Ivana Nepomuka, koji je bio kapetan u vojsci. God. 1809./10. svršio je drugi tečaj prava u Zagrebu s odličnim uspjehom, te je 1811. postao juratom banskoga stola. Iste godine položio je i doktorat prava (valjda u Pešti), na što bi imenovan profesorom na juridičkom fakultetu zagrebačke akademije nauka. Tu je službu vršio god. 1812.—1824., a predavao je političke i financijalne znanosti iza svoga profesora Lehnaua. Od god. 1825. nema ga više u akademiji. Poslije je postao vicecomes plemićke općine u Turopolju i upravitelj njezinog »Vrhovlja«, koju je službu vršio još god. 1839.

Jelačići imali su pridjevak »de Busin« (Bužin u Turopolju). Dr. Ljudevit (Lujo) Jelačić mnogo je boravio u svom dvoru Čehi, gdje je takodjer ispjevao svoju pjesmu »Veszeli Zpomenek«. Da li je još što pisao, nije mi za sada poznato.

Izvorni rukopis čuva se u knjižnici kr. sveučilišta u Zagrebu pod signaturom R 3266. Izdavača je na taj rukopis upozorio predstojnik knjižnice g. profesor dr. Franjo Fancev.

Vj. Klaić.

Diplomatičko-paleografske studije.

(Nastavak.[1])

II. Isprave iz doba hrvatske narodne dinastije.

3. O ostalim ispravama kralja Petra Kresimira.

Ako smijemo uzeti, da je isprava kralja Petra Kresimira za samostan sv. Ivana Evandjelista u Rogovu izradjena od primaoca,[2]) onda se samo od sebe nameće pitanje, koje bi još isprave hrvatskih narodnih vladara mogle biti istoga postanka. Odgovor bi na ovo pitanje mogao imati, po mom mnijenju, svoje značenje u dvojakom smislu. Na jednoj se strani može i ovaj momenat upotrijebiti za izgradnju strukture hrvatske javne isprave, a na drugoj se isprave, na osnovi kojih gradimo sliku o hrvatskoj dvorskoj kancelariji, mogu svesti na svoju pravu mjeru. Kad i onako čitav materijal izvora o dobi hrvatske narodne dinastije, radi njegove oskudnosti, izrabljujemo do skrajnih granica,[3]) onda je slobodno i javne isprave iz ovog doba razmatrati sa raznih gledišta i nastojati dobiti što više kriterija za prosudjivanje njihovih uloga u javnom životu. Mi dakle nećemo od sada unaprijed pustiti s vida ovo pitanje i kod svakoga vladara istaknuti, koje bi isprave mogle biti izradjene od primaoca, pa nastojati, da dokučimo na koji se način i s kojih razloga to zbilo. Kad bi nas subjektivno naziranje možda odvelo predaleko, uvijek se lako vratiti tamo i amo natrag.

Od kralja Petra Kresimira imamo još ove isprave: 1. Ispravu izdanu okolo god. 1062. u Ninu, kojom potvrdjuje darivanje zemljišta u Diklu samostanu sv. Krševana u Zadru, učinjeno po njegovu pradjedu Kresimiru, 2. ispravu, izdanu okolo god. 1065., kojom kralj dariva samostanu sv. Tome u Biogradu zemljište u Sidrazi, 3. ispravu god. 1066., kojom Petar Kresimir daje samostanu sv. Marije u Zadru kraljevsku slobodu, 4. ispravu god. 1066.(?) kojom Petar Kresimir dariva samostanu sv. Marije zemljište u Točinji, 5.

---

[1]) Vjesnik kr. državnog arhiva I., str. 17—45.

[2]) ib. str. 40.

[3]) L. Hauptmann, Die bestimmenden Kräfte der kroatischen Geschichte im Zeitalter der nationalen Herrscher. Mitteilungen des österreichischen Institut für Geschichtsforschung XL. str. 1. rabi izraze »spröde Quellen« i »Kampf mit den Quellen«.

ispravu god. 1069., kojom kralj dariva samostanu sv. Krševana otok Maon, 6. ispravu god. 1069., kojom kralj dariva samostanu sv. Tome u Biogradu slobodu i neke kraljevske posjede, 7. ispravu, izdanu oko god. 1069., kojom kralj dariva samostanu sv. Stjepana kod Splita mlinište pokraj crkve sv. Petra na solinskom području, i napokon 8. ispravu god. 1072., kojom kralj dariva samostanu sv. Marije u Zadru zemljište u Brdu.[4])

Da izgradimo strukturu isprava kralja Petra Kresimira nemamo ništa drugo na raspolaganju osim ovih osam isprava. Jedna nota iz god. 1070. i nekoliko tragova pravnih posala, za koje su možda mogle postojati, ali i nepostojati, isprave, izdane od kralja,[5]) ne znače, naravski, ništa za diplomatičke potrebe. I ako od Petra Kresimira imamo kud i kamo više isprava nego od kojeg drugog hrvatskog kralja, materijal je još uvijek vrlo oskudan, naročito s dva razloga: prvo, što i po ovim sačuvanim ispravama možemo naslučivati, da je bilo raznih nijansa, koje ne možemo više odrediti, a drugo, što je tradicija i poznatih isprava vrlo nepovoljna. Primaoci ovih kraljevih isprava, samostan sv. Krševana u Zadru, samostan sv. Tome u Biogradu, samostan sv. Marije u Zadru i samostan sv. Stjepana kod Splita imadu svoje kopialne knjige,[6]) pa je sasvijem prirodno, da se u njima javljaju i isprave Petra Kresimira. Kad bi postojali originali, imali bismo dovoljno materijala za prosudjivanje postanka i značenja isprava, ali uz ovakovo stanje mnogo se toga može nagadjati a vrlo malo dokazati. Baš s obzirom na isprave kralja Petra Kresimira vidimo, da tradicija javnih isprava ne stoji ni najmanje na čvršćoj bazi od tradicije privatnih. Naprotiv, u slučaju isprava namijenjenih samostanu sv. Krševana u Zadru, tradicija je privatnih mnogo povoljnija od tradicije javnih.[7]) Dok uz kopialnu knjigu imamo privatnih isprava u originalu ili u takovim prijepisima, koji su po vremenu i po pravnom značenju vrlo blizu originalima,[8]) nije to isto slučaj za javne.

Kopialne knjige nijesu ni najmanje razlikovale javne isprave od privatnih; za primaoce su i jedne i druge imale sasvijem isto značenje. To se najbolje vidi po ispravi Petra Kresimira, kojom potvrdjuje samostanu sv. Krševana posjed u Diklu, koji mu je darovao

---

[4]) Rački, Documenta br. 45, 48, 51, 52, 55, 56, 58, 69.

[5]) ib. br. 59, 75, 76, 78, 79.

[6]) Rački, Istraživanja u pismarah i knjižnicah dalmatinskih. Rad 26, str. 160 i dalje, Šufflay, Die dalmatinische Privaturkunde str. 41—42.

[7]) Usp. moj članak: Tradicija isprava iz doba hrvatske narodne dinastije izdanih u korist zadarskog samostana sv. Krševana u Zadru. Zbornik kralja Tomislava str. 430—445.

[8]) Moja Monumenta Diplomatica I. tab. X. i XVI.

Kresimir II. Ova isprava nije ušla u kopialnu knjigu po svojoj originalnoj opremi, već po transumptu u hirografu opata Petra god. 1067., kako je imamo i u onom pisanom komadu, koji može da bude ili original ili da stoji originalu vrlo blizu.[9]) Šišić donosi ovaj »hirograf« u cjelini po kopialnoj knjizi uz opasku: »Sama isprava opata Petra od 1067. bolje je učuvana u zborniku samostana sv. Krševana«.[10]) Kako je danas nestalo svakog traga ovoj kopialnoj knjizi[11]) i kako je njezin opis kod Šišića samo općenite naravi, nemamo nikakve mogućnosti, da pomoću ove kopialne knjige pokušamo razjasniti ulogu isprava Petra Kresimira u životu samostana sv. Krševana.

Vrlo važan »hirograf« Petra Kresimira, kojim je samostanu sv. Krševana darovao otok Maon, sačuvan je, osim u samostanskoj kopialnoj knjizi, i u prijepisu iz god. 1248. Zadarski notar Petrus papiensis, koji je izradio prijepis, postupao je vrlo oprezno, kako mu je i nalagalo njegovo zvanje.[12]) Možda bi i prijepisi drugih isprava ovoga kralja, kad bi postojali ne samo u kopialnim knjigama nego i u posebnim sastavcima i bili opskrbljeni ovjerovljujućim klauzulama, dali barem neke kriterije za prosudjivanje značenja samih isprava, i ako ovjerovljenje prijepisa ne znači mnogo za diplomatičku kritiku.[13])

Sve ovo, što je do sada rečeno, znatno ograničuje naš posao i u pitanju, ima li medju ispravama Petra Kresimira i takovih, koje bi bile izradjene od primaoca. Samo na indirektan način možemo pokušati da odgovorimo na ovo pitanje, ili bolje, da pokušamo odrediti, koje su ustanove mogle da budu izradiocima njegovih isprava a koje nijesu. Ja mislim, da će bit najzgodnije, ako za polaznu tačku uzmemo primaoce isprava.

Samostan sv. Krševana u Zadru primio je od kralja Petra Kresimira dvije isprave i uvrstio ih u svoju kopialnu knjigu.[14]) Prvu ispravu, onu spomenutu o posjedu u Diklu, datira Rački okolo god. 1062. i to s ovih razloga. Lučki župan bijaše god. 1059. do 1060. Prvaneg a u ovoj se ispravi kao lučki župan spominje Vlkic. God. 1066. bijaše hrvatskim biskupom Rajnerij a ovdje se, kao pisar isprave, spominje Adam monachus, Chroacie electus episcopus. Rački odatle izvodi, da je naša isprava

[9]) Mon. Dipl. tab. IX.

[10]) Priručnik izvora hrvatske historije str. 248.

[11]) Zbornik kralja Tomislava str. 445.

[12]) Notarevu klauzulu Doc. str. 71 i Šišić, Priručnik str. 252 treba ispraviti prema Šufflay o. c. str. 25. op. 2.

[13]) Bresslau, Handbuch der Urkundenlehre 2. izd. I. sv. str. 94.

[14]) Šišić, Priručnik str. 245.

morala bit napisana prije god. 1066.[15]) Obzirom na datiranje isprave kaže Šišić: »Ova toliko važna isprava .... nije datirana. Ali kako se gotovo svi svjedoci u njoj potpisani ponavljaju gotovo istim redom u ispravi istoga kralja od g. 1069., pa onda naročito prema riječima samoga opata Petra da je izdana n o s t r i s d i e b u s, možemo je datirati otprilike izmedju 1066. i 1067.«[16]) Red hrvatskih biskupa smeta nam, ako hoćemo da ispravu stavimo u doba poslije 1066. a iz riječi n o s t r i s d i e b u s nije nipošto potrebito izvesti zaključak, da je kraljeva isprava morala biti izdana kad i ona opata Petra ili samo godinu dana prije. Prije svega dolazi jača dokazna snaga kraljevske isprave nego privatne, a drugo riječi n o s t r i s d i e b u s stoje u opatovoj ispravi u vezi s akcijom a ne sa dokumentacijom. Akcije obzirom na posjed u Diklu trajahu već dugo. Ja bih ovu ispravu po njezinim diplomatičko-pravnim oznakama doveo u vezu s ispravama kralja Petra Kresimira za samostan sv. Marije u Zadru iz god. 1066.[17]) pa bih je udaljio od god. 1062. ali svakako je ne bih metnuo u doba p o s l i j e 1066. nego ili u doba prije nje ili kao skrajnu granicu u ovu godinu.

Isprava je potvrdna, počimlje s arengom, ima razmjerno opširnu naraciju, kako je i prirodno za potvrdne isprave, kratku dispoziciju, prijeti duhovnim kaznama, ima oznaku mjesta (Nin) gdje je izvršen pravni posao, spominju se svjedoci, pred kojima je taj posao učinjen. U završnoj klauzuli spominje se kraljev nalog za dokumentaciju i ime pisarevo. Isprava je dakle vrlo jednostavna, bez ikakva nakita i vrlo je blizu privatnim ispravama svog doba. Kao i ove, tako ide i ona u onu kategoriju dalmatinsko-hrvatske isprave, koja je spremala put instrumentu.[18]) Čitava njezina dokazna snaga ide na račun svjedoka.

Ostaje otvoreno pitanje, je li isprava, kakovu je izdao kralj bila baš sasvijem onakova, kakovu je i mi imamo, i nijesu li možda povodom transumiranja ispali koji dijelovi, kao što je na pr.. mogla ispasti invokacija. Na to se može posumnjati već po tome, što izmedju teksta isprave opata Petra, uzevši ovamo i Kresimirovu ispravu, kakav nam je predan na samostalnom sastavku i teksta u kopialnoj knjizi ima nekih stalnih razlika.[19])

Druga isprava, koju je kralj Petar Kresimir izdao u korist samostana sv. Krševana, je glasovita isprava o otoku Maonu,[20])

---

[15]) Doc. str. 63.
[16]) Priručnik str. 246.
[17]) Vidi nešto dalje.
[18]) Šufflay, o. c. str. 54.
[19]) Usp. Doc. br. 45 i 53 i Šišić, Priručnik str. 248—251.
[20]) Doc. br. 55. Šišić, Priručnik str. 252—254.

najzanimivija javna isprava iz doba hrvatske narodne dinastije. Isprava ima simboličnu invokaciju, opširnu arengu, oznaku vremena i mjesta na početku, naraciju, u kojoj se spominje kraljevo vijećanje s dvorskim i državnim dostojanstvenicima. U ispravi se spominje važan politički fakat o proširenju hrvatske države (quia deus omnipotens terra marique nostrum prolongauit regnum). Slijedi dispozicija i koroboracija, ističu se duhovne i svjetovne kazne, upozorava na potpis kralja i zadarskog biskupa Stjepana. Onda dolaze imena svjedoka, koji su učestvovali kod pravnog posla, a kojih je četrnaest na broju. Napokon dolazi kancelarova klauzula: »Ego Anastasius, huius cirografi dictator, Chroatensis episcopus et aule regie cancelarius, iussu et uoluntate predicti domini mei regis scripsi et confirnaui. In ciuitate Nona. Amen«.

Izmedju prve i druge od ovih dviju isprava, bilo da je prošlo više ili manje vremena, dogodilo se, obzirom na hrvatske javne isprave, koješta, što samo možemo naslućivati a ne i dokazati. To je najveći skok, koji je učinila kraljevska isprava.

Za prvu ispravu možemo uzeti, da je postala od prilike onako, kao i mnoge langobardske, franačke i još kojekakove druge isprave.[21]) Samostanu sv. Krševana bilo je bez sumnje mnogo stalo do toga, da mu se jedno, već otprije, stečeno pravo izričito prizna, pa je zamolio kralja Petra Kresimira, da ispravom fiksira valjanost onog pravog djela, koje bijaše gotovo za njegovih predšastnika. Je li mu se podastrla isprava Kresimira II., ili nije, je li samostan uputio na kralja kakvu pismenu zamolbu ili nije i je li se o tome vijećalo u krugu dvorskih velikaša, o svemu tome, na što nas ova isprava potiče da pomišljamo, ne možemo ništa spomenuti. U ispravi se doista kaže: u t s t a t u t a p a r e n t u m m e o r u m a n t i q u o r u m n o n c a s s a r e n t u r a onda opet c o m p e r i m u s n a m q u e i n g e s t i s p r o a u i n o s t r i C r e s i m i r i, ali se po njima, naročito obzirom na doba, kad ne možemo govoriti o bilo kakovoj čvrstoj kancelarijskoj organizaciji, ne smije zaključiti, da je morala postojati isprava Kresimira II. ili koji drugi sastavak, po kojima bi Petar Kresimir bio izdao svoju ispravu. I u doba se ovoga kralja moglo još dobro znati, na koji je način samostan došao u posjed zemalja u Diklu. Kad čitava snaga isprave počiva na svjedocima, kad se spominje da ju je napisao opat Adam, ali se ne spominje ništa, što bi ga dovelo u vezu s kraljevskom kancelarijom, onda bi, po mom mnijenju, ova isprava, a i druge iz vremena prije god. 1069., bila istog postanka, kao i pojedine privatne isprave. Pravno djelo, već otprije gotovo, bilo je po svoj prilici fiksirano u

[21]) Bresslau, Handbuch II/1 str. 27—30.

samostanu, to se donijelo na znanje kralju, on je dao svoj pristanak na pravno djelo i nalog za dokumentaciju.

Sasvijem drukčije stoje prilike kod isprave o otoku Maonu. Razborita politika Petra Kresimira stapala je u jednu cjelinu područja na istočnoj obali Jadranskoga mora i u doba od 1059. do 1069. davala nazivu r e g n u m D a l m a t i a e e t C h r o a t i a e sve to konkretniji pojam.[22]) Sasvijem je prirodno, da je i administracija u hrvatskoj kraljevini dolazila postepeno na sve to viši stepen. S raznim administrativnim pothvatima stoji u vezi i obrazovanje dvorske kancelarije. I ako nemamo mogućnosti da odredimo, kada se obrazovala i po kojim načelima, kada je počela funkcionirati i je li ova maonska isprava prva, koja je iz nje proizašla, ipak, već po samoj ovoj ispravi, vidimo, da je postojao neki smisao za način, kako su se imale izradjivati isprave, koje bi izašle iz kraljevske kancelarije. Sasvijem je prirodno, da se u ovoj ispravi, oprečno s ispravom o posjedu u Diklu, javlja devociona formula d i u i n a g r a t i a l a r g i e n t e,[23]) koja ima dvostruko značenje, vjersko i političko. Ona je na jednoj strani izraz kraljevske moći, koja proizlazi iz božanskog prava, a na drugoj oznaka kraljeve neovisnosti prema papinskoj vlasti.[24])

Isprava kralja Petra Kresimira o otoku Maonu, koja je vanredno svjedočanstvo o razvoju političke moći hrvatske države u doba ovoga kralja, može da bude i dokazom o ozbiljnosti, kojom su se rješavala važna pitanja u kraljevskoj kancelariji i kako su kraljevske isprave, u nekim stalnim prilikama, imale da otskoče svojim značenjem. Prema tome ove dvije isprave Petra Kresimira, izdane u korist samostana sv. Krševana u Zadru, samostana, čije isprave zauzimlju osobito mjesto medju našim starijim ispravama, imadu i svoje osobito mjesto u razvoju hrvatskih javnih isprava. Treba pitati, kako stoje prema njima isprave ostalih primaoca.

Samostan sv. Tome u Biogradu primio je, koliko nam je poznato, od Petra Kresimira dvije isprave, jednu okolo god. 1065. a drugu god. 1069.[25]) Obe su nam isprave poznate samo iz kopialne

---

[22]) Usp. Klaić, Regnum Croatiae et Dalmatiae. Vjesnik zem. arh. XIII. (1911.) str. 114—127. Ova je duhovita rasprava preštampana u djelu: Tomašić-Bojničić, Fundamente des Staatsrechtes des königreiches Kroatien Zagreb 1918. str. 269—282.

[23]) Usp. Rački, Hrvatska dvorska kancelarija i njezine izprave za vladavine narodne dinastije. Rad 35. str. 14.

[24]) Pertile, Storia del diritto italiano. 2. izd. I. str. 87. — Paoli, Programme scolastico di paleografia latina e di diplomatica III. str. 118. — Barone, Paleografia latina, diplomatica e nozioni di scienze ausiliarie. 3. izd. str. 184.

[25]) Doc. br. 48 i 56.

knjige, polihoriona, biogradskog samostana sv. Ivana.[26]) S ispravom odnosno posjeda u Sidrazi god. 1065. ne da se u diplomatičke svrhe operirati.[27]) Kod isprave o kraljevskoj slobodi i podjeli kraljevskog zemljišta samostanu sv. Tome možemo se zaustaviti na dva momenta, na sadržaj, koji ju veže s ispravom Petra Kresimira god. 1060. za samostan sv. Ivana Evandjeliste, i na godinu izdanja, koja ju spaja s ispravom o otoku Maonu. Meni se prvi momenat čini mnogo jačim od drugoga. Obe isprave počimlju s invokacijom, prva s monogramatskom,[28]) druga s verbalnom; obe imadu datum na početku. Obe isprave imadu najprije oznaku godine a onda indikciju i napokon oznaku mjeseca bez oznake dana. Što su u prvoj izmedju indikcije i oznake mjeseca umetnute riječi »Regnante Cresimiro rege Chroatorum et Dalmatiarum« a drugoj takva šta nema, odgovara dobro sastavu i jedne i druge isprave. Dispozitivni dio u ispravi god. 1069. tačnije je i detaljnije fiksiran nego u ispravi god. 1060. A tako je u ovoj kasnijoj ispravi detaljnije obradjena i formula proklinjana. I jedna i druga isprava završuje sa navodom svjedoka, ali kasnija, računajući sa značenjem, koje imadu svjedoci u fiksiranju nekog pravnog djela, stavlja pred njihova imena riječi: H u i u s d e n i q u e r e i s t a b i l i t u m p a l a m a c t u m e t c o r a m h i s t e s t i b u s r o b o r a t u m.

Na drugoj strani postoje mnoge razlike izmedju ove isprave i one o otoku Maonu, a to nam udara s tim više u oči, što bi obe isprave imale bit izdane iste godine. Ja bih uzeo, da je isprava god. 1069. za samostan sv. Tome izradjena od primaoca kao i isprava za samostan sv. Ivana. Biograd, područje, gdje je isprava rimskog tipa imala manje praktičnog značenja nego u gradu Zadru,[29]) može se vrlo dobro zamisliti kao područje, na kome su nastajale javne isprave, koje bi izradjivali sami primaoci i za njihovu valjanost tražili samo kraljev pristanak.

Treći je primaoc isprava kralja Petra Kresimira samostan sv. Marije u Zadru. Samostan je primio od kralja tri isprave, dvije okolo god. 1066. a jednu god. 1072.[30]) Prvom ispravom iz god. 1066. podjeljuje kralj spomenutom samostanu »q u o d s o r o r m e a C i c c a f r a b r i c a u i t«, kraljevsku slobodu. Druga je u neku ruku prirodan nastavak prve, jer njome se dariva samostanu zemljište u Točinji. Kod prve se jasno vidi uloga crkvenih dosto-

---

[26]) Ljubić, Starine 23, str. 178.

[27]) Rački, Podmetnute sumnjive i prerađene listine hrvatske do XII. vieka. Rad 45, str. 143—144.

[28]) Mon. Dipl. I. tab. VIII.

[29]) Usp. Šufflay, Die dalmatinische Privaturkunde str. 35—36, 44.

[30]) Doc. br. 51, 52 i 69. O datiranju isprava god. 1066. malo kasnije.

janstvenika kraljeve okoline, pa i snaga pravnog djela, koje se njome dokumentuje. pada na njihov pristanak. U ispravi se najprije kaže... concessione Laurencii spalatensis archiepiscopi omniumque nostri regni episcoporum et laudacione nostri ducis Stephani... a onda opet Hocque ab archiepiscopo et ab omnibus episcopis confirmatum canonice ac ab uniuerso cetu conlaudatum est. Na kraju su isprave imena jednog nadbiskupa i šestorice biskupa i uz svako ime stoji »laudo«. Isprava je izdana u Šibeniku (in Sibinico) i u prisutnosti crkvenih dostojanstvenika predana opatici Ciki.

Uzme li se u obzir, da je samostan sv. Marije u Zadru osnovan god. 1066.[31]) i da je taj dogadjaj značio mnogo u tadanjem javnom životu, kao što je ovaj samostan mnogo značio i kasnije, lako se može pomisliti, da je crkvenim dostojanstvenicima, koji su imali udjela i kod njegova osnivanja, bilo mnogo stalo do toga, da se u svim poslovima, koji su se odnosili na taj samostan, čuje u prvom redu njihova riječ, ili, drugim riječima, da oni zajamče sebi pravo pristanka u svim poslovima, koji će sa samostanom stajati u vezi.[32]) Kralj nije naravski imao razloga, da se opre njihovim zahtjevima, pa je iz vijeća kraljeva s crkvenim dostojanstvenicima lako mogla nastati ova isprava.

Druga isprava navodno iz god. 1066., kako je već rečeno, lijepo pristaje uz prvu. Može li se ova isprava o posjedu o Točinji metnuti u god. 1066. ili za koju godinu kasnije nije sasvijem stalno već po tome, što je izmedju akcije i dokumentacije prošlo nekoliko vremena, i ako po svoj prilici vrlo malo. U ispravi stoji Hoc actum est in Tochinia et firmatum est Jadere. Rogacija opatice Cike (rogatu sororis mee... Ciche) bijaše povod njezinom postanku.

Račkome nije bilo lako izaći na kraj s ovom ispravom, jer je kopialna knjiga samostana sv. Marije ima u dvostrukoj opremi. (list 8b i 9a te 29b i 30a). Po jednoj opremi (kod Račkoga a) dariva kralj zemljište netom sagradjenom samostanu (monasterio sancte Marie monialium... quod nouiter factum est Jadere) a po drugoj (kod Račkoga b) dariva to zemljište samostanu prigodom posvećenja crkve (in dedicacione basilice). Prvu opremu datira kopialna knjiga anno dominice incarnationis millesimo sexagesimo a drugu anno dominice incarnationis

---

[31]) Doc. br. 50. Brunelli, Storia detta eitta di Zara I. str. 298 i dalje; Šišić, Priručnik str. 239 i dalje.

[32]) Usp. Bresslau o. c. II/1. str. 45—46.

millesimo LXXII. indictione VII. Da ovakovo datiranje ne može da bude tačno, proizlazi iz same indikcije, i ako se ne smije smetnuti s uma, da isprave, i javne i privatne, vrlo mnogo griješe obzirom na indikciju. Indikcija je god. 1060. XIII. a 1072. X. Indikcija VII. dolazi god. 1069. Ali ne samo kopialna knjiga nego ni kasniji prijepisi ne datiraju ovu ispravu god. 1069. već ili 1066. i 1067. Tradicija nam dakle datira ispravu god. 1060., 1066., 1067. i 1072. a mi bismo, kad bismo uzeli indikciju za polaznu tačku mogli još dodati god. 1066. Za koju godinu da se odlučimo? Ako je samostan podignut god. 1066. onda datiranje prije te godine otpada samo od sebe. Kad bi se k tome barem donekle uvažila oprema Rački b, onda bi datiranje postalo još teže radi veze ove isprave s ispravom zadarskog priora Draga god. 1091., koju vezu odavaju imena svjedoka.[33]) Rački ispravno tvrdi, »da je primjerak b postao preinakom primjerka a, i to tako da je, osim onoga dodatka u datumu i prigode u textu, mjesto potvrde njetko uvrstio više imena svjedoka iz druge isprave, imenito iz zadarske izdane god. 1096. za Draga priora«.

Kao i Račkome, tako je i Farlatiju[34]) i Kukuljeviću[35]) bilo teško operirati s ovom dvostrukom opremom jedne isprave i odredit joj tačan datum. Brunelli se drži fakta, da je, prema utemeljiteljnoj ispravi samostana sv. Marije, Cika dobila od opata sv. Krševana crkvu sv. Marije u svrhu, da sagradi samostan, ali da se u roku od godine dana nije mogao samostan sagraditi a crkva pregraditi, i onda zaključuje: »Comunque, tra le varie date più conveniente appare quella del 1072. giacchè dal 1066 al 1072 c' era tempo bastante per quelle due fabbriche.[36]) Brunelli ide možda predaleko, ali na drugoj strani nemamo razloga da postanak isprave mećemo samo u god. 1066. ili 1067., kako tvrdi Šišić.[37]) Ja bih, polazeći sa stanovišta, da je Račkijeva oprema postala na osnovi opreme a, i da nas ova kasnija oprema indikcijom upućuje na god. 1069., vrlo znamenitu za isprave kralja Petra Kresimira, uzeo, da je ova druga kraljeva isprava za samostan sv. Marije postala izmedju 1066. i 1069. U to se doba mogao sagraditi samostan i pregraditi crkva a napokon se takav razmak ne kosi s akcijom i dokumentacijom.

Rački možda ide nešto predaleko, kad sumnja u ovu ispravu;[38])

---

[33]) Doc. br. 128. Rad 45, str. 134.

[34]) Illyricum Sacrum V. str. 49.

[35]) Diplomatički zbornik br. 145 i 171.

[36]) o. c. str. 292.

[37]) Povijest Hrvata str. 519.

[38]) Uspoređajući tekstove isprava u Doc. sa kopialnom knjigom našao sam da se na nekim mjestima ne slažu. Ne razumijem s kog je razloga kod

ali bih i ja uzeo, da je njezin tekst, prenašanjem u kopialnu knjigu, pretrpio neke znatnije izmjene.

Datiramo li ovu ispravu najkasnije god. 1069. i uzmemo li, da je izdana prije isprave o otoku Maonu, onda bismo mogli dovesti u sklad s ovim dvjema ispravama i treću kralja Petra Kresimira izdanu god. 1072., koja ima i devocionu formulu d e i p r o v i d e n c i a a koju je ispravu napisao p r e s b i t e r M i c h a c i o, c a p e l l a n u s r e g i s.[39]) Ova se isprava nalazi na listu 29a-b kopialne knjige a odmah poslije nje slijedi na listu 29b i 30a, interpolirana isprava god. 1066.—1069. Datirana je A n n o a b i n c a r n a t i o n e d o m i n i n o s t r i J e s u C h r i s t i m i l l e s i m o LII. mjesto LXXII., izostavljena je indikcija VII., koja se javlja na drugim prijepisima. Ova bi isprava, u čiju je autentičnost ili predaju opravdano posumnjati,[40]) mogla biti razlogom, da je spomenuta interpolirana isprava onako datirana.

U skladu sa ovim ispravama za grad Zadar i Biograd stoji isprava kralja Petra Krnsimira, izdana okolo god. 1069. u korist samostana sv. Stjepana kod Splita.[41]) Područje grada Splita stoji u neku ruku izvan područja, na kome je isprava rimskog tipa imala svoje potpuno pravno značenje, pa je sasvijem prirodno, da je ovdje mogla imati značenje samo onakova isprava, koja je izdana po kraljevom nalogu i gdje je istaknuta njegova vlast. Radi toga imamo u ovoj ispravi formulu d e i g r a t i a i završetak E g o T h e o d o r u s, p r e s b i t e r e t c a p e l l a n u s, d e m a n d a t o p r e d i c t i r e g i s, d o m i n i m e i, h a n c d o n a t i o n e m s c r i p s i e t t e s t i s a d f u i.

Isprave kralja Petra, koje i usprkos nepovoljnoj tradiciji, možemo, barem donekle, da diplomatički analizujemo, ja bih, baš po njihovim diplomatičkim oznakama, svrstao ovako: Na prvo bih mjesto postavio ispravu o otoku Maonu s devocionom formulom d i u i n a g r a t i a l a r g i e n t e i sa spomenom kraljevskog kancelara, ispravu, koja je proizašla iz kraljevske kancelarije ili one oblasti, u kojoj se izradjivahu isprave, izdane po kraljevu nalogu.[42]) Na drugo bih mjesto stavio isprave za samostan sv. Stjepana kod Splita oko god. 1069. i za samostan sv. Marije u Zadru god. 1072. s formulama d e i g r a t i a i d e i p r o u i d e n t i a i sa

br. 52 b. str. 68 izostao svršetak: »Et ego Madius archidiaconus interfui scripsi et confirmaui«, koji ima i Kukuljević.

[39]) Doc. br. 69.

[40]) Rački, Rad 45, str .142—143.

[41]) Doc. br. 58.

[42]) Usp. za sada o tome treći dio mog članka Hrvatske isprave iz doba narodne dinastije. Zbornik Matice Hrvatske o tisućoj godišnjici Hrvatskog kraljevstva str. 322—324.

spomenom pisara, koji ih je izradio. Ne samo za riječima de mandato predicti regis nego i za oznakom capellanus regis ja bih vidio kraljev nalog za dokumentaciju pravnog djela, i to s tim više, što je opravdana sumnja u ispravu god. 1072. Na treće bih mjesto postavio ostale kraljeve isprave za samostan sv. Krševana i sv. Marije, po kojima se ističe uloga crkvenih dostojanstvenika kod dokumentacije. Napokon bi na četvrto mjesto došle isprave, izdane u korist samostana sv. Ivana Evandjeliste i sv. Tome u Biogradu kao isprave, izradjene od primaoca.

Isprave XII. i XIII. vijeka, koje su namijenjene onim pravnim poslovima, koji vuku svoju lozu iz dobe kralja Petra Kresimira, spominju i njegove isprave, ali ne na jedan te isti način. I u ovim kasnijim ispravama dolazi na prvo mjesto Kresimirova isprava o otoku Maonu. Na nju se izričito pozivaju Zadrani u svojoj ispravi od 14. maja 1190., kad, iza pobjeda nad Mlečanima, vraćaju samostanu sv. Krševana ovaj otok.[43] U njoj kažu: »... ut insulam Mauni, quam iam dictum sancti Crisogoni monasterium regis Cresimiri beate memorie largicione, sicut in eius breuilegio continetur«. Isprava kralja Petra Kresimira ima svoje potpuno značenje i takovu dokaznu snagu, da nije potrebito dodati nikakvo drugo svjedočanstvo.

To isto nije slučaj za druge isprave. Kad zadarski sud ispravom od 10. maja 1199. dosudjuje samostanu sv. Marije zemljište Brda,[44]) onda »Laurentius filius Joseph iudex et advocatus iadertinus« pokazuje »priuilegium Cresimiri regis bone memorie, quod habebat, ac testes«. Ovdje dakle uz kraljevu ispravu dolazi i svjedočanstvo svjedoka. Prema onome, što je prije spomenuto, moglo bi se uzeti, da isprava Petra Kresimira od god. 1072., na osnovi koje je stvorena ova odluka god. 1199., nije bila baš onako opremljena, kakovu je imamo danas. Kad pak zadarski knez Damjan, suci i vlastela dosudjuju samostanu sv. Kuzme i Damjana zemljišta u Jasenicama i Dračanima, onda se spominje darivanje Petra Kresimir i isprave, koje o tome svjedoče, ali se ne spominje, da su to bile baš kraljeve isprave. U ispravi od 1. marta 1197.[45]) stoji: »tu vero prescriptus abbas... easdem terras ad vestrum monasterium ex donatione Cresimiri condam regis pertinere respondebas, et super hec cartam hostendendo«... pa kasnije: »Auditis igitur hinc inde partibus et inspectis monasterii litteris ac utrisque testibus percontatis, de omnium nostrum communi voluntate per sentenciam iudicauimus, ut unus monachorum vestrorum litteras, quas nobis hostenderas, et testem, quem produxeras, sacramento firmaret«.

---

[43]) Smičiklas, Cod. dipl. II. br. 229.

[44]) Ib. br. 299.

[45]) Ib. br. 266.

Sasvijem je prirodno, da se u ispravi Dedomira Sramlenova pristava bana Dionizija od 9. februara 1183.[46]), koja upućuje samo na pristanak kralja Petra Kresimira na neko pravno djelo, (cum assensu Cresimiri regis) spominju razna »instrumenta seu documenta« ali ne kraljeve isprave. Neke se isprave god. 1188., 1198. i 1210.[47]) pozivaju na Petra Kresimira i Zvonimira pa kažu samo općenito: »sicut in eorum priuilegiis continetur«. Odatle se nikako ne može zaključiti na direktnu vezu s Kresimirovim ispravama.

Prema tome i u ovim ispravama maonska zauzimlje osobito mjesto.

---

[46]) Ib. br. 181.

[47]) Ib. br. 210, 277 i sv. III. br. 82.

(Nastavit će se.)

Josip Nagy.

Iz arhiva trgovišta Jastrebarskoga.

Trgovište Jastrebarsko, ili kako se vulgarno nazivlje Jaska, dobilo je g. 1257. svoje sloboštine od kralja Bele III. (IV.). Ono je do danas sačuvalo svoj stari i zanimljivi arhiv. Taj je arhiv bio gotovo nepoznat našim historičarima, jedino se je znalo za najstariju povelju iz g. 1257. Ovaj je arhiv bio negdje oko g. 1835. do 1840. uredjen i za nj su bila načinjena dva alfabetska registra.

Pod konac XIX. stolj. zametnuo se cijeli arhiv izim spomenute povelje od g. 1257. i nekoliko diploma. Prva se povelja čuvala (i još čuva) u blagajni komposesorata trgov. jastrebarskoga, dok su se ostale nekoč čuvale u limenoj kutiji u magistratskoj blagajni.

Kad je Jugoslavenska akademija pod vodstvom našega zaslužnoga historičara Tadije Smičiklasa uzela sakupljati materijal za »Codex diplomaticus regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae«, ušao sam i ja u red saradnika za »Codex«. I tako sam medju inim 8. oktobra 1899. sa prof. Smičiklasom pošao u Jastrebarsko, da proučimo tamošnji arhiv. Nuzgredice spominjem, da grad Jastrebarsko (gospoštija tada grofa Stjepana Erdöda) nema starijih spisa, jer se stari Erdödski arhiv nalazi u Galgoczu i Vörestornyi.

Kod općine trgovišta jastrebarskoga pokazaše nam samo povelju od g. 1257. i one u limenoj kutiji, dok se za ostali arhiv nije znalo. Rekoše nam, da je valjda za kojega požara izgorio. Kad sam opet poslije došao u Jastrebarsko, zamolio sam kod magistrata, da mi dozvole pretražiti tavan i podrum, ne bi li se ipak naišlo na kakova stara pisma ili druge starine. Premda me uvjeravahu, da nema ništa, nijesam si dao mira, dok si ne ishodih pristup na tavan. Tragajući po njemu naišao sam na dvije surove škrinje, zabijene, a kad ih otvorih, eto preda mnom stari spisi — arhiv jastrebarskoga trgovišta. Gospoda od magistrata gotovo ne vjerovahu svojim očima, jer su bili uvjereni, da je arhiv propao. Uzeo sam vaditi spise, i odmah se po signaturama uvjerih, da je to doista arhiv općine trgovišta Jastrebarskoga. Iz škrinja izbijao je gadan zadah po parcovima. Za čas otkrismo parcovljevo gnijezdo, a veliki i mali parcovi uzeše skakati iz škrinje. Dašto, da su parcovi

izgrizli nešto spisa, od kojih mrvica si stvoriše udobno gnjezdašce.

Arhivalija su prenesena u jednu sobu i tamo očišćena. Već tad me gospoda od magistrata umoliše, da ovaj arhiv sredim, što sam i obećao učiniti, čim mi poslovi budu dopuštali. Na 18. oktobra 1900. obratio se je jastrebarski magistrat na kr. zem. arhiv u Zagrebu, da me ovaj izašalje u Jastrebarsko »u svrhu uredjenja staroga trgovištnoga arhiva i protumačenja u posjedu nalazećih se povelja«. Na taj poziv došao sam 22. augusta i 14. oktobra u Jastrebarsko, te se dogovarao glede načina, kako da se taj arhiv sredi. Najpodesnije je bilo, da mi se taj arhiv pošalje u Zagreb, gdje bih ga mogao mirno sredjivati. Tako sam 4. novembra taj arhiv primio, te sam odmah počeo raditi na sredjivanju istoga.

Proučavajući sistem uredjenja arhiva sravnjivanjem arhivalija s upisima u rečena repertorija, osvjedočio sam se, da su repertorija slaba, površna i nepotpuna. Važnih nekih isprava nema upisanih, te je mnogo toga stavljeno pod redalice, koje je teško ustanoviti, a da se po njima spis nadje. Više je bilo konvoluta, koji su sadržavali spise iz preraznih godina ili stoljeća, što je sastavljač repertorija čisto nekako umjetno i prisiljeno strpao pod isti predmet. U svemu sam došao do uvidjenja, da ova repertorija ne mogu valjano služiti znanstvenom i praktičkom proučavanju toga arhiva.

Prema ovim repertorijima i starom namještaju sadržavao je jastrebarski arhiv 33 fascikula, i to: I. 1—15; II. 1—13; III. 1—18; IV. 1—46; V. 1—51; VI. 1—57; VII. 1—39; VIII. 1—9; IX. 1—90; X. 1—34; XI. 1—17; XII. 1—44; XIII. 1—33; XIV. 1—40; XV. 1—48; XVI. 1—38; XVII. 1—44; XVIIB. 1—30; XVIIC. 1—23; XVIII. 1—11. XIX. 1—6; XX. 1—11; XXI. 1—7; XXII. 1—29; XXIII. 1—30; XXIV. 1—23; XXV. 1—12; XXVI. 1—10; XXVII. 1—34; XXVIII. 1—69; XXIX. 1—47; XXX. 1—36; XXXI. 1—50; XXXII. 1—45; XXXIII. 1—25. — U ovim fascikulima manjkaju ovi brojevi: II. 8, 12, 13; III. 15; V. 45; VI. 23, 41, 53; VII. 17 (11—20); IX. 23, 65, 84; X. 33; XI. 16; XIII. 4 (orig.); XIV. 12; XVI. 11—16; XVIIC. 1, 8, 24; XXII. 2, 3; XXIV. 5, 21; XXV. 3; XXVII. 25, 26; XXVIII. 1, 5, 22; XXIX. 42; XXX. 24; XXXI. 19, 22, 33, 47, 49; XXXII. 20; dok u elenku nijesu upisani brojevi: VI. 53, VII. 11, IX. 65, XIV. 12, XVI. 11—16.

Sve to me je ponukalo, da sam arhiv stavio u strogi k r o n o l o š k i r e d. Time je, dakako, stara signatura raskidana, nu u koliko bi se htjelo arhivom služiti s pomoću starih repertorija, nije to onemogućeno, jer u repertoriju dodana godina upućuje na mjesto, gdje će se akt ili listina pronaći. U koliko je pako bilo neregistrovanih akata, tu sam i ove dakako stavio u kronologijski

slijed, a neke sam opet spise, koji stvarno spadaju zajedno, npr. spisi insurekcije protiv Francuza, svrstao u poseban konvolut.

Danas broji taj stari arhiv jastrebarski od g. 1257. — do polovine XIX. vijeka ravno 35 fascikula. Ovi su fascikuli načinjeni vrlo solidno od daske i ljepenke, a izradila ih knjigoveška tvrtka V. Jazbec u Zagrebu.

Ovako kronološki sredjen i u fascikule smješten arhiv povratio sam natrag poglavarstvu trgovišta Jastrebarskoga. Poradi drugih službenih posala, a glavno poradi teške želučane bolesti, u koju sam zapao za vrijeme uredjivanja toga arhiva (možda infekcije bacilima, koje su parcovi ostavili medju papirima), nijesam dospjeo, da sačinim regesta i repertorij za ovaj arhiv.

Sadržaj arhiva do konca XVI. stoljeća zajedno sa novijim potvrdama istih isprava priopćit ću ovdje kronološkim redom.

God. 1257. 12. januara. Kralj Bela IV. podjeljuje selu Jastrebarskom (Jaztrabarcka) sloboštine.

Original na pergameni; visi svilena vrpca zelene i bijele boje bez pečata. Čuva se u blagajni zem. komposesorata Jastrebarsko. Prijepis i fotografija. Fasc. I. No. 1. — Smičiklas: Cod. dipl. V. 51.

God. 1340. 24. aprila (in festo beati Georgii martiris) u Zagrebu. Mikac (Mykch), ban cijele Slavonije, na molbu Vuka sina Vučkova (Vlk filius Wlchk) suca jastrebarskoga (cillicus de Jaztrabarzska), Ladcha sina Ladislavova, Petra sina Grerdinića, Andrije sina Vućine (Wlchihna), Raduna sina Dešina (Dezen), Mateja sina Petrova i Pavla sina Vukova (Wlko) gradjana (hospites) jastrebarskih prepisuje povelju kralja Bele IV. od g. 1257. 12. januara.

Original na pergameni; žuta, modra i crvena svilena vrpca visi bez pečata. — Prijepis ovjerovljen po Mihalju Čačinoviću, tab. jud. dist. Croat. jur. cancelista. — Fasc. I. No. 2. — Smičiklas: Cod. dipl. X. 537.

God. 1345. 6. decembra (in festo s. Nicolai). Jastrebarsko. Dragan sin Radošev »iobagionum de Podgoria comes« daruje crkvi sv. Nikole u Jastrebarskom zemlju Črnilovec (Chernylovecz), koju je za 12 maraka kupio od Šolte sina Borenova.

Ovjerov. prijepis od 1700. po Jakobu Ilijašiću (ima usto još i više mladjih isprava prepisano) i prijepis obični. — Fasc. II. No. 2. i 1.

God. 1346. 11. aprila u Jastrebarskom. Sebastijan Matkou i cijela općina trgovišta Jastrebarskoga svjedoči, da je plem. Mirko Mirin gradjanin jastrebarski svoje očinsko selište u Zdihovu darovao crkvi sv. Duha u Jastrebarskom. Plem. Andrija Jaszkay, takodjer gradjanin jastrebarski, darovao je istoj crkvi dio vinograda u Senu i pet rali oranice, isto tako je istoj crkvi darovao Stjepan Matkou, gradjanin jastreb.. dio vinograda u Vučjaku, a općina jastrebarska drvariju u šumi Dubrava Mačkovac.

Ovjer. prijepisi Jakoba Ilijašića 1700. (ima uza to još i više mladjih isprava prepisano) i J. Frmačića suca jastreb. potpečatan po župan. sucu Jos. Meduniću. — Fasc. II. No. 3.

God. 1394. 19. III. — 1395. 6. XI. — 1497. 28. VII. — 1500 24. II. — 1540. 4. V. — 1543. 14. II. — 1550. 14. IX. — 1657. 12. V. Privilegiji plem. općine Cvetkovići.

Prijepis zagreb. kaptola od 24. VII. 1789. — Fasc. II. No. 4.

God. 1421. 27. februara (feria quinta proxima post festum Mathiae apostoli) u Časlavi. Kralj Sigismund na molbu Jurja sina Radoševa iz Jastrebarske (Jaztrabarzka) potvrdjuje gradjanima Jastrebarskim (hospitibus de Jastrabarzka) povelju kralja Bele IV. 1257. 12. januara, kako ju je prepisao ban Mikac 1340. 24. aprila.

Original na pergameni, s poda pritisnut je pečat pokriven papirom. — Fasc. I. No. 3.

God. 1423. 26. maja u Pavlovčanu. »Plemeniti Jurai Rakichki od Pavlovchan«, »najzadni odvet rodbine i imanja« svoga, glede svoga imanja, što su ga njegovi predji »od plemenitoga oppiduma Jastrebarskoga« zadobili, odredjuje slijedeće: Dva kmeta cijeloselca na Brezniku sa navadnom tlakom i dohodcima, pri sv. Pavlu u Pavlovčanima tri podvorca s njihovom tlakom i dohocima namijenjuje prebendaru ili kapelanu crkve sv. Nikole u Jastrebarskom uz uvjet, da se služe dvije sv. mise, jedna za žive, druga za mrtve. Vinsku desetinu ostavlja sv. Pavlu u Pavlovčanima. Dvorno svoje mjesto kod sv. Pavla sa zemljama, sjenokošama, ribnjak i jedan podvor ostavlja crkvi sv. Nikole u Jastrebarskom. I svoje pravo drvarenja u općinskoj purgarskoj šumi namijenjuje kapelanu odnosno prebendaru sv. Nikole. Potvrdjuje svojim potpisom i pečatom, te pečatom suca jastreb.

Ovo potvrdi sudac i općina Jastrebarska po svom sucu Gjuri Juričiću.

Prijepis s originala učinio 7. V. 1700. u Zagrebu Jakob Ilijašić, zagreb. podžupan. Isto 1813. prepisa Marijan Krajnović, prebendar jaskanski. — Fasc. II. No. 5.

God. 1464. 5. aprila (feria V. prox. post fest. Pasce domini). U Stolnom Biogradu (Alba regalis). Kralj Matija nalaže zagrebačkom kaptolu, da Martina Frankopana uvede u posjed gradova: Skrada, Buzina, Kladuše, Ostrovice, kaštela Gradeca i Komogovine, gradova: Kostajnice, Stenišnjaka i Lipovca, posjeda Krešćića, Pernje i Molunja, trgovišta Lipe. Na hrptu bilješka o uvedenju.

Prijepis jednostavni zagreb. kaptola od 25. VI. 1808. na papiru — Usto prijepis isprave od zagreb. kaptola 1647. — Fasc. II. No. 6

God. 1478. 14. fabruara (in festo beati Valentini episc. et conf.). U Budimu. Kralj Matija oslobadja trgovište Jastrebarsko od svakog podavanja, što ga ubirahu službenici kraljevskoga grada Lipovca »ea tamen lege et conditione praefati cives et hospites nostri amodo deinceps... ne tantus defectus victualium et aliorum necessitatum hominibus hospitantibus in praefato oppido nostro fiat, comoda diversoria et hospitia ut de victualibus, pane, carne, vino, stabulo, foeno, pabulo pro condigna eorum solutione et pensione bonum modum atque ordinem servare et tenere debeant omnemque negotiationem ac questuram ibidem tam domestici quam extranei exercere, universasque res mercimoniales pro decore et comodo dicti oppidi nostri regii inducere libere et secure possint atque valeant, neque quispiam ab eisdem violenter aliquid vel rapere aut accipere audeat; statuimus praeterea si raptorem vel malefactorem comprehenderint, in sede sua iudiciaria iurisque gladii exercere perpetuo possint et valeant«. Nadalje podjeljuje godišnje sajmove o Duhovima

kod crkve sv. Duha, na Nikolje i Veliku Gospoju i Martinje kod crkve sv. Nikole. Napokon odredjuje »ut dicti cives, populi et incolae praefati oppidi nostri regii in locis oportunis, ne tantae et tam frequenti ratione metarum et limitum controversiae materiae inter praefatos cives vicinosque et cometaneos eorum fiant, novos aggeres pro signo et renovatione metarum erigant«.

Jednostavni prijepis XVIII. vijeka. — Fasc. II. No. 7.

Iz krivotvorene isprave Martina Frankopana 1481. 21. novembra. Po stilu i kumulaciji sadržaja gruba krivotvorina. Fasc. I. No. 4. — Pa iz krivotvorene isprave Ivana Korvina od g. 1495. — Fasc. I. No. 6. — Napokon iz krivotvorene listine Petra Erdöda 1563. 15. apr. — Fasc. I. No. 7. — Prijepis ovjerovljen 1806. u arhivu ugar. dvor. kancelarije. — Fasc. II. No. 8.

God. 1480. 5. septembra (nono idus septembris). Kralj Matija potvrdjuje povelju kralja Bele od god. 1257. 12 januara danu Jastrebarskom. Datum per manus Petri electi Colocensis et Vaciensis.

Original na pergameni. O žutoj, smedjoj, crvenoj i modroj vrpci visi dvostruki kralj. pečat, dobro sačuvan. — Fasc. I. No. 5. — Prijepis i potvrda kralja Ferdinanda III. od g. 1648. — Orig. Fasc. I. No. 10.

God. 1480. 21. decembra (in festo s. Thomae apostoli) u Zagrebu. Kralj Matijaš nalaže svojim kaštelanima i službenicima u svom gradu Lipovcu, da se ne usudjuju smetati stanovnike trgovišta Jastrebarskoga u uživanju povlastica zajamčenih im poveljom kralja Bele (1257). To je kralj učinio na pritužbu Jastrebarčana.

Iz izvor. potvrde kralja Ferdinanda III. 1648. 11. I. Fasc. I. No. 10.

God. 1481. (bez pobližega datuma i mjesta izdanja) 24. VIII. u Zagrebu. Kralj Matija na zamolbu gradjana jastrebarskih nalaže banu Martinu Frankopanu, da uredi medje njihovih posjeda, u kojima ih smetaju Cvetkovićani. Neka ih uredi u smislu povelja kralja Bele III. (IV.). Ova isprava imala je bilješku, kojom ban Martin Frankopan potvrdjuje 28. VIII. 1484. primitak toga naloga s potpisom »Martinus Frangepan banus manu propria«.

Isprava Martina Frankopana, koja prikazuje izvršenje ovog kraljevoga naloga (25. IX. 1481. u Volavju), veli na početku, da ovaj kr. nalog nosi datum »Zagrabiae in festo sancti Bartholomaei mensis augusti, anno nunc currente millesimo quadringentesimo octogesimo tercio.« (24. VIII. 1481. u Zagrebu, drugi prim. 1482.) — Fasc. II. No. 9. — Potvrda kralja Josipa I. (fali datum samo »Viennae«). Fasc. I. No. 12. (sumnjivo).

God. 1481. 24. (25.) septembra. U Volavju (Volaulie). Po nalogu kralja Matije (1481. bez pobližega datuma i mjesta izdanja) čini ban Martin Frankopan ophodnju medja posjeda jastrebarskoga trgovišta prema Cvetkovićima i drugima. Kao medja se spominje cesta preko Plješivice, potok Suljarovo, potok Dalić, Dugi Dol, Lokošin dol, potok Stošinec, kraljevska cesta, Sv. Ivan, potoci Gonjeva, Ličnik, Okičnica, Pešćeno Brodišće, cvetkovićke i pribićke zemlje, potoci Bukovec, Breznica, Čabdin, Podgorski (Reka) Črna Mlaka itd.

Dva falsifikata najočitija. Na obima je potpisan »Idem Banus«. Na papiru. Na jednom je pritisnut na papiru pečat, nejasan, drugi otpao. Tvorevina XVIII. stolj. — Treći primjerak od iste ruke, samo s datumom »vigesima quinta mensis septembris« i pritisnutim nejasnim, ali starim pečatom; nije Frankopanski pečat. — 1. juna 1774. prepisao je to čazmanski kaptol i izdao prijepis pod svojim pečatom. (Onu sa datumom 25. IX.) — Fasc. II. No. 10.

Potvrdjeno po kralju Josipu I. u Beču (fali datum). Obični prijepis XVIII. stolj (1711.). Fasc. I. No. 12. falsifikat i Fasc. II. No. 12. (Prileže i druge isprave, koje se tiču Desinca i Perhoča). — Ovjer. prijepis po Ivanu Radičeviću. — Fasc. II. No. 5. (prileži i drugih isprava prijepis.)

God. 1481. 21. novembra (ante festum praesentationis B. M. V.). Na saboru (in congregatione publica regni) u Zagrebu. Martin Frangepan de Modrusse kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ban i »inclyta sedes publica regni Croatiae«, na molbu Matije Franjčaka i Jurja Matkova gradjana (cives) jastrebarskih (Jaztrebarzka), prepisuje i potvrdjuje gradjanima i općini jastrebarskoj povelju kralja Bele IV. 1257. 12. januara i kralja Matije od god. 1478. 14. februara. — Potpis »Idem Banus m. p.«

Patvorina najgrubije vrsti na pergameni. O crvenom traku visi izvorni pečat kneza Martina Frankopana. Ovaj crveni trak je samo gore učvršćen u vosak, a tako i dolje dva tračića, što inače je u savezu sa gornjim. Unutra je zacijelo ostatak izvorne vrpce. Dakle je pečat uzet sa druge neke izvorne povelje. Pismo je iz konca XVII. ili početka XVIII. vijeka. Datum i naslov je takodjer veoma nespretan. Martin Frankopan umro je god. 1479., a nije bio nikada ban hrvatski. — Fasc. I. No. 4. Nalazi se i u potvrdnici kralja Josipa I., datum neispisan. Obični prijepis XVIII. stolj. Takodjer sumnjivo. — Fasc. I. No. 12.

God. 1495. (in festo gloriosae Mariae virginis) u Zagrebu. Ivan Korvin vojvoda Opavski i Liptavski, ban Dalmacije, Slavonije i Hrvatske prepisuje i potvrdjuje povelju kralja Bele IV. od 12. januara 1257. te povelju bana Martina Frankopana izdanu u Zagrebu 21. novembra 1481. trgovištu Jastrebarskom.

Krivotvorina na pergameni. O izvornoj crveno-modroj-žutoj svilenoj vrpci visi originalni pečat. U voščanoj kutiji u crveni pečatni vosak utisnut pečat prsteni. Štit sa poznatim korvinskim gavranom, gore slova I. C.

Krivotvorina najgrubije vrsti. Pergamena i pismo iz konca XVII. ili početka XVIII. vijeka. Sadržina u njoj, listina od g. 1481. takodjer je krivotvorina (vidi listinu 1481.). Pečat je pričvršćen o izvor. vrpci na listini, te su krajevi vrpce upleteni. Ima i jednostavni prijepis. — Fasc. I. No. 6. — Pak iz krivotvorene listine Petra Erdöda od 1563.

God. 1502. 9. marta (feria quarta proxima post dominicam Laetare) u Varaždinu. Ivan Korvin vojvoda liptavski i ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije daruje za velike zasluge u ratovima Ladislavu i Tomi Petheö de Gerse i po njima braći njihovoj Stjepanu, Nikoli i Franji i potomstvu njihovom grad Lipovac (Lepouecz) i kašteo Jastrebarsko (Jasztrabarzka) i ujedno trgovište Jastrebarsko u županiji zagrebačkoj, sa svim zemljama, pravima, dohocima itd. — i to i u ime svoje djece Krsta i Jelisave.

Ovjerovljeni prijepis od 5. VII. 1806. učinjen po arhivu dvor. kancelarije u Beču. — Fasc. II. No. 8. — Stari obič. prijepis Fasc. II. No. 13.

God. 1502. 25. maja (fer. quarta prox. ante fest. ss. Corporis Christi) u Budimu. Na zamolbu Ladislava i Tome Pethö de Gerse, te braće njihove Stjepana, Nikole i Franje nalaže kralj kaptolu budimskomu, da izašalje svoga povjerenika, u prisuću kojega će kr. povjerenik Gjuro de Beshovecz ili Martin Dragassich, ili Ivan Machkovichki ili Gašpar Kissevich ove uvesti u posjed grada Lipovca i kaštela Jastrebarskoga s trgovištem.

Iz uvodnice budim. kaptola od 1502. 12. IX. Po ovjerov. prijepisu arhiva dvor. kancelarije u Beču 5. VII. 1806. — Fasc. II. No. 8. — Stari prijepis Fasc. II. No. 13.

God. 1502. 2. juna. U Zagrebu. Pred čazmanskim kaptolom izjavljuju pl. Gjuro Mirinić, sudac, i Stjepan Barechky, fiskus, u ime »privil. oppidi Jaztrebarsko«, (vidi isto kako u ispravi od 12. XI. 1519.), da prosvjeduju protiv osnutka kaštela Jastrebarskoga po Ivanu Korvinu, na općinskom zemljištu.

Falsifikat iz konca XVII. stolj. na papiru. Potpisan »Lecta in capitulo Georgius Imprich lector et canon. Chasm. propria«. Pismo i ime ne odgovara vremenu. — Fasc. II. No. 14. (prileži obični prijepis).

Prijepis Jakoba Ilijašića, podžupana zagrebačkoga d. d. 7. V. 1700. u Zagrebu. — Fasc. II. No. 2.

God. 1502. 12. septembra (sexto decimo die introduc. et statut. praedictarum). Kaptol budimski uz uvršteni kraljevski nalog od 25. V. 1502. svjedoči, da je u prisuću njegovoga izaslanika Brikcija de Pathna kr. povjerenik Martin Drassich na dan sv. Augustina (28. aug.) uveo Ladislava i Tomu Pethö i braću njegovu u posjed grada Lipovca, kaštela Jastrebarskoga i tamošnjega trgovišta.

Iz prijepisa arhiva dvor. kancel. u Beču 5. VII. 1806. — Fasc. II. No. 8.

God. 1519. 22. juna (feria quinta proxima ante festum s. Barnabae apost.). U Budimu. Pred Lovrom Iločkim, hercegom bosanskim i dvorskim sucem, zamjenjuje uz nadoplatu od 750 for. Toma, kardinal (Bakač-Erdödy) u ime Petra Erdöda od Monjorokereka, Stjepana i Vuka, sinova pokojnoga Valentina Erdöda de Csabrâgh, braće, odnosno nećaka svojih svoja imanja u Ugarskoj (ova se poimence navode) za grad Lipovac, kašteo Jastrebarsko s trgovištem sa Tomom Pethö de Gerse i njegovom djecom Gjurom, Benkom, Tomom, Kristinom i Katarinom. Ovim imanjima spadalo je pravo malte (tributum) u Jastrebarskom te sela: Lipovec, Volavlje, Domagovići, Goljak, Sv. Ivan (Desinec), Vranodol, Brebrovac i Gornje Ladanje (districtus Felsö videk).

Iz prijepisa arhiva dvor. kancelarije u Beču 5. VII. 1806. — Fasc. II. No. 8. — Obični stari prijepis Fasc. II. No. 15.

God. 1519. 12. novembra. U Zagrebu. Kaptol zagrebački svjedoči, da su pl. Mihalj Marković, sudac, i Luka Črnetić, fiskus poveljenoga trgovišta (privilegiati oppidi) Jastrebarskoga, izložili, da imadu svoje povlastice od kralja Bele, Sigismunda, Matije, hercega i bana Ivana Korvina, koji je potonji njihov kašteo porušio i nov sagradio na zemljištu gradjanina Martina Domitrovića, što je bilo na veliku štetu rečenoga trgovišta. Korvin je taj kašteo darovao Tomi Pethö, a ovaj 22. VI. 1519. zamijenio to sa Tomom kardinalom, kako ih je o tom obavijestio iz Budima Ludovik Jazkay. Protiv ovoga posvojenja svoga teritorija ulažu u ime trgovišta Jastrebarskoga svečani prosvjed.

Iz prijepisa arhiva dvor. kancelarije u Beču 5. VII. 1806. — Fasc. II. No. 8. — Stari prijepis Fasc. II. No. 17.

God. 1519. 22. juna (feria quarta proxima ante festum ss. Corporis Christi). U Budimu. Kralj Ljudevit II. na molbu Tome kardinala (Bakač-Erdöda) nalaže budimskomu kaptolu, da izašalje svoga povjerenika, u kojega će prisuću kraljevski povjerenik Ivan Mechkereshky ili Gaspar Kissevich de Kis-Mlaka uvesti njega i Petra Erdöda, Stjepana, Vuka sinove pokojnoga Valentina Erdöda de Csabragh u posjed grada Lipovca, kaštela Jastrebarskoga i tamošnjega trgovišta.

*

Iz uvodnice budim. kaptola od god. 1509. Po prijepisu arhiva kr. dvorske kancelarije u Beču 5. VII. 1806. — Fasc. II. No. 8.

God. 1519. 12. novembra. (16. die introduc. et statut.). Kaptol budimski uz uvršteni kraljev nalog od 22. juna 1519. svjedoči, da je 28. septembra (in prefixo (!) dicti Michaelis Archangeli) kr. povjerenik Berislavich de Kis-Mlaka u prisuću kaptol. izaslanika Jakoba de Boldoghazonyfalva, njegova kanonika, uveo Erdöde (exponentes) u posjed grada Lipovca, kaštela i trgovišta Jastrebarskoga u prisuću Valenta i Blaža Pribigoh-a, Andrije Supana i Gjure Vellachich-a, gradjanina samoborskoga. Spominju se ovim imanjima spadajuća sela: Sv. Ivanec (Desinec), Perhoć, Jabočno, Lakošić, Lokošindol, Pavlovčani, Jurjevčani, Prilepi, Gor. i Donj. Reka, Vranodol, Kupečdol, Prodindol, Dvorjani, Malunje, Vadenczi, Braztia, Domagovići, Gor. i Dolj. Volavje, Prebrovec, Goljak.

Prijepis kr. dvor. kancelarije u Beču od 5. VII. 1806. — Fasc. II. No. 8.

God. 1519. 12. oktobra. U Zagrebu. Zagrebački kaptol svjedoči, da su pl. Gjuro Zrnarich sudac, Ivan Jazkay, juratus i Gjuro Črnetić, fiskus »privilegiati oppidi Jazterbarszka« uložili prosvjed protiv tečenja kaštela i trgovišta Jastrebarskoga po Bakoč-Erdödima. Potpisano: »Lecta in capitulo Emericus Dorotich lector et canon. Zagrab.

Falsifikat kruti. Na hrptu propisno pritisnut orig. pečat čazmanskog kaptola. — Fasc. II. No. 16.

God. 1531. 27. novembra, 1549. 27. septemb., 1550. 21. marta, 1559. 12. aprila, 1574. isprave o utemeljenju samostana kod Sv. Leonarda.

Ovjer. prijepis po Ivanu Krčeliću. — Fasc. II. No. 18.

God. 1539. 10. aprila u kaštelu Jaszka. Petar Erdödy župan saladski svjedoči, da su mu gradjani jastrebarski pokazali kraljevsku darovnicu o njima danom pravu mača (ius gladii), pa ih poziva, ne imajući ništa proti, da zločince sude »sub poena regali«.

Prijepis učinjen 4. VII. 1806. po arhivu kr. dvor. kancelarije u Beču. — Fasc. II. No. 19. — Prileže i prijepisi novijih isprava.

God. 1540. 12. juna. U Jastrebarskoj. Petar Magych »iudex« jastrebarski svjedoči, da je plem. Simon Czysych, gradjanin jastrebarski, prodao dvije čestice vinograda u gorici »Perhochky Werh alias Mauororvschak«, jednu u »Podrowie« za 6 for. i treću kod »Rakytouina seu Cherna Mlaka« za 3 for., te neku zemlju u Reki Gjuri Barber-u za 10 for. Slijede svjedoci.

Original na pergameni o crvenoj i žutoj svilenoj vrpci visi opć. pečat. Prileži i prijepis. — Fasc. II. No. 21.

God. 1541. 12. juna. Kod Jastrebarskoga (apud Jaztrabarzkam). Mathe Magych »iudex« civitatis Jaztrabarska« svjedoči, da je Petar Cherchek iz Jastrebarske prodao neku sjenokošu Ivanu Spurych iz Szent Iwancz (Desinec) za 6 for. 40 denara. Opis medja i imena medjaša.

Original na pergameni. O crvenoj vlaknatoj svilenoj vrpci visi pečat, prileži i prijepis. — Fasc. II. No. 22.

God. 1541. 30. novembra. Lovro Gergurych de Jaztrebarzka, sin pokoj. Benczetich Kwyawych-a, izjavljuje, da je neku oranicu s lijeva puta prema selu Reki prodao Nikoli gradjaninu jastrebarskom, sinu pokoj. Matka Kovača za 8 for. 86 denara i dva viennenses. Slijede svjedoci, medju kojima Mathe Magych

sudac jastrebarski. Listinu je pečatana »sigillo huius libere ville Jaztrebarzke more solito«.

Original na pergameni. O crvenoj i žutoj svilenoj vrpci visi pečat opć. Jastrebarskoga. — Ovjer. prijepis po Ivanu Radičeviću. — Fasc. II. No. 23.

God. 1550. 22. marta. U Okiću. Petar Erdödy vraća Cvetkovićanima neke zemlje, koje su nepravedno im bile otete pod grad Jastrebarsko.

Stari prijepis. — Fasc. II. No. 20.

God. 1550. 23. juna. U Zagrebu. Kaptol zagrebački svjedoči, da je pl. Stjepan Vagych »causarum regalium per Hungariam partiumque ei annexarum director«, svečano prosvjedovao protiv toga, ako bi zemlje, posjedi, slobode i pravice dane gradjanima jastrebarskim ma tkogod od velikaša, plemića itd. posvajao, držao ili oteo.

Potpis: Lecta in capitulo Antonius Breberoczy, lector et canon. Zagr.«

Grubi falsifikat XVIII. stolj. Na hrptu je propisno pritisnut pečat čazmanskoga kaptola. — Prijepis XVIII. stolj. — Fasc. II. No. 1.

God. 1550. 1. septembra. U gradu Jastrebarskom. Petar Erdewdy de Monyorokerek, comes Montis Clawdii et sacre regie maiestatis aulicus nec non perpetuus dominus castrorum Okych, Lypouch et Jaztrebarzka etc.« na molbu svoga suca Martina Lwbethych-a iz Reke daje mu neku šumu i pustu zemlju pod Sv. Marijom Magdalenom, uz uvjet, da svake godine podaje gradu Jastrebarskom 5 kabala vina. Opis medja.

Original na pergameni. Na crvenoj i zelenoj svilenoj vrpci visi pečat (otisak se ne raspoznaje), prileži i stari prijepis. — Fasc. III. No. 2.

God. 1551. 15. novembra (vu nedelju po szvetoga Martina dan). »Ivan Herbolicz i Berlye« prodaju svoj vinograd »Kralyevchak y Gradecz« Mikuli i Mateju Herbolicz za »jedanaeszt dukat«. — Medju se opisuje. Medju svjedocima i »pop Ivan plebanus szvete Annae, koi szam pisal«.

Stari prijepis. — Fasc. III. No. 3.

God. 1552. 2. februara (in festo Purific. Mariae virginis). U Jastrebarskom. Mato Jakowlicz sudac »seu Rihtar« oppidi Jaztrebarzka svjedoči, da je jastrebarski gradjanin Gjuro Kyrinich svoj vinograd, koji je nekoč bio Pavla Chwkowych-a, prodao Gjuri Vorich-u »de Paulowchan« za 5 for. Kupovninu je Kirinić dao crkvi sv. Nikole u Jastrebarskom. Slijede svjedoci.

Original na pergameni, o kojoj visi na crvenoj svilenoj vrpci pečat općine Jastrebarskoga. — Fasc. III. No. 4.

God. 1550. 26. maja (feria secunda ante Trinitatem). Petar Berzak de Prilliphi »iudex in pertinentiis oppidi Jasztrabarska ac universa generatio de eadem« svjedoči, da je Grgur Gregurić iz Vlaskovca prodao vinograd u »Topoloch-u« za 11 for. Petru Dikšiću iz Cvetkovića. — Opis medja, medjaši svjedoci. »Sigillo nostro authentico provinciae nostrae« potkrepljeno.

Prijepis XVIII. stolj. — Fasc. III. No. 5.

God. 1553. 5. aprila. U gradu Jastrebarskom. Petar Erdödy izjavljuje, da je po pl. Franji Sartoriću zamolio suca trgov. Jastrebarskoga, da mu dozvoli u općinskoj šumi sjeći drvo za pečenje cigle. Pošto je to za ovaj put dozvoljeno i oko 80 vozova drva u tu svrhu izvezeno, izjavljuje Erdödy, da to ne smatra činjenicom, uslijed koje bi ih mogao smetati u njihovim posjedima šuma i medja ovih.

Prijepis arhiva kr. dvor. kancelarije u Beču 1. jula 1806. — Fasc. III. No. 6.

God. 1553. 22. maja. U Želinu. Petar Erdödy izjavljuje, da su mu gradjani jastrebarski u svrhu pečenja opeka, potrebnih za jastrebarski kašteo, dali — s teškom mukom — nekoliko vozova drva posjeći u šumi Gojić ili Dubravi ili Kneji, što im priznaje ne kao dužnost, i obećaje ih štititi u njihovim slobodama.

Prijepis od 7. V. 1700. učinjen po Jakobu Ilijašiću, podžupanu zagrebačkom. — Fasc. II. No. 2. — Ovjerovljen prijepis po Sigismundu Hrvačiću ban. tab. notaru. — Fasc. III. No. 7.

God. 1554. 29. juna. Ladislav Bellaieuich, sudac plem. županije zagrebačke, svjedoči, da je 17. juna i. g. na molbu grofa Petra Erdöda sa Sigismundom Lodoni ispitao pogranične sporove izmedju općine jastrebarske i vlastelinstva, koje prouzrokovaše grofovi službenici na oranicama Lokošina draga i u šumi Herpetje, te ustanovio nasilje učinjeno gradjanima. Grof to prima na znanje i zabranjuje svojim činovnicima takova nasilja činiti.

Falzifikat XVIII. stolj. Nosi i tobožnji potpis suca i pečat. — Fasc. III. No. 8. — Prileži obični prijepis XVIII. stolj. — Ima i jedan prijepis učinjen po arhivu kr. dvorske kancelarije u Beču 1. VII. 1806. — Fasc. III. No. 6.

God. 1554. 6. augusta. U Novigradu na Savi (Wywar ad Zawm). Petar Erdödy »de Monyorokerek, comes Montis Claudii, necnon capitaneus regie maiestatis«, poziva plemenite »de Czwethkowcz« i »circumpectos prouinciales Ladanye«, pod globom od 400 for., da ne diraju medje, koje su onomadne ustanovljene gradjanima »oppidi liberi Jazka«.

Original na papiru. Potpis spoda i pečat. — Fasc. III. No. 9.

God. 1555. (bez pobližega datuma i mjesta izdanja). Petar »Iurechych richtar existens oppidi Jaztrebarczka...« svjedoči, da je Bartol Colechych sa svojim bratom prodao neku sjenokošu časnom Nikoli Kirinych-u i njegovoj braći Gjuri i Petru za 17 for. (slijede medjaši i susjedi).

Original na pergameni. O zelenoj i crvenoj vrpci visio je nekoč pečat. — Fasc. III. No. 10. Prileži i prijepis XVIII. stolj.

God. 1562. 24. februara (feria quarta proxima post festum Matthei apostoli). U Jurovčanu (Jwrowchan). Petar Berzak sudac prilipski »de villa Prylepy in pertinentiis civitatis Jaztrebarzka, ceterique plurimi probi honestique« svjedoči, da je Antun Jwanchych u ime snahe svoje, kćeri pokoj. Blaža Dyakowych-a de Jwrowchan te Mihalj Zotthych u ime svoje žene, kćeri istoga Blaža Dyakowych-a, prodali neki vinograd u gorici Perhoczky Mawrenschyak zvan za 3 i pol for., te krajcara 20. Odmah je i uveden u posjed.

Original na pergameni. Na ovoj visi o zelenoj i crvenoj vrpci slomljeni pečat (otisak se ne razabire). — Fasc. III. No. 1. — Prileži i prijepis XVIII. stolj.

God. 1563. 15. aprila. U gradu Jastrebarskom. Petar Erdödy, ban, potvrdjuje općini Jastrebarskoj povelju hercega Ivana Korvina od god. 1495., kojom se potvrdjuje povelja kralja Bele III. (IV.) od 1257. Ujedno dodana je klauzula, kojom se gradjani Jastrebarski i njihovo potomstvo oprаštaju od svih podavanja gradu Jastrebarskom, i to »taxa s. Martini, solutio avenae«, nu za to imadu Jastrebarčani držati uvjeke »commoda diversoria et hospitia«, gdje će se uz plaću dobivati hrana, sijeno, štala itd. za putnike i trgovce. Prema ovima ne smiju biti nasilni, ako bi bili, ima ih sudac kazniti. Gradski

službenici mogu od gradjana samo uz plaću što zahtijevati. Dozvoljava napokon, da se uz postojeća dva sajma na Duhove (kod crkve sv. Duha) i na Nikolje (kod sv. Nikole) obdržava i treći kod samostana B. D. M. Sniježne. I za taj sajam vrijede sve slobode. Datum per manus egregii Sebastiani Kerekes, affinis et secretarii nostri.

Vrlo sumnjiva isprava. Prijepis ovjerovljen po Petru Čačkoviću viceud. nob. XVII. vijek. — Fasc. I. No. 8.

God. 1564. 9. aprila (in octaua resurrectionis domini). Stjepan Jakovlych, svećenik (praesbiter), čini oporuku. Vrativši se nakon više godina iz turskoga ropstva živio je uz svoga brata Jurja, komu sve svoje ostavlja. Svjedocima i izvršiteljima oporuke odredjuje Mihalja Mathkova, suca jastrebarskoga, Ivana Slugechicha vicekaštelana i dr.

Prijepis XVIII. stolj. — Fasc. III. No. 12.

God. 1565. 28. februara (ultima die mensis februarii). Stjepan Magych »iudex seu rihtarus oppidi Jaszka« svjedoči, da je plem. Pavao Cheh sa svojim sinovima Matejem i Valentinom prodao »fundum seu sessionem« u Jastrebarskom Mihalju Mattkow-u (piše i Matkowich) s braćom za 20 talira.

Prijepis iz počet. XIX. stolj. — Fasc. III. No. 13.

God. 1566. 3. marta (dominico die primo quadragesimae domini). Mihalj Mathkow »ryhtar ac vniuersi ciues oppidi Jaztrebarzka«, svjedoče da je njihov sugradjanin Lovro Gerghethych i u ime svoga sina Ivana prodao neki vrt istomu Mihalju Mathkow za 6 for. i dva »raparis«. Medju svjedocima se spominje Gjuro Wokhowych »rector scholae«.

Original na papiru. Spoda je visio pečat o smedjoj svilenoj vrpci. — Fasc. III. No. 14. — Prileži i prijepis XVIII. stolj.

God. 1569. 2. februara (in festo Purific. beat. Mariae virg.). Na brdu Čretec (in monte Chretecz). Mate Jurychych »iudex« oppidi Jaztrebarzka...« svjedoči, da je Petar Banych iz Jastrebarske prodao svoj vinograd u gorici »Chretecz« za 8 i pol for. i dva denara Gjuri Slukowych-u iz Molunja. Slijedi opis medja i imena medjaša.

Original na pergameni. Spoda visi konopljena vrpca (nekoč valjda crvena). Pečat je otpao. — Prileži i prijepis ovjerovljen po Franji Radičoviću, malom sucu zagreb. županije. — Fasc. III. No. 15.

God. 1569. 21. februara (feria secunda post dominicam quinquagesimae). Mihalj Mathkovich »rihtar existens oppidi Jaszterbarszka« svjedoči, da je Elena Kolarichka svoj vinograd u Vuchjaku, što joj je oporučno ostavio njezin muž Mihalj Kolarich ponudila bratu ovoga Gjuri Kolarich-u. Kupio ga Grgur Plauchich iz Cvetkovića za 8 for. Slijedi opis medja. Vinograd podaje u grad jastrebarski gornicu od 1 kabla i 1 vrča (verch). Slijede svjedoci.

Prijepis ovjerovljen po Radičoviću, malom sucu zagreb. županije. — Fasc. III. No. 16.

God. 1570. 30. aprila (ultima aprilis) na obršju vinograda (in specie eiusdem vineae). Emerik Brozow »de Paulochan iudex de Superiori iudicatu in pertinenciis oppidi Jaztrebarzka« svjedoči, da su pl. Grgur i Matija Malowych iz Cvetkovića prodali svoj vinograd na brdu Breznici (Breznycza) Stjepanu Gerdaz-u za 15 for. i 41. krajcar. Slijedi opis medja, imena medjaša i svjedoka (boni et honesti victimales), medju kojima se spominje Grgur

Herssych, kapelan crkve sv. Nikole i Toma Belohalych iz Cvetkovića (tunc temporis rector scholae oppidi Jaztrebarzka«.

Original na pergameni. O crveno-zelenoj svilenoj vrpci visio je nekoč pečat. — Fasc. III. No. 17.

God. 1570. 28. maja. Emerik Brozov »de Paulochan iudex de Superiori iudicatu in pertinentiis civitatis Jaszka« svjedoči, da je Stjepan Voryh sa braćom prodao vinograd u brijegu Brezniczi za 12 for. po 80 krajcara. Slijede svjedoci.

Prijepis ovjerovljen po Ivanu Radičoviću, malom sucu zagreb. županije. — Fasc. III. No. 18.

God. 1570. 13. novembra. Emerik Brozow »de Paulochan, iudex de Superiori villicatu in pertinenciis oppidi Jaztrebarzka« svjedoči, da je Benko Jarsek prodao svoju oranicu u »Perhochky werh« Ivanu Barechek za 5 for. »ad cruciferos octuaginta nigrorum et rapan viginti quattuor«. Slijedi opis medja, medjaša, »victimales«, — slijede imena »et ego Thomas Belozewych« (pisac isprave).

Original na pergameni. O crvenoj i zelenoj svilenoj vrpci visi pečat. Otisak pečata ispao. — Prileži prijepis ovjerovljen po Franji Čeglju 1788. — Fasc. III. No. 19.

God. 1571. 1. aprila. Franjo Simonow, »iudex oppidi Jaztrebarzka« svjedoči, da su Martin i Ivan Chernechychy prodali svoj vinograd na brdu Zlatyna (opis medja) Ivanu Magdalenych-u za 11 for. po 100 denara.

Prijepis XVI. stolj. na papiru. Na drugom su listu neke savremene bilješke. Ima još ovjer. prijepis (po originalu) po Mirku Filipoviću, malom sucu županije zagrebačke. — Fasc. III. No. 20.

God. 1571. 26. aprila (feria quinta proxima post festum beati Georgii martiris) na gorici Nadvinje (in promonthorio Nadwynnye). Emerik Brozow »de Pawlowschan iudex huius provinciae Jazka Wladanye vocate«, svjedoči, da je Katarina kći pok. Gjure Gywrgyewchych-a iz Belčića (Belchych) prodala pusti vinograd i nanovo zasadjen u Nadwyni zvan Swlyar (opis položaja) plem. Stjepanu Dorotych-u i pl. gospoji Ani Chernkoczy, ženi njegovoj, za 8 talira i za jednu četvrtinku (metreta wlgo quarta) žita, pa Matej i Fabijan Jansechych iz Prodindola takodjer vinograd u istoj gorici prodali su istima za 13 for. (svaki po 80 cruciferi); dalje prodaje isti Fabijan svoj vinograd Swlyar za 8 ugar. for. (opis medja i obhodnja ovih). Ispravu je pisao i potpisao Ivan Horwath de Klokoch.

Original na pergameni. O crvenoj vrpci je nekoč visio pečat. — Prijepis ovjerovljen po Ivanu Radičoviću. — Fasc. III. No. 21.

God. 1572. 6. januara. U Desincu (villa Dezynez). Matej Czellych »de Reka, iudex in pertinenciis oppidi Jaztrebarzka« svjedoči, da je Martin »Liubetich de Superioni Reka« prodao svoju sjenokošu u »Vokazauich« na 4 kosca plem. Blažu »Wranchch de villa Dezinecz«, tada provizoru grada Jastrebarske za... for. po 80 krajcara. Slijedi opis medja, medju kojima se spominje »via publica et piscina dominii«. Medju svjedocima navode se: Valent Vrančić špan grada jastrebarskoga, Ivan Bereček sudac desinečki, Mihalj Perchaich »vojvoda in pertinentiis oppidi Jazka«.

Original na pergameni. O zelenoj i crvenoj svilenoj vrpci visio je nekoč pečat. — Prijepis ovjerovljen g. 1788. po Franji Čeglju. — Fasc. 3. No. 22.

God. 1572. 26. februara (feria tertia proxima post festum Mathie apostoli). Matija »Jwrychych, iudex« svjedoči, da je Lucija udova Lovre Lowrys dicti s Martinom Hodnychych, sinom pokojne Elizabete sestre rečene Lucije, zamolila, da se selište, na kojem je s mužem živila i sad živi, u smislu oporučne odredbe (legatio) pokoj. Margarete Pyczeychewke, gradjanke jastrebarske, u korist rečenoga Lowrysa procijeni. Ova je odredila slijedeće: oranicu preko potoka Reke blizu trgovišta, sjenokošu Laz u Breznici darovala je Lovri Lowrysu, dok se vrt, oranica Klinczy zvana, preorana sjenokoša do »Velikih Zynokossa« ima procijeniti po općini, i to se ima isplatiti crkvi sv. Nikole, što ima učiniti Lucija. To su procijenili na 10 for. po 100 denara. Kad to plaćeno bude, dat će se Luciji isprava.

Original na papiru. Spoda je pritisnut pečat (grb nejasan, gore slova M. G.; veli listina, da je to »sigillum usuale iudicis«.) Ispravu je pisao kapelan Gjuro Wokowych. Sa strane je listini na zelenoj vrpci obješen pečat općine Jastrebarskoga. — Prileži prijepis XVIII. stolj. — Fasc. III. No. 23.

God. 1574. 19. marta. U Jastrebarskom. Matija Jurychych »tunc iudex oppidi Jaztrebarzka« svjedoči, da je Gjuro Myzle, gradjanin jastrebarski, prodao svoje gradjansko selište izmedju kuća Blaža Wranchych i Agate Byranke, široko 20 lakata plem. Blažu Wranchych provizoru grada Jastrebarske za 10 for. po sto denara. Medju svjedocima se navodi i Georgius liberatus Drenoczy, »rationista castri Jaztrebarzka«.

Original na papiru. Spoda je pritisnut općinski pečat. — Prijepis ovjerovljen po Mirku Filipoviću. — Fasc. III. No. 24.

God. 1576. 17. januara. Lucija udova Lovre Lowrys čini oporuku. Nasljednici i legatari: Martin Hodnychych i Petar Bosychek, brat njezin. Medju svjedocima se spominje Gjuro Matthkow, sudac jastrebarski, koji (sva četvorica) potpečatavaju oporuku.

Original na papiru. Spoda su pritisnuta četiri pečata. — Fasc. III. No. 25.

God. 1580. 13. marta (dominica die post festum Gregorii). Mihalj Magych »iudex oppidi Jaztrebarzka« svjedoči, da je Petar Horwath »gener« pokojnoga Nikole i Kate Wynkowych prodao svoju zemlju Klynczy Gjuri Jakowlych-u za 4 forinta i još neki dio zemlje. Slijede svjedoci i opis medja. »Datum in domo« eiusdem Jakowlych.

Original na papiru. Spoda je pritisnut opć. pečat (u štitu sokol, okolo napis). Prileži prijepis XVIII. stolj. — Fasc. III. No. 26.

God. 1580. 25. maja (feria quarta proxima post festum sacri Pentheostes). Zagrebački kaptol na zamolbu Matije Myrenych-a, Gjure Mathkow-a, gradjana i Mihalja Mathkow-a, suca trgovišta Jastrebarskoga, prepisuje povelju kralja Bele III. (IV.) od god. 1257.

Original na pergameni. Pečat i vrpca manjka. — Fasc. I. No. 9.

God. 1588. 10. septembra. Na vrhu Malunju (Malwnye). Matej Hwzych zwdacz ladanzky bwdwchy w tho vreme« svjedoči, da je Mihalj Gywd svome »zynowczy« Blažu Gywdw prodao »nykw poztat wynograda« za 6 i pol for. i 20 denara.« Slijede svjedoci.

Original na pergameni. O žutoj i crvenoj vrpci je nekoč visio pečat. — Fasc. III. No. 27.

God. 1594. 3. maja. U Jastrebarskom. Petar Vinkovich »richtar jaztrebarzkoga varossa« svjedoči, da je Gjurko Rakovchan sa »svojum senum

Katharinum Kunichkum« prodao vinograd u Podrovju Mati Magich-u za 8 for. 25 denara. Slijedi opis medja. »Od toga rechenoga vinograda ide gorcschine cub ½ pol. 4«.

Prijepis iz početka XIX. stolj. — Fasc. III. No. 28.

God. 1648. 11. januara. U Pragu. — Kralj Ferdinand III. potvrdjuje na molbu trgovišta Jastrebarskoga povelju kralja Matije od g. 1480. 5. septembra, kojom se potvrdjuje povelja kralja Bele 1257. i povelja kralja Matije od 1480. 21. decembra.

Original u formi knjige na pergameni (8 ispisanih i 2 neispisana lista). O modroj, žutoj, crvenoj i bijeloj svilenoj vrpci visi u vosku pritisnuti pečat. Prileži i ovjerovljen prijepis po Martinu Lendvaju, arhivaru namjes. vijeća god. 1789. — Fasc. I. No. 10. — Potvrda kralja Leopolda I. 29. IV. 1670. — Fasc. I. No. 11.

God. 1670. 29. aprila. U Beču. Kralj Leopold I. potvrdjuje na molbu općine Jastrebarskoga povelju potvrdnicu kralja Ferdinanda III. od 11. januara 1648., u kojoj su potvrdjene povelje od god. 1480. 5. septembra i 21. decembra, te 1257. 12. januara.

Original na pergameni u formi knjige. O žutoj debeloj svilenoj vrpci visi veliki pečat. — Fasc. I. No. 11.

God. 1705.—1711. u Beču. Na molbu gradjana jastrebarskih potvrdjuje kralj Josip I. isprave: Martina Frankopana od 21. novembra god. 1481. (ante festum presentationis B. V. M. Zagrabiae) i istoga d. d. Volavje 25. septembra 1484.

Obični prijepis bez pobližega datuma (nije ispisano). — Fasc. I. No. 12. Vrlo sumnjivo. Ne nalazimo ispravu upisanu u »Liber regius«.

Priopćio E. Laszowski.

Spomenica o gospodarskem položaju ilirske Dalmacije.

Dalmacija[1]) v dobi ilirskih provinc, 1809—13, ni več igrala tako važne vloge v načrtih Napoleona kakor v dobi, ko je ona sama bila v francoski posesti, 1806—09, ker je načrt vojnega pohoda v Turčijo, ki je zahteval Dalmacijo kot ozemlje prehoda, stopil v ozadje, v ospredje pa je stopilo strogo izvajanje kontinentalnega sistema, ki je tudi v pretežni meri diktiral ustanovitev ilirskih provinc. Monograf francoske Dalmacije, P. Pisani, toži, kako pomeni leto ustanovitve Ilirije za Dalmacijo velik prelom:[2]) dozdaj je imela Dalmacija privilegirano stališče, zdaj so jo podvrgli splošnim zakonom; kot nepotreben balast priklopljena severnim bolj obljudenim, bolj bogatim in bolj poslušnim pokrajinam, živi čisto pasivno; neinteligentni upravniki jo skušajo upravljati kakor kak departement Normandije ali Burgundije, in ne dosežejo ničesar drugega, kakor da nadlegujejo ljudstvo, čigar potreb niti ne skušajo razumeti.

Kar je Dalmacija za Francijo zgubila v strategičnem pomenu, to je nadomestila v gospodarskem oziru, ker je v tej dobi gospodarska vojna med Francijo in Anglijo postajala vedno bolj ostra, in so se tozadevne odredbe obeh držav stopnjevale do blaznosti. Zato je razumljivo, da se precej podrobna spomenica o Dalmaciji[3]), ki jo je poslal 19. okt. 1811. A. Gallien iz Zadra francoskemu konzulu, peča skoro izključno z njenim gospodarskim položajem.

Spomenica se glasi:

Dalmacija obsega 4.500 italijanskih kvadratnih milj, 700 teh je sedaj obdelanih. Ima velike naravne zaklade, pa je zdaj še v barbarstvu; beda in lakota sta tu običajni; vsako leto mora precejšnje število Morlakov bežati v Turčijo, da ne podležejo. Prebivalstvo Dalmacije pada, njeno poljedelstvo je zapuščeno, njena trgovina pasivna, njenega brodarstva takorekoč ni. Bila je enako nesrečna pod Avstrijo

---

[1]) Francoska in ilirska Dalmacija ni obsegala Dalmacije v našem smislu, temveč samo njen severni del, brez ozemlja Dubrovnika.

[2]) La Dalmatie, 336.

[3]) Archives des Affaires étrangères, Mémoires et documents, 50, Autriche: Mémoire sur la Dalmatie par A. Gallien.

in pod Benetkami. Prebivalstvo je maloštevilno: 250.000 duš na 4.500 kv. milj da 56 na eno kv. miljo; mogla bi pa prehanjevati $1^1/_2$ milijona.

Neposredni vzrok padanju prebivalstva je pomanjkanje življenskih sredstev, ki izvira iz pomanjkljivosti poljedelstva, ta pa iz brezbrižnosti prebivalcev, njim prirojene lenobe in predsodkov. Izobraženci morajo vpeljsti amelioracije.

Otoke in obalo pokrivajo vinogradi in oljke, notranjščino žito; zemlja je dobra, škodujeta pa suša in pomanjkanje gozdov. Dandolo je ustanovil »posvečene gozdove« (bois sacrés). Zelo koristno bi bilo tukaj udomačiti krompir, proti kateremu imajo predsodke, in dati zanj nagrade. Sadna drevesa tudi manjkajo; Dandolove sadovnjake so Avstrijci v vojni uničili. Močvirja pri Zadru, Kninu, Imotskem, in ob Neretvi so zemlja, odvzeta poljedelstvu. 18 močvirij pokriva 54 kv. milj. Za njihovo izsuševanje bi bilo potrebno 1,200.000 fr. Ta zemlja bi bila posebno pripravna za umetne travnike.

Kužne bolezni izvirajo pogostoma iz pomanjkanja kapnic. Voda se nahaja v blatnih kotlinah. Dandolo je bil predpisal veliko kapnico za vsako mesto. Tudi dobrih zdravnikov ni.

Desetino je treba pustiti. L. 1810. je hotel ilirski generalni guverner iztirjati davek v denarju; potem pa sta Marmont in generalni intendant izvzela Dalmacijo za 5 let. Sistem med posestniki in koloni ravno tako škoduje poljedelstvu: posestnik ne more vpeljati amelioracij, ker poljedelec temu nasprotuje. Prevelika množina občinskih posestev tudi slabo vpliva. Morlak živi neodvisno in leno.

Če ostane Bosna neodvisna od teh pokrajin, je neobhodno potrebno preložiti lazarete (poslopja za karanteno) na meje, ker kuga v Bosni prihaja vedno v Dalmacijo. Bosenske karavane potujejo v splitski lazaret skozi ilirsko ozemlje sicer spremljene, toda če ima nekatera n. pr. 500 konj je težko preprečiti vsako občevanje s prebivalci od meje do Splita.

Plovba in trgovina nudita nekatere vire, delo za del prebivalcev. Toda sedanja vojna ne dovoljuje brodariti niti najmanjšam barkam, celo spremstva (konvoaji) niso več varna pred napadi sovražnika; Dalmacija je torej zgubila celo malo obrežno plovbo.

Nič ne povečuje bolj število prebivalstva in moč države kakor trgovina, in s tega vidika ima Dalmacija vse zaželjene prednosti, kar se tiče lege in naravnih pridelkov.

Lega je ugodna za tranzitno trgovino. Vlada je pospeševala prevoz levantskega blaga, določenega za Italijo in italijanskega, določenega za Turčijo.

Glavni dalmatinski pridelki, ki se morejo izvažati, so: vino, olje, žganje, kis, volna, rumeni vosek, med, katran, loj, lojeve sveče, zajčji

kožuhi, gobe, fige, mandlji, osoljene sardine, osoljeno govejo in svinjsko meso, oves, kože volov, ovac, koz itd.

Predmet uvoza so v glavnem žito, sadje, železo, steklo ter vsi umetnostni in tovarniški izdelki.

Množina izvoza se je zmanjšala, odkar novi ilirski tarifi odvzemajo nekatere važne panoge izvozne trgovine. Volno, ki je ena najvažnejših panog, je prepovedano izvažati, in posebno mesto Zadar nima drugega pridelka v zameno za živila, ki jih dobiva iz Italije. Zato plača sedaj v denarju in si mora preskrbeti živila, ki so mu neobhodno potrebna, za mnogo višjo ceno, ker gospodarji bark, ki ne dobivajo več tovora za povratek, nočejo se več izpostavljati nevarnostim vožnje, če ne mislijo napraviti dobička, dvojnega od prejšnjega.

Avtorji novega tarifa so prepovedali izvoz volne, ker so hoteli iti na roko tovarnam sukna. Gotovo je za vsak narod bolj koristno, da predelava sirovine pred izvozom, kakor pa da jih izvaža kot take. A ravno tako gotovo je, da se ne sme, v svrho ustvarjanja panoge trgovine, ki še ne eksistira, uničiti druga važna panoga, ki že eksistira in služi kot sirovina za drugo, ker s tem se uničita obe. Morlaki, ki nosijo volno na razne trge, kjer so še precejšnje zaloge, jih ne morejo več prodati za pametno ceno, začenjajo opuščati rejo čred, in kmalu bo ta važni vir precej zmanjšan in morebiti uničen. S prepovedjo starega perila je drugače. To se ne sme izvažati pod nobenim izgovorom, ker je gotovo, da se radi tega ne bo porabilo manj platna, in čim več ga bodo porabili, tem bolj bodo papirnice zmožne izdelovati dober papir. Toda radi prepovedi izvoza volne cene precej padajo in kmet ne najde več prejšnjega dobička. Množine volne bodo torej zmanjšane, cene bodo zvišane, in to padanje cen prozročeno po prepovedi izvoza bo učinkovale bistveno razdirajoče.

Dovoljenje izvoza volne ne škoduje domačim tovarnam, ker te bodo vedno bolj poceni preskrbljene kakor tuje, ki morajo plačati stroške prevoza, posredovanja, itd. Vrh tega se more naložiti lahka carina na izvoz. Treba je tudi pomisliti, da dalmatinska volna ni primerna za izdelovanje sukna; v Italiji služi samo izdelavi žimnic, in zastonj so poskusili napraviti iz nje nekaj boljšega. Morlaki sami napravijo iz nje neko vrsto grobega sukna, v katero se oblačijo, ampak vedno, kakršna naj bo cena volne, obdržijo od množine, ki jo nosijo na trg, svoje zaloge, in izdelujejo vsaki rodbini sukno, ki ga rabijo.

Volna otoka Paga je najfinejša v Dalmaciji, in če se sodi po videzu, se more primerjati najlepši, ki je znana; kljub temu niso nikoli mogli izdelati več kakor sukno zelo srednje kakovosti. Če se pa predpostavlja, da je volna primerna za izdelovanje, da se najdejo v deželi vode, obilne in primerne za barvanje, in predvsem spretni

delavci (če se to more sploh misliti o deželi, kjer industrija ni niti toliko razvita da zmore priprosto opravo, kjer imajo vozovi še štirioglata kolesa, kjer ni kapitalistov, kjer ni denarja v prometu, kjer ni bogatih posestnikov itd.): tudi pod to domnevo še vedno mislim, da je treba dovoliti in celo pospeševati izvoz volne. Prvi uspeh tega koraka bo obogatenje kmeta in pride čas, ko nastanejo tovarne same od sebe; v tem hipu pa so, če se more tako reči, izven tega, kar more doseči prebivalstvo te pokrajine.

Dalmacija ima tudi mnogo vina. Če bi bilo bolje izdelano, bi se moglo primerjati z najboljšim vinom južne Francije. Izvažajo ga precej v Grčijo in Italijo, toda trgovina je zelo zmanjšana radi visoke italijanske uvozne carine.

Ima tudi mnogo olja. Če bi ga znali umetno iztisniti, bi bilo kakor fino provensalsko olje. Toda Dalmatinci ne dajo tej trgovini razvoja, ki ga je zmožna.

Samo vino, olje in volna bi mogle uravnovesiti njeno trgovino. Prodaja medu je tudi precej velika; med je posebno čislan, odkar sta draginja in redkost sladkorja povečali njegovo porabo.

Dalmacija je izvažala mnogo voska v neapolitansko kraljevino; danes je ta izvoz prepovedan, toda dežela nima nobenega dobička od tega.

Sirove kože so bile važen predmet dalmatinske izvozne trgovine. Sedaj je izvoz prepovedan, in to prepoved bo treba vzdržati. Dalmatinci imajo vsa potrebna sredstva, da ustvarijo dobre strojarnice. Ni se bati, da se konsumacija goved in ovac zmanjša.

Gojitev konoplje in lana je v Dalmaciji zanemarjena.

Na Braču in v okolici Trogira so nekateri kamnolomi za marmor. V Dalmaciji se nahajajo tudi nekateri železni rudniki. To bi se dalo iskoriščati. Beneški arsenal, ki se preskrbuje v turški Albaniji, bi se lažje preskrbel v Dalmaciji.

Kar se tiče tovarn, se omejijo v Dalmaciji na nekatere tovarne klobukov, nekatere slabe strojarnice, nekatere barvarne in dve mali tovarni voščenih sveč v Zadru in Šibeniku.

V Zadru se izdelujejo zelo čislani likerji, posebno maraskin, sedaj pa te tovarne zgubljajo na glasu, draginja sladkorja jim delovanja skoro ne dovoljuje.

Dalmacija mnogo trguje s Turčijo, mesto Split izkorišča to trgovino skoro samo. Turške karavane prihajajo v Split in prinašajo tja blago, primerno za Italijo: pavola, železo, safijan, vosek, slive, med, volna, volnene odeje itd., in vzamejo za povratek blago, primerno za levant: sukno, svila, steklo in drugi izdelki francoskih in italijanskih tovarn.

Razen te posredovalne trgovine ima Dalmacija tudi še svojo lastno ob celi meji proti Turčiji. Bosenske karavane prinašajo žito ter govejo živino in prejemajo v zameno sol. Ta trgovina, ki je Dalmaciji neobhodno potrebna, zanjo ni bila neugodna: dala je sol v enaki vrednosti prejetih živil.

Ampak danes znaša cena soli za 1 beneški funt 5 beneških suev — t. j. ok. 25 c za 1 kg —, Turki nočejo več se preskrbeti za tako visoko ceno, Dalmatinci morajo plačati v denarju. Trgi so vsak dan manj obiskani, ker Turki niso več privabljeni od soli, ki jim je neobhodno potrebna za gnojitev zemlje in hrano živine. Njihove karavane ne prihajajo več na mejo, in poskušajo porabiti mineralno sol v notranjščini njihovih pokrajin.

Vlada mora posvečati največjo pozornost načinu, pogibnemu za njene prave namere, kako se vrši danes trgovina s soljo. Zlorabo je lahko ozdraviti. Vzrok je povišenje cene, to povzroča vso nesrečo. Cena je potrojena, in poraba je pojemala za $^5/_6$, kar je neoporečno dejstvo, če se primerjajo prodaje zadnjih let z raznimi zaporedoma določenimi kurzi.

Poraba soli v Dalmaciji se ceni na 24,700.000 ben. funtov — t. j. ok. 12,000.000 kg —, in sicer: interna poraba 7,500.000, nasolitev rib 1,000.000, trgovina Bosne in drugih turških pokrajin 16,000.000.

Srednja cena v Avstriji je bila $^1/_2$ ben. sua za funt — 1 ben. su = $^1/_2$ franc. sua = $2^1/_2$ c —, kar je bilo prenizko. Letni dobiček, po odbitku upravnih stroškov, je znašal 50.000 fr.

L. 1809., pod italijansko upravo, cena $2^1/_2$ ben. suev ni zmanjšala konsumacije. Izkupiček je znašal 2,470.000, nakupnina in upravni troški 603.000, dobiček 1,867.000 ben. funtov.

Danes znaša cena 5 ben. suev, konsumacija 7,600.000 funtov = 3,500.000 kg, izkupiček 1,900.000, nakupnina in upravni troški 985.000, čisti dobiček 915.000 ben. funtov.

V primeri z l. 1809. pomeni to zgubo za vlado 952.000 ben. funtov = pol milijona frankov. K temu je prištevati ugonobitev najbolj bistvene trgovine Dalmacije. Morlaki, premalo bogati, si ne morejo nabaviti soli, zemlja in živali občutijo to odtegnitev, kar vpliva na množino in kakovost volne. Prisiljeni so tudi odpovedati se nasolitvi kož in rib.

Ribolov je zelo ugoden za državo. Malo dežel ima v tem oziru toliko virov kakor Dalmacija. Pred zvišanjem cene soli je imela veliko trgovino z ribami, posebno z osoljenimi sardinami. Toda ta trgovina ni še zadosti izpopolnjena in razširjena. Trgovina z ribami zaposluje mnogo ljudi z ribarjenjem in pripravo rib. Ribolov je obogatil cele narode, n. pr. Holandce.

Dalmacija ima mnogo tunov. V gotovih letnih časih prihajajo ribe v gostih trumah v ustja Neretve, Cetine, Krke in Zrmanje.

Nekoč so tudi ribarili korale pri Šibeniku, zdaj pa so to skoro opustili.

Zakaj se ne pomnožijo saline v Dalmaciji? Kakšen vir bogastva je samo Pag! Rab je zdaj brezpomemben.

Gradnja ceste z Obrovca bi prinesla največje ugodnosti. Ta projekt je bil že pripravljen od avstrijske vlade, podrobni načrt mora biti v Zagrebu ali v vojnem svetu na Dunaju. Ona bi otvorila preko Velebita lahke zveze z Ogrsko in Hrvatsko in napravila iz Zadra oporišče trgovine s temi pokrajinami, posebno s Siskom in Karlovcem. Zadar bi postal takrat ravno tako trgovski kakor Reka. Pridelki dolnje Ogrske, Banata, Temišvara, Slavonije itd., ki se po plovbi Donave, Save in Kupe osredotočijo v Karlovcu, odkoder gredo po suhem v Senj po cesti Jožefini in na Reko po cesti Karolini bi šli potem bolj ekonomično v Zadar.

Da bi Zadar postal središče teh izvozov, bi morali razpolagati z majhnim turškim ozemljem, z onim, skozi katero teče Una. Potem bi šlo blago po Donavi, Savi in Uni — na istih barkah, ne da bi bilo rastovorjeno — do Bihaća in od tam direktno v Vakuf. Potrebna bi bila nekatera dela ob reki Uni, da bi bila plovna do Vakufa. Od Vakufa je 14 ur po suhem do Obrovca, potem na Zrmanji, ki je plovna do morja. Če ne bi hoteli prevažati po morju do Zadra — kar pa je brez nevarnosti — bi mogli iti od Vakufa do Zadra po suhem samo 22 ur; sedaj pa rabijo 4 dni po suhem za prevoz na Reko in v Senj.

Oni, ki vedo, koliko vplivajo na trgovsko bilanco stroški enega samega dneva prevoza po suhem za prevoz izdelkov zemlje, malo vrednih glede teže, bodo videli na prvi pogled, koliko bi ta novotarija spremenila trgovske odnošaje zelo obširnih pokrajin, ki posedujejo bogate pridelke, potrebne Franciji, Italiji in nekaterim drugim državam Evrope.

Po približnih računih bi postal Zadar skladišče za $2^1/_2$ milijona ster žita, 1 milijon kg tobaka, velike množine volne, kož, voska in drugih dragocenih predmetov. Dobra, varna in razsežna luka Zadra, primerjena z ono Trsta in Reke, in lahkota vhoda vanjo ob vsakem vremenu, bi morali pripomoči preskrbeti ji trgovino, katere uspeh je zajamčen po potrebah inozemstva.

Zadar bi tudi postal središče zamenjav pridelkov, ki bi prešli iz Sredozemskega in Jadranskega morja v vzhodno Evropo. V tem slučaju bi bila ustanovitev lazareta v soseščini Zadra neobhodno potrebna.

Gradnja ceste iz Obrovca bi stala ok. 422.000 fl ali 1,090.000 fr, in sicer: od vrha gore pri Sv. Roku do Obrovca 180.000 fl, od vrha do Vakufa 200.000 fl, most nad Zrmanjo 26.000 fl, in za ostanek še 16.000 fl.

To so majhni izdatki v primeri z velikimi ugodnostmi. Te ugodnosti bodo še povečane, če bo moč cesarja enkrat razpolagala z Bosno na način, ki odgovarja interesom njegovih ilirskih provinc.

Luki Šibenik in Skradin takrat ne bosta potrebovali nič drugega nego nekaj javnih ustanov, da moreta uživati vse ugodnosti velike trgovine.

Kako so sprejeli nasvete in predloge Galliena, ni razvidno iz tega akta, da se pa v splošnem dognati iz glavnih smernic francosko-ilirske vlade. Vlada je bila najbolj naklonjena načrtom za gradnjo cest, ker so se ujemali z njenim forsiranjem levantsko-francoske trgovine, in v tem oziru se je tudi v resnici največ storilo, v veliki meri po zaslugi prebivalstva, čigar robota — za ta smoter rado dana — je izvrševanje načrtov zelo pocenila. Vprašanje carinskega tarifa pa je bilo mnogo bolj kočljivo. Paris je dovolil spremembe, ki so jih zahtevale lokalne razmere, celo če sta jih zagovarjala generalni guverner in generalni intendant Ilirije, le nerad in pozno, če so tangirale kontinentalni sistem, pa sploh ne. V vprašanju plovbe je bila Francija brez moči, ker je bila francosko-ilirska mornarica prešibka, in so na Jadranskem morju vladali Angleži. Propagirala je sicer, kakor že rečeno, z vsemi sredstvi tranzitno trgovino po suhem, ta surogat pa je bil nezadosten. Dejansko se tudi položaj Dalmacije do l. 1813. bistveno ni izboljšal, in najboljši vir zaslužbe je bil, takorekoč, tihotapstvo.

Zanimivo pri tej spomenici, poleg slike takratne Dalmacije, je še dvoje dejstev, ki sta v vzročni zvezi: prvo, kako se prepletajo razni činitelji, čijih rezultat je gospodarski položaj, drugo, kako malo bistvenih sprememb se izvrši v gospodarskih razmerah tudi v 100 letih. Geografični predpogoji, osnovni činitelj gospodarskega razvoja, vstvarjajo vedno iste probleme. Ponavljajo pa se tudi iste napake in iste posledice teh napak, kot rezultat analognih političnih razmer, drugega činitelja gospodarskega razvoja. V našem slučaju imamo jasen primer delovanja navedenih činiteljev: od pomanjkanja prometnih sredstev po suhem in kulturne zaostalosti gre ravna črta preko onemogočene plovbe in slabega carinskega tarifa do izseljevanja. In spričo tesne zveze gospodarskih razmer z geografičnimi predpogoji in političnimi razmerami ni presenetljivo, da primerjanje položaja Dalmacije v ilirski dobi z razvojem v poznejših dobah kaže spremembe, ki so samo relativne, pa ne absolutne.

Dr. Melitta Pivec.

Još nekoliko hrvatskih glagolskih isprava.

U više navrata priopćio sam u Vjesniku kr. zemaljskoga (sada državnoga) arhiva čitavi niz raznih glagolskih isprava iz raznih mjesta hrvatskoga naroda. Prikupio sam evo ovdje novi niz takvih isprava koje do sada nijesu bile nigdje štampane. Moram i ovom zgodom istaknuti, da ove isprave imadu veliku vrijednost za historiju naših dijalekata, za lokalnu (a katkada i za opću) historiju pojedinih naših mjesta, a konačno i za upoznavanje našega uobičajenoga privatnoga prava. Među ovim ispravama imade nekoliko mlađih iz mjesta, koja su bila pod mletačkom vlašću, te iz njih razabiremo, da je i mletačka vlast poštivala hrvatski jezik i hrvatsko pismo i u službenom saobraćaju.

1.

U Kastvu, 29. prosinca 1516.

Petar Furić kupuje od udove Antonije Lemešić pol sela i nešto zemalja.

V H(risto)vo ime, amen, let jego 1516. decembra 29. d(a)n v Kastvi i v hiši Andrija Dukežića. Na to svedoki zvani i prošeni Mihovil Perin, Iv(an) Srakoperić i Facija Tvrtković, kada Mikula Popičić od Lovra(na) kako prokaratur i komisar odlučeni Antonie vdovice bivšega Grgura Lemešića Kastlanina i tolikoe niju kćere, ka e roena v nih matrmonii za to, da rečeni Mikula viduči potrebu rečene vdovice i nee kćere, cić(č)ega uzroka proda polovicu sela i zemal, ko e ležeće v kunfini kastavskom na Halubli meju svoimi kunfini, ko vse i vsako proda Petru sinu Jurja Furića za dukat 7 so(ldi) 48. Ke denare čtane i očtane rečeni Mikula od rečenoga Petra prija i pozva se više rečene vdovice i ne kćere kuntent i plaćen. I za to isto zruči rečenomu Petru poses od rečenih prodanih zemal, da e on m(ozi) uživati za se i za svoi red udržati. Za to isto rečeni Mikula obeća obdržati ga pod zavez vsega svoga blaga.

I ja pop Matija Neradić, notar očiti oblastiju dvora rimskoga, pisah verno si ištrament pred svedoki zgora pisanimi i za veće verovane esam ovde podpisal moe ime i moe znamene navadno.

Glagolski se original nalazi u državnom arhivu u Zagrebu.

2.

U Kastvu, 12. veljače 1531.

Petru Furicu daje njegova sestra Perpeta svoj dio očinstva.

V ime božie, amen, let g(ospo)dnih 1531 pervara na dni 12., i to b(u)d(u)ći v grade Kastve v kući Kolmana Zorići(ća) i tu b(u)d(u)ći Petar Furić i tolikai Kolman, njegova svak, i tu se načinista i kordasta dobrovolnim zakonom kako prijateli s prijateli. I tako se načini više imenovani Petar svoim svakom više imenovanim i svoju sestru Perpetu, da ta ista sestra nemu da i darova svoi del otačastva svoga, ča nei pristoi, i da ne mozi nigdande niedan od mo(je) obiteli ni od moih večnim zakonom v niedno vrime potrebovati niednoga blaga od toga brata Petra ni od negovih večnim zakonom. I ja Petar više imenovani noi paki daem dobrovolnim načinom ovac moih 9 i s janeti sada o mlade lete i tolikae moei sestri Perpeti 1 kotigu, ka b(u)de valala 1 dukat, dat i 1 suknu od domaće raše.

Pri tom i na to biše na svedočastvo prizvani i prošeni po(č)tovani muži Mihovil Tkalčić, Ivan Jurković, Mikula Zubar, Baldak Militonić.

Izvana: Način Petričin s Kolmanom i š nega ženu Perpetu.

Glagolski se original nalazi u drž. arhivu u Zagrebu.

3.

U Kastvu, 8. prosinca 1537.

Priznaje se prodaja jedne zemlje Petru Furiću od Domenige Kokrušićke.

V ime Isukrstovo, am(e)n. Let ot rojstva g(ospo)d(i)na 1537. v dikcion deseti i v dan osmi mes(e)ca decembra v grade Kastve v hiše prebivanija mene kancilera niže podpisanoga, svedoci zvani i prošeni dobri muži prvo Ivan Jušić, drugo Brnardin Benčić, oba grajanina v rečenom grade Kastve. Ondi nazoče budući Frančisko sin bivšega Mikuli Kokrušića Cresanina. Ki Frančisko da, budući muž Dominige, kćere bivšega Mohora Lemešića Kastlanina, budući v minuće vreme više imenovana Domeniga poreditastvo svoei prodala Petru Furiću svoju polovicu svoega sela sa vsim pristojanem za l(i)b(a)r 50 i dve l(i)bre, ča est ležeće v kunfine Kastavskom v kuntrade Halubla i poli kunfini ednoga sela, ča se zove Črničino, i poli zemal bivše Ulijani Klančice i poli velike cesti i do ednih niv i zemal Mateja Tkalčića i ko bi ki drugi kunfini, budite tomu Petru s pravicu udržani v ime toga r(e)č(e)noga prodanoga sela i više toga do sada da budući rečena Domeniga od toga prapriela dinari l(i)b(a)r 40 tre 9 l(i)b(a)r, kako to isto više rečeni Frančisko potrdi, a paki prie dinari l(i)bre 3 v ime svoe ženi i pozva se plaćen i kuntent od toga r(e)čenoga Petra. I zato da ne beše za to niedno pismo stvoreno,

davajući ovo za verovane i potrjujući poses za nega i za nega red, da mozi udržati i uživati i pobolševati i dati i prodati komu nemu drago, kako svoe vlašće blago.

I ja Jakov Srakoperić kanciler v Kastve komunski ovo pravo i verno zapisah.

Glagolski se original nalazi u drž. arhivu u Zagrebu.

4.

U Kastvu, 17. kolovoza 1544.

Marko Šoštarić i njegova kći Manda prodaju kuću Petru Furiću.

V H(risto)vo ime, amen. L(e)t g(ospo)dn(i)h 1544. v dikcione drugoi meseca avgusta dan 17. v grade Kastve v hiše mene prebivanja kancilera niže podpisanoga pred svedoci Antonom Marinićem, Jakovom Petrčićem, Šimunom Petrčićem, Ivanom Cigulićem. Pred kimi nazoče budući Marko Šoštarić i negova kći Manda rekoše, da esu prodali svoju hišu Petru Furiću ležeću v Kastve i držeću se negove hiše za l(i)b(a)r 49 so(ldi) 12, ke dinari rekoše, da esu prieli i pozvaše se plaćeni. S tim patom daše rečenu hišu sa vsim pristojaniem va oblast rečenomu Petru, da mozi za prvih let 8 uživati, ako bi va tom vriméni r(e)č(e)ni Marko ali Manda rečene pinezi tomu Petru povratili i platili vse, čakoli bi na rečenu hišu stratil, da imaju platiti i hišu za sebe udržati i nikomur drugomu ne prodati. Ako pak da ne bi rečeni pinezi va tom termini povraćeni, budi rečena hiša rečenomu Petru vlastita, a paki ako bi se spotrebilo tomu Petru rečenu hišu prodati, da mozi s temi pravicami rečenomu Marku i Mande.

I ja Jakov Srakoperić notar i kancilar komunski grada Kastva to pravo zapisah.

Izvana: Pismo Petra Furića na hišu od Marka Šoštarića.

Glagolski se original nalazi u drž. arhivu u Zagrebu.

5.

U Dubašnici na otoku Krku 10. listopada 1554.

Katarina, kći Andrija Pušića, daje pisati svoju oporuku.

(Kopija).

V ime božije, amen. 1554. oktebra na 10. dan i(n)dicion 12. na Dubačnici v gornjem seli v kuću Jurja Pušića Kosa. Ondi nazoči Katarina, kći Andrija Pušića, slaba životom, zdrava razumom, misleći, da je smrt stanovita na sviti n(a)še(m), (di): Veće oću, ako me bog sudi, da se moje telo postavi v crikvi svetom Pulinari v naše grobe, oću da se moja dota da momu bratu Jurju, ča se najde, koliko je imila moja sestra Lucija, i da ima dati 2 maši za života njegova

s tim ku(n)dic(i)onom, ako ne b(i) se (s)luži(la), da ima crikva imiti e cetera. Dug Mikule Pušića, ča je libar 50, kako se udrži v nodari pisanoj domina Jurja Sablić pisano, oću da se kupi jedan parament črljen od dukat 5 muci, ki parament budi obligan pod otar svetoga Šebastijana, ki je v svetom Pulinari naše patrije ostal. Pinezi, ča je libar 20, da se učini jedna košulja, v čem popi služe, ku košulju ostavljam svetoj Mariji na Glavi otoka e cetera. Redi brajad dva i dvi lihe ostavljam bratu Jurju i Stipanu, sinu Petra, popi, i vse, ča su suci a(l)bitri njoj osudil(i) po sentenciji svojej, to Jurju i Stipanu na pol, kako je v sentenciji udržano, i da je vsak obligan jednu misu na leto na obhodnji dan do smrti njihovi. Ako oni ne bi otili obvršiti, da crikva ima imiti to i (o)bvršiti sveti Pulinar. Ostavljam jednu jalovicu divičici Marice, netjakinji svoji Luciji, ka je u Ja(n)drija Brusića, kada del steče, da meji njimi, 2 živine kravje o(d)tih živin. Ča je zlato, da se da v Košljun dva para (za) mis(e) svetoga Grgura, da to Juraj i Stipan da, ostanak da bude meji njimi. Za janca, ki je u Kirina Večkovića, da se duša opravi. Još pšenice i muke, da se nje duša opravi prvi i sedmi i četrdeseti (dan), kako je običaj naš. Jedan rub modrim pisan oću da se da oltaru svetoga Fabijana. Ostalo vse Mikuli Pušiću i Grguru Mrnačiću, prokuraturi, da dile za boga moj brat Juraj red i ostanak blaženi e cetera.

Svidoci zvani i prošeni Petar Pušić, Juraj Pušić, Petar, sin Mihovila Kovača, Mihovil Kovač, Jakov Pušić, Andrij Brusić.

Testamenat poslidnji.

Ja pop Matij Bajčić, kapelan i nodar puplik cesarski, pisah kako slišah od ust nje pred svidoci više pisani.

Original ove kopije nalazi se u arkivu redodržave sv. Franje trećega reda u Zadru.

6.

U Mošćenicama, 6. kolovoza 1571.

Juraj Monić prodaje jedan svoj dolac Jakovu Rubiniću.

V I(suso)vo ime, amen. Let g(ospo)dnjih 1571. indikcion 15. meseca agusta d(a)n 6. v gradu Mošćenicah v kuće Jurja Monića be učinjeno ovo pismo dobrovoljno jedne i druge strani pred manu nodorom zdola pisanem i pred svedoci, ki su ovo: 1. Jakov Pilat, 2. Ivan Šepić, 3. Matej Holebić od Veprinca, kako proda Juraj Monić i z volju svoje ženi Fumije, a to Jakovu Rubiniću 1 svoj dolac ležeć v doleh v kuntrade moščeničkoj, kade se zove, i to proda za vsemi pravicami grada Mošćenic. I be cena istina tomu dolcu lib(a)r 100 i 20. Kako rotih jednu i drugu stran pred svedoci, ki su zgora, Jakov Rubinić da 6 debal kostanjeva na gredu za libr(e) 40 i 3, a ostanak dinari. Kunfini su tomu dolcu Bartola Negovitića dolac, od grbina

sudca Jurja Lazarića, od juga Marka Lazarića, od bure komun i Negovitić redi. I ozvah se ja Juri zgora pisani plaćen od toga Jakova za ta dolac do so(ldina) i beča pred svedoci, ki su zgora. I tako od današnji d(a)n zruči poses ta Juri tomu Jakovu i dajući mu oblast od sada naprvo va veki, da ga mozi posedat, udržat, uživat, dat, darovat, prodat i za dušu svoju ostavit, kamo otejući, kako svoje vlašće blago. I tako se kunten(t)aše obe strane pred svedoci, ki su zgora.

I ja pop Brnaba pridevkom Rudan, nodar očiti dvora rimskoga oblastju apustolsku i c(e)s(ars)ki, pisah pravo ta ištrument, kako slišah z ust od obeh stran, buduć plovan va to vreme, a to pred svedoci, ki su zgora, i za veću veru toga ištromenta ime moje i cimer moj navadni podpisah. (Znak cimera).

Izvana: (Kasnija bilješka). Ištroment Stepana Peckovika v ime svoje ženi i nje redi. — Škrit.

Original na cijelom arku papira čuva se u Studijskoj biblioteci u Ljubljani pod signaturom Slawische Sammlung Futral 2. br. 368.

7.

U Kastvu, 27. ožujka 1572.

Pilep Furić daje pisati svoju oporuku.

V ime bože, amen. Let g(ospo)dnih 1572. meseca marča na dni 27. Da to be storeno v grade Kastve i v kuće Furića Pilepa, kade budući rečeni Pilep ležeći na svoei posteli slab svoga života, spominajući se, da est umreti vsakomu č(lovi)ku roenu na ovi svet, i zato ote učiniti svoi ordin i čini pisati svoi tištament i svoe odlučene, da ne bila kagoder smutna mei mojimi sini i hćerami po mojei semrti. Zato ote preporučit dušu svoju g(ospo)d(i)nu bogu, kada ga Bog sudi od sega sveta. Sada ordinuem i puščam moju ženu zakonu Katarinu, da bude ona gospodarica nada vsem moem imenjem počteno stoeći do ne semrti i da ne mozi brat noi kuntreštat i mojoi detci ni prečit. Ošće ordinuem, da moi sin, ako bude živ, da imei vsakoi svoi sestre dati 5 dukati 4. Ako on premine, tako one ostaju red moe naslednice moe po materinoi smrte. Ošće puščam pol dolčića v Goricah, zač mi ga re pol od brata, ki vas plaća livela so(ldi) osam, služi (?) Lucie. I ošće ordinuem, da est edna jablan v Opatie v našem vinograde, ka est mane prišla na del. I zato prosim toga moga brata Mihovila, da ju s mirom ostavi. Ošće ordinuem, da se ima dati edan ručnik svetomu Šebestijanu od moga blaga i tri libri, a svetoi Marie edan ručnik, kolik se bude mogal. Sada urdinuem, kada me bog sudi, da me ima opravit moja žena prvi dan, osmi dan, dan 40. i na leto temi službami božemi, koliko se bude moglo. Sada esam dužan Tomcu Sušace libri tri za edno sedlo. Paki sadi ki su mane

dužni. Poli Jurja Cigula esta 2 prehodilke ovčje i edna koza, ku e obećal, ča e pasal umejak, da imei Juri dati runa 4 i da se imei nemu platit paša za dve zime. Paerić mi e dužan za umejak vintini 4. Ošće mi e dužan Ivan Vlahinić delati na svoju špendiju dni tri. Sada stavim moe kumisare vrh toga moga tištamenta: sudca Andrea Brentara, Orbana Kolmana.

Na svedočavstvo dobreh lud(i) na to prizvani i prošeni, ča e domin Brna Milohnić, 2. Jakov Barilović, tri Matei Zubarić, 4. Marko Bogdan, 5. sin Markov Juri, 6. Ivan Margić, 7. Korig(o)vić svedoci.

I ja Jurai Malonić pisah prošen pravo, kako slišah iz ust gore rečenoga teštatora pred više rečenimi svedoci, notar očit oblastu stola apustolskoga i cesarsku.

Izvana: Tištament Pilepa Furića.

Glagolski se original nalazi u drž. arhivu u Zagrebu.

8.

U Crikvenici, 22. V. i 2. VI. 1597.

Sud u Crikvenici sudi Stipanu Katričiću, koji je bio optužen, da je njegov sin Matij polupao jedan zvon u samostanskoj crkvi.

1597. na 22. maja sidi sudac i ostali poštovani stariji kotorski u Crikvenici i počeše zaminovati i pitati, da povi vsaki po svoju kušenciju, ki ča zna, ča bi bil uzrok zvonu, ki se razbil na zvoniku na Crikvenici. Ki rečeni zvon je razbien na 20. aprila.

Reče Juraj, sin Antona Katnića, do nega kušencie, da kada se j' vičerna zvonila, da se j' ondi namiril i da e videl, da e hitil jednim kamikom ali meltom u zvonik Matij, sin Stipana Katričića.

Reče fra Anton po nega kušenciju, da e zvonil u dva zvona za mrtvih i kada mu falil rečeni zvon, potekal je van i gori na crikvu k zvonom vidit, ča bilo tomu zvonu, tot' za nim doide rečeni Matij, ki e hital se o večerni v nega i da ni bilo od zvanih ludi nigdor u kloštru nego rečeni Matij, kada e zvon pukal.

I potom zva g(ospo)d(i)n prvo na pravdu otca rečenoga Matija. Pozivaše ga edan i drugi dan i ne mogosmo ga k pravdi imiti ni s penom ni prez peni. Po kom est, ni otil na pravdu priti, ako e znal, da e pozvan naprid, to ga daemo krivca za zvon i za traćeni.

V ime božie i dive Marie, amen. Let g(ospo)dn(i)h 1597. na 2. ijuna bi pravda u Crikvenici, a to meju fratrom Lodovikom priurom crikveničkim i meju Stipanom Katričićem, a to za edan zvon, ki e raz(bit) na zvoniku crikveničkom na 20. aprila.

I stupi naprvo pred pravdu rečeni priur, govoreći: »G(ospo)do i pravdo, ja se tužim na Stipana Katričića, da e hital negov sin Matii

u zvonnik, kada se je večerna zvonila, kako ti oću pokazati človikom, ki e poli nega bil, kada e hital u rečeni zvonik!«

I tako mu pokaza i kada se je za mrtvih u večer zvonilo, tada e zvon pukal. I kada e fratar Anton potekal u crikvu zvonu gori vidit, ča bi tomu zvonu, to ti je za nim rečeni Matii došal. I tako da ni bilo veće zvan nih ludi u kloštru, nego rečeni Matii. I po tom ja na nega sumnam, da ga e on razbil.

Stupi naprvo Stipan, govoreći: »Ne dai bog, pokaži mi!«

I tako bi počtovanim sidećim u pravdi viditi, pokom iest hital u zvonnik i da ni veće zvan nih ludi bilo u kloštru nego rečeni Matii, kada e zvon pukal, da imii priseći rečeni Stipan samo 6 (samo šest) z dobrimi verovanimi ludi, ki nimaju niednoga deleta (?), da ni niedan uzrok ni krivac rečeni Matii, da se j' zvon razbil; ako ne priseže, da ima načiniti rečeni zvon, ka(ko) e prvo bil.

I ta rota ima biti prvi petak po Miholi.

Izvana: I na to se ozva rečeni Stipan u tri gradi i daše jim termen dan 15.

Latinicom napisana izvana bilješka: Ono ye ..... sentencia zboga zvona klosstra Crikuenicze, kako se ye razbil i kako se ye prituzil prior crikuenischi prid pravdom suprot Stipanu Carcichu, da ye on uzrok od zvona razbiyenja. I tako ga prauda ne nayde u krivinyi, buduchi da mu se ni provallo. Letto 1597.

Bilješka. Original glagolski nalazi se kod mene u Zagrebu.

9.

U Grižanama 3. svibnja 1598.

Jelena Barinević sa svojim sinom Jurjem prodaju jednu zemlju u Zagorju Jeleninu pastorku Bariću.

Va ime božje i divi Marije, amen. Let g(ospo)dnj(i)h 1598. miseca maja dan 3. u vrime vzmožnoga g(ospo)d(i)na g(ospo)d(i)na Jurja Zrinskoga n(a)š(e)ga m(ilostiva) g(ospo)d(i)na. Po tom znano budi vsim i vsakomu najprija milostivoj gospodi i plemenitim ljudem i vsake vrsti počtovanim, kadi se primiri ovo pisano, a to k(a)ko proda Juraj Barinević u Zagorji jednu zemlju i svoju (mate)ru Jelenu, ku zemlju biše dal pokojni Stipan Barinević . . . svojoj ženi Jeleni i ta zemlja je na Veprinici, ka me(jaši ze)mlju Baričinovići, i tu zemlju proda rečena Jelena Bariću Barineviću, svomu pastorku, za l(iba)r 90 i službi gor(nič)ke so(ldi) 12. I to prodaše dobrovoljno.

Pri tom biše pozvani na svedočastvo dobri i počtovani prvi pop Mikula Mužević, 2. Fran Mirošić, 3. Domin Mikuka žakan Mužević.

I ja pop Ivan Knežić to pismo učinih nazoči, kada biše stran jedna i druga i pred svedoki zgora pisanimi.

Original ove isprave čuva se u drž. arhivu u Zagrebu.

10.

U Kastvu, 3. kolovoza 1609.

Sud određuje glede jedne mirine među braćom Varlini.

U da(n) 3. agušta 1609.

Pred gradom Kastvom pod ložu komunsku počtovani suci ordinarii Paval Bratković, Matiaš Čerlenac, svetnici sudac Matia Matešić i sudac Ivan Poštić, na stuženje Mateja i Martina Varlini brat suprot nih bratu Antonu, zaradi jedne mirine, ku je rečeni Anton na muntu za 45 dukat priel, da je imal platit tim dvim bratom dvanaist dukat i pol i da ju je Jurju kovaču prodal za 32 dukata pervo nego je nim nih pinezi dal. Počtovani suci razumevši jednu partu i drugu odlučiju i(m) sentenciju: Budući da ta mirina ni pervo doplaćena nego je prodana, tako pinezi, za koliko je prodana vsim jednako pristoje s patom da Matei i Martin davši tomu Antonu 16 dukat nim rečena mirina libera i franka ostane. Po proglašenju takove sentencie Anton konš(ta)tuje, da budući on tu mirinu s pati prodal, da mozi dvi škrini unutar hranit poli toga kovača, tako prosi, da budu i niemu poli tih brat takovi pati i prihod deržan. Počtovani suci dekretaju, budući ti brati svoi part ofrankali, tako mozi ta Anton listor jednu kaselu poli nih hranit i kada budu fabrikali nim pomoć, ča je kovaču obećal, usakim bolim načinom.

Ja Matiaš Kompare, očit nodar i grada Kastva komunski kancilir, po zapovidi pisah.

Izvana: Sentencia u meju Varlini za mirinu v gradu.

Glagolski se original nalazi u drž. arhivu u Zagrebu.

11.

U Bribiru, 15. siječnja 1617.

Juraj Parčić kupuje komad puste zemlje od Matija Pećarića.

Va ime božije i dive Marije, amen. Let od njega spasenoga rojstva 1617. jenvara dan 15. Daje se na znanje vsim i vsakomu sadanjim i naprid budućim, pred kih uzmožnih i visoko poč(tova)nih i vsake poč(tova)ne verste ljudi obraz aliti lice dojde ovo otvoreno pismo, kako va vrime uzmožne g(ospo)de g(ospo)d(i)na g(ospo)d(i)na Miklouša i Jurja Zrinskih va to vrime budući njih gospodstva gubernator i kapitan u Vinodolu plemeniti knez Ivan Budački, porkulab u Bribiru knez Juraj Kos, kako ja Juraj Parčić kupih jedan kus zemlje puste od Matija Pećarića a to u svetoga Martina za l(i)b(a)r sto, velim l(i)b(a)r 100. Od termuntani je zemlja svetoga Martina, ku derži rečeni Matij Pećarić, od bure je zemlja gospodska, ku derži Mihovil Ligatić. I postavi rečenu zemlju na kanat, kako je zakon grada Bribira kantati pervo tri nedilje pred crikvu katedralu pred s.

Petar. Na pervom kanti (bi zapi)san zamirni svedok poč(tova)ni muž Ivan Ugrin, na drugom Mikula Sušić, na tretom Tomko Sušić i stekoše kanti i kliči po zakonu rečenoga grada Bribira. Bi svistel dan od g(ospo)d(i)na kapitana kneza Jurja Kosa Ivan Žumčić, ki zapelja rečenu zemlju njemu i njega ostanku vičnim zakonom z dohodkom gospodskim biri so(ldi) 6. I ozva se rečeni Matij Pećarić kuntenat i plaćen do beča i do soldina pred svedoci Ivan Mikuličić, satnik od leta, 2. Juraj Pancić, 3. Anton Garofulić.

I na to posvedoči njegova mat, da mu nij va t' kup pomogla, ča bi vridno soldina 2.

Ja pop Juraj (Č)ernić, c(esarskom) o(blašću) n(otar) o(čit), to pismo učinih pravo i verno, ni priložih ni odložih nego pisah, ča slišah od zgora imenovanih, stavivši moje zlamenje, ime i pridivak običajni i za veće verovanja postavismo pučki pečat.

Znak notarski: 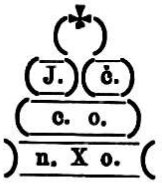

Pučki pečat (oštećen) sa mastilom prikazuje sv. Petra sa ključevima i na okolo: »S(anc)tus Petrus patronus bribirensis«.

Glagolski original na papiru čuva se u kaptolskom arhivu u Zagrebu. Pisac Juraj Černić rodom iz Bribira, koji je bio u mlađim godinama pop i javni notar u svom rodnom mjestu Bribiru, bio je kasnije (1627.) plovan ledenički (u Ledenicama), gdje je napisao i hrvatsku postilu.

12.

U Crikvenici, 4. listopada 1627.

Sudac Gergur Katnić kupuje vinograd i njivu od Jurja Antića.

Va ime božje i dive Marie, amen. Tekućega miležina od spasitelnoga roistva I(su)h(ris)tova 1627. miseca oktebra dan 4. ob uri devetoj va vrime zmožne i zveličene naše m(ilostive) g(ospo)de mlade grofi Zrinskih g(ospo)d(i)na g(ospo)d(i)na Miklauša i g(ospo)d(i)na g(ospo)d(i)na Petra i nih m(ilosti) gos(podstva). Va to vrime biše guvernator u Vinodolu dobar i plemenit č(lovi)k knez Martin Sandrić. Po tom znano se čini vsim i vsakomu naiprija g(ospo)di i sudcem i ostalim, kim se dostoi, pred kih poč(tovani) obraz bilo bi potribno pokazat ovo pismo, kako kupi sudac Gergur Katnić jedan kus tersa i nive zaskupa od Jurja Antića pod goru za dukat 12 libar 1, vsaki dukat po libar 6. Ko rečeno tersi i niva meji zaskupa š negovimi zemlami. I to rečeno trsi i nivu kupi sa vsimi kanti i zakoni kotorskimi i s(tatut)u 1284. I to skanta Mikula Veloga i biše dan od strani gospodske, ki zapela rečeno tersi i nivu, Mikula Veloga i za vekšega verovanja bihu dozvani na svedočastvo dobri i verovani ludi, pervo sudac Matij Velačić, 2. Luka Lukšičić.

I ja pop Ivan Mužinić učinih ovo pismo pravo i verno nazoči pred kantarom i zavodnikom, ki skanta i zapela više rečeno tersi i nivu, kako me uputi, i pred svedoci više pisanimi.

Izvana: List sudca Gergura Katnića pod goru na nivu i tersi.

Latinicom kasnija bilješka: Ovo ye pismo alliti strument, kako ye sudac Gargur Katnich kupil yedan kus zemlye od Jurya Anticha za dukat 12 i to pod goru leta 1517. i to sa svimi kanti bi kantano po zakonu vinodolskom, vladayuchi ua to doba grof Zrinski. (Godina pogrješno unijeta).

Bilješka: Original napisan glagolicom na papiru nalazi se kod mene u Zagrebu.

13.

U Crikvenici, 4. listopada 1627.

Sudac Grgur Katnić kupuje vinograd od popa Mikule Kovačića.

Va ime božje i dive Marie, amen. Tekućega miležina od spasitelnoga roistva I(su)hristova 1627. meseca otobra dan 4. uru 9. va vrime naše m(ilostive) g(ospo)de mlade grofov Zrinskih g(ospo)d(i)na g(ospo)d(i)na Petra i g(ospo)d(i)na, g(ospo)d(i)na Miklauša i nih m(ilostiva) gos'podstva). U to doba guvernatur u Primorju dobar i plemenit človik knez Martin Sandrić. Po tom znano se čini vsim i vsakomu najprvo g(ospo)di i sudcem i ostalim poštovanim, pred kih poštovanih bi obraz potribno pokazat ovo pismo, kako kupi sudac Gergur Katnić jedan vinograd poli svoga vinograda, ki se zove pod goru. I kupi ga od g(ospo)d(i)na popa Mikuli Kovačića za dukat 22, vsaki dukat po lib(a)r 6. Ki rečeni vinograd biše vazel pop Mikula Kovačić pokoinomu Ivanu Gerdoviću za dug za tih dukat 22 po štimi sudac od pravde. Ki rečeni vinograd kupi sudac Grgur Katnić sa vsimi kanti i zakoni kotorskimi za tih dukat 22. Ki rečeni vinograd skanta sudac Matij Velačić i biše dan od strani gos(podske) ki zapela rečeni vinograd Matij Velačić i za vekšega verovanja bihu dozvani na svedočastvo pervo satnik od leta Mikula Veloga, 2. Luka Lukšičić.

I ja pop Ivan Mužinić učinih ovo pismo pravo i verno nazoči pred kantarom, ki skanta i zapela rečeni vinograd, kako me uputi, i pred svedoci više pisanimi.

Izvana: List Gergura Katnića na vinograd pod goru.

Latinicom kasnija bilješka. Ovo ye list, kako ye kupil jednu zemlju Gargur Katnich od popa Mikule Kovacicha za duk. 12 i kantano po zakonu vinodolskom leta 1517.

(Ovdje su brojke pogrješno unijete).

Bilješka: Original napisan glagolicom na papiru nalazi se kod mene u Zagrebu.

14.

U Grižanama 1633.

Ivan Barona kupuje jedno selo od zetova pokojnoga Ivana Bahorića.

Va ime božje i blažene dive Marije, (amen. Let od rojstva) spasitelja 1633. miseca ... (U vrime) naše m(ilostive) g(ospo)de, g(ospo)de Zrinskih, g(ospo)d(i)na Mikule (i Petra, i u vrime njihova) gospostva guvernartura u primorju ..... i za satnika Jurja Žabetića znano se (čini vsim i vsakomu, kadi se) dostoji i kadi bi potriba ovo pismo pokazati, (kako dana)šnji dan učinil je jednu pogodbu i očiti kup, a to (Ivan) Barona, stanući u Grižanah, kupil je jedno selo, ko se zove ... sbal i vse, ča k njemu pristoji, za dukat 30, saki dukat po libar šest, a to selo je kupil od zet pokojnoga Ivana Bahorića po imenu Mikule Muževića i Matija (Bro)zovića. I tako učiniše i utvrdiše da rečenoga Barona ne mozi nijedan prisilit rečeno selo ..., njemu pristoji na kant stavit i da je uživa i raduje vikuvičnim zakonom on i njega ostanak, da to (mozi) darovat, prodat i za dušu ostavit, komu njemu drago. I platil je Ivan Barona više rečenim zetom Ivana Bahorića i na to se kuntetaše jedna i druga stran, ne budući od nikogar prisilenja. (Opeljaše) to selo poč(tovani i) dobri muži sudac Gašpar Mužević i Mihovil Hreljac od strane rečenih zet po(kojnoga) Bahorića, a od strane Barone Juraj Gobić, drugi Ivan .... I pri tom pismu bihu za svedoke pop Ba(rtol .....) i Matij (Hrel)jac i ja pop Mihovil Kov(ačić) Grobč(i)n i ki pisah to pismo na prošnju jedne i druge strane i proštah nazoči pred njimi i svedoki zgora pisanimi.

(Jošće na to pismo) postavismo pečat komunski.

Original vrlo oštećen nalazi se u državnom arhivu u Zagrebu. Na originalu nalazi se još jedna naknadna bilješka od 2. novembra 1661., koja se dade samo mjestimice pročitati radi velike trošnosti rukopisa.

15.

U Mošćenicama, 19. lipnja 1634.

Ivan i Lucija Tkalčić, supruzi, prodaju jedno zemljište popu Šimunu Derenčinu.

1634. meseca jun(a) dan 19. u prebivanji počtovanoga muža Ivana Tkalčića pred svedoki zdola pisanem(i). Pred kemi buduć na prežente žena rečenoga Ivana, imenem Lucija, ka govori, da ni siljena ni sforcana nego da dobrovoljnim načinom pušća prodat temu svomu mužu jedan nje vlašći poses, kader se zove »v loze«. Ki Ivan proda poses pre Šimunu Derenčinu za libri 12 prava cena. Kemu posesu su kunfini od bure komunad, od juga Kirina Vrbasa. Ki Ivan i s tu svoju ženu zručiše ta poses temu popu Šimunu od danas, da ga mozi dat i prodat i darovat i za dušu ostavit kako svoje vlašće blago

i obligaše se branit više pisani rečenoga popa Šimuna blagom i životom, ako bi ki ča suprotivil. Na to se kuntentaše obe strane pred svedoki zdola pisanemi.

Na svedočastvo prvi Juri Lazarić, 2. Matej Grabrovac. Pisah ja Pre. Petar Lazarić, n(ota)r oč(it) c(arskom) s(lobodom).

Original se nalazi u jednoj notarskoj bilježnici u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

16.

U Mošćenicama, 12. listopada 1635.

Petar Lazarić prodaje dva grma u Kobićici Jurju Lazariću.

1635. meseca oktobra dan 12. v grade Mošćenicah v hiše Jurja Lazarića pred svedoki zdola pisanimi, pred kemi očito prodaje Petar Lazarić Jurju Lazariću dva svoja vlašća grma, kade se zove »v Kobićice«, kem grmom je prava cena libar 20. Ki grmi odkupi Juri Lazarić, stričić više rečenoga Petra, po zakonu grada Mošćenic vse, kako je zgora, i prija.

Na svedočastvo: prvi župan Grgur Mona, 2. Lovre Rubinić.

Ja Pre. Petar Lazarić, n(ota)r oč(it) c(arskom) s(lobodom).

Original se nalazi u jednoj notarskoj bilježnici u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

17.

U Mošćenicama, 7. prosinca 1635.

Bartol Mesić daje jedno svoje zemljište Marku Krnetu uz stanovite uvjete.

1635. meseca decembra dan 7. v grade v Mošćenicah v hiše mane zdola pisanega i pred svedoki zdola pisanemi. Pred kemi se čini očito ov škrit, kade buduć na prežente Bartol Mesić i Marko Krne, ki Bartol daje večnim zakonom rečenemu Marku Krnete jedan svoj vlašći kus zemlje, kade se zove »Nad pržun« kako kunfini svojemi i z onem, ča pride od pokojnoga brata Martina, s tem patom, da rečeni Marko ima ta poses vas raskopat i nasadit. Ki rečeni obeća rečenemu Bartolu napunit dukat 11 u termen leto 1 zgore tega posesa. A ta Marko da ima davat pravu polovicu temu Bartolu od vsega, ča priraste na tem posese, pak ako bi u ko vreme prišal rečeni Bartol semo stat, da se ima štimat ta poses i da ima platit rečenemu Marku Krnete njegov parat. Pak ako ne bi prišal rečeni Bartol kako i zgora, da ne mozi nijedan gonit njego(ve) dovice. Jošće ako bi se spotrebilo kemu od teh više rečeneh prodat rečeni poses, da ga ima ponudit jedan drugomu iliti fadigu i da ima zabranit va vsako vreme jedan drugomu, kako i zgora.

Na to se kuntentaše obe strane pred svedoki, prvi župan Mihovil Lazarić, 2. Ivan Juretić.

Ja Pre. Petar Lazarić, n(ota)r oč(it) c(arskom) s(lobodom).

Original se nalazi u jednoj notarskoj bilježnici u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

18.

U Mošćenicama, 24. veljače 1638.

Ivan Šepić prodaje komad oranice Tomi Lazariću.

1638. meseca febrara dan 24. v grade Mošćenicah v hiše župana Antona Grabrovca pred svedoki na prežente, pred kemi očito prodaje od sebe i svojih eredi Ivan Šepić jedan kus zemlje orane Tome Lazariću, ka zemlja je na kuntrade mošćeničkoj, kade se zove »V doleh« svojimi kunfini, od bure i od grbina rečenoga kupca, od juga komunada. Koj zemlji je prava cena libar 40 i 7. Ku zemlju štimaše dobri muži, prvi župan Ivan Lazarić, 2. Andrej Cvetan. Ki Ivan zruči tu zemlju temu Tomiću od danas v ruki napred, da ju mozi uživat i dat i prodat i darovat i za dušu pustit, kamo njemu drago kako svoje vlašće blago.

Na svedočastvo: prvi župan Anton Grabrovac, 2. Juri Šepić.

Ja Pre. Petar Lazarić, n(ota)r oč(it) c(esarskom) s(lobodom).

Original se nalazi u jednoj notarskoj bilježnici u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

19.

U Mošćenicama, 6. srpnja 1638.

Petar Bradičić odriče se svoje očevine u korist svoje braće Franića i Brnaba, da majku do smrti dohrane, a oni mu daruju 10 dukata i 1 sir.

1638. meseca jula dan 6. v Mošćenicah v hiše suca Jurja Bradičića pred svedoki na prežente. Pred kemi buduć na prežente Petar Bradičić i sv(o)jemi brati, ča je Franić i Brnaba, ki Petar pušća i dareva tem svojim bratom vse, ča ga toka otačastva malo i veliko s tem patom, da dohrane mater do smrti. A to ti brati pak darovaše tomu bratu oba dukat 10 i jedan sir. Ki vsi se kuntentiše pred svedoki na prežente, prvi župan Juri Rubinić, 2. sudac Juri Bradičić, 3. Ivana Bridčić, 4. Žust Modačić.

Ja Pre. Petar Lazarić, oč(it) n(ota)r c(esarskom) s(lobodom).

Original se nalazi u jednoj notarskoj bilježnici u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

20.

U Mošćenicama, 18. lipnja 1639.

Matej Grabrovac daje miraz svomu zetu Ivanu Banoviću iz Šušnjevice za svoju kćer Mateju.

1639. meseca ijuna dan 18. v grade Mošćenicah v hiše mene zdola pisanega i pred svedoki na prežente, kade buduć Matej Gra-

brovac i Ivan Banović od Šušnjevice i svoju ženu Mateju, a hćeru rečenoga Mateja. Ki Matej da dosada za dotu robi po stime za libar 60 i 2 i jedan kotal, ki (je) muntal libar 12. Za ostanak, ča manka na doti rečenoj Mateje, ju segura na uljikah na Mošćenicah i kako sina pred rečenem Ivanom i kćeru Mateju, ča još manka dukat 10 i još i jednu kaselu novu, munta libar 16.

Na svedočastvo župan Ivan Lazarić, 2. sudac Juri Bradičić.

Ki Ivan se kuntenta i svoju ženu za vse kako je zgora i pred svedoki na prežente.

Original se nalazi u jednoj notarskoj bilježnici u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

21.

U Mošćenicama, 15. travnja 1641.

Martin Bradičić kupuje komad zemljišta od Andrije Rosovića i njegove žene Jelene.

1641. meseca aprila dan 15. v grade Mošćenicah v hiše mane zdola pisanega, a pred svedoki zdola pisanemi. Pred kemi očito kupuje Martin Bradičić od Andreja Rosovića i njega ženi Jeleni, ka Jelena, ne buduć siljena ni svorcana, nego dobre volje dopusti prodat ta kusac zemlje svomu gospodaru Andreju. Ka zemlja je na kundrade Mošćeničkoj, kade se zove »v na placeh«, kunfina se od grbina rečenoga kupca, od levanta Brnabi Tkalčića, od bure i od juga komunada. Koj zemlje je prava cena libre 50. Ki Andrej se ozva plaćen do beča i soldina. Ko blago be sklicano po satniku Andreju Lazariću pod županom Ivanom Bradičićem i osta po zakonu grada Mošćenic

Na svedočastvo: Bartol Negovetić, 2. Juri Barković.

Ja Pre. Petar Lazarić, oč(it) n(ota)r c(arskom) s(lobodom).

Original se nalazi u jednoj notarskoj bilježnici u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

22.

U Bakru, 21. travnja 1645.

Matej Pećarić kupuje kuću od Gergura Pećarića za 45 dukata.

Va ime božje i devi Marije, amen, leto od poroda Isukarstova u istinu 1645. meseca aprila dan 21. u Bakru.

Va vrime našega m. g(ospo)d(i)na, g(ospo)d(i)na vikovičnoga grofa Petra Zrinskoga, tulikajše u to doba budućega kapitana njih gospostva u Bakru šinor Ožepa Koki, plovana u Bakru g(ospo)d(i)na popa Mateja Rožmanića, suca g(ospo)d(i)na m. Andreja Šporara, satnika od leta Petra Randića, suca Antona Kovača, suca Ivana Pliskovca, suca Mikuli Plešića, suca Ivana Čarnića, suca Petra Rožmanića, suca Mikuli Pliskovca i veće poč(tovanih) sudac grada Bakra, kih svih g(ospo)d(i)n bog imenuj svoju svetu milostju.

Va to vrime više pisano kupi Matej Pećarić od Gergura Pećarića su njegovu kuću polak Matejeve kuće za svetim Jurjem u Bakru, a to po štime od štimaduri imenovanih, najparvo od suca Petra Randića, meštra Mateja Šepića, kneza Jurja Moderčina i meštra Antona Šepića. Ku kuću ovi imenovani jesu proštimali dukat četerdeset i pet, dim dukat 45, svaki dukat po libre 6. Kih dukat četerdeset i pet je dal Matej Pećarić Gerguru Pećariću sih do beča prave dobre munide benetačke i još 1 dukat potroška, da je se sume dukat četerdeset i šest. Komu kupu jesu ispunjeni svi zakoni i kanti i dani pristavi na to ljudi zamirni, pervi Ivana Taborić(a) sin Ivan, 2. Ivan Tijanić, 3. Mikula Čanković, 4. od strane g(ospo)d(i)na m. Juraj Žuvić. I tako s tim putem je Matej Pećarić i njegov ostanak vikuvičnim zakonom voljan rečenu kuću uživati, ladati, dati, darovati i prodati i nakon sebe za dušu ostaviti kako svoje pravo vlašće blago. I tako svakim boljim načinom i za več verovanja radi potverjenje pravice postavljen je puški pečat s. Andreja.

Mesto (kancilira) pisah ja pop Marko Paravić ruku moju vlašću.

Original na pergameni, pečat otkinut, nalazi se u drž. arhivu u Zagrebu.

23.

U Kastvu 1645.

Oporuka nekoga imućnoga Kastavca.

. . . . . a zatim reče, da pušća sprotu tomu rečenomu sinu Šebetu rupu, ka poleži puli rečki put, i vertače, ke su puli Barišinu graju, i jedan dolac, ki se zove Zdanac, va kom su tri debla oreh i dve tepke.

Veće pušća svomu sinu Mateju i Šebetu Gardaševo, ko da skupa meju sobu bratinski razdele i pušća Mateju pol sela Brajajna od sunca zahoda, a Šebetu pol od sunca vilaza, ter da se vazme jedno deblo od oreha najveće, ko je, pod dvorišće k tomu dolenjemu delu.

Veće reče, da pušća tem dvem sinom zvan Antona Punpin njivi i dragu, ku je od Rubeše kupil. To da ona dva razdilita ale se mej sobu akomodata, da jednomu gore pride, a drugomu dole.

Zatim reče, da pušća sinu Šebetu dvorišća i ča k njim pristoji, ter da mu ne imaju ti drugi brati prečit suprot onim streham, ča su mu pomogli njega šurjaki napravit, zač nesu na grunte. I pušća mu vert pred kuću, kade sada stojimo, da bude mu.

I zatim pušća Antonu i Mateju stari grunti i kućišća, da je mej sobu razdele.

Veće ostavlja sinu Šebetu vsu pohišćinu razvi samo da ima Matej vazet jednu bačvu, ku sam zbere.

Takajše pušća sinu Mateju onu kuću v grade, ku je kupil od pok(ojne) Katarini Tadiolove, a Šebetu pušća onu konobu, poležeću (v) grade staru, ter da mu ta Matej i(ma) refat ili mu dobreh storit dukat deset od te njegove kuće sprotu toj konobe, ku pušća tomu Šebetu.

Vse dolci i ostalo, ča se njegova oziva, ča ni ovde imenovano, a to vse začamši od stareh grunti tamo h putu rečkomu (pušća Šebetu) zato, da me ima i moju ženu lepo hranit i dohranit, snažit i nastojat, kako se dostoji, zač da mu to pušća za njega dobro delo.

Poli toga reče, da pušća svojoj kćere Jelene oni vert Perinov, ki je kupljen od doti njega ženi. I poli toga pušća njoj na sele Brajanovem jedan kus umejka na levu stran od sunca zahoda i ono, ča sam njoj dal od živoga, to da njoj budi, i da ti njega sini imaju njoj kupit jošće k tomu jednu kaselu, ter njoj ju zručit i kupit ale složit od svega njega blaga, ter ki ne bi otel, tako da mu se vazme z njega dela ona rata.

I to reče, da je ovo njega najzadnja volja i tištament, va kom prosi g(ospo)d(i)na boga i poč(tovanu) pravdu, pred kih poč(tovanih) obraz bude prižentan ale proštan, da bude deržan potverjen i konferman, ter ki od njega sini ne bi otel kuntenat, da zgublja svoj del blaga prez sake milosti.

A zatim ostavlja i ordinuje za svoji kumisari i branitelji ovoga njega tištamenta suca Martina Miliha i Ivana Pavlinića, ča je mane nodara i kancilera niže pisanoga.

Svedoci ovoga tištamenta: prvi sudac Lovreč Pavlinić, sudac Martin Milih, Anton Bezjak, Ivan Ravne, Mihovil Furija, Luka Štefan i Juraj Bermal aleti Kukuljan.

Ja Ivan Pavlinić, oblastju apostolsku i cesarsku nodar očiti i grada Kastva komunski kanciler, tako prošen od više imenovanoga teštadura verno i pravo pisah i pred njim i timi zgora imenovanimi svedoci proštah i publikah i moje nodarsko znamenje ovde zdola postavih.

(Notarski znak sa monogramom *I. P.*)

Kasnije bilješke: U dan 14. sektembra 1645. u kuće mane kancilera pred poč(tovanim) sucem Martinom Milihom i Andrejem Marčelju je ov tištament proštan i publikan pred tu Klaru i sini i li pred više pisanimi teštadori, ki vsi potverdiše zvan Antona, ki ne potverdi.

Ja nodar zgora pisani pisah pred svedoki.

Na dan 5. marča 1546. Ta dan Anton više pisani, sin toga teštadora, je kuntent i tverdi ovi ordin svoga pok(ojnoga) oca, na svedočastvo sudac Andrej Matešić i Anton Persulin.

Original na papiru napisan nema početka i nalazi se u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

24.

Gvozdansko mjeseca travnja 1(6)48.

Porkulab Gvozdanski Ivan Dovolić piše glede nepravda, učinjenih deli Jurju, kanoniku zagrebačkom Štifanu.

V H(rist)i visoko izibrani i plemeniti i u semu visoko počtovani g(ospo)d(i)ne Štifane, poklon i ponizno pozdravljenije kako ocu g(ospo)d(i)nu! Po tom neka zna v(aša) m(ilost), da nam se nikolikrat tuži ta deli Juraj, g(ospo)d(i)na našega sluga, da mu je tote velika krivica učinjena, da je rasipan ni kriv ni dužan budući nikomure. I tužio je samomu gospodinu banu i ja imam zapovid od g(ospo)d(i)na, da ga nimam na škodi držati, zato otoga poslah k v(ašoj) m(ilosti), da biste mu učinili pravu pravdu i s pravdom zadov(o)ljšćinu, zašto ni kriv malo ni mnogo, kako će najti svidoke i prip(e)ljati pred v(ašu) m(ilost), da ni kriv. I prem su jedni svidoci tote pri v(ašoj m(ilosti), i te osvidočiti, da je prav i kako budi za porkulaba v(a)še) m(ilosti) kneza Jandrija, kako je pripeljivao deli Juraj preda nj kmete Vidovića, pre(d) kim je osvidočil Vidović, da ni njemu kriv deli Juraj malo ni mnogo i zaveza se glav(o)m svojom. Zato prosim v(ašu) m(ilost), da biste mu učinili zadovoljšćinu, zašto ja ne ću (ga) na škodi držati. I bog v(ašu m(ilost) ..... Dano u Gvozdenskom utorak po uskrsu 1(6)48.

Ivan Dovolić,
porkulab gvozdanski u v(aše) m(ilosti).

Izvana: V H(rist)i visoko poštovanomu izabranomu i plemenitomu g(ospo(d(i)nu Štifanu kanoniku c(rkve) z(agrebačke) i špana gradačkomu ocu, g(ospo)d(i)nu budi.

Glagolski original na papiru čuva se u kaptolskom arhivu u Zagrebu.

25.

U Mošćenicama, 20. veljače 1650.

Grgur Lazarić daruje svojemu bratanu Ivanu polovicu svoga imetka u Hrastu, da uzme za ženu Luciju, kćer Mateja Valerijana.

1650. meseca febrara dan 20. v grade Moščenicah v hiše mane niže pisanoga i pred svedoki na prežente. Pred kemi buduć Grgur Lazarić na prežente, ki Grgur govori, da pušća i dareva sv(o)jemu bratanu Ivanu polovicu svoga, kade se zove »V hraste« od bure za vsem pristojanjem i prihodi zaradi, da vazme kćer Mateja Valerijana po imenu Luciju. Buduć na prežente brat rečene Lucije imenem Grgur, i Ivan s Kropara, Rosa i Stipan Bradičić i Matej Mikardin. Jošće govori rečeni Grgur, da kaza . . .

Ja Pre. Petar Lazarić, oč(it) n(ota)r c(arskom) s(lobodom).

Original se nalazi u jednoj notarskoj bilježnici u arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

26.

U Zadru, 4. studenoga 1692.

Knez zadarski određuje u ime kneza Anzula Fafunića glede maslina, nadalje zabranjuje seljacima dolaziti na zemlje, koje je knez A. Fafunić dao na uživanje Luciji Vukoevoj, košto i težati trsje i masline, koje je dao kapelanu crkve sv. Tome.

Knez zadarski. Na ištanciju g. kneza Anzula Fafunića, suce od Dobre poljane, zapovidati ćeš, da svi oni, ki imaju mašlin na zemlji ištoga g(ospodin)a, da ih imaju svaku vecer razdiljevati pod stupi, kako je razlog, a od onih, ke šu došada ponili doma, razumiju še pozvani u osan dan termena za imati priseći, ča šu došada imali, nimajući še nikor pokazati u zemlje, ke šu od atriba Lucije Vukoeve, tijući imiti g. knez Fafunić dati kako gospodar komu bude njemu drago, pod penu dukat sto i drugih u volji (pravde). Zapovidamo odviše onim, koji teškije zemlje, taršje i mašline, ke pritiškijaše pokojni don Tomas Kovačić, kapelan crikve sa(n) Tome, da ih imaju puštiti novomu kapelanu, koga išti g. Fafunić odabere, kako on, koji ima oblašt, pod penu kako zgora.

Iz Zadra na 4. novenbra 1692.

Izvana: Bi ta mandat prezentan u Dobroj poljani, kako u njem govori.

Original na papiru nalazi se u državnom arhivu u Zagrebu, s druge strane prijevod talijanski, uz koji se nalazi suhi pečat.

27.

U Zadru, 1. kolovoza 1698.

Knez zadarski nalaže sucima, da urede glede pudarije (čuvanja) vinograda.

Knez zadarski. Na ime g. g. (= gospode), koji šu interešani u Dobroj poljani, zapovidamo sudcem od istoga mista, da jimaju udilje skupiti njihovu pošobu i odabrat njihovi pudari od grozja, kako je zakon, pod penu od dukat sto, ko ne bi obslužil ovi. I tolikoje razumiti te se upali u iste pene, koji bi bili odabrati, a ne bi obsluzili. I da jimaju prigledati, kako šu derzani i da sfak jima jim dobrovoljno odgovoriti, sto je zakon s drugimi, da rečeni pudari nimaju dopustiti komu se hoće pasti po polju živo, ma da ih šagnu u gorah, pod iste pene i biti kastigani po zakonu seljanskom. I da pudari jimaju pomnjiti za da nikor nima tergati grozje od še hoće verste prez dopuščenja gospodarov od zemlje, za neka isti primu njihov pravedan dohodak pod iste pene i većih u volji pravde. Iz Zadra na 1. agusta 1698.

Izvana: Bi ovi mandat puplikan u Dobroj poljani na 3. agusta.

Original na papiru nalazi se u državnom arhivu u Zagrebu, s druge je strane prijevod talijanski.

28.

U Zadru, 30. listopada 1704.

Knez zadarski zabranjuje seljacima u Dobroj poljani marvu pasti po zemljištu gospođe Marije, udove kneza Anzula Fafunića.

Mi knez zadarski na instanciju gospoje Marije, zene pokoj(noga) gospodina kneza Anzula Fafunića, zapovidamo svin šeljanon Dobre poljane, da se usdaržu dognati nikakovo živo na zemlje od rečene Gospoje ni s njimi ciniti nikakove skode na tih zemalj pod penu izgubiti živo i dukat 12 svaki put, ki še priredi u kojih.

Zadar na 30. otubra 1704.

Drugim rukopisom: Bi ovi mandat perzentan u Dobroj poljani na 11. novembra.

Original na papiru nalazi se u državnom arhivu u Zagrebu, s druge strane prijevod talijanski, uz koji se nalazi suhi pečat.

29.

U Omišlju, 26. svibnja 1711.

Jurić Fabijanić prodaje Juriću Galantiću jedan komad zemlje.

V ime božje, amen, let od Hristova rojstva 1711., indicion 4., miseca maja na dan 26. v Omišlji v kući u popa Antona Franki pred svedoci zdola pisanimi. Pred rečenimi svedoci, tu prežento prodaje Jurić Fabijanić Juriću Galantiću p. Matija njega zemlju, ku ima v kunfini Omišaljskom kuntradi s. duha z dohotkom s. Marku 10, po štimi, kako bi štimano po rotnicih sucu Jurju Franki i Ivanu Jaderliniću za l(ibar) 55. Od kih rečenih l(ibar) 55 kunfesa rečeni Juraj prodavac, da se oziva kuntenat i plaćen od rečenoga kupca za rečenu zemlju. Položena rečena zemlja meju ove kunfini, od bure zemlja popa Mikuli Sučića, od juga put puplik, z grbina brajdi Mari, ženi p. Luki G(r)ižanića, s trmuntani brajdi Luki Kraljića, shranjajuć pravije kunfini i obligujuć se rečeni prodavac rečenomu kupcu mantinat rečenu prodaju pod obligacijon vsih svojih dob(a)r, ke su i ke budu, i daje mu poseg vičnji od danas njemu i njega redu, da mozi rečenu zemlju rečeni kupac uživat, deržat, prodat i darovat on i njega red kako njih pravo blago i cetera.

A to sve pred svedoci, pop Mikula Kraljić i pop Matij Vešković,

1711. na 5. novembra referi Pet(a)r Turčić, oficijal od Omišlja, da je klical zgora rečenu prodaju nedilje najprve, ke su prišli za rečenim uštrumentom v Omišlji na placi, kadi je zakon od mesta.

Ja Pet(a)r Petriš, nodar puklik oblastju od presvitle gospode bnetačke zneh z mojih at.

Izvana: Uštrument Jurića Galanta p. Matija za zemlju u s. duha od Jurja Fabijanića. — so(ldini) 32.

Original na papiru nalazi se u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, pečat izvana otkinut.

30.

U Zadru, 18. svibnja 1716.

Knez zadarski zabranjuje seljacima iz Dobre poljane marvu pasli po zemljama gospode braće Fafonića.

Knez zadarski. U kripošt toliko mandatov dosad učinjenih zapovidamo svim seljanom od Dobre poljane, da nimaju pašti živo po zemljah g(ospod)e braće Fafonića, pok(ojnoga) Anzula, a navlaštito po zemlji, koja še zove Studenac pod penu i zgubljenje živoga i druge u volji pravde. I ti, sudče, imati ćeš to obslužiti i činiti obslužiti.

Zadar na 18. maja 1716.

Knez.

Drugim rukopisom: Bi ovi mandat publikan u Dobroj poljani pri črikvi na 31. maja.

Original na papiru nalazi se u državnom arhivu u Zagrebu, s druge strane prijevod talijanski, uz koji se nalazi suhi pečat.

31.

U Zadru, 3. listopada 1716.

Knez zadarski nalaže sucima od Baguja, da zapovijede Mili Mihoviloviću, da se ima preseliti iz Mošira u mjesto Ljuto na školju Dobre poljane.

Knez zadarski. Sudci od Baguja na ime g(ospodina) kneza doktura Pere Fafunića i šimenom braće tverdo zapovite Mihi Mihoviloviću od istoga mista, da u tri dni termena, posle mu bude intiman ovi red, jima biti namisti na svoje misto Močiru, ku je dviga od sfoje zemlje, i primisti na zemlju iste g. g. (= gospode) na skolju Dobre poljane u mistu, ko se zove Ljuto, koju tezi Grubiša Lukić od rečenoga skolja Dobre poljane, drugako razumit će se upal u penu, ka se uzderzi u ovomu mandatu. Toliko izpuniti će i činiti, da bude obsluženo pod penu od dukat 10 i drugih u volji pravde.

Iz Zadra na 3. otobra 1716.

Izvana: Bi ovi m(a)nd(a)t i(n)timan Mihi Mihoviloviću na 5. otob(a)r 1716.

Original na papiru nalazi se u državnom arhivu u Zagrebu, s druge je strane prijevod talijanski.

32.

U Omišlju, 21. svibnja 1717.

Juraj Fabijanić prodaje Mikuli Dehaniću komad zemljišta.

Va ime Hristovo, amen, let od Hristova rojstva 1717., indicijon 10., miseca maja dan 21. v Omišlji v kući Pavla Sučića pred svedoci

zdola pisanimi. Pred rečenimi svedoci, tu prežente prodaje Jurić Fabijanić p. Jurja Mikuli Dehaniću p. Antona jedan bokun zemlje v kunfini Omišaljskom kuntradi na Jerkovnji, slobodnu, po štimi, sucu Pavlu Sučiću l(ibar) 15. Položena meju ove kunfini, od bure zemlja Jurice Franki, od juga zemlja redi p. Ivana G(r)ižanića, s trmuntani zemlja Tomaša Kraljića, z grbina put puplik, shranjajuć pravije kunfini i obligujuć se rečeni prodavac rečenomu kupcu mantinat rečenu prodaju pod obligacijon vsih svojih dobar, ke su i ke budu. Ki rečeni prodavac reče, da prodaje rečenu zemlju za skupit kaštalda s. Marije Mandalini, ča biše zastal fit rečenoj braščini p. Petar Šalvović. I tu prežente kunfesa rečeni prodavac, da se oziva kuntenat i plaćen od rečenoga kupca za rečenu zemlju od rečenih l(ibar) 15 i daje mu poseg vičnji od danas njemu i njega redu. Pred svedoci Juro Franki p. Ivana, Ivan Pindulić p. Ivana.

Referi Pet(ar) Turčić, oficijal od Omišlja, da je klical rečenu prodaju 3 prve nedilje za rečenim uštrumentom v Omišlji, kadi je zakon od mesta.

Ja Pet(a)r Petriš, nod(a)r puplik sa oblastju od presvitle gospodi bnetaške, zneh z mojih at.

Izvana: Uštrument Mikuli Dehanića p. Antona za bukon zemlje na Jerkovnji od Jurića Fabijanića. — so(ldini) 32.

Original na papiru nalazi se u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, pečata nema.

33.

U Omišlju, 30. prosinca 1727.

Pop Jurić Pavačić daje pisati kundicilij svojoj oporuci.

Va ime Hristovo, amen, let od Hristova rojstva 1727., indicijon 5. miseca decembra dan 30. v Omišlji v kući popa Jurića Pavačića p. Ivana. I tu va rečenoj kući nahodeći se rečeni pop zdrav života a pameti i razuma dobra, ki rečeni posla zvat k sebi mene nodara, proseći me, da bih prišel va ovu njih poštovanu kuću pisati mu njega kundicilij u žuntu svoga tištamenta. Ki rečeni di, da hvali svoj tištament, vilożeć punti, ke ne kasa po ovom kundiciliju i ča kasa, oće da bude kasano. I reče rečeni: Puščam Ivanu Uraviću, sinu Mikulinu, moga pol dermuna na Lokvi s livelom, ki plaća poštovanomu kapitulu, za ljubav božju i da moli boga za me, a drugu polovicu Ivanu i Juriću Uravićem, ča su sini p. Ivana Uravića i da imaju i oni plaćat polovicu livela poštovanomu kapitulu od Omišlja za ljub(a)v božju i da mole boga za me.

I reče rečeni: Puščam Ivanu Uraviću, sinu Mikulinu, sedam redi brajad v Kaški poli Dolčini, a drugih sedam redi Juriću i Ivanu p. Ivana Uravića, a Luciji, ženi parun Badeja Šalvadora pet redi brajad rečenih, a Jeleni, kćeri Mikuli Uravića rešto od rečenih brajad, a da

je uživa s nje ocem, dokla je živa. Da su obligani svi zgora rečeni činit služit jednu misu od l(ibar) 3 do let 50 za moju dušu na moj obhodnji dan, a to njim puščam sve za ljubav božju i za dobri meriti, ke mi čine va mojih potribah.

I reče rečeni: Puščam Ivanu Uraviću, sinu Mikulinu, moj dolac i s umejkom, ki je poli rečenih brajad, a da je obligan pojt va sižu za me. Puščam Ivanu Uraviću, sinu Mikulinu, i Juriću i Ivanu, ča su sini p. Ivana Uravića, moje stani oba dva, a da su obligani činit svi tri skupa 2 leta obed svemu kapitulu od Omišlja.

I reče rečeni, da kasuje i meće doli one mise, ke su pisani na mojem tištamenti do dan 40 kantane, a sada puščam, da se dadu pinizi [budu] kapitulu za toliko mis malih.

I reče rečeni pop Jurić: Puščam moj dermun za Dragi Ivanu Uraviću, sinu Mikulinu, i Ivanu i Juriću, ča su sini p. Ivana Uravića, da razdile svi tri skupa gorinji i dolinji dermun na pol i da ne mozite kratit napajat jedan drugomu. I ako su ča veće vridni rečene dermuni nego je duga poštovanoga kapitula, njim puščam za ljubav božju i da mole boga za me.

I reče rečeni: Puščam pol moje zemlje v Lužici Ivanu Uraviću, a to polovicu, ka je od grada, a drugu polovicu Ivanu i Juriću Uraviću, ča su sini p. Ivana Uravića, a da su obligan(i) svi tri skupa činit služit jednu misu od l(ibar) 3 na moj obhodni dan do let 50.

I reče rečeni, da pušća za svoga prokadura k onim dvim, ki su na mojem tištamenti, gospodina plovana popa Mikulu Ilijića i puščam mu l(ibar) 6.

I još reče rečeni: Puščam i oću, da kigoder se bude suprotivil momu tištamentu ali ovomu kundiciliju, da prija ima depožitat v kamaru svetoga Marka dukat 50.

I reče rečeni, da blago živo, ko ostane po mojoj smerti, ča ostan(e) od pošćnice i od obeda na dan 40., da razdile ovi zgora imenovani i da z toga imaju platit mojih prokaduri, a to sve pred svedoci, gospodinom plovanom popom Mikulum Ilijićem i popom Antonom Jederlinićem p. Tomića i žakan Franić Petriš p. Petra od Verbnika.

1728. na 11. aprila v Omišli v kući rečenoga popa Jurića, ki rečeni prosi mene nodara, da bih mu još pridal niki punat na rečeni kundicilij. Najprija reče rečeni: Puščam Ivanu Uraviću, sinu Mikulinu, jednu kravu i jednu kobilu za ljubav božju i da moli boga za me. Puščam Ivanu i Juriću Uravićem, ča su sini p. Ivana Uravića, jednu kravu i jednu kobilu za ljubav božju i da mole boga za me ..... (iščupano $^1/_8$ cijele isprave) do let 50 na moj obhodnji dan za moju dušu. A to sve bi činjeno pred svedoci gospodinom plovanom popom Mikulum Ilijićem i sucem Pavlom Sučićem p. Pavla

Ja Anton Petriš, nodar puplik sa oblastju od presvitle gospodi bnetaške zneh pravo i verno z mojih at.

Original na papiru nalazi se u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, pečata nema.

34.

U Omišlju, 14. ožujka 1728.

Anton Seršić daje u zamjenu Jurju Galantu dva dijela mošune i dva dijela vrta za pol krave ili 18 libara.

Va ime Hristovo, amen, let od Hristova rojstva 1728., indicijon 6., miseca marča dan 14. v Omišlji v kući popa Tomića Jederlinića pred svedoci zdola pisanimi. Pred rečenimi svedoci ovdi prežente Jurej Galante p. Matija i Anton Seršić p. Mikuli, ki rečeni čine promini meju njimi. Daje u prominu Anton Jurju njega 2 dela mošuni i dva dela verta, ku ima kunfini od Omišlja kuntradi Kačini, slobodno, položeno meju svoje kunfini, od bure put puplik, od juga komunada, od grbina vert Mikuli Dehanića, s termuntani komunada, shranjajuć pravije kunfini, a daje rečeni Jure rečenomu Antonu njega pol kravi, ka ih je skupa, aliti l(ibar) 18, a to sve po ceni dobrovoljnoj, kako se dobrovoljno komodaše meju njimi. I daju jedan drugomu poseg vičnji od danas njim i njih redom, obligujući se jedan drugomu mantinat pod obligacijom svih svojih dobar, ke su i ke budu, a to pred svedoci Matijem Pavačićem p. Dumeniga i sucem Pavlom Sučićem p. Pavla.

1728. na 11. aprila referi Matij Turčić, oficijal od Omišlja, da je klical zgora rečenu prominu tri perve nedilje za rečenim uštrumentom v Omišlji, kadi je zakon od mesta.

Ja Anton Petriš, nodar puplik sa oblastju od presvitle gospodi bnetaške, zneh pravo i verno z mojih at.

Izvana: Promina Jurja Galanta p. Matija i Antona Seršića p. Mikuli od Omišlja, l(ibar) 1 so(ldini) 11.

Ta gre Jurju.

Original se nalazi u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu na papiru, pečata nema. Pored ovoga originala nalazi se u sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu još jedan doslovce jednak ovomu, samo izvana piše mjesto: „Ta gre Jurju“ riječi „Ta gre Antonu“.

35.

U Omišlju, 18. svibnja 1728.

Mikula Gerdović i Juraj Galante zamjenjuju dijelove kuće.

Va ime Hristovo, amen, let od Hristova rojstva 1728., indicijon 6., miseca maja dan 18. v Omišlji v kući popa Tomića Jederlinića pred svedoci zdola pisanimi. Pred rečenimi svedoci, ovdi prežente Mikula Gerdović p. Jurića od Sužana i Juraj Galante p. Matija, ki

rečeni čine promini meju sobum. Daje u prominu Juraj Mikuli njega del kuće i konobi sa simi lazi i vilazi, ke k onoj pristoje, ku ima v Omišlji kuntradi na Vratcih, slobodnu, položenu meju svoje kunfini, od bure vert popa Luki Seršića, od juga kuća rečenoga popa Luki, od grbina dvor od rečenoga dela, s termuntani del kuće Dunki, kćere p. Mikuli Seršića, shranjajuć pravije kunfini, a daje u prominu Mikula Jurju njega del kuće i konobi sa simi lazi i vilazi, ke k njoj pristoje, ku ima v Omišlji kuntradi na Vertinji, slobodnu, takmene promini, jednu za drugu. Položen rečeni del kuće meju svoje kunfini, od bure put puplik, od juga del kuće rečenoga Jurja, od grbina put puplik, s termuntani del kuće Antoni, ženi Mikuli Ilijića, shranjajuć pravije kunfini. I daju jedan drugomu poseg večnji od danas njim i njih redom, obligujući se jedan drugomu mantinat rečene promini pod obligacijon svih svojih dobar, ke su i ke budu, a to pred svedoci, Dumenigom Jederlinićem p. Dumeniga i Antonom Lesicum, sinom Ivanovim.

1728. na 15. agusta referi Matij Turčić, oficijal od Omišlja, da je klical zgora rečene promini tri perve nedilje za rečenim uštrumentom v Omišlji, kadi je zakon od mesta.

Ja Anton Petriš, nodar puplik sa oblastju presvitle gospodi bnetaške zneh pravo i verno z mojih at.

Izvana: Promini Jurja Galanta p. Matija i Mikuli Gerdovića p. Jurja od Omišlja. — Ta gre Jurju l(ibra) 1 so(ldini) 12.

Original na papiru nalazi se u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, pečata nema.

36.

U Omišlju, 21. studenoga 1728.

Anton Seršić prodaje Jurju Galantu komad zemlje.

Vu ime Hristovo, amen, let od Hristova rojstva 1728., indicijon 6., miseca novembra dan 21. v Omišlji v kući popa Tomića Jederlinića pred svedoci zdola pisanimi. Pred rečenimi svedoci, budući tu prežente Anton Seršić p. Mikuli, ki rečeni prodaje ovdi prežente Jurju Galantu p. Matija jedan bokun zemlje, ku ima kunfini od Omišlja kuntradi na Berdih, z dohodkom s. Marku 10, po ceni dobrovoljnoj za l(ibar) 20, kako se dobrovoljno komodaše meju njimi. Položena rečena zemlja meju svoje kunfini, od bure zemlja rečenoga kupca, od juga put puplik, od grbina zemlja Dunki, hćere p. Mikuli Seršića, s termuntani put, shranjajuć pravije kunfini. Ki rečeni prodavac kunfesa, da se oziva kuntenat i plaćen od rečenoga kupca za rečenu zemlju i od rečenih l(ibar) 20 i daje mu poseg vičnji od danas njemu i njega redu vičnim zakonom, obligujući se rečeni prodavac rečenomu kupcu mantinat rečenu prodaju pod obligacijon svih svojih dobar,

ke su i ke budu, a to pred svedoci, popom Tomićem Jederlinićem p. Dumeniga i Antonom Franki, sinom Juričinim.

1729. na 31. jenara referi Matij Turčić, oficijal od Omišlja, da je klical zgora rečenu prodaju 3 perve nedilje za rečenim uštrumentom v Omišlji, kadi je zakon od mesta.

Ja Anton Petriš, nodar puplik sa oblastju od presvitle gospodi bnetaške, zneh pravo i verno z mojih at.

Izvana: Uštrument Jurja Galanta p. Matija za zemlju na Berdih od Antona Seršića p. Mikuli l(ibar) 1 so(ldini) 12.

Original se nalazi u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu na papiru, pečata nema.

37.

U Zadru, 30. srpnja 1733.

Generalni providur Dalmacije i Albanije zapovijeda na molbu doktora Antuna Fafunića Jadreskima iz Mergljane, da prepuste zemlju u Vodaščini dijaku Jakovu Peteriću, nadalje zapovijeda, da imadu urediti konale i pognojiti i posaditi masline.

Mi providur jeneral od Dalmacije i od Albanije na instanciju g(ospodi)na doktura Ante Fafunića zapovidamo Mihi Jadresku, Jivi, Bari i Jerku, sinon jistoga Mihe iz Mergljane, da se nimaju pačati u zemlju pod maslin u Vodaščine i da ju jimaju pustiti stentati dijaku d. Jakovu Peteriću i bratu pokojnoga Jive, budući da jisti g(ospodi)n doktur je ju dal njimi.

I zapovidamo svin od Mergljane, da jimaju očistiti konali meju zemlje, neka voda more pojti svojin puton, kako je bila od starine, i da svi jimaju ugnojiti masline i posaditi zemlje, ke svagder su. Ako ne, oće g(ospodi)n provi(di)ti s njimi, kako zapovida statut. Toliko svak neka obsluzi pod penu dukat pedeset i od zivota i volje.

Is Zadra na treset luja 1733.

Providur general. — K(us) u sekretariju.

Izvana: Bi ovi mandat intiman Mihi Adrešku i sinom njegovim, svim sucem, koji imaju zemlje u Marlja(na)h i nje vicen, kako u njem zapovida, na 12. agusta 1733.

Original na papiru nalazi se u državnom arhivu u Zagrebu, s druge strane prijevod talijanski, uz koji se nalazi suhi pečat.

38.

U Omišlju, 4. ožujka 1734.

Jurić Galante određuje glede svojih dugova i glede svoje imovine poslije njegove smrti.

Dne 4. marča 1734. Budući zvan ja pop Matij Žuvičić od Jurića Galanta po(kojnoga) Matija, da bim popisal njegovi dugi i dužnosti,

ke ima pustiti, zapovida, da mu pišem za njegovih prokraduri, a to Franića Ilijića, sina Mikuli, i Mikulu Ilijića po(kojnoga) Gergura i da oni imaju prokurat, ča sam dosada dužan i ča bude duga, ča se učini za moju dušu. I to njim puščam na njihovu dušu, da mi imaju prodat mesto, ko je na termuntanu od svetoga duha, ko se derži Dumeniga Sučića, i moju polovicu kuće i konobi, kadi stoji Šalvović. I ako ne bi moglo se naplatit zgora rečenim mestom i kućum, da prodadu tuliko moga dobra, ča se nahodi.

Puščam vrti v Kačinjah Franiću Ilijiću i Mikuli Ilijiću, da je fadigaju i prijimlju frut od njih, a da daju vsako leto momu sinu jednu spodonju stomanju, a kada bude moglo samo fadigat iste verti, da mu je imaju dat.

I kunfesa, da je dužan Franiću Ilijiću l(ibre) 2 (soldini) 10, a ženi Bernarda Turata l(ibre) 3, a popu Mikuli Pavačiću l(ibru) 1 (soldini) 10.

Puščam jednu mašu kantanu do let 4 na moj obhodnji dan i puščam ves oficij. Puščam, da me kladu v raku gospoje od Ruzarija i pušća(m) za raču(n) jednu ovcu.

I još sam dužan u jedno mesto deset petic, a meni je dužan Šalvović jednu peticu i na njega teče fit od kuće od Antonije l(ibre) 4.

Puščam popu Matiju Žuvičiću libar 6, da moli boga za me.

I to vse puščam na mojih prokraduri zgora rečenih i puščam njim vsakomu l(ibar) 6, a da učine, kako sam napravi(l). I ditetna je kuća i konoba, ča zaderži od kuće tin i konobi.

Original se nalazi u sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu na papiru, pečata nema

39.

U Zadru, 9. siječnja 1742.

Nalaže se Ivi Kostiliću, da doveze u grad Zadar posječena drva.

Mi Anton Barbaro, knez zadarski. Buduć g(ospodin) Ante Fafonić cinil posrid Ivana Visnića platit Ivi Kostiliću šicenje i da doneše derva, kako šu še pogodili, zapovidamo istomu Kostiliću, da u put dovede u ovi grad ista derva u penu l(iba)r 50, ka će mu bit dvignuta platit sćetu i druge spise, ke budu tribi, naridivajuć šucen od Merljan, da intimaju ovi nas red.

Iz Zadra 9. jenara 1742.

Izvana: Bi ovi mandat intiman Ivi Kosteliću u Marljan, kako u njem zapovida, na 16. maja 1742.

Original na papiru nalazi se u državnom arhivu u Zagrebu, s druge strane prevod talijanski, uz koji se nalazi suhi pečat.

40.

U Omišlju, 5. ožujka 1758.

Mikula Galante kupuje dva vrta od braće Jakova i Ivana Grdovića.

Kopija. Na dan 5. marča 1758., indicijon 6., prišli su dobrovoljno sprid mene nodara i svidoci niže pisani Jakov i Ivan, brati Grdovići od Mikule, od kaštela Omišaljskoga. Koji čineći na ime svoje i na ime svoje druge bratje od njihova dobra sakim dobrim načinom daju i cede i za vazda libero prodaju i licencijuju za se i za redi Mikuli Galantu po(kojnoga) Josipa od Omišlja, ki ovdi priženti kupuje i prijemlje za se i za redi jedan vrt u kunfin Omišaljski, zove se vrt u Kačinje, liber, slobodan, kunfinuje od bure put pupliki, od juga i od trmuntane komunada puplika, od grbina vrtal Ivana Dehanića, shranjujuć .... i jedan drugi vrtal u jisti kunfin, zove se vrtal na Stubca, liber, slobodan, kunfinuje od bure vrt Ivana Kumbatovića, od juga vrt Stipana Jedrlinića, od grbina i od trmuntane put i komunada puplika, shranjajuć .... za cenu jedan i drugi za libar devet, dim l. 9. Tako oni diju, da su se tako sami juštali i komudali dobrovoljno prez nijedne štime i renuncijuju saku drugu štimu i zakon suprotivan. I te rečene l(ibre) 9 šubito je zbrojil rečeni kupac u ruke rečenim prodavcem, a priženti mene nodara i svidoci niže pisani u tuliko pinezi gotovi munide kurente. I kako na puno plaćeni i šetišvani čineći fin i akvitancu, zavaviko obliguju se mantinat rečenu prodaju pod obligacijon sih i sakih dobar svojih sagdašnjih i prihodećih na način ..., moleći mene nodara ...

Činjeno u Omišalj u kuću poš(tovano)ga popa Mikule Pavačića priženti Ivan Davčić po(kojnoga) Antona i Ivan Rubinić po(kojnoga) Matija svidoci zvani i umoljeni.

Ivan Sormilić od oblasti benetaške nodar pupliki tako prošen pisah i z mojih ati skopijah u veru ....

Marjenje na dan 29. jenara 1759.

Referi Mikula Uršić, oficijal od Omišlja, da je činil tri pravi kliči od ove rečene prodaje u tri nedilje jednu za drugu na mesto publiko, kadi je užanca u Omišalj na priženti mnogih a meju ostali prvu nedilju Petar Trentin i Ivan Pindulić, a drugu i tretu Petar Baščanić i Ivan Kirinčić svidoci.

Ivan Sormilić, nodar pupliki, kako zgora.

Izvana: Pismo Mikule Galanta po(kojnoga) Jurja.

Original nalazi se u sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu; na papiru pečata nema.

41.

U Omišlju, 5. ožujka 1758.

Mikula Galante i Ivan Davčić zamjenjuju međusobno svoje vrtove.

Kopija. Na dan 5. marča 1758. indicijon 6., prišal je dobrovoljno sprid mene nodara i svidoci niže pisani Mikula Galante po(kojnoga) Jurja od kaštela Omišaljskoga. Koj čineći od svoga dobra sakim dobrim načinom, daje i cedi i za vazda libero odlučuje i prenaša u prominu za se i za redi ... Ivanu Davčiću po(kojnoga) Antona od jistoga kaštela, ki ovdi priženti acituje i prijimlje u prominu za se i za redi jedan kus vrtla do sinjali u kunfin Omišaljski, zove se vrtal kol svete Agate, liber, slobodan, kunfinuje od bure vrtal poš(tovano)ga popa Mikule Kraljića po(kojnoga) Mikule, od juga kuća rečenoga poš(tovano)ga popa Mikule Kraljića, od grbina put pupliki, od trmuntane vrtal Martina Bobuša, shranjajuć ... za cenu za l(ibar) 9 i na odvraćenje promine prominuje od rečenoga vrtla, daje i cedi rečeni Ivan Davčič rečenomu Mikuli Galantu, ki ovdi priženti acituje i prijimlje na prominu za se i za redi jedan kus vrtla do sinjali u kunfin Omišaljski, zove se vrt u Kačinje, slobodan, kunfinuje od bure put pupliki, od juga komunada puplika, od grbina i od trmuntane vrtal Mikule Galante, shranjajuć ... i jedan kus vrtla do sinjali u jisti kunfin, zove se vrt na Stupca, liber, slobodan, kunfinuje od bure vrt Ivana Kunbatovića, od juga i od trmuntane vrtal rečenoga prijimnika, od grbina put pupliki, shranjajuć ..., jedan i drugi za cenu za l(ibar) 9. Promina jušta, tako oni diju, da su se tako sami juštali i komudali dobrovoljno prez nijedne štime i renuncijuju saku drugu štimu i zakon suprotivan, čineći fin i akvitancu za vaviko. Obliguju se mantinat rečene promine jedna drugoj pod obligacijon sih i sakih dobar svojih sagdašnjih i prihodećih na način ..., moleći mene nodara ...

Činjeno u Omišalj u kuću poš(tovano)ga popa Mikule Pavačića, priženti Ivan Rubinić po(kojnoga) Matija i Anton Lisica po(kojnoga) Matija, svidoci zvani i moljeni.

Ivan Sormilić, od oblasti benetaške nodar pupliki, tako prošen pisah, iz mojih ati skopijah u veru ... Marjenje na dan 29. jenara 1759. Referi Mikula Uršić, oficijal od Omišlja, da je činil tri pravi kliči od ove promine u tri nedilje jednu za drugu na mestu pupliku, kadi je užanca u Omišalj na priženti mnogih, a meju ostali prvu nedilju Petar Trentin i Ivan Pindulić, a drugu i tretu Petar Baščanić i Ivan Kirinčić, svidoci.

Ivan Sormilić, nodar pupliki kako zgora ...

Original se nalazi u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu; na papiru pečata nema.

42.

U Zadru, 11. listopada 1758.

Knez zadarski nalaže sucima Dobre poljane, da pridrže ljude, koji drže zemlje knezova Fafunića, da urede masline i da obrađuju zemlje.

Tumac. Mi knez zadarski. Na instanciju g(ospo)de braćje knezi Fafunićev zapovidamo šucen od Dobre poljane i sfakome, koji nastoji za crikvu, da zemlju, koju derzu od Fafunićih prav za criku, da u ovi mišec imaju poceti šaditi u Optlogu zapusćenu od . ., čije godir šu, ako ne, oćje izgubiti pravo tezasko i oćje biti drugima data.

Toliko mi zapovidamo sfima ostalima, koji šu zapustili zemlje iste gospode, da u ove gospošćije imaju urediti masline i tezati zemlje sfaki, ako ne, oćje biti obsluzeni zakoni i podati im se oćje prazno za puno i drugim na spodob.

Iz Zadra 11. otobra 1758.

Izvana: U Dobroj poljani na 11. otobra 1758. bi ovi mandat prostiven pri crikvi pri(d) sin pukon, kako u njem zapovida.

Original na papiru nalazi se u državnom arhivu, s druge strane talijanski prijevod, uz koji se nalazi suhi pečat.

43.

U Omišlju 1763.

Nagodba između baštinika pokojnoga Ivana Uravića.

U letu 1763. Juštaman dice p. Ivana Uravića, kako su njim štimali muži, to je sudac Iva Pavačić i Petar Jederlinić, kako imaju bonifikat Juru Sučiću svaki po tri libri, to je Mikula Galante 3, Ivan Uravić 3 i kćere Lucija 3 i Jantontona 3 ima dat. Mikula Galante ima dat svakomu od rečenih redi po libri 2, zač se je našlo u njega veće dermuna. Budući da ima Mikula Galante i Jure Sučić svaki po dvi ovce, i tako da nimaju pretendit od svoje punice niš i Mikula Galante da se nahodi satisvan i za sviće, ke je dal za smer(t)·p. tasta. Da imaju davat oba zeta i sin svaki materi po jedan mih mosta i jone dvi kćere, kada i(g)du po srići.

Budući da zimlje sin Ivan kobili, ku imaju, i zato da zimlje na se dug, ki imaju s(ve)te Agati libar 26, da ima reporta(t) na se.

Pisah ja pop Mikula Dboć (= Dobrović)

Original se nalazi na papiru u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

44.

U Omišlju, 4. travnja 1764.

Nagodba između baštinika pokojnoga Ivana Uravića.

Na 8. aprila 1764. Prišli su sprida mene zdola pisanoga redi po-(kojnoga) Ivana Uravića i njega ženi Lucije, čineći juštament meju sobum od svih svojih zemalj i dermuni, kako su jih juštali muži

publiki, to jest Ivan Pavačić i Petar Jederlinić. I vele, da su jednaki toliko u dermunih koliko u zemljah i da nimaju pretendit jedan od drugoga ništare do sih dob, i vele da su kuntenti na rečeni juštament i uzimlju poseg svaki od svoga dela i da ako ki ča razkopa, oće bit za njegovu korist, ali učini kakov veramena, biti oće njemu.

Jošće imaju jednu ko(mu)nsku živinu i tako ju zručuju rečen redi bratu svomu Ivanu Uraviću i s tim on obliguje se riportat na se dug svete Agate l(ibar) 26, dim dvajset i šeste i da ima riportat pismo na se.

Još se obliguju rečeni redi, da ote davat rečenoj Luciji, svojoj materi svaki svoj mih mosta od tri siće.

I još vele, da ima Mikula Galanto i Jure Sučić svaki dvi ovce, a drugi tri, to jest Ive i Luce, ma te da jih nimaju, ma da je ote imit. I Mikula Galanto je imil pet živin, ma da tri platil je; Luciji, materi, da je dal l(ibar) 12 za kozu i za ovcu i s janjetom; i rečeni Mikula da je imil baril vina, ma da ga je platil materi.

I to pred svedoci Tomom Veljačić i Matijem Bisturićem.

Ja žakan Mikula Ilijić tako moljen činih.

Original se nalazi na papiru u kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

45.

U Zadru, 4. siječnja 1781.

Providur Pavao Boldu zabranjuje seljacima iz Briševa, da puštaju blago na zemljište Tite Šanferma.

Istumačenie.

Mi Pave Boldu za privedru republiku bnetašku providur jeneral u Dalmacii i Arbanii.

Zapovidamo s' našom oblastju jeneralskom svim selianom od Briševa, koimi će biti ova naša zapovid, da u napridak ne imadu pušćjati, da prolazi nihova živina, to jest ni goveda ni sitno blago ni koni ni tovari i od nikakve versti blago, priko zemlie posijane i posadene niti priko livada oli drugo nastoe g(ospodi)na Tite Šanferma u Grusih. Ostaje takojer zabraneno istim od Briševa, da ne puščaju nihovo blago u gai zatvoren istoga g(ospodi)na Tite, ki ima služiti samo za blago negovih kontadinov.

Ovako ima biti od svakoga isvaršeno pod penom od plati svu šćetu, ka bi bila učinena i sto dukata na svakoga, ki ne bude slušati, a to za fabrike principove.

Ako pak bi imal kigod ča suprot ovih zemalja, neka doide prid nas, a biti će mu učinena pravda.

U Zadru na 4. jenara 1781.

Original nalazi se u zadarskom arhivu, komu je pridodan i tal. prijevod.

Priopćio *R. Strohal.*

SVAŠTICE.

Odredba od g. 1448., da se poruši kašteo u Rači.

U vrijeme burnih godina vladavine kraljeva Alberta, Vladislava Varnenčika i Ladislava Postuna niklo je više gradova po Ugarskoj, Hrvatskoj od kojih su neki bili upravo razbojnička gnijezda, za to je ugarski sabor g. 1446. člankom 3. odredio, da se svi gradovi, kašteli i tvrdinje, koje su u ovo burno vrijeme podignute, još za zasijedanja toga sabora poruše i razore, izuzevši onih, koji su na krajinama kraljevstva sazidani u svrhu obrane. Tako je evo zasnovan kašteo Rača. Prije je tamo stajalo trgovište istoga imena. Početkom XV. stoljeća dodje u posjed toga Poljak Juga Meszicszci sin Przedpelkov sa sinovima Ivanom i Mostićem. (1406)[1].

Taj Ivan sin Jugin mnogo je nasilja iz toga svoga grada nanašao okolini pa i cijelom kraljevstvu. Zbog toga je ugarski sabor sa svoga zasijedanja u Pešti 7. juna 1448. naložio hrvatskomu banu i njegovim nasljednicima na banskoj stolici, da se ima grad Rača, u kojem sjedi nasilnik Ivan Jugin do temelja razoriti, a da se nikad više ne obnovi. Ovaj zanimljivi akt glasi:

Prelati, barones, nobiles et proceres regni Hungarie vniuersi magnificis banis nel vicebanis presentibus et futuris, necnon vniuersitati nobilium regni Sclauonie salutem et honorem debitum. Multorum percepimus frequenti relacione, quod plura essent castella et fortalicia in dicto regno Sclauonie, ex quibus plurima spolia et furticinia perpetrata et commissa fuissent, continueque perpetrantur, et signanter eciam multa essent fortalicia, que iuxta decretum nostrum Pestiense dudum dirui et deponi debuissent, que nondum forent diruta, ex quibusque dietim plurima mala illi regno inferrentur, vnde tantis malis obuiare volentes vestro relinquimus arbitrio vt, si que talia noueritis castella et fortalicia, que propriis et veris eorum prouentibus sustentari non possent, vndeque illi regno nocumenta vt prefertur, irrogarentur, deponere atque demoliri, malefactores eciam expellere et extirpare de medio vestri valeatis, atque possitis. Nichilominus cum ex castello Johannis filii Jwga, Rachcha vocato maxima et indicibilia mala prefato regno prouenerint, ideo in vindictam huiusmodi patratorum malorum volumus, vt ipsum castellum Rachcha pridem deletum et obrutum, nunquam iterum erigi valeat et reedificari. Harum nostrarum, quibus sigillum nostre vniuersitatis est appensum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in congregacione nostra generali Pestiensi, sabbato proximo post festum sacratisimi corporis Christi, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quadragesimo octauo.

Na hrptu savremena bilješka: Super abolicione castelli Rachcha.

Original na pergameni. O modroj i zelenoj svilenoj vrpci visi satrti pečat.

U kr. drž. arhivu u Zagrebu: Privilegia No. 21.

*

[1] Csánki: Körösmegye.

Čini se, da taj grad ipak nije porušen, jer Ivan Juga umire g. 1453., bez potomstva, a grad zaprema Ivan Hunjad. Tekar u XVI. stoljeća popališe ga Turci. *E. L.*

Iz hrvatske kulturne prošlosti.

Kamenarske radnje u crkvi sv. Katarine god. 1654. Zagrebački Isusovci neumorno nastojahu, da njihova crkva sv. Katarine bude što ljepši i dostojniji hram božji. Zato i vidimo, kako oni gotovo svake godine izvode neke radnje u crkvi sv. Katarine. Tako je i o. Ivan Schattner, rektor samostana isusovačkoga, god. 1654. odlučio, da poljepša odnosno upotpuni crkvu sv. Katarine. U tu svrhu sklopio je on 18. veljače 1654. ugovor s majstorom Dionizom Philippom, koji bijaše gradjanin i kamenar u Mariboru. — Philipp će po tomu ugovoru za 16 rajnskih forinti iz bijeloga mramora izraditi dvije zdjelice (škropionice), u kojima će se čuvati blagoslovljena vodica. Ove zdjelice moraju biti lijepo izgladjene, te prilagodjene starom temelju. Nadalje će Philipp za 6 rajnskih forinti nad grobnicom isklesati nadgrobni kamen s raznim uresom i s presvetim imenom Isusovim; u sam kamen urezat će nekoliko riječi. Glavni posao Philippov bit će taracanje crkve. U tu svrhu treba da iskleše posve jednake četverokutne kamene, koji će biti 15 cola (palaca) dugi i 15 palaca široki. Za svaki takav kamen dobit će Philipp po 3 groša. — Napokon se rektor Schattner s kamenarom Philippom pogodio, da za 30 rajnskih forinti kamenom obzidje zdenac u vrtu samostana isusovačkoga.

Ovaj se naime bunar na proljeće god. 1646. porušio, te su Isusovci morali dovažati vodu čak iz vrela Manduševca na Harmici. Bunar je doduše bio u listopadu g. 1646. ustrajnim radom obnovljen, ali ga Isusovci sada nastojahu utvrditi kamenom. — Na tome ugovoru potpisani su rektor Schattner i kamenar Philipp. Oba staviše na ugovor i svoje pečate. Kako se pak iz pripisane bilješke vidi, zgotovio je Philipp sve ugovorene poslove 23. lipnja 1654. (Izvornik ugovora nalazi se u kr. ug. državnom arhivu u Budimpešti medju spisima »Acta Jesuitica irregestrata. Collegii Zagrabiensis fasciculus VI. numerus 48.).

Slikanje glavnog oltara u crkvi sv. Katarine 1659. Elizabeta Moskon, kći slavnoga hrvatskog bana Tome grofa Erdeda, ostavila je g. 1653. zagrebačkim Isusovcima 1000 forinti za podignuće glavnog oltara u njihovoj crkvi sv. Katarine. Kad je oltar iza 2 godine bio gotov, trebalo ga je iskititi zlatom i uresiti lijepim slikama. U tu svrhu darovao je Isusovcima 2000 forinti grof Juraj Frankopan Tržački, brat Katarine Zrinske. Nato Isusovci nabaviše boje i zlatne listiće, te odlučiše, da će u svojoj režiji pristupiti k spomenutom poslu. Njima podje za rukom, te nadjoše vrsnoga slikara Ivana Jurja Beyera, koji će slikati glavni oltar. Beyer sklopi 1. veljače 1659. ugovor s o. Baltazarom Milovcem, rektorom samostana isusovačkoga. Beyer se obvezao, da će godinu dana ostati u službi Isusovaca, te raditi sav slikarski posao oko glavnog oltara. Za nagradu dobivat će mjesečno po 3 forinta u ime plaće, a u ime opskrbe dnevno dvije funte mesa i 4 žemičke. Isusovci izračunaše, da 2 funte mesa i 4 žemičke stoje dva groša, uslijed čega će ih Beyerova opskrbina tečajem cijele godine stajati 36 forinti i 36 denara. Iz obračuna vidimo, da je Beyer zaista u službi Isusovaca ostao čitavu jednu godinu, primajući mjesečnu plaću od 3 forinta. Prema tomu nije Isusovce sva radnja oko slikanja glavnog oltara stojala više nego li 72 forinta i 36 denara. (Acta Jesuitica irregestrata. Collegii Zagrabiensis fasciculus VIII. broj 145. Kr. ug. državni arhiv u Budimpešti).

Gradnja krova na crkvi sv. Katarine god. 1679. Iza velikog požara, koji je g. 1674. oštetio crkvu sv. Katarine, dobila je crkva najprije posve jednostavan krov. Privremeno bijaše crkva pokrivena do g. 1679. Tada je o. Ivan Despotović, rektor isusovačkoga samostana u Zagrebu, sklopio ugovor s Markom Konšekom, tesarom iz Celja u Štajerskoj, koji će na crkvu sv. Katarine staviti stalan krov. Ugovor je pisan hrvatskim jezikom, a glasi ovako:

»Ja Joannes Despotovich, zagrebačkoga kolegiuma rektor, pogodih se s Markom Konšekom, cimermanom iz Czilea, za naše cirkve svete Katarine krov tak i tem zakonom, da on Marko Konšek cimerman načini novi grušt i ves za rečeni krov cirkveni po vsem tja do koruša, i takajše oberh sakristije; i k tomu krovu da on za vse drevo prepašči, to je to za roženice, pante, tramov 20 vekšeh i drugo drevo, katero je knezu potrebno tak, da ves bude dober i jak i stalen; ja pak 12 velikih tramov da preskerbim i ono drevo, kotero bude potrebno na on falat nad sakristijum; k tomu da rečeni cimerman svojemi ljudmi vse, kaj je drevenoga na starom krovu, dole položi i novi krov gore postavi, izvan samoga črepa i onoga dela, kotero se zidarov dostoji; za čavle takaj i za letve da ja preskerbim. Za to vse obećal sem mu tri sto i osemdeset rajnški, dvadeseti veder vina i jednoga konjića, i njemu samomu hranu. Ta pogodba vučinjena je pred knezom Matijaš Faberiušem i knezom Mihalj Kozjakom, jednem i drugem plemenitoga kraljevskoga Zagrebačkoga varoša senatorom. Vu rečenu pogodbu dal sem mu vu napredak pred dvemi purgari iz Czilea — Šimunom Rosmanom, železnem kramarom, i Matijaš Predetzem, štacunarom, — petdeset škud iliti sto rajnški, kako je to zoseb napisano. Dano vu Zagrebu 11. dan Majuša meseca 1679. Joannes Despotovich, societatis Jesu collegii Zagrabiensis rector, m. p.«

Dva pečata: isusovačkoga samostana u Zagrebu i tesara Konšeka u Celju. Izvornik ugovora čuva se u kr. ug. državnom arhivu u Budimpešti medju spisima: »Acta Jesuitica irregestrata. Collegii Zagrabiensis fasciculus VIII. numerus 149.

Obnova isusovačkih zgrada g. 1674. U kući gradskoga suca Mije Pucaka buknuo je požar 25. lipnja 1674. u 3 sata poslije podne. Žestok vjetar širio je vatru po gradu, te je za 2 sata izgorio čitav gornji grad osim gimnazije, sjemeništa sv. Josipa, kapucinskoga samostana i triju kuća medju njima. Izgorješe i crkve u gornjem gradu, pa tako i crkva sv. Katarine s isusovačkim samostanom. Isusovci odlučiše, da će što prije obnoviti svoj samostan i krasnu svoju crkvu sv. Katarine. Već u rujnu god. 1674. moglo se pomišljati na pokrivanje crkve i samostana. Pošto u Zagrebu nije bilo dosta tesara, da sudjeluju kod izgradnje tolikih kuća, morahu se Isusovci obratiti na Juricu Juseka, tesara u nedalekom štajerskom trgovištu Brežice. S Jusekom je o. Mihovil Skerlecz, rektor isusovačkoga samostana, 30. rujna 1674. sklopio ugovor o pokrivanju nastradalih isusovačkih zgrada. Jusek se obvezao, da će se »paščiti« (žuriti), ne bi li mogao svoj posao dovršiti još prije zime. Isusovci dat će mu potrebitu gradju, a povrh toga 150 rajnskih forinti plaće; kada Jusek posao zgotovi, dobit će još 5 vedara vina kao likov. Ovaj ugovor nosi izvorni potpis o. Mihovila Skerlecza, dočim Jusek nije znao pisati, već je na ugovor samo stavio križ svojom rukom. Ugovor se nalazi u kr. ug. državnom arhivu u Budimpešti (medju spisima: »Acta Jesuitica irregestrata. Collegii Zagrabiensis fasciculus VI. broj 40). Ugovor je pisan hrvatskim jezikom, a glasi ovako:

»Anno 1674. die 30. mensis Septembris pogodil sem se s Juricum Jussekom, cimermanom iz Bresecz, tak i pod te red, da rečeni cimerman vse svojemi ludmi, svojem stroškom i skerbjum, iz našega dreva i lesa, napravi i postavi ves cimper i vse, kaj se gode cimermanskoga dela pristoji, pod

jeden lep cigleni krov, i da rečeni cimper poletva tako, da nikaj ne bude falilo, nego sam cigel gore postaviti. K tomu da takajše jeden lep turnić od sunčanoga ishoda oposred na začelku poleg danoga obrisa napravi, postavi, pobije i pokrije tako, da se pleh bude na gotovo mogel pribijati. Ja pako dužen budem ludi dati, kada se cimper bude gore vlekel, kuliko bude potrebno na pomoć. Ter to vse tako, da se bude paščil, da se krov bude mogel pred zimum pokriti. Turnić pako, ako bi se ne mogel pred zimum dogotoviti, da ga na protuletje dogotovi i gore postavi, kako je gore napisano. Ja pako za njegov trud i delo obećal sam mu plaće i lona vu gotoveh penezeh sto i petdeset rajnškov i likofa pet veder vina. Za veruvanja radi dah mu ov list iliti konvenciju, rukum mojum podpisan, i pečatjum zapečaćen; on pako, pokehdob da pisati ne zna, postavil je križ rukum svojum mesto podpisanja.

Michael Skerlecz, collegii societatis Jesu Zagrabiae rector, manu propria. (+)

Tesar Jusek primio je odmah 30. rujna 10 rajnških forinti, a dalje redomice manje svote sve do 3. travnja 1675., kada je valjda bio gotov njegov posao. Sve je to pribilježeno na istom spisu. No tesar Jusek nije čitavu plaću primio u gotovu novcu, jer je tečajem toga vremena za se i za svoje pomoćnike uzimao takodjer vina, što su ga Isusovci točili u svojoj krčmi pred samostanom. To svjedoči ova bilješka ispod ugovora: »V starom vinu, ko su jemali pint po dva groša, vzeli su sto i pet pintov; to činï rajnških 10 denarov 40. Novoga vina vzeli su do denešnjega dneva, quod est 23. Decembris, pintov dvadeset i jeden i pol«. (Pripominjem, da je pinta zapremala 2 polića, dakle nešto manje nego li 3 litre).

Slikanje oltara sv. Ignacija u crkvi sv. Katarine g. 1681. Kad je oltar sv. Ignacija bio dovršen, odlučiše zagrebački Isusovci, da će ga uresiti zgodnim slikama. Ovaj posao povjeriše slikaru Ivanu Jurju Gejgeru, koji je g. 1681. u to ime sklopio ugovor s o. Ivanom Despotovićem, rektorom samostana isusovačkoga. Po tome ugovoru preuzeo je Geiger sve slikarske radnje na oltaru. On će sve, što treba, pozlatiti i posrebriti; osim toga naslikat će dvije velike slike u onom obliku i mjerilu, kako to odgovara oltaru sv. Ignacija. Za sav posao, boje, zlato i srebro dobit će Geiger 200 rajnskih forinti ili 100 tadašnjih talira. Osim toga dat će mu Isusovci platno za velike slike, te hranu, stan i drva za njega i za pomoćnike njegove. Na račun svoje zaslužbe primat će slikar od Isusovaca za slikanje potrebito zlato i srebro, a povrh toga i »žgano vino« (rakiju).

Slikar Geiger započeo je svoj posao koncem lipnja 1681., a radio je tečajem cijeloga mjeseca srpnja i kolovoza. Za pozlatu oltara upotrijebio je Geiger 28 lota zlata, što se tada plaćalo po 3 forinti i 40 denara. Prema tomu potrošio je slikar samo za nabavu zlata 98 forinti. Nešto je novaca uzimao tečajem rada, a na koncu svoga posla (31. kolovoza 1681.) primio je 55 forinti kao ostatak svoje zaslužbe. Kako se iz ovoga računa vidi, tadašnji je slikar za svoj posao bio plaćen kao obrtnik, a ne kao umjetnik. (Račune nadjoh medju spisima: »Acta Jesuitica irregestrata. Collegii Zagrabiensis fasciculus VIII. broj 153. i 154.« U kr. ug. državnom arhivu u Budimpešti).

Gradnja tornjića na Isusovačkom samostanu u Zagrebu g. 1684. Isusovci odlučiše, da će nad glavnim ulaznim vratima svojega samostana podići zidan tornjić. U tu svrhu sklopio je zidar Luka 9. svibnja 1684. ugovor s o. Mihovilom Skerleczom, rektorom samostana isusovačkoga. Samostan će pribaviti opeke, vapno, željezo i pijesak, a Luka će sa svojim pomoćnicima i težacima o svome trošku izvesti gradnju tornjića. U ime plaće za sebe i za svoje ljude

primit će Luka od rektora isusovačkoga 24 rajnška forinta. Povrh toga dat će Isusovci u ime okrepe Luki svaki dan, kada će raditi, po jedan »polić« (polovicu »pinte«) vina. Zidar Luka počeo je odmah raditi, te je već 12. lipnja 1684. bio gotov s tornjićem. Pripadom spominjem, da je ovaj tornjić izgorio 14. lipnja 1706., kada je požar uništio gotovo čitav Zagreb. Tom prigodom rastališe se i zvona u tome tornjiću. (»Acta Jesuitica irregestata«, Collegii Zagrabiensis fasciculus VIII. broj 144. U kr. ug. državnom arhivu u Budimpešti, »Historia collegii societatis Jesu, in monte Graeco Zagrabiae siti«, svezak II. str. 28. Rukopis u kr. sveučilišnoj knjižnici u Budimpešti).

Narudžba velikog oltara za crkvu sv. Katarine god. 1684. Gotovo sve oltare u isusovačkoj crkvi sv. Katarine u Zagrebu dadoše na svoj trošak izraditi pojedini imućni ljudi u tadašnjoj Hrvatskoj. Tako su Nikola grof Erdedi i njegova žena Ivana grofica Drašković god. 1684. odlučili, da će na svoj trošak podići glavni oltar u crkvi sv. Katarine. U tu svrhu sklopiše oni 30. ožujka 1684. ugovor sa stolarom Matijom Erlmanom, koji bijaše gradjanin zagrebački, ali je stanovao na kaptolskoj, a ne na gradskoj strani. Erlman se obvezao, da će oltar izraditi iz kruškova drveta, koje će ugladiti svijetlo-crnom bojom. On je preuzeo takodjer brigu za kiparske radnje, te će po vještom kiparu dati izrezati kipove svetaca za oltar, a podjedno i lijep tabernakul i razne uresne predmete. Za sav taj posao i trošak dobit će Erlman 1100 rajnskih forinti, a kao likov na koncu posla jošte po jednu centu (56 kilograma) masla i sira. Posao će nadgledati rektor isusovačkoga samostana u Zagrebu; on će podjedno Erlmanu isplaćivati novac u obrocima, valjda prema napretku radnje. (Ističem, da je grof Nikola Erdedi god. 1684. bio ban hrvatski). Ugovor s Erlmanom pisan je hrvatskim jezikom, kako se tada govorio u Zagrebu, a glasi ovako:

»Anno 1684., die 30. mensis Martii, včinena be pogodba s poštuvanem meštrom Matiašem Erlmon, tišlarom i purgarom Kaptolomskem, tak i pod te red, da rečeni Matiaš Erlmon tišlar napravi zevsema lep i vreden oltar veliki vu cirkve svete Katarine pri patreh Ježvitah ovde vu zagrebečkom varašu. Koteri veliki oltar bude moral ves biti iz hruškovoga dreva na svetlo-černo pogladjen iliti schwartzbaizt. K tomu dužen bude rečeni tišlar vse rezane kipe iliti statue svojem stroškom včiniti, po dobrom pildhaueru izrezati i napraviti, lep i vreden tabernaculum, šilde za čimere i za inscriptie, vse cirade iliti rezana duguvanja, i rečjum vse, kaj se goder tišlarskoga i pildhauerskoga dela i meštrije potrebuje i pristoji k rečenomu oltaru, iz svojega dreva, svojem stroškom i meštrijum, svojem trudom i skerbjum, poleg dane delineacije iliti muštre, i poleg razlučenja i potrebuvanja patra rektora kolegiuma zagrebačkoga societatis Jesu, koteri na to rečeno delo skerb bude imal i vsu inspekciju iliti derekciju, dužen bude rečeni Matiaš Erlmon tišlar napraviti, zgotoviti i vu cirkvu postaviti. Za vsa gore imenuvana potrebna duguvanja, za svoje delo, skerb i potrošek, bude imal rečeni tišlar gotoveh penez jedno jezero i sto rajnškov, vsaki rajnšk brojeći po dvadeseti grošev ovdešneh; i za leikuf iliti aldomaš, kada delo zgotovi, jeden cent masla i jeden cent sira, a drugo ništar.

Tu pogodbu mi našem podpisanjem i pečatjum vsagdašnum potverdismo. Peneze pako mi davali budemo gore imenuvanomu patru rektoru, on pako tišlaru. I kada se što penez da, na ovu konvenciju napiše rečeni pater rektor. Actum Zagrabiae, die et anno, ut supra.

Comes Nicolaus Erdeodi, m. p. Grof Draskoich Johana, m. p.«

(Original s pečatima grofa Nikole Erdeda i grofice Ivane Drašković čuva se u kr. ug. državnom arhivu u Budimpešti medju spisima »Acta irregestrata collegii Zagrabiensis«, svezak V. broj 9.).

Izradba orgulja za crkvu sv. Katarine g. 1689. U Ljubljani živio je gradjanin Ivan Faller, koji je umio praviti orgulje. Pošto su u zagrebačkoj crkvi sv. Katarine prigodom požara g. 1674. izgorjele one orgulje, što ih je g. 1651. izradio Gašpar Martin, pomišljahu Isusovci na to, da Falleru dadu praviti nove orgulje. Ovu je namjeru izveo o. Ivan Despotović, rektor isusovačkoga samostana u Zagrebu. Despotović je naime 28. travnja 1688. sklopio s Fallerom ugovor, prema kojemu će Faller izraditi nove orgulje za isusovačku crkvu sv. Katarine. Ugovor je sastavljen na njemačkom jeziku, a sadržaje ovih 7 točaka.

1. Faller će izraditi orgulje prema priloženom nacrtu. Orgulje moraju imati 4 glaspalka, 12 gornjih registara i 3 pedala. Najviši »pisek« mora od dolnjeg otvora do vrha svoga imati 8 stopa, a drugi piski neka budu razmjerno veliki. Faller će orgulje izraditi prema pravilima svoje umjetnosti, i to po nacrtu Ivana Suppea, tadašnjega organiste u stolnoj crkvi zagrebačkoj.

2. Cijele orgulje doći će u posebnu drvenu kućicu, za koju preuzima Faller sve stolarske i druge radnje; izuzimlju se samo dva kipa, koji će ovu kućicu rijesiti; rektor Despotović dat će ova dva kipa drugdje izraditi.

3. Isusovci stavit će Falleru na raspolaganje sav gradjevni materijal za izradbu orgulja, poimence: drvo, olovo, kositar i t. d.

4. Faller mora svoju radnju izvesti u roku od godinu dana tako da će orgulje moći svirati već na Uskrs godine 1689.

5. Pošto Faller ne će orgulje raditi u Zagrebu nego u Ljubljani, mora on na svoj trošak prevesti orgulje iz Ljubljane po vodi (Ljubljančici i Savi) do Zagreba. Ako se putem dogodi kakova šteta, morat će orgulje popraviti Faller.

6. Kada Faller orgulje na svoj trošak, muku i pogibelj dopremi u Zagreb, mora ih ovdje po svojim ljudima dati postaviti u crkvi sv. Katarine; za ovu svrhu ne treba rektor Despotović pribaviti nikakovu pomoć.

7. Ako bi prije svršetka ovoga posla umro Faller, mora se njegova udovica sa baštinicima pobrinuti, da se orgulje zgotove. Za sav posao svoj dobit će Faller od rektora Despotovića 1000 forinti njemačke vrijednosti, od kojih svaki vrijedi 60 novčića. Rektor će dati kola za prijevoz orgulja od Save do crkve sv. Katarine; jednako će on Falleru i njegovim ljudima dati besplatan stan u vrijeme, kada će u crkvi postavljati orgulje. U ime »likova« dobit će Faller napose 12 talira. (Svaki je talir tada vrijedio po 2 njemačka ili rajnska forinta).

Ugovor je sklopljen u Zagrebu, a potpisaše ga: rektor Despotović, orguljar Ivan Faller i još dva svjedoka. Sva četvorica staviše na ugovor pečate. Ugovor ima još jedan dodatak, što ga je svojom rukom na njemačkom jeziku pisao Ivan Faller. Tu on potvrdjuje, da je 13. kolovoza 1689. isplaćen za svoj posao. Prema tomu nijesu orgulje bile dovršene do Uskrsa, već tekar 13. kolovoza 1689.

(Izvorni ugovor nadjoh medju spisima: »Acta Jesuitica irregestrata collegii Zagrabiensis«, fasciculus VIII., broj 100. u kr. ug. državnom arhivu u Budimpešti).

Napisao dr. Rudolf Horvat.

Kajkavska oporuka Katarine Cvetušić, bake Baltazara Krčelića.

Medju ugledne gradjane u starome Zagrebu spadao je Gjuro pl. Darić, koji je imao trgovinu na Harmici, t. j. na Jelačićevom trgu. Darić je redomice kroz punih 30 godina (1685.—1714.) bio asesor (zastupnik) grada Zagreba.

Kao takav obavljao je takodjer neke službe kod grada. Tako je Darić god. 1695. i 1696. bio nadzornik mjera (inspector mensurarum), a god. 1698. i opet od god. 1705. neprekidno do god. 1713. bijaše on blagajnik (perceptor, pobirač daća) u Zagrebu. Darić je umro god. 1714., kako izričito stoji zabilježeno u zapisniku grada Zagreba. On je ostavio udovu Katarinu rodjenu Cvetušić, dva sina i dvije kćeri, od kojih bijaše Jelena (Jelunka) udata za gradjanina Peršina, a druga Julka za plemića Nikolu Krčelića[1]). Jelena je mlada umrla bez potomaka, dočim je Julka rodila više djece, medju ostalim takodjer sina Baltazara, koji se rodio 5. veljače 1715. u Brdovcu, a umro 27. ožujka 1778. kao kanonik zagrebački i historičar hrvatski.

Nije nam poznato, kada je umrla Katarina Cvetušić, udovica Gjure pl. Darića; ali nam se sve do danas sačuvala oporuka njena. Iz oporuke doznajemo, da je Cvetušićka posjedovala kuću kod vrela Manduševca (na današnjem Jelačićevom trgu). Ovu kuću, te sve pokućstvo, oranice i livade svoje ostavila je Cvetušićka svojoj kćeri Julki, dočim svoj vinograd Jurjevšćak ostavlja isusovačkomu samostanu u Zagrebu, u kojemu su živjela oba sina njezina. Oporuka je pisana hrvatskim jezikom, a glasi ovako:

»Vu ime otca i sina i duha svetoga. Amen.

Ja Katharina Czvetussich, ostavljena udova negdašnjega Jurja Daricha, purgara i ašešora ovoga plemenitoga varaša zagrebečkoga, vre vu privestnem starosti moie betegu i mlahavoći tila mojega, pri pameti hvala budi Bogu vindar zevsima zdrava, premišljavajući nestalnost sveta ovoga i da človeku jenkrat vsakomu, koji se na ov svet rodi, odlučeno je vmreti, hotela sem siromaštvo moje vse gibuće i negibuće, kotero mi je po zadnjem pogoru zagrebečkom (g. 1706.) ostalo i kotero jošće do skradnje vure moje pričuvam, med dečicu moju, za dušu moju, pokojnoga gospodara, kćere moje Jelunke i ostalih pregju mojih, razlučiti, kakoti je razlučujem i ostavljam pod moduš dole napisani.

Najpervo dušu moju preporučam gospodinu Bogu, stvoritelju momu, da ju vu milošću svetu svoju prime; milostivne pako majke Marije, svete Katarine, koje ime nosim, svetem patronušem i patronušicam mojim, angjelu čuvaru i vsim božjim svecem i sveticam, da ju pred milostivno lice stvoritelja moga zanesu.

Telo pako moje da se vu cirkve svetoga Marka na varašu poleg vrednosti siromaškoga stališa mojega vu grobu mojem dostojno pokopa i k materi zemli spravi. Na koji pokop, na svete maše (kojih — kak duša moja premine — kaj najveć bude moglo biti željem), na sveto almuštvo i na ostale druge onda potribne potreboće ostavljam, kaj vu gotovom i vu terštvu imam, okolu sto škud; iz kojih takaj ostavljam na kongregaciju svetoga tela jednu, na kongregaciju pako muke i smerti Kristuševe drugu škudu.

Tersje pako moje Jurjevšćak, koje sem — da bi je brat bratu prodaval — na sto škud vrednosti spravila, prez vsake zavezi patrom Ježuvitom kolegiuma zagrebečkoga ostavljam, zbog ljubavi, kaj su moja draga obodva sinka (kojim nigdar nikakvoga dela nisem dala) med nimi; da je rečeni patri taki po smerti moje primu i ladati počmu, ako bi ono vreme obdelano ne bilo; ako li bi pako bilo obdelano, da je moja kći Julka, ali nje odvetek obere, i pol za se, pol pako za moju dušu oberne, i onak rečenim patrom tersje izruči i da vu ruke. Ako li bi pako plemeniti varaš zagrebečki — zbog možibiti kakovih zrokov svojih — rečene patre vu ladanju tersja prepustiti ne hotel, tako

---

[1]) Smičiklas u životopisu Baltazara Krčelića (Annuae, str. II.) krivo piše, da se Krčelićeva majka zvala Judita, a ne Julka.

neka onih, kojih je pred Bogom vredno, nim sto škud predi, nego je vzeme, ispuni.

Dug pako sestrićev mojih sto rajnški, za kojega rečeno tersje nim jesem zavezala, kći moja Julka iz drugoga imićka moga dole napisanoga, kak je sama pred menum dobrovolno valuvala, plaćala bude, kak nad spomenutim tersjem zaveza nikakvoga ne bude.

Drugi ves ostali moj imećek, gibući i negibući, kakoti zemlje, sinokoše i na Manduševcu hiže, pohištvo vse, kojimgoder imenom zvano, ostavljam kćeri moji Kercselichki Julki i nje odvetku, vezda živućemu i na potlam budućemu, a drugomu — doklam nje odvetka bude — nikomu; tak da iz žitka kojim goder imenom zvanoga, koj se onda najde, kada ja preminem, iz scevih svih i iz vina, koje onda bude, polovicu za se uzme, a polovicu za moju dušu — najmre ubogem siromakom i jako potribnem, kadi i siromaške redovnike razmim — razdeli. K tomu da gori napisanih nad tersjem zavezanih sto rajnški i drugih sto mojim sestrićem s svojim interešem plati; i kaj na potlam iz rečenih hiž, zemalj i sinokoš a gospodarstva svoga dobi, da iz onoga na novi oltar, kada se vu svetom Marku delal bude, dvajset rajnškov da.

Zeta mojega Peršina s sto škudami pravoga mojega truda, koje jesem vnogo puti s mojimi vusti prišparala, za njegov zapis po pokojne moje kćere Jelunke platila jesem, kak njegva svrhu toga pred plemenitim magistratušem meni včinjena fasija i valaš svedoči, niti se vu ničem nikomu nikakova dužnica ne nahajam zvan gori napisanih sto škud sestrićem mojim.

Testamentum — iliti razlučenje ovo moje zadnje — gori napisani kćeri moji Julki preporučam, da je po sebi i po svojih prijatelih brani, ravna i poleg volje moje na konec dopelja; kojega od riči do riči pravi par dala sem vezdašnjemu patru rektoru. Datum etc.«

(Koncept u madžarskom državnom arhivu u Budimpešti medju spisima: »Acta irregestrata collegii societatis Jesu Zagrabiensis«, svezak V. broj 275).

Napisao dr. Rudolf Horvat.

KNJIŽEVNE VIJESTI.

Manuel de paléographie latine et française. Par Maurice Prou, membre de l' Institut, Directeur de l'École des Chartes. 4 édition refondue avec la collaboration de Alain de Boüard, docteur ès Lettres, professeur de paléographie à l'École des Chartes. Accompagnée d' un album de 24 planches. Paris, Auguste Picard. 1924.

Velikom napretku paleografije, u našem slučaju latinske, u zadnje doba doprinijelo je, uz ozbiljan naučan i istražan rad, i ono jedinstveno poimanje njezinih ciljeva i zadataka, koje pokazuje internacionalna literatura. Paleografi pojedinih zemalja znadu danas vrlo dobro, da nas njihova nauka ne uči samo čitati pisane spomenike starih vremena i, s pomoću pisma, odrediti doba i mjesto postanka onih spomenika, za koje nema drugih pouzdanih podataka, nego da ona pomaže da se, opet pomoću pisma, nadju kulturne veze izmedju raznih zemalja i naroda. Tome radu poslužiše dobro i priručnici i udžbenici raznih naroda, kao što su *Cesare Paoli, Programma scolastico di paleografia latina e di diplomatica* u Italiji, *W. Wattenbach, Anleitung zur lateinischen Palaeographie* u Njemačkoj, *E. M. Thompson, Handbook of greek and latin palaeography* u Engleskoj, *G. Friedrich, Učebná kniha paleografie latinské* u Českoj i *M. Prou, Manuel de paléographie latine et française* u Francuskoj, a da ne spominjemo još mnoge ovakove knjige, starije i novije. Ovaj francuski priručnik izašao je god. 1910. u trećem izdanju i uvijek je dobro poslužio posjetiocima znamenite pariske škole za tako zvane historijske pomoćne nauke *École des Chartes*, koja je nedavno proslavila stogodišnjicu svoga opstanka. (Usp. moj članak *École des Chartes u Jugoslavenskoj Njivi* od 12. III. 1921.). Ova je škola, možda mnogo bolje od onih, koje postadoše po njezinom uzoru, shvatila pravo značenje paleografije, na jednoj strani samostalne nauke, kao i svake druge, a na drugoj pomoćne nauke za historiju, književnost, pravnu povijest te uopće za kulturnu. Sasvijem je dakle prirodno, da auktor ovoga francuskog udžbenika, vrijedan nastavnik na pariskoj školi, gleda na svoj predmet sa vrlo širokog stanovišta. To će i biti jedan od razloga, da su francuski naučni krugovi zadnjih godina, kada bijaše rasprodano treće izdanje, nestrpljivo čekali na četvrto. Čini se, da im ništa nije smetalo, što pokojni njemački paleograf *Ludwig Traube* nije imao o ovom djelu najbolje mišljenje (»ein Handbuch ohne sonderlichen Wert, das von Wattenbach abhängig ist« kaže Traube na str. 64. prvog sveska zbornika *Vorlesungen und Abhandlungen).*

Prou je išao uvijek za tijem, da napiše *priručnik* u pravom smislu riječi, knjigu prikladnu za svagdašnju uporabu. Više nego do znanstvene strane, njemu je do praktične; knjiga neka pomogne čitanju rukopisa i isprava. Radeći na ovom četvrtom izdanju skupa sa sadanjim profesorom paleografije na École des Chartes Alain de Boüard, auktor se ni najmanje ne udaljuje od cilja, za kojim je išao u predjašnjim izdanjima i nema drugoga posla, nego da svoje predjašnje razlaganje dovede u sklad s napretkom nauke i da, u smislu novijih rezultata, donekle izmijeni klasifikaciju latinskog pisma, u prvom redu pisma prije karolinške minuskule.

U ovom četvrtom izdanju *Priručnika* ostalo je poglavlje o predmetima, na kojima se pisalo, i o orudjima, kojima se pisalo (str. 1—27), uz neke manje

dodatke, onakovo, kakovo je i u predjašnjim izdanjima. Kod kapitalnog pisma auktor je sada, jače nego prije, povukao paralelu izmedju epigrafskog i paleografskog pisma (str. 30—32), te istaknuo ulogu prostog kapitalnog pisma (capitale rustique) kao književnog pisma, koja je potrajala sve dotle, dok ju nije preuzela unciala (str. 39). Vodeći dalje računa o značenju, koje paleografska nauka daje kurzivnom pismu, da se staro kurzivno pismo, kao pismo dokumenata a ne knjiga, postepeno mijenja i da se u njemu izgradjuju nove vrste pisma, u prvom redu oblici unciale i izričite minuskule (str. 46—50). Za uncialno pismo pristao je uz Schiaparellia (La scrittura latina nell' età romana (str. 137—140), da su njegova karakteristična slova samo *a, d, e* i *m.* (str. 51). Na str. 59. registrirani su najmarkantniji primjeri minuskulne kurzive u njezinom početku.

Kao i svako općenito paleografsko djelo, tako i ovaj priručnik nalazi nekih stalnih poteškoća kod poluucialnog pisma. U trećem izdanju smjestio je Prou ovo pismo poslije *écriture minuscule cursive* (str. 72—75), a u četvrtom ga meće u poglavlje *L' écriture minuscule posée* (str. 93—97), te ga je, kako se vidi na str. 65., doveo u još užu vezu, nego prije, s nacionalnim pismima. Prou je želio u neku ruku izbjeći nazivu *poluuncialno,* kad kaže *la minuscule primitive dite semi-onciale* (str. 98., 105., 166. i t. d.). Razumije se, da u poglavljima o ovom pismu u raznim izdanjima Prouova priručnika ima mnogo razilaženja. O poluuncialnom pismu paleografija nije još izrekla svoj definitivan sud, pa će se s vremenom i vidjeti, hoće li se moći prihvatiti Prouovi nazivi ili ne će. Isto je tako mnogo izmjena učinjeno kod karolinške minuskule (str. 105—108), pisma, za koje auktor dobro ističe, da odaje osobine prelaznih pisama.

Kod razlaganja o kraticama bijaše auktoru u trećem izdanju glavnom voditeljicom Traubeova studija *Nomina sacra;* za četvrto mogao se poslužiti rezultatima, do kojih dodjoše Schiaparelli i Lindsay (109—115); Schiaparellijev se upliv vidi i kod tironskih nota (str. 115—133). U poglavlju o kraticama nov je § 8.: *Abréviations métrologiques* (str. 157—158). Ostali dio knjige (Période Carolingienne — Période Post-Carolingienne — Signes auxiliaires de l' écriture — Principales espèces de manuscrits, str. 166—288) ostao je skoro sasvijem onakav kao i u predjašnjim izdanjima.

Francuska paleografska nauka, koja i danas, kao i u doba početka znanstvene paleografije, stoji na vrlo visokom stepenu, ima u Prou jednog odličnog prestavnika a u njegovu priručniku praktičnu knjigu prvoga reda, koju, ako u ničemu drugome, a to u jasnoći nije nitko nadmašio.

Josip Nagy.

Ludwig Bittner, Die Lehre von den völkerrechtlichen Vertragsurkunden. Deutsche Verlags-Anstalt Stuttgart, Berlin und Leipzig 1924. Str. XIV. i 314.

Diplomatika mijenja postepeno svoju strukturu mnogo više od svojih družica na području historijskih pomoćnih znanosti, paleografije i kronologije. To je vrlo često posljedica napretka onih znanosti, čiji rezultati i njoj dobro dolaze, historije, filologije, pravne i kulturne povijesti pa i drugih. Kad se pronadju kakove nove veze izmedju raznih kulturnih središta, onda će i diplomatika pokušati da odredi te veze na području isprava. Radeći skupa s drugim naukama, diplomatika vidi i sama, da više nema razloga, da čuva netaknutu zgradu romansko-germanske isprave, da ostaje samo kod isprava Italije, Francuske i Njemačke i da svoje razmatranje završava s koncem

srednjega vijeka. To smo imali prigode da nedavno konstatiramo, kad je bila riječ o knjizi »Allgemeine Urkundenlehre für Deutschland und Italien« od Richarda Heubergera (Vjesnik drž. arhiva I. str. 207—208).

Završiti diplomatička razmatranja s koncem srednjega vijeka nema nikakova razloga, jer se na polju isprava ne dogadja u to doba nikakav velik preokret ili čak prekid. Isprava ide dalje, razvija se postepeno prema prilikama i zahtjevima praktičnog života i ne dozvoljava ni kasnijim vrlo velikim dogadjajima, kao što je francuska revolucija, da najedamput prekinu prirodan tok njezina razvoja. Dok na jednoj strani nema razloga, da diplomatika ne proširi svoje razmatranje sve do isprava naših dana, postoji na drugoj nemogućnost, da unese u gradivo svog obradjivanja sva pisana svjedočanstva o dogadjajima pravne naravi svih zemalja i vremena. Treba svakako napraviti neki izbor. Ali po kojima kriterijima? Kad nam ne odgovaraju više kronološki i geografski, treba pokušati sa sadržinom ili vrstom samih isprava. Ovdje ćemo se namjeriti na stanovit, razmjerno ne prevelik, broj isprava, kojima se tip manje mijenja nego drugima, i na tipove, kojih se drže i moderne države. To su medjunarodni ugovori. Ove se isprave mogu analizovati po kriterijima diplomatike, ako se ti kriteriji prilagode duhu modernih vremena. To je pokušao da učini Bittner knjigom, o kojoj je sada riječ i, treba odmah istaknuti, u tome lijepo uspio.

Moderno doba, kada se medjunarodnim ugovorima, poslije otvorenja novijih dijelova velikih arhiva, poklanja mnogo pažnje, traži, da se izgradi struktura medjunarodnih ugovora. Ispitujući Pribram ugovore trojnog saveza primjećuje: »Eine eingehende textkritische Untersuchung der internationalen Verträge wäre eine überaus dankbare Arbeit. Sie würde zweifellos zu den Ergebnissen führen, dass die meisten Verträge die nötige Klarheit und Präzision des Ausdruckes vermissen lassen« (Die politischen Geheimverträge Österreich-Ungarns 1879.—1914. Bd. I. Wien und Leipzig 1920. str. 155. op. 53). Pribram upućuje na predjašnje Bittnerove radove na ovom polju; u njegovom najnovijem djelu imamo najbolji rad ove vrsti i najprikladnije pomagalo za znanstvene i praktične potrebe.

Auktor nije mogao, da na moderne medjunarodne ugovore jednostavno primijeni sve diplomatičke kriterije, ali je vrlo lijepo primijenio neke, i to one, koji u modernoj nauci izbijaju uvijek više na javu. Kancelariski kriteriji ne dolaze ovdje u obzir, jer kancelarije pojedinih država, koje učestvuju u medjunarodnom saobraćaju, ne unose u medjunarodne ugovore nikakve svoje osobite oznake. Oprečno od sredovječnih kancelarija, moderne se sve to više prilagodjuju jedna drugoj, pa tako i nastaje neka vrst internacionalnog kancelariskog života. Naprotiv kriteriji o »akciji i dokumentaciji« mogu da razjasne i dokumentaciju modernih ugovora, koja se javlja u dvostrukom obliku, kao *jednostavna* i kao *složena* dokumentacija. Kod ovoga dolazi do riječi i kriterij o »dokaznim« i »poslovnim« ispravama. Na osnovi ovih kriterija fiksira Bittner velike promjene u strukturi medjunarodnih ugovora, koje se zbivaju od XVIII. stoljeća dalje. O tome se opširno govori u uvodnom dijelu.

U prvom posebnom dijelu govori auktor o pravu na dokumentaciju s pravnoobvezatnom snagom (Die Befugnis zur rechtsverbindlichen Beurkundung) i dijeli svoje razlaganje u tri veća poglavlja, na dokumentaciju po državnim poglavicama, na dokumentaciju po oblastima za inostrane poslove i na dokumentaciju u vezi s parlamentarnim pravom odobrenja. U prvom poglavlju vrlo jasno ističe, da medjunarodne ugovore sklapaju države i da su njihovi poglavice samo predstavnici države. Kod toga ima vrlo mnogo primjera, koji pokazuju, baš na osnovi medjunarodnih ugovora, kako se prije država

smatrala samo vladarevim posjedom, i kako je tog poimanja kasnije nestalo. U drugom poglavlju dolazi do potpuna izraza ovlaštenje za sklapanje medjunarodnih ugovora, koje organi za inostranu službu primaju od državnog poglavice, ili trajno ili od slučaja do slučaja. Tu auktor ima dovoljno prilike da istakne, kako su ustavi modernih država netačni i nejedinstveni, kad je riječ o licima, koja smiju sklapati ovakove ugovore. U trećem poglavlju ima dovoljno razloga, da se pozabavi dvjema glavnim teorijama, koje se bave parlamentarnim pristankom na sklopljene ugovore, *medjunarodnopravnom i državnopravnom.*

Drugi je posebni dio namijenjen složenoj dokumentaciji (Das zusammengesetzte Beurkundungsverfahren). Ovaj se dijeli na šest velikih poglavlja, u kojima je riječ o prvim pregovaranjima i odgovarajućim aktima (Vorverhandlungen) punomoćima i instrukcijama, pregovaračima i njihovim pomoćnim organima, pregovaranjima do potpisa pregovaralačkih isprava, o samim pregovaralačkim ispravama, čiji je razvoj vrlo potanko opisan, i napokon o ratifikacijama, njihovim izdavačima, odnošaju izmedju pregovaralačkih isprava i ratifikacija, pa o izmjeni ratifikacija.

Treći je dio namijenjen neposrednoj dokumentaciji. Ovdje je riječ o izdavačima isprava, raspravljanjima, očitovanjima, zapisnicima, notama i drugim oblicima opreme ugovora.

Bittner konstatuje, da dokumentacija medjunarodnih ugovora odaje neku slobodu kretanja, ali da ipak preotimlju maha neki stalni oblici, koje je tekom vremena iznijela internacionalna navada. Kasniji se oblici povadjaju za predjašnjima, pa se tako obrazovalo nekoliko tipova. Ove tipove davaju u prvom redu one države, koje imadu svoje osobito mjesto u svjetskoj politici, a za ovima se povadjaju države drugoga reda. Iz tog povadjanja za starijim uzorima, dolaze često i one mnoge netačnosti i nejasnoće, na koje se možemo namjeriti i u velikim političkim ugovorima. Svakako proces dokumentacije medjunarodnih ugovora nije završen i razvija se postepeno dalje, i ako ne u suglasju s napretkom odnošaja izmedju država i naroda. U drugom poglavlju drugoga dijela pokazuje nam auktor, kako se, na osnovu diplomatičkih kriterija, mogu analizovati vanjska i nutarnja obilježja modernih internacionalnih isprava (str. 122—133).

Bittner spominje, da je njegova knjiga plod rada više od dvadeset godina s državnim ugovorima. On je morao svladati ogroman broj ugovora i prodrijeti u literaturu razne vrsti, historijsku, političku, diplomatičku, pravničku i t. d. Materijal je djelomično sam skupio prije u svom djelu »Chronologisches Verzeichnis der österreichischen Staatsverträge«; sad je donekle našao pomoći u djelima: Bauer, Einführung in das Studium der Geschichte, Satow, A guide to diplomatical practice, Gilády-Gruber, Internationale Staatskongresse und Konferenzen i Mayer, Das politische Schriftwesen im deutschen auswärtigen Dienst. Kao činovnik bečkog kućnog, dvorskog i državnog arhiva (sada ravnatelj) imao je pri ruci mnogo originalnih oprema medjunarodnih ugovora. Na osnovi savjestnog upravnog i znanstvenog rada mogao je dati jedno lijepo djelo i prvo svoje vrsti.

Josip Nagy.

Alessandro Selem, Tommaso Arcidiacono e la storia medioevale di Spalato. Zara 1926. Str. 49.

Splitskom arcidjakonu Tomi, predstavniku naše sredovječne historijografije, i njegovu djelu »Historia Salonitana« posvetiše tri ozbiljna naučenjaka svoju pažnju, Rački u članku »Ocjena starijih izvora za hrvatsku i srbsku povijest srednjega vijeka« (Književnik I.), Kršnjavi u raspravi »Prilozi historiji salonitani Tome arcidjakona Spljetskoga« (Vjesnik zemaljskog arhiva god. II.) i Šegvić u studiji »Tommaso Arcidiacono di Spalato. Il suo tempo e la sua opera«. (I. supplemento al Bullettino di archeologia e storia Dalmata a. 1914). Ne bi se moglo spomenuti, da jedno te isto mišljenje spaja ova tri naučenjaka i njihove duhovite priloge. Ja bih istaknuo, da su premalo ostali kod činjenice, da je Tomino djelo po svojoj biti c r k v e n a p o v i j e s t i ništa drugo i da to djelo treba i prosudjivati samo po načelima, koja vrijede za sredovječnu crkvenu historijografiju. (Usp. n. pr. Benedetto Croce, Teoria e storia della storiografia 2. izd. str. 186—189).

Jedan lijep i duhovit sintetičan prikaz o našem Tomi napisao je lanjske godine daroviti zadarski profesor Alessandro Selem, sasvijem ispravno smatrajući, da Toma zaslužuje pažnje ne samo sa hrvatske nego i sa talijanske strane. To je rasprava, o kojoj je ovdje riječ, rasprava, koja se čita s velikim zanimanjem, a koja bi se čitala i s većim, kad ne bi odavala znakova onog talijanskog neobjektivnog shvaćanja hrvatskih problema, na koje smo se do sada mogli naviknuti, ali za koje bi već bilo i vrijeme da prestane. Znanost ne može da se s time složi i mora da ga osudjuje.

Auktor vrlo lijepo ističe sve ono, što nam rasvjetljuje kulturno stanje u Splitu, iz kog je moglo niknuti djelo od tako velike književne cijene, i značenje spljetske nadbiskupije u političkom i kulturnom životu. Postavljajući pitanje, je li Tomina kronika osamljena pojava, kao samotan cvijet u pustinji, ili je prirodan nastavak predjašnjeg rada, auktor lijepo odgovara: »Per quanto scarse siano le vestigia che di tale attività riusciamo a rintracciare in quei tempi oscuri, pure esse ci autorizzano a pensare, che le complesse vicende, di cui fù teatro Spalato e la Dalmazia dall'inizio del medio evo, non siano passate senza trovar eco in ricordi scritti da qualche diligente ecclesiastico del paese«. (str. 9).

Kao i ostali prosudjivači Tomine povijesti, tako i Selem, razmatrajući samo djelo, razmatra i auktorovu ulogu u splitskom javnom životu i pojedine faze tog života. Poslije uvodnog dijela (str. 5—13), riječ je o Tominom javnom radu i o splitskim dogadjajima god. 1220.—1268. (str. 13—34) a onda je karakterizirao Tomino književno djelo (str. 35—49). Dobro opaža Selem, da djelo ima mjestimice i autobiografskih oznaka i da ide čak za auktorovom obranom (str. 36), pa i ističe pamflet o Cededi, kome je, nažalost, bez ikakva ozbiljna razloga posvetio previše papira Šišić u svojim djelima »Geschichte der Kroaten« i »Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara«.

Toma zaslužuje i ovu lijepu raspravu sa talijanskog stanovišta, kao što je zaslužio i tri sa hrvatskog i iz pera ozbiljnih naučenjaka. Možda bi se mogla napisati još jedna, koja bi pokazala, što se iz Solinske Povijesti može preuzeti kao dobar izvor a što treba jednom za uvijek eliminirati.

Josip Nagy.